

บทบาท พระเทพสุธี (สมควร ปิยสีโล) เจ้าคณะภาค 14 เจ้าอาวาสวัดนิมมานรดี
กับงานพัฒนาเด็กและเยาวชน

โดย
พระมหาจรัสศักดิ์ คำลาาย

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาพัฒนศึกษา แผน ก แบบ ก 2 ระดับปริญญามหาบัณฑิต

ภาควิชาพื้นฐานทางการศึกษา

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

ปีการศึกษา 2560

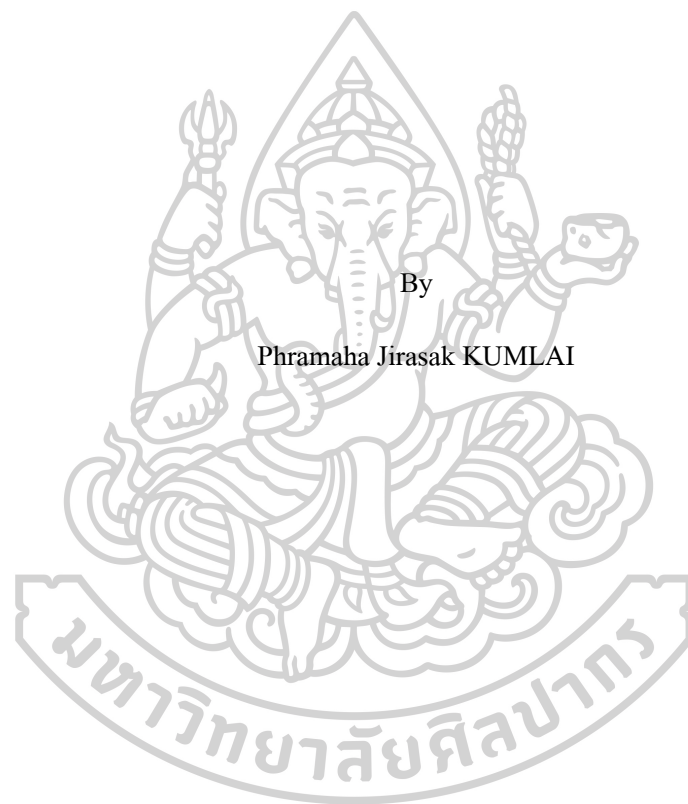
ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

บทบาท พระเทพสุธี (สมควร ปิยสีโล) เจ้าคณะภาค 14 เจ้าอาวาสวัดนิมมานรดี
กับงานพัฒนาเด็กและเยาวชน

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาพัฒนศึกษา แผน ก แบบ ก 2 ระดับปริญญาโทมหาบัณฑิต
ภาควิชาพื้นฐานทางการศึกษา
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร
ปีการศึกษา 2560
ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

ROLE OF PHRA TEPSUDHI (SOMKUAN PIYASILO), THE LEADER
OF SANGHA IN FOURTEENTH REGIONAL SECTION AND
THE ABBOT OF WAT NIMMANORADI WITH
THE DEVELOPMENT FOR THAI CHILDREN
AND YOUTH

By
Phramaha Jirasak KUMLAI

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for Master of Education (DEVELOPMENT EDUCATION)

Department of Education Foundations

Graduate School, Silpakorn University

Academic Year 2017

Copyright of Graduate School, Silpakorn University

หัวข้อ	บทบาท พระเทพสุธี (สมควร ปิยสีโล) เจ้าคณะภาค 14 เจ้าอาวาสวัดนิมมานรดี กิจงานพัฒนาเด็กและเยาวชน
โดย	จิรศักดิ์ คำลาย
สาขาวิชา	พัฒนศึกษา แผน ก แบบ ก 2 ระดับปริญญาโท
อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. วรณวีร์ บุญคุ้ม

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร ได้รับพิจารณาอนุมัติให้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต

..... คณะบดีบัณฑิตวิทยาลัย
(รองศาสตราจารย์ ดร.จุไรรัตน์ นันทานิช)

พิจารณาเห็นชอบ โดย

..... ประธานกรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร. คณิศ เขียววิชัย)

..... อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. วรณวีร์ บุญคุ้ม)

..... อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม
(อาจารย์ ดร. ทิพย์วรรณ สุขใจรุ่งวัฒนา)

..... ผู้ทรงคุณวุฒิภายนอก
(ดร. ปิ่นทอง ใจสุทธิ)

56260303 : พัฒนศึกษา แผน ก แบบ ก 2 ระดับปริญญาโทบัณฑิต

คำสำคัญ : บทบาท / พระเทพสุธี (สมควร ปิยสีโล) / การพัฒนาเด็กและเยาวชน

พระมหา จิรศักดิ์ คำลาข: บทบาท พระเทพสุธี (สมควร ปิยสีโล) เจ้าคณะภาค 14 เจ้าอาวาสวัดนิมมานรดี กับงานพัฒนาเด็กและเยาวชน อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ : ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. วรณวีร์ บุญคุ้ม

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาบทบาทของพระเทพสุธี (สมควร ปิยสี โล) เจ้าคณะภาค 14 เจ้าอาวาส วัดนิมมานรดี ในงานพัฒนาเด็กและเยาวชน 2) เพื่อศึกษาผลที่เกิดขึ้นต่อชุมชนวัดนิมมานรดี จากการพัฒนาเด็กและเยาวชนของพระเทพสุธี (สมควร ปิยสีโล) เจ้าคณะภาค 14 เจ้าอาวาสวัดนิมมานรดี การวิจัยครั้งนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ โดยมีกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญประกอบไปด้วยพระภิกษุวัดนิมมานรดี ผู้บริหาร ครู และนักเรียน โรงเรียนวัดนิมมานรดี ผู้ติดตามใกล้ชิดพระเทพสุธี จำนวน 13 รูป/คน ผู้วิจัยใช้ การสังเกตแบบมีส่วนร่วม การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก และการศึกษาจากเอกสาร เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ แบบสังเกต การวิเคราะห์ข้อมูลใช้การวิเคราะห์เนื้อหาและการวิเคราะห์แบบอุปนัย ผลการวิจัยพบว่า

1. บทบาทของพระเดชพระคุณหลวงพ่พระเทพสุธี (สมควร ปิยสี โล) ได้บริหารจัดการด้านหลักสูตรและการสอนนักเรียนตั้งแต่ชั้นประถมศึกษาไปจนถึงมัธยมศึกษา ผู้ที่สอบไล่ได้มัธยมศึกษาชั้นตรี ก็จะให้ศึกษาต่อด้านภาษาบาลีหรือภาษามคธ ซึ่งเป็นภาษาที่จารึกพระธรรมคำสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า โดยเปิดทำการสอนตั้งแต่ชั้นบาลี ไวยากรณ์ไปจนถึงชั้นประโยค ป.๖ และส่งพระภิกษุสามเณรไปสอนวิชาพระพุทธศาสนาในโรงเรียน 7 แห่ง คือ 1) วิทยาลัยเทคโนโลยียานุสรณ์บางแค 2) วิทยาลัยเทคโนโลยีบุญรัตน์บริหารธุรกิจ 3) โรงเรียนคลองหนองใหญ่ 4) โรงเรียนวัดนิมมานรดี 5) โรงเรียนราชวินิตประถมบางแค 6) โรงเรียนบางแคเนื่องสังวาลย์อนุสรณ์ 7) โรงเรียนวัดประคู้ บางจาก และมอบทุนสนับสนุนโรงเรียนเพื่อการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษา ซึ่งเป็นการดำเนินนโยบายในชื่อ “ให้ธรรม ให่ทุน” และจัดกิจกรรม โครงการบรรพชาสามเณรและบวชนกขัมมจารีณภาคฤดูร้อนเป็นประจำทุกปี และสนับสนุนส่งเสริมให้มีการจัดการอบรมค่ายคุณธรรมให้แก่เด็กและเยาวชนเพื่อปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมให้แก่เด็กและเยาวชนเพื่อความเป็นคนเก่ง ดี และมีความสุข

2. ผลที่เกิดขึ้นต่อชุมชน คือ การมุ่งเน้นให้ความช่วยเหลือด้านปัจจัยพื้นฐานของคนในชุมชน ด้วยการให้ทาน (ทานมัย) เช่น โครงการแจกข้าวสารทุกเดือน โครงการเยี่ยมบ้านพระภิกษุสามเณรวัดนิมมานรดี โดยจัดสรรงบประมาณช่วยเหลือครอบครัว โดยใช้หลักการทำให้คนเกิดศรัทธาและมีความเชื่อมั่นในสิ่งที่หลวงพ่ทำ และประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับคนในชุมชนและสังคม ทั้งยังประสานความร่วมมือไปยังชุมชน วัด โรงเรียน และหน่วยงานราชการ หรือ “บวร” ในการพัฒนาชุมชนวัดนิมมานรดี ซึ่งถือเป็นการพัฒนาอย่างสมดุลหรือการพัฒนาแบบองค์รวม ทำให้วัดเป็นที่พึ่งทางกายและใจของชาวบ้าน ได้อย่างแท้จริง

56260303 : Major (DEVELOPMENT EDUCATION)

Keyword : ROLE / PHRATEPSUTI / COMMUNITY DEVELOPMENT

PHRAMAHA JIRASAK KUMLAI : ROLE OF PHRA TEPSUDHI (SOMKUAN PIYASILO), THE LEADER OF SANGHA IN FOURTEENTH REGIONAL SECTION AND THE ABBOT OF WAT NIMMANORADI WITH THE DEVELOPMENT FOR THAI CHILDREN AND YOUTH THESIS ADVISOR : ASSISTANT PROFESSOR WANNAWEE BOONKOUM

The objectives of this research were: 1) to study the role of Phratepsuti toward the development of education for Thai children and youth and 2) to find out the results of development of education for Thai children and youth around Wat Nimmanoradi community. The qualitative methodology was employed in this study. The data were obtained from 13 key informants from the various groups of people who were monks, administrators, teachers, and pupils in Wat Nimmanoradi school, and the followers of Phratepsuti. The researcher used observation approaches, in-dept interview and documental study. The research tools were interview and observation forms. The collected data were analysed by content and inductive analysis. The findings were as follows:

1. Phratepsuti took his role to administer the facilities to be fundamental factors for Thai and youth such as educational fund, setting up the Thai children and youth center in Wat Nimmanoradi and meditation retreat center at Rajchaburi province. He administered education for the monks and novices called Free Education that integrated from the Buddhist doctrine concerning with threefold training, and sent the monks to teach the children in schools.

2. The result of Phratepsuti's role in developing education was the way of educational development for Thai children and youth that focusing on helping or giving people in the community such as giving rice project. Then, the ordination was taken to raise up in high level of their minds. He also took care of the novices' families with consumer products that was a morale gift for them. He used himself to be role model for the people in community and focused on co-operation with community, school, and government sector or agency to develop his works that Wat Nimmanoradi was used to be a center of helping. What he did became a holistic development and cause the temple becomes genuinely sanctuary or supporter for the people around Wat Nimmanoradi and others.

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี เพราะได้รับความกรุณาเป็นอย่างยิ่งจากอาจารย์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. วรรณวีร์ บุญคุ้ม ซึ่งเป็นอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลักที่ให้คำแนะนำ ให้ความช่วยเหลือ และคำปรึกษาชี้แนะ และอาจารย์ ดร. ทิพย์วรรณ สุขใจรุ่งวัฒนา อาจารย์ที่ปรึกษา ร่วม ที่กรุณาให้คำปรึกษา คำแนะนำ ตลอดจนให้กำลังใจ แก่ผู้วิจัย และข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์ ต่อผู้วิจัย ส่งผลให้วิทยานิพนธ์เล่มนี้ ถูกต้องและสมบูรณ์ยิ่งขึ้น รวมทั้งประธานกรรมการสอบ วิทยานิพนธ์ รองศาสตราจารย์ ดร.คณิต เขียววิชัย และผู้ทรงคุณวุฒิที่กรุณาให้คำปรึกษา ให้คำแนะนำ จนทำให้วิทยานิพนธ์สมบูรณ์ยิ่งขึ้น ผู้วิจัยขอขอบพระคุณ ในความกรุณาของท่าน เป็นอย่างสูง

ขอขอบพระคุณคณาจารย์สาขาพัฒนศึกษาที่ให้ความรู้ ให้คำแนะนำ และประสบการณ์อันมีค่ายิ่งแก่ผู้วิจัย ขอขอบพระคุณเจ้าของหนังสือ วารสาร เอกสาร วิทยานิพนธ์ทุกเล่ม รวมทั้งพระเทพสุธี (สมควร ปิยสีโล) เจ้าคณะภาค 14 เจ้าอาวาสวัดนิมมานรดี ที่ให้ข้อมูลให้ผู้วิจัยได้สัมภาษณ์ และกลุ่ม ผู้ให้ข้อมูลหลักที่ช่วยให้วิทยานิพนธ์มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ขอขอบพระคุณ ครอบครัว อาจารย์ ดร.ปิ่นทอง ใจสุทธี ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านขุน สมุทรไทย ผู้ทรงคุณวุฒิ คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ที่ได้ให้คำปรึกษา และแก้ไขวิทยานิพนธ์เล่มนี้ ให้ถูกต้องและสมบูรณ์ยิ่งขึ้น รวมทั้งเพื่อนสหธรรมิก กลุ่มค่ายพุทธบุตร รวมใจ ที่เป็นกำลังใจให้ตลอดระยะเวลาของการดำเนินการวิจัย จนสำเร็จลุล่วงด้วยดี

คุณค่าหรือประโยชน์ที่เกิดจากวิทยานิพนธ์เล่มนี้ ผู้วิจัยขอน้อมบูชาแด่ คุณบิดา มารดา ครูบา อาจารย์ ที่อบรมสั่งสอนแนะนำให้การสนับสนุน และให้กำลังใจอย่างดียิ่งเสมอมา

จิรศักดิ์ คำถาย

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ.....	ช
บทที่ 1 บทนำ	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	7
ขอบเขตในการวิจัย	7
นิยามศัพท์เฉพาะ.....	8
ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย.....	9
บทที่ 2 วรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	10
แนวคิดเกี่ยวกับการศึกษาและกระบวนการศึกษาแนวพุทธ	10
แนวคิดเกี่ยวกับการเรียนรู้.....	17
ความหมาย.....	17
วิธีการจัดการเรียนรู้.....	18
ความแตกต่างระหว่างการเรียนรู้แบบร่วมมือกับการเรียนเป็นกลุ่มแบบดั้งเดิม	23
แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนา	34
ความหมาย.....	34
ความหมายและทฤษฎีการพัฒนาสังคม ชุมชน	37
กระบวนการพัฒนา.....	39
แนวคิดเกี่ยวกับบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนา.....	42

บทบาทของพระสงฆ์ กับงานพัฒนา.....	43
บทบาทของพระสงฆ์ในปัจจุบันที่ปรากฏในสังคมไทย	44
บทบาทของพระสงฆ์กับการบูรณาการพุทธวิธีการสอนของพุทธองค์กับพัฒนาการของเด็ก และเยาวชน	49
กลยุทธ์ในการนำหลักธรรมของพุทธศาสตร์มาใช้ให้เหมาะกับพัฒนาการของเด็ก	55
การจัดการศึกษาตามแนวพุทธศาสตร์.....	57
แนวคิดเกี่ยวกับชุมชน	60
ความหมายของชุมชน	61
ลักษณะของชุมชน	62
การพัฒนาชุมชน	63
แนวทางการพัฒนาชุมชน	69
ประวัติพระพุทธศุริ.....	74
งานด้านการศึกษาสงเคราะห์	77
งานด้านเผยแผ่พระพุทธศาสนา	79
งานด้านสาธารณูปการ.....	80
งานด้านสาธารณสงเคราะห์.....	81
งานในหน้าที่รองเจ้าคณะภาค 2.....	83
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	88
งานวิจัยในประเทศ	88
งานวิจัยต่างประเทศ.....	92
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย.....	95
พื้นที่ในการวิจัยและผู้ให้ข้อมูลสำคัญ.....	95
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	96
การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	96

การเก็บรวบรวมข้อมูล	97
การตรวจสอบข้อมูล	98
การวิเคราะห์ข้อมูล.....	99
บทที่ 4 ผลการวิจัยและการวิเคราะห์ข้อมูล.....	100
ตอนที่ 1 การศึกษาบทบาทการพัฒนาเด็กและเยาวชน ของพระเทพสุธี (สมควร ปิยสีโล) เจ้า คณะภาค 14 เจ้าอาวาสวัดนิมมานรดี	100
ตอนที่ 2 ผลที่เกิดขึ้นต่อชุมชนวัดนิมมานรดีจากการพัฒนาเด็ก และเยาวชนของพระเทพสุธี (สมควร ปิยสีโล) เจ้าคณะภาค ๑๔ เจ้าอาวาสวัดนิมมานรดี	112
บทที่ 5 สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ.....	119
สรุปผลการวิจัย	119
อภิปรายผล.....	120
บทบาทการพัฒนา	120
ผลที่เกิดต่อชุมชน	123
ข้อเสนอแนะ	123
ข้อเสนอแนะการนำผลการวิจัยไปใช้.....	123
ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป.....	124
รายการอ้างอิง	125
ภาคผนวก	129
ประวัติผู้เขียน	134

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ปัจจุบันปัญหาเรื่องของเด็กและเยาวชนเป็นปัญหาของสังคมที่สำคัญมากที่สุดปัญหาหนึ่ง และนับวันจะทวีความรุนแรงเพิ่มขึ้นในสังคมไทย โดยเฉพาะการแพร่ระบาดของสารเสพติด การเสพยาไม่สร้างสรรค์ ดิดเกมส์ ใช้เวลาว่างไม่เกิดประโยชน์ได้มุ่งเข้าสู่สถานศึกษาที่เป็นเยาวชนที่จะเป็นกำลังสำคัญของประเทศชาติในอนาคตศักยภาพของเยาวชนหรือบุคคลในสังคมจะเป็นเครื่องชี้วัดอนาคตของประเทศชาติ แต่กลับเป็นทรัพยากรมนุษย์อันมีคุณค่าอย่างยิ่งหากเยาวชนของชาติที่จะเติบโตเป็นผู้ใหญ่ในอนาคตและเป็นกำลังสำคัญของชาติด้วยแผนภาพเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 11 (พ.ศ. 2555 - 2559) ที่ให้ความสำคัญกับการพัฒนามนุษย์และเยาวชน (สำนักงานพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2554)

ด้วยการตระหนักถึงการมีส่วนร่วมช่วยชาติและสังคมในการป้องกันและแก้ไขปัญหาด้าน การพัฒนาการจัดการศึกษาของเด็กและเยาวชนไทยที่จะกลายเป็นอนาคตของชาติ ซึ่งกลายเป็น ปัญหาหลักที่ทำให้ทุกหน่วยงานและกลุ่มบุคคลทุกหน่วยในสังคมต้องมาระดมสติปัญญา ความสามารถเพื่อช่วยกันแก้ปัญหาเด็กและเยาวชนดังกล่าวแม้แต่พระสงฆ์ซึ่งเป็นบุคลากร ในพระพุทธศาสนาซึ่งแสวงหาหนทางความหลุดพ้นแห่งกองกิเลสอาสวะก็จะต้องเข้ามามีส่วนร่วม ในการแก้ไขปัญหาเนื่องด้วยการช่วยเหลือประชาชน เยาวชนหรือช่วยชาติให้พ้นทุกข์ พระสงฆ์ถือเป็นองค์กรหนึ่งที่มีพัฒนาจิตใจไปพร้อม ๆ กับการพัฒนาด้านวัตถุ เห็นค่าวัตถุและจิตใจควรได้รับการ พัฒนาไปพร้อมกัน การพัฒนาจิตใจ โดยที่ไม่มีการพัฒนาวัตถุนั้นก็ทำได้เพียงในรูปของ พิธีกรรมแต่ไม่สามารถยกระดับจิตใจของประชาชน เยาวชน ให้สูงขึ้นได้ พระสงฆ์สามารถเป็น ผู้นำด้วยการพัฒนาจิตใจได้ อย่างไรก็ตาม การที่หาหนทางและวิธีการช่วยเหลือของพระสงฆ์ที่มี ระเบียบปฏิบัติทางวินัยของพระสงฆ์กำกับดูแลอยู่แล้วเป็นสิ่งที่ต้องเรียนรู้ เพื่อที่จะป้องกันและ แก้ไขปัญหาเยาวชน ซึ่งเป็นปัญหาที่สลับซับซ้อน การใช้คำสอนตามหลักการของพระพุทธศาสนา น่าจะเป็นแนวทางหนึ่งที่สำคัญยิ่งในการมีส่วนร่วมช่วยแก้ปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นกับเด็กและเยาวชน ทั้งปัญหาสิ่งเสพติดในชุมชน ปัญหาการขาดคุณธรรมจริยธรรมได้ เพราะเมืองไทยเป็นเมืองนับถือ พระพุทธศาสนานอกจากนั้นประชาชนส่วนใหญ่ยังเชื่อฟังคำสอนของพระสงฆ์ (ปกรณ ปริยากร, 2527: คำนำ) และน่าจะเป็นกลยุทธ์หรือวิธีการที่นำไปใช้อย่างเป็นระบบ

พุทธศาสนามีความเกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตชาวไทย ในฐานะที่เป็นสถาบันหนึ่งของสังคมที่มีความสำคัญเป็นศูนย์กลางแห่งกิจกรรมความเชื่อต่างๆ พระสังฆาธิการและพระสงฆ์จึงเป็นที่เคารพรักและศรัทธาเชื่อถือของประชาชนเป็นอย่างมาก คุณภาพชีวิตของคนในสังคมดีขึ้น เพราะได้อาศัย พระสังฆาธิการ อบรมสั่งสอนสืบทอดเป็นประเพณี ทั้งในระดับราษฎร์และระดับหลวง สิ่งเหล่านี้กลายเป็นสัญลักษณ์แห่งความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของชาวไทยที่นับถือศาสนาพุทธมาตั้งแต่อดีต (คะเนิงนิตย จันทบุตร, 2532: 217)

พระสงฆ์ไม่ใช่กลุ่มคนที่มาบวชเพื่อเรียนรู้คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าเพียงอย่างเดียวแต่พระสงฆ์มีหน้าที่โดยตรงต่อสังคม การทำงานทุกอย่างของพระสงฆ์ดำเนินไปโดยยึดความสุข ความเจริญของชุมชน ประชาชนให้ความศรัทธาเลื่อมใสต่อพระสงฆ์มากเห็นได้ว่ากิจกรรมใด ๆ ที่พระสงฆ์ทำเองหรือให้การสนับสนุน ให้ความร่วมมือไม่ว่ากับรัฐหรือเอกชนจะประสบความสำเร็จ ทำให้พระสงฆ์มีบทบาทในหมู่ประชาชน (ส. ศิวรักษ์, 2525: 254)

บทบาทการพัฒนาการจัดการศึกษาของเด็กและเยาวชนของพระสงฆ์ มีมาตั้งแต่สมัยพุทธกาลตามพุทธพจน์ขององค์พระสัมมาสัมมาพุทธเจ้าที่ทรงตรัสไว้ว่า “ภิกษุทั้งหลายเธอจงจาริกไปเพื่อประโยชน์และความสุขของชนหมู่มาก เพื่ออนุเคราะห์ชาวโลก เพื่อประโยชน์เกื้อกูลและความสุขแก่ทวยเทพและมนุษย์ทั้งหลาย”

“ ภิกษุทั้งหลาย พรหมณ์ และคหบดีทั้งหลาย เป็นผู้มัวอุปการะมากแก่เธอทั้งหลาย บำรุงเธอทั้งหลายด้วยจิรวา บิณฑบาต เสนาสนะ คิลานะปัจจัยเภสัชบริขาร แม้เธอทั้งหลายก็จึงเป็นผู้มัวอุปการะมากแก่พรหมณ์และคหบดีทั้งหลาย จงแสดงธรรมอันดีงามในเบื้องต้น งามในท่ามกลาง งามในที่สุด จงประกาศแบบการครองชีวิตอันประเสริฐ พร้อมทั้งอรรถ พร้อมทั้งพยัญชนะ บริสุทธบริบูรณ์สิ้นเชิง แก่พรหมณ์และคหบดีเหล่านั้นเถิด ภิกษุทั้งหลาย คฤหัสถ์ และบรรพชิตทั้งหลาย ต่างก็อาศัยกันและกันด้วยอามิสทานและธรรมทาน อยู่ประพฤติพรหมจรรย์นี้ เพื่อต้องการสละโอฆะเพื่อทำความสิ้นทุกข์โดยชอบด้วยอาการอย่างนี้” (พระราชมุนี , 2527 : 196-197)

ในการพัฒนาการจัดการศึกษาของเด็กและเยาวชน พระสงฆ์ได้เข้ามามีบทบาทสำคัญยิ่งต่อการพัฒนาโดยตลอด พระสงฆ์จึงเป็นกลุ่มที่สามารถดึงเอาพลังมวลชนมาเป็นแนวร่วมในการพัฒนาที่ทรงพลังยิ่งเมื่อก้าวถึงการพัฒนาแล้วในระยะเวลาที่ผ่านมา สังคมไทยมีความตื่นตัวในด้านการพัฒนาการจัดการศึกษาให้เหมาะสมกับพัฒนาการของเด็กและเยาวชนมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งองค์กรเอกชนที่เป็นองค์กรทางศาสนาอันได้แก่วัด ซึ่งมีพระสงฆ์เป็นตัวแทน ได้เข้ามามีบทบาทอันสำคัญต่อการพัฒนา ทั้งลักษณะของการให้ความร่วมมือกับทางรัฐบาลและได้ดำเนินการเองอย่างอิสระ โดยเฉพาะสังคมไทย องค์กรทางศาสนาพระสงฆ์ได้มีส่วนเกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของคนไทยเป็นอย่างมาก วัดจึงกลายเป็นศูนย์กลางหรือจุดศูนย์กลางของประชาชน

เป็นสถานที่ให้ชาวบ้านมาชุมนุมพร้อมเพรียงกัน อย่างเช่นที่ครามิงงานสนุกสนานรื่นเริง ก็จัดกันที่วัด หรือมีเรื่องทุกข์ เดือดเนื้อร้อนใจก็ไปหาพระที่วัด วัดในบางครั้งก็กลายเป็นที่พักพิงของคนเดินทาง เป็นที่สงเคราะห์ของคนป่วยไข้ นอกจากนี้ สิ่งของเครื่องใช้ในการจัดกิจกรรมสำคัญก็อยู่ที่วัด เมื่อคราวเรือนใดมีกิจต้องใช้ก็ไปยืมจากวัด ประชาชนมีความรู้สึกที่วัดเป็นสมบัติส่วนกลาง เป็นสมบัติร่วมกันของคนทุกคนในท้องถิ่นนั้น ๆ เป็นสำนักศึกษาที่ส่งลูกหลานไปรับการศึกษาฝึกรบธรรม พระสงฆ์จึงกลายเป็นผู้นำของประชาชนทั้งทางด้านจิตใจและทางด้านสังคม เมื่อมีกิจเนื่องด้วยผลประโยชน์ร่วมกันของชาวบ้าน เช่น การก่อสร้างโรงเรียน การขุดบ่อน้ำ การสร้างถนน การสร้างสะพาน การสร้างหอประชุม การสร้างสถานอนามัย เป็นต้น พระสงฆ์จะต้องเป็นผู้นำเมื่อพระสงฆ์เป็นผู้นำหรือหัวหน้าของชุมชนนั้น แจ้งให้ประชาชนทราบ งานนั้นจึงเป็นงานที่ทำด้วยความศรัทธา เมื่อการทำงานเป็นการทำงานด้วยความศรัทธา ในที่สุดก็จะเป็นระบบระเบียบอยู่ในตัว ฉะนั้น นอกจากจะทุนการลงทุนแล้ว ยังเป็นผลดีต่องานและทางด้านจิตใจด้วย (พระราชมุนี, 2547 : 27-28)

การดำเนินบทบาทหน้าที่ของพระสงฆ์ที่ประกอบไปด้วยมตตธรรมตามที่กล่าวมาแล้วนั้น ทำให้ประชาชนได้ใกล้ชิดกับพุทธศาสนามากขึ้น ซึ่งถือได้ว่าเป็น โอกาสดีของพระสังฆาธิการ และคณะสงฆ์ที่จะได้เผยแผ่ ถ่ายทอดพระธรรมคำสั่งสอนสู่ประชาชน และประชาชนจะได้อาศัยวัดเป็นศูนย์กลางในการจัดกิจกรรมของชุมชนในสังคมเป็นแหล่งสวดวิปัสสนากรรมฐาน ทำหน้าที่ถ่ายทอดศีลธรรม จริยธรรม วัฒนธรรม และประเพณีต่าง ๆ ไปสู่ประชาชน โดยมีพระสังฆาธิการและพระสงฆ์เป็นผู้นำ (กรมการศาสนา, 2541 : คำนำ)

จากบทบาทของพระสงฆ์กับการพัฒนา เช่น การจัดการศึกษาสงเคราะห์ ปัญหาด้วยโอกาส ทางการศึกษา การจัดอบรมการให้ความรู้ด้านการเรียนการสอนแก่คณะครูและบุคลากร การสงเคราะห์ทุนการศึกษาแก่เด็กเรียนดี ประพฤติดีแต่มีฐานะยากจนที่ได้กระทำมาโดยตลอด ตั้งแต่อดีตสู่ปัจจุบัน ปัญหาเศรษฐกิจของสังคมวัดอุทัยในปัจจุบัน สอนให้คนรู้จักประหยัด ใช้จ่ายอย่างมีประโยชน์ ปัญหาสุขภาพอนามัย โดยให้ความสนใจโรคต่าง ๆ เช่น โรคเอดส์ ตลอดจนถึงการบำรุงและส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณีความเชื่อ ปัจจุบันภาวะสังคมกำลังเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วโดยเฉพาะกำลังเปลี่ยนแปลงเข้าสู่ยุคอุตสาหกรรม และเทคโนโลยี เพื่อรับกับปัญหาใหม่ที่เกิดขึ้นพระสงฆ์จึงปรับตัวเองให้เกิดความรู้เท่าทันกับการเปลี่ยนแปลง

พระสงฆ์จึงมีความสำคัญต่อสังคมมาโดยตลอดตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน อย่างไรก็ตาม บทบาทของพระสงฆ์จะต้องดำเนินไปตามกรอบแห่งกฎ เพื่อความเป็นระเบียบดังที่คณะสงฆ์ได้จำแนกไว้เป็น 4 ด้าน ได้แก่ ด้านการปกครอง ด้านการศึกษา ด้านการเผยแผ่และในด้านสาธารณูปการ (พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พุทธศักราช 2484 มาตรา 33) และในระยะต่อมาได้มีการ

ปรับปรุงพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พุทธศักราช 2505 (ข้อ 2) ระบุถึงหน้าที่ของพระสงฆ์ว่า พระสงฆ์มีหน้าที่ “ควบคุมและส่งเสริมการรักษาความเรียบร้อยดีงาม การศึกษาสงเคราะห์ การเผยแผ่พระพุทธศาสนา การสาธารณูปการและการสาธารณสงเคราะห์” ฉะนั้นการจะดำเนินงานของพระสงฆ์ หรือบทบาทการพัฒนาของพระสงฆ์ต้องยึดกรอบแห่งพระราชบัญญัติคณะสงฆ์และพระธรรมวินัยดังกล่าวเป็นสำคัญ นอกจากนี้ พระพรหมคุณาภรณ์ (ประยูร ธมฺมปญฺโญ) ได้เสนอแนะบทบาทของพระสงฆ์ในยุคปัจจุบันอีก 2 ด้าน คือ ด้านการฟื้นฟูและอนุรักษ์การศึกษา ศิลปวัฒนธรรม และการทำนุบำรุงสิ่งแวดล้อมและแก้ปัญหามลภาวะ (วิเชียร สีหาบุตร, 2537 : 7)

อย่างไรก็ตาม บทบาทของพระสงฆ์นั้นเปลี่ยนแปลงไป จากบทบาทในการสั่งสอนและเตือนสติสังคม เป็นการเพิ่มบทบาทในฐานะเป็นนักพัฒนาในด้านการศึกษา การนำปัจจัยที่ชาวบ้านมาทำบุญไปใช้ในการรณรงค์เรื่องการพัฒนาการศึกษา ไม่ว่าจะเป็นการทอดผ้าป่าเพื่อนำเงินมาดำเนินกิจกรรมเพื่อการพัฒนาการศึกษา การร่วมเป็นผู้นำในการรณรงค์ ล้วนเป็นการปรับเปลี่ยนบทบาทของพระสงฆ์เพื่อพัฒนามากขึ้น ในขณะที่บทบาทอื่น ๆ ยังคงดำเนินอยู่ต่อไป เจ้าอาวาสหลายวัดได้พยายามดึงเด็กและเยาวชนให้เข้าวัดมากขึ้นซึ่งถือเป็นจุดเริ่มของการพัฒนาการศึกษาของพระสงฆ์สู่เด็กและเยาวชน

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ.2545 (พระธรรมปิฎกฯ และพระมหาทองดี ปญฺญาวชิโร, 2548 : 99-100) ระบุว่า วัดสามารถจัดการศึกษาได้ โดยถือหลักการว่า “การศึกษาคือการเรียนรู้ตลอดชีวิต” โดยการผสมผสานระหว่างระบบการศึกษา ทั้ง 3 ระบบคือ การศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย ด้วยรูปแบบและวิธีการต่าง ๆ ตามหลักการที่ว่า “ความมีเอกภาพทางด้านนโยบายและความหลากหลายในทางปฏิบัติ” คือ การจัดการศึกษาเพื่อสร้างศาสนทายาท เป็นการศึกษาเพื่อสืบสานและจรจรโลงพุทธศาสนา ซึ่งเป็นหน้าที่ของวัดจะต้องดำเนินการ คือ การศึกษาพระปริยัติธรรมและบาลี การศึกษาอภิธรรม การศึกษาอบรมวิปัสสนากรรมฐาน เป็นต้น การจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน การศึกษาระดับอุดมศึกษาและการศึกษาสงเคราะห์คือ โรงเรียนเอกชนการกุศลของวัด โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา มหาวิทยาลัยสงฆ์ ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ ศูนย์ศึกษาพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ศูนย์ฝึกวิชาชีพ และศูนย์หัตถกรรมพื้นบ้าน เป็นต้น การส่งเสริมการศึกษาระดับมัธยมศึกษาของชาติ คือ การให้มีทุนเพื่อส่งเสริมการศึกษาของเด็ก การให้ที่พักอาศัยแก่เด็กที่กำลังศึกษาเล่าเรียน การอบรมระยะสั้นแก่ประชาชนทั่วไป เช่น บรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน การอุปสมบท จัดโครงการค่ายพุทธบุตรและค่ายพุทธธรรม โดยมีพุทธศาสนาเชิงรุกที่สำคัญคือ โครงการพระธรรมทูตสายต่างประเทศ โครงการครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน โครงการสถานีวิทย์ เป็นต้น

อย่างไรก็ตาม การจัดการศึกษาสงเคราะห์ยังได้รับการสนับสนุนจากพระสงฆ์และองค์กรทางพุทธศาสนาในด้านต่าง ๆ เช่น อุปถัมภ์การศึกษา การตั้งทุนการศึกษาแก่นักเรียน นิสิต นักศึกษา เพื่อเป็นการช่วยพัฒนาด้านการศึกษาสงเคราะห์ทั้งที่เป็นงานของคณะสงฆ์และเป็นการงานของรัฐ

งานด้านการศึกษาสงเคราะห์นี้ (พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), 2548 : 1 - 5) สรุปรวบรัดไว้อย่างน่าสนใจว่า การเผยแผ่เชิงรุกด้วยการศึกษาสงเคราะห์ เป็นการทำให้พระพุทธศาสนาครองความเป็นเสียงข้างมากในประเทศมาได้ยาวนาน พระสงฆ์ในอดีตได้ทำการเผยแผ่เชิงรุกด้วยการทำหน้าที่เป็นครูสอนเด็กและเยาวชน วัดในอดีตทำหน้าที่เป็นโรงเรียน พระสงฆ์ไม่ได้สอนแต่วิชาพระพุทธศาสนาเท่านั้นยังได้สอนวิชาต่าง ๆ อีกมาก ประชาชนเป็นศิษย์ จึงเคารพเชื่อฟังพระสงฆ์ ดังนั้นจึงเรียกการที่พระสงฆ์สอนในโรงเรียนว่า การศึกษาสงเคราะห์ และเรียกการสอนพระปริยัติธรรมแก่พระภิกษุสามเณรว่า ศาสนศึกษา การเผยแผ่พระพุทธศาสนาในอดีตใช้การศึกษาสงเคราะห์เป็นตัวนำ นับว่าเป็นกลยุทธ์หนึ่งในการนำพุทธศาสนาเข้าหาประชาชนที่ได้ผลยิ่ง

นอกจากนั้น พระสงฆ์ยังต้องนำพุทธวิธีต่าง ๆ ของพระพุทธศาสนาไปใช้ในการบริหาร การอำนวยการ การประชาสัมพันธ์ การเผยแผ่พระพุทธศาสนา เพื่อการพัฒนาและแก้ปัญหา บ้าน วัด โรงเรียน เป็นผู้ให้ด้วยศิลปะในการให้ การมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี การใช้หลักกรรม (สังคหวัตถุ 4) เพื่อครองใจคน การประสานสามัคคีในหมู่ชนเพื่อให้เกิดความรักความสามัคคีกัน พระสงฆ์จะต้องสามารถ ครองตน ครองคน ครองงาน ได้อย่างมีประสิทธิภาพเป็นพระสงฆ์ไทยในปัจจุบันที่มีความรู้ความสามารถในด้านต่างๆ ทั้งบทบาทและหน้าที่การทำงานเพื่อสังคม และการงานของพระสงฆ์ได้เป็นอย่างดี ดังนี้ การปกครอง การศาสนศึกษา การสาธารณูปการ การสังคมสงเคราะห์ การสาธารณสงเคราะห์ การเผยแผ่ พระพุทธศาสนา

บทบาทของพระสงฆ์ ในการพัฒนาเด็กและเยาวชนที่มีความโดดเด่นในปัจจุบัน ประกอบด้วยพระสังฆาธิการหลายท่าน พระสงฆ์ผู้มีบทบาทหลักในการพัฒนาที่ผู้วิจัยสนใจศึกษาคือ พระเทพสุธี (สมควร ปิยสีโล) เจ้าคณะภาค 14 เจ้าอาวาสวัดนิมมานรดี ผู้ซึ่งได้รับการยกย่องว่าเป็นพระสังฆาธิการ ที่มีบทบาทและเป็นผู้นำในการพัฒนาเด็กและเยาวชนอย่างเห็นได้ชัดจน ให้เจริญรุ่งเรืองจากอดีตมาจนถึงปัจจุบัน พระเทพสุธี (สมควร ปิยสีโล) เจ้าคณะภาค 14 เจ้าอาวาสวัดนิมมานรดี มีบทบาทในการพัฒนาหลายมิติ ไม่ว่าจะเป็น ด้านการพัฒนาชุมชน ด้านการศึกษา ด้านสาธารณประโยชน์ ด้านศาสนา วัฒนธรรมประเพณี ฯลฯ จนได้รับสมญานามว่า “พระผู้มีแต่ให้”

พระเทพสุธี (สมควร ปิยสีโล) เจ้าคณะภาค 14 เจ้าอาวาสวัดนิมมานรดี ท่านมีบทบาทหน้าที่รับผิดชอบในฐานะผู้บริหาร ท่านมีหลักการในการครองตน ครองคน ครองงาน กับการสร้างมนุษยสัมพันธ์ที่ดี ด้วยการนำหลักธรรมของการมีมนุษยสัมพันธ์ ใช้เทคโนโลยี และพุทธโศลกีย์ที่ทันสมัย ทันท่วงทีต่อเหตุการณ์แสดงให้เห็นถึงความโดดเด่นของท่านใน ด้านความเป็นผู้บริหารที่ประพฤตินั้นเป็นแบบอย่างที่ดี ท่านใช้เทคนิคการทำให้คุณเป็นตัวอย่าง เป็นปัจจัยส่งเสริมสนับสนุนในการปฏิบัติงานในบทบาทและหน้าที่ประสพผลสำเร็จอย่างยิ่ง สามารถนำไปเป็นแบบอย่างหรือประยุกต์ใช้ในการทำงานของพระสงฆ์ในปัจจุบัน ในเชิงบูรณาการ การจัดการศึกษา พระพุทธศาสนากับศาสตร์สมัยใหม่ เพื่อพัฒนาจิตใจและสังคม เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อองค์กรคณะสงฆ์โดยใช้เป็นยุทธศาสตร์ในการพัฒนา กิจกรรมคณะสงฆ์และมหาวิทยาลัยสงฆ์ สร้างระบบเครือข่ายทั่วโลก เพื่อดำรงพระพุทธศาสนาให้ยั่งยืนสืบไป

ผลงานของท่านเป็นที่ประจักษ์ ไม่ใช่ที่สร้างความเจริญให้กับวัดนิมมานรดีบางแคว และการจัดการศึกษาของวัดในสังกัดภาค 14 เท่านั้น ท่านยังอนุเคราะห์สงเคราะห์ประชาชนในชุมชนรอบข้างวัดนิมมานรดี โรงเรียนต่างๆ และสถานที่ราชการต่างๆ ในเขตภาษีเจริญ และทุกที่ที่ท่านได้ไปพบปะเยี่ยมเยียน โดยตลอดตั้งแต่ต้นจนถึงปัจจุบัน พระภิกษุสงฆ์ สามเณร ประชาชน ในชุมชนทุกคนต่างเห็นประจักษ์ตรงกันความสามารถและความมีเมตตาธรรมของพระเทพสุธี (สมควร ปิยสีโล) เจ้าคณะภาค 14 เจ้าอาวาสวัดนิมมานรดี ที่ตั้งมั่นในการพัฒนาเด็ก และเยาวชนและชุมชนวัดนิมมานรดี จนชุมชนแถบวัดเป็นชุมชนที่มีความเจริญสูงสุดในทุกๆ ด้าน จนเป็นที่รู้จักของคนในกรุงเทพมหานคร และวัดในสังกัดภาค 14 รวมตลอดถึงพุทธศาสนิกชนทั่ว ๆ ไป

ผู้วิจัยในฐานะเป็นผู้มีโอกาสดำเนินงานร่วมกับท่านมีและใกล้ชิดกับท่าน มีความตั้งใจที่จะเผยแพร่ผลงานอันดีเด่นในด้านการพัฒนาเด็กและเยาวชนของท่านให้เป็นที่ประจักษ์ ให้สังคมได้จารึกถึง เพื่อเป็นตัวอย่างต่อการทำงานพัฒนาของพระสังฆาธิการ เพื่อประกาศเกียรติคุณให้ประจักษ์ทั้งปัจจุบันและอนาคตและเพื่อประโยชน์แก่ผู้สนใจที่จะศึกษาค้นคว้าในส่วนที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยนี้ต่อไป

ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษายาทบาทของพระเทพสุธี (สมควร ปิยสีโล) เจ้าคณะภาค 14 เจ้าอาวาสวัดนิมมานรดี กับงานพัฒนาเด็กและเยาวชน ที่ได้มุ่งพัฒนาสงเคราะห์ด้านการพัฒนาเด็กและเยาวชนมาโดยตลอด เช่นสนับสนุนสงเคราะห์ทั้งด้านของทุนทรัพย์ สติปัญญาและกลยุทธ์ในการพัฒนาเด็กและเยาวชน โดยการจัดการเข้าค่ายพุทธธรรม การฝึกอบรมพระวิทยากร ครูพระสอนศีลธรรม การสนับสนุนการจัดอบรมเชิงปฏิบัติการให้กับคณะครูที่จัดการศึกษาโดยตรง การเป็นวิทยากรให้ความรู้ การบริจาคทุนทรัพย์และการหาแนวทางแก้ไขอย่างเป็นระบบ ซึ่งน่าจะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อการแก้ไขปัญหาในการพัฒนาเด็กและเยาวชนของชาติในอนาคตต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาการพัฒนาเด็กและเยาวชนของพระเทพสุธี (สมควร ปิยสีโล) เจ้าคณะภาค 14 เจ้าอาวาสวัดนิมมานรดี

1. เพื่อศึกษาบทบาทของพระเทพสุธี (สมควร ปิยสีโล) เจ้าคณะภาค 14 เจ้าอาวาสวัดนิมมานรดี ในงานพัฒนาเด็กและเยาวชน
2. เพื่อศึกษาผลที่เกิดขึ้นต่อชุมชนวัดนิมมานรดีจากการพัฒนาเด็กและเยาวชนของพระเทพสุธี (สมควร ปิยสีโล) เจ้าคณะภาค 14 เจ้าอาวาสวัดนิมมานรดี

ขอบเขตในการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาบทบาทพระเทพสุธี (สมควร ปิยสีโล) เจ้าคณะภาค 14 เจ้าอาวาสวัดนิมมานรดี ในงานพัฒนาเด็กและเยาวชน โดยวิธีวิจัยเชิงคุณภาพเพื่อหาข้อมูลแบบเจาะลึกที่สามารถอธิบายบริบท และแนวคิดได้อย่างครอบคลุมทุก ๆ มิติของการวิจัย ซึ่งประกอบด้วย

1. ขอบเขตของเนื้อหา

บทบาทและหน้าที่การงานของพระเทพสุธี (สมควร ปิยสีโล) เจ้าคณะภาค 14 เจ้าอาวาสวัดนิมมานรดี ใน 3 ด้าน ดังนี้

 - 1.1 บทบาทด้านการศึกษาและการศึกษาสงเคราะห์
 - 1.2 บทบาทด้านการพัฒนาจัดการศึกษา
 - 1.3 บทบาทด้านการพัฒนาการศึกษาเพื่อพัฒนาสาธารณประโยชน์
2. ขอบเขตด้านพื้นที่ พื้นที่ที่ศึกษาคือโรงเรียนวัดนิมมานรดีโรงเรียนในสงเคราะห์ของพระเทพสุธี (สมควร ปิยสีโล)
3. ขอบเขตด้านผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants)

3.1 ผู้บริหาร ครู โรงเรียนวัดนิมมานรดี	จำนวน 4 คน
3.2 นักเรียนโรงเรียนวัดนิมมานรดี	จำนวน 4 คน
3.3 พระสงฆ์วัดนิมมานรดี	จำนวน 3 รูป
3.4 ประชาชน ในชุมชนวัดนิมมานรดี	จำนวน 2 คน
4. ขอบเขตด้านระยะเวลา

ตั้งแต่เดือน มิถุนายน ถึง เดือน ธันวาคม พ.ศ. 2560

นิยามศัพท์เฉพาะ

พระเทพสุธี (สมควร ปิยสีโล) ดำรงตำแหน่งเจ้าคณะภาค 14 เจ้าอาวาสวัดนิมมานรดี แขวงบางหว้า เขตภาษีเจริญ กรุงเทพมหานคร เป็นพระนักพัฒนาที่มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาการให้เหมาะสมกับเด็กและเยาวชน ของวัดนิมมานรดี

บทบาท หมายถึง บทบาทของพระเทพสุธี (สมควร ปิยสีโล) ในด้านการพัฒนาเด็กและเยาวชน โรงเรียนวัดนิมมานรดี แขวงบางหว้า เขตภาษีเจริญ กรุงเทพมหานคร โรงเรียนในเขตภาษีเจริญ ดังนี้

1. บทบาทด้านการศึกษา หมายถึง การเผยแผ่ศาสนา โดยการจัดให้มีการเรียนการสอน พระปริยัติธรรม ให้บรรพชิตและคฤหัสถ์ได้ศึกษาเล่าเรียน ทั้งแผนกบาลี นักธรรม แผนกสามัญ รวมถึงการจัดให้มีการเรียนพระธรรมวินัย เกื้อกูลการศึกษาแก่สถาบัน ช่วยเหลือในด้านการศึกษา ช่วยเหลือในการสร้างการบริจาคทุนการศึกษาสำหรับเด็กที่ยากจนแต่มีความประพฤติดี เป็นประธานคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานของโรงเรียนวัดนิมมานรดี และสถานศึกษาอื่น ๆ โดยรอบ การสร้างห้องสมุด หอประชุม โรงเรียน การจัดซื้ออุปกรณ์ทางการศึกษา อุปกรณ์การกีฬา ให้อุปกรณ์การศึกษาในกรณียากจนและให้การศึกษาคือ ตลอดถึงการให้วัดเป็นที่พักแก่ผู้ศึกษาเล่าเรียน

2. บทบาทด้านการพัฒนาการจัดการศึกษา หมายถึง บทบาทของพระเทพสุธี (สมควร ปิยสีโล) ในด้านการพัฒนาเด็กและเยาวชน โรงเรียนวัดนิมมานรดี แขวงบางหว้า เขตภาษีเจริญ กรุงเทพมหานคร งานด้านการจัดการศึกษาที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับเด็กและเยาวชนให้ชุมชนดีขึ้นและทั้งพระภิกษุสามเณรและฆราวาส ประสบผลสำเร็จเป็นรูปธรรม เป็นที่ประจักษ์และยอมรับของคณะสงฆ์อื่น ๆ

3. บทบาทด้านการพัฒนาการศึกษาเพื่อสาธารณประโยชน์ หมายถึง การดำเนินการจัดการศึกษาหรือพัฒนาการศึกษาเพื่อชีวิตที่มุ่งเน้นการฝึกกิจกรรมในด้านจิตอาสาของผู้เรียนและคณะสงฆ์ทั้งวัดนิมมานรดีและคณะสงฆ์ภาค 14 ทั้ง 4 จังหวัด หรือสร้างสิ่งต่าง ๆ ที่เป็นสาธารณประโยชน์ทั่วไปแก่สังคมที่เกิดจากการบำเพ็ญประโยชน์(จิตอาสา) เพื่อให้เด็กและเยาวชนในชุมชนให้มีชีวิตความเป็นอยู่ดีขึ้น มีความสะดวก สบาย และความพร้อมในการศึกษาและการดำรงชีวิต

ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

1. ได้ทราบบทบาทของพระเทพสุธี (สมควร ปิยสีโล) เจ้าคณะภาค 14 เจ้าอาวาสวัดนิมมานรดี ในงานพัฒนาการให้เหมาะสมกับเด็กและเยาวชน
2. ได้ทราบกระบวนการพัฒนาของพระเทพสุธี (สมควร ปิยสีโล) เจ้าคณะภาค 14 เจ้าอาวาสวัดนิมมานรดี ในงานพัฒนาเด็กและเยาวชน
3. ผลที่เกิดขึ้นจากการพัฒนาเด็กและเยาวชน ของพระเทพสุธี (สมควร ปิยสีโล) เจ้าคณะภาค 14 เจ้าอาวาสวัดนิมมานรดี สามารถนำไปเป็นแนวทางในการพัฒนาเด็กและเยาวชนของพระสงฆ์ที่สามารถนำไปพัฒนาเด็กและเยาวชน ในชุมชนและสังคมอื่น ๆ ได้ต่อไป

บทที่ 2 วรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในงานวิจัยนี้ เป็นกรณีศึกษาบทบาทในการปฏิบัติงานจริงในมุมมองของงานพัฒนาเด็ก และเยาวชนของพระเทพสุธี (สมควร ปิยสีโล) เจ้าคณะภาค 14 เจ้าอาวาสวัดนิมมานรดีซึ่งมีแนวคิด ทฤษฎีตลอดถึงเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังนี้

1. แนวคิดเกี่ยวกับการศึกษาและกระบวนการศึกษาแนวพุทธ
2. แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการเรียนรู้
3. แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนา
4. แนวคิดเกี่ยวกับบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนา
5. แนวคิดเกี่ยวกับชุมชน และการพัฒนาชุมชน
6. ประวัติพระเทพสุธี และบทบาทในแง่ของการเป็นพระนักพัฒนา
7. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
8. กรอบแนวคิดในการวิจัย

แนวคิดเกี่ยวกับการศึกษาและกระบวนการศึกษาแนวพุทธ

จริยธรรมและศาสนาเป็นสิ่งที่แยกกันไม่ได้ยาก เพราะอาศัยกันและกัน จริยธรรมมีพื้นฐาน การตัดสินใจคุณค่าอยู่ในเกณฑ์ของศาสนา (ประภาศรี สีหอำไพ, 2535 : 24) ถ้าศึกษาถึงประวัติความ เปลี่ยนแปลงของมนุษยชาติจะพบว่า สิ่งใดเป็นจริยธรรมสิ่งนั้นเป็นเรื่องของศาสนา จึงกล่าวได้ว่า ศาสนาและจริยธรรมสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิดตลอดมาในประวัติศาสตร์มนุษยชาติ แนวปฏิบัติทาง ศาสนาถือว่าเป็นความดีงามก่อนที่จะมีแนวปฏิบัติอันเป็นจริยธรรมจริง ๆ แยกตัวออกมาต่างหาก (น้อย พงษ์สนธิ์, 2520 : 88) ความสัมพันธ์ระหว่างศาสนาและจริยธรรมจึงสัมพันธ์กันดังนี้

1. ศาสนามีพื้นฐานจริยธรรมที่บ่งชี้ความดี ความงาม ความถูกต้อง บุญกุศลเป็น แก่นสารของศาสนาที่ศาสนานำมาประกอบเป็นหลักธรรมคำสอน ศาสนากำหนดมาตรฐาน ความประพฤติ เรียกว่า จริยธรรม ออกมาเป็นข้อปฏิบัติ และเป็นข้อกำหนดพฤติกรรมบุคคล
2. ศาสนาและจริยธรรมมีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน แต่สามารถวิเคราะห์แยกแยะ รายละเอียดออกจากกันได้ โดยลักษณะการวิเคราะห์ทางธรรมชาติวิทยากับจริยศาสตร์ ศาสนา เปรียบเทียบเหมือนคลองที่มีฝั่งทั้งสองขนาบเป็นขอบเขตให้สายน้ำไหลไปสู่จุดหมายปลายทาง

จริยธรรมเปรียบเหมือนกับน้ำที่ไหลไปตามลำคลอง ถ้าลำคลองปราศจากน้ำย่อมไร้คุณค่า จริยธรรมจึงเป็นคุณค่าที่ทำให้ศาสนาดำรงสืบทอดมาโดยตลอด ศาสนาเป็นคลองธรรมกำหนดวิถีทางการดำรงชีวิตที่มีกรอบเป็นขอบเขตรักษาคุณค่าของจริยธรรมให้เป็นแนวเดียวกัน ศาสนาเป็นสื่อในการดำรงและสืบทอดคุณธรรมให้เป็นที่ยอมรับนับถือตลอดมา

3. ศาสนาอาจเสื่อมเพราะขาดการปฏิบัติอย่างจริงจังของศาสนิกชน แต่จริยธรรมเป็นคุณค่าที่ถาวร ไม่มีสิ่งใดลบล้างได้

4. จริยธรรมมีรายละเอียดปลีกย่อย สามารถใช้วิเคราะห์เหตุผล ถูก-ผิด ดี-ชั่ว ควร-ไม่ควร ได้หลายทางตามสภาพเหตุการณ์แวดล้อม ทำให้ยุ่งยากแก่การตัดสินใจว่าสิ่งใดมีจริยธรรมมากน้อยเพียงใด ศาสนาจึงเป็นกฎที่ใช้ตัดสิน สร้างระเบียบวินัยขึ้นในสังคม

5. ความสัมพันธ์ของศาสนาและจริยธรรมนำไปสู่การปลูกฝังลักษณะที่ดีในจิตใจของบุคคล สร้างสันติสุขขึ้นในโลก ทำให้คนมีความรักความเมตตา กรุณา มีการให้อภัย ปฏิบัติต่อกันด้วยความเข้าใจและปรารถนาดี ศาสนาและจริยธรรมมีลักษณะที่สนับสนุนเสรีภาพของมนุษย์ในด้านปลูกสำนึกในมโนธรรมของบุคคล มีบทกำหนดลงโทษและให้รางวัลทางจิตใจ ซึ่งมีลักษณะตรงกับคำว่า “สวรรค์อยู่ในอกนรกอยู่ในใจ”

6. ศาสนาและจริยธรรมปรัชญาคุณธรรมเป็นแก่นสาร เช่นเดียว ที่ความว่าศาสนา คือ ความต่อเนื่องของคุณธรรมที่มีพื้นฐานมาจากอำนาจปาฏิหาริย์ จริยธรรม คือ คุณค่าที่สรรสร้าง ความบริสุทธิ์สมบูรณ์ให้แก่บุคคลและสังคมส่วนรวม ซึ่งนักการศึกษากล่าวว่า จริยธรรม คือ คุณธรรมที่ต้องสนับสนุนให้มีการสอนและฝึกปฏิบัติให้แก่ผู้เรียน การศึกษาศาสนาจึงต้องศึกษาจริยธรรมของศาสนานั้นจึงจะเข้าใจศาสนาได้ (ประภาศรี สีหอำไพ, 2535: 32-35)

จึงสรุปได้ว่า ศาสนาเป็นพื้นฐานอันดีงามของจริยธรรม ศาสนามีจริยธรรมเป็นเครื่องแสดงออกส่วนจริยธรรมก็เป็นการแสดงออกให้ศาสนาปรากฏ ศาสนาและจริยธรรมต่างทำหน้าที่ควบคู่กันไป (ชัยวัฒน์ อัดพัฒน, 2520 : 26) ดังนั้นการศึกษาเรื่องของศาสนา จริยธรรมจึงมักจะถูกกล่าวถึงควบคู่กันไป

จกาท ช้วยโต และดวงเดือน พันธุมนาวิน (2533 :24-25) ได้เปรียบเทียบหลักการทางพุทธศาสนากับระดับการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมของโคลเบอร์ก พบว่า มีความสอดคล้องกันเป็นอย่างดี ในทางพุทธศาสนามีข้อสังเกตว่า ผู้ที่มีกายเป็นมนุษย์อาจมีระดับจิตใจ และภูมิธรรมแตกต่างกันได้มาก ส่วนที่ตรงกับทฤษฎีการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมของโคลเบอร์กที่ได้กล่าวมา น่าจะเป็นมนุษย์ที่มีจิตใจแบ่งออกเป็น 3 ประเภท ดังนี้

ประเภทที่ 1 มนุษย์ที่มีจิตใจเป็นสัตว์มักเป็นผู้เห็นแก่ตัว เอาแต่ได้ กลัวการถูกลงโทษ เจียนตี ทรมาณร่างกาย เห็นความสำคัญของวัตถุที่จะมาบำรุงร่างกายของตนเท่านั้น มนุษย์ที่มีลักษณะจิตใจเช่นนี้ตรงกับผู้มีเหตุผลเชิงจริยธรรมในระดับก่อนกฎเกณฑ์ คือ ขั้นที่ 1 และ 2 มนุษย์ประเภทนี้สมควรได้รับการพัฒนาให้มีจิตใจสูงขึ้น

ประเภทที่ 2 มนุษย์ที่มีจิตใจเป็นคน มักเป็นผู้ที่ชอบอยู่ร่วมกับผู้อื่น ทำอะไรทำตามกัน กลัวการนินทา แสวงหาแต่ลาภ ยศ สรรเสริญ เพราะเห็นว่าเป็นสิ่งที่เซ็ดหน้าชูตาของตนในสังคม เป็นผู้ที่มีระมัดระวังตนให้อยู่ในกรอบและระเบียบข้อบังคับที่สังคมกำหนด เพราะเห็นประโยชน์ของความสนุกเรียบร้อยของสังคม มนุษย์ประเภทนี้มีระดับสาเหตุเชิงจริยธรรมในระดับขั้นที่ 3,4 เป็นที่คาดหวังจากมนุษย์ในระดับทั่วไป

ประเภทที่ 3 คือมนุษย์ที่มีจิตใจเป็นเทวดา เป็นผู้ที่มีความละเอียดใจตนเองเมื่อทำผิดและเกรงกลัวความชั่ว เพราะเชื่อว่าความเชื่อทำให้จิตใจของตนตกต่ำ หิริโอตตปละนี้พระพุทธศาสนาเชื่อว่าเป็นคุณลักษณะเทวดา ซึ่งตรงกับระดับเหนือกฎเกณฑ์ขั้นที่ 5, 6 มนุษย์อาจจะมีเหตุผลที่จะกระทำหรือไม่ กระทำโดยยึดหลักธรรมที่สูงส่ง เช่น หลักมนุษยธรรม หลักศีลธรรม หลักการทำงานเพื่อประสิทธิผลของงานเป็นสำคัญ มนุษย์ประเภทนี้ถือเป็นบุคคลตัวอย่าง เป็นบุคคลที่น่าปรารถนา จะเป็นผู้ที่มีความสงบสุขและประสบความสำเร็จในชีวิต

จะเห็นได้ว่าลักษณะทางพุทธศาสนากับทฤษฎีการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมของโคลเบอร์กสอดคล้องกันเป็นอย่างดี เพราะลักษณะทางพระพุทธศาสนาของบุคคลจะพัฒนาการไปตามขั้นตอนของการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมของโคลเบอร์ก ซึ่งแสดงให้เห็นว่าพัฒนาการทางศาสนาของบุคคลตั้งแต่ขั้น 1-6 จะพัฒนาการไปตามลำดับขั้นตามอายุที่สูงขึ้น จะไม่มีการข้ามขั้น แต่บุคคลอาจมีพัฒนาการทางจริยธรรมอยู่ในขั้นที่ 3 และขั้นที่ 4 (ดวงเดือน พันธุมนาวิน และเพ็ญแข ประจันต์จันติก, 2520)

กระบวนการศึกษาตามแนวพุทธศาสนากับการศึกษา

การศึกษาทำให้บุคคลเกิดการพัฒนาในทุกด้าน คือทำให้เกิดความเจริญ ความดีงาม และความถูกต้อง หรืออาจเรียกได้ว่า การศึกษาทำให้มนุษย์มีความเจริญงอกงามในด้าน ความคิด ความรู้ ความชำนาญ อารมณ์ ความรู้สึกต่าง ๆ การศึกษาถือได้ว่าทำให้มนุษย์เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ มีการพัฒนาในทุกด้าน เช่นด้านกาย คือให้ร่างกายสมบูรณ์แข็งแรง ไม่มีโรคและสามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ ด้านกำลังใจ คือเป็นผู้ที่อยู่อย่างมีความหวัง มีความสุข มีความเชื่อมั่นในตนเอง ด้านกำลังความคิด คือ มีสติปัญญาสามารถคิดแก้ปัญหา และนำตนเองไปสู่ความดีงามได้ ด้านจริยธรรม คือ มีศาสนา มีคุณธรรมประจำใจ มีปรัชญาในการดำรงชีวิต มีจรรยาบรรณใน

การทำงาน ด้านสังคม คือ มีการติดต่อสัมพันธ์กับคนอื่น ๆ อย่างเรียบร้อยราบรื่น ทำประโยชน์ให้เกิดแก่สังคม โดยสรุป คือ มนุษย์ที่สมบูรณ์จะต้องมีการพัฒนาทั้งร่างกาย จิตใจ และสิ่งแวดล้อม ซึ่งประกอบกันเป็นชีวิต และสิ่งเกื้อกูลชีวิตของมนุษย์นั่นเอง การพัฒนาที่เป็นการเฉพาะด้านใดด้านหนึ่ง เช่น การพัฒนาเน้นกายเพียงอย่างเดียว หรือเน้นจิตเพียงอย่างเดียว หรือเน้นสิ่งแวดล้อมเพียงอย่างเดียว ย่อมไม่เป็นการพัฒนาที่ถูกต้องและสมบูรณ์ เมื่อมนุษย์ได้รับการพัฒนา ย่อมส่งผลถึงการพัฒนาสังคมในระดับประเทศ และระดับสากล ความมุ่งหมายในการจัดการศึกษา จะต้องกำหนดอย่างชัดเจน ในแต่ละระดับ เช่น ระดับประถม ระดับมัธยม ระดับอุดมศึกษา เป็นต้น ความมุ่งหมายคือเตรียมเด็กให้พร้อมในทุกด้านอย่างเต็มที่ตามศักยภาพ จัดบรรยากาศให้เด็กได้คุ้นเคยกับบรรยากาศสิ่งแวดล้อมที่ดี

ทัศนะของกระบวนการจัดการศึกษาตามแนวพุทธศาสนาต่อการเรียนรู้ของมนุษย์และปรัชญาตะวันตกที่เกี่ยวข้องกับปรัชญาพุทธศาสนา ประกอบด้วยหลัก 12 ประการได้แก่

1. พุทธศาสนามองมนุษย์ทั้งในฐานะเป็นเอกัตบุคคล (as an individual) และฐานะสมาชิกของสังคม ซึ่งต้องอยู่ร่วมกับผู้อื่น (กัลยาณมิตร) ตามหลักพุทธศาสนา บุคคลแต่ละคนมีกรรมเป็นกำเนิด มีกรรมเป็นเผ่าพันธุ์ หลักดังกล่าวถือว่าการเรียนรู้ที่ได้ผล เกิดจากการที่ผู้สอนรู้จักผู้เรียนแต่ละคนเป็นรายบุคคลทั้งด้านบุคลิกลักษณะนิสัย อุปนิสัย ความรู้สึนึกคิด ความถนัด และผู้สอนต้องมุ่งจัดกิจกรรมการเรียนการสอน เพื่อพัฒนาผู้เรียนแต่ละคนให้เต็มตามความสามารถของเขา

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต) (2547:49) กล่าวไว้ว่า มนุษย์เป็นชีวิตที่ประเสริฐ มีความสำคัญในตัวเอง และชีวิตก็มีความสมบูรณ์ได้ในตัวของมันเอง ในแง่นี้เราจะต้องมองจุดหมายสูงสุดว่า เราจะต้องพัฒนามนุษย์ให้มี “ชีวิต” ที่ดีงามในตัวเขาเองให้เป็นชีวิตที่สมบูรณ์มีอิสรภาพ มีความสุขในตัวเอง

ส่วนของมนุษย์ในฐานะของสังคมนั้น พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต) (2547: 83) ได้กล่าวไว้ว่าพุทธศาสนาสอนว่า มนุษย์เป็นส่วนหนึ่งในกฎความสัมพันธ์ของธรรมชาติ ทุกส่วนย่อมส่งผลกระทบต่อกัน จึงต้องทำการเกื้อกูลประสานกัน เพื่อให้เกิดผลดีในการอยู่ร่วมกันและมนุษย์รวมทั้งสัตว์ทั้งปวงเป็นเพื่อนร่วมกฎธรรมชาติเหมือนกัน ทุกชีวิตรักสุขเกลียดทุกข์ รักตัวกลัวตายเหมือนกัน ไม่มีการแบ่งแยกแตกต่าง การทำร้ายสัตว์ไม่ว่าชีวิตใดชีวิตหนึ่งก็เป็นสิ่งที่ไม่ดีทั้งสิ้น มนุษย์ควรมีเมตตาที่ไม่จำกัดแบ่งแยก มีแนวโน้มของจิตใจในทางที่จะช่วยเหลือเกื้อกูล มุ่งความสามัคคี และมีความกลมกลืนเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน

2. แนวคิดมนุษย์เป็นเวไนยสัตว์ หรือเวไนยบุคคล สามารถอบรมสั่งสอน หรือพัฒนาตนได้ ทั้งทางด้านกาย และด้านจิต โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลเปรียบได้กับ แผ่นดินย่อมไม่เรียบเสมอกันทั้งหมดได้ฉันใด มนุษย์ทั้งหลายจะให้เหมือนกันหมดทุกคนไม่ได้ฉันนั้น กระบวนการพัฒนามนุษย์มุ่งเน้นที่ผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง มุ่งทำความเข้าใจในธรรมชาติ การตั้งสมมุติฐานว่ามนุษย์เป็นเวไนยสัตว์ สามารถฝึกอบรมได้ทั้งตนเอง และสิ่งแวดล้อม (ปรโตโมสะ) กระบวนการเรียนรู้จึงเริ่มต้นที่บุคคล มีขั้นตอน คือ คีล สมาธิ ปัญญา จุดหมายปลายทางของการเรียนรู้ก็คือ อิศรภาพทั้งกายและจิต

3. แม้มนุษย์มีภาวะทางสติปัญญาแต่กำเนิด ก็จำเป็นต้องได้รับการพัฒนาให้เกิดการเรียนรู้ (โยคปัญญา) ที่มีความสำคัญยิ่งกว่าปัญญาแต่กำเนิด เพราะปัญญาที่เกิดจากการฝึกฝน เป็นปัญญาที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติเมื่อได้รับการฝึกฝนอบรมดีแล้ว โดยกระบวนการเรียนรู้เพื่อให้เกิดปัญญานั้น ต้องฝึกอย่างต่อเนื่องและยาวนาน แม้วามนุษย์แต่ละคนจะเรียนรู้ได้ไม่เท่ากัน เนื่องจากความแตกต่างระหว่างบุคคล โดยพุทธองค์ได้วางหลักการฝึกวางหลักการเรียนรู้ โดยคำนึงถึงความพร้อม ความสามารถ ความถนัด ความสนใจของผู้เรียนเป็นอย่างมาก โดยพระองค์ทรงให้กำลังใจแก่ผู้เรียนที่เน้นในเรื่องของวิริยะ ในการฝึกฝนตน

4. พุทธศาสนาทธิบายการเกิดการเรียนรู้ของมนุษย์ ว่าเกิดขึ้นในวิถีชีวิตในองค์รวม (ซึ่งสอดคล้องกับทัศนะของทฤษฎีการเรียนรู้กลุ่มเกสตัลท์ที่มองภาพรวมมากกว่าส่วนย่อย) ในลักษณะของรูปและนาม ซึ่งเป็นการเรียนรู้ตามพัฒนาการของชีวิตตามหลักเบญจขันธ์ (ขั้นที่ 5) โดยศุมน อมรวิวัฒน์ ได้อธิบายทฤษฎีการเรียนรู้เรื่องนี้ในลักษณะของกระบวนการซึมซับ สรุปก็คือ การเรียนรู้จะเป็นกระบวนการผสมผสานทั้งกายและจิต และต้องพัฒนาทั้ง 2 ด้าน ไปพร้อม ๆ กัน เพื่อให้เกิดการบูรณาการการพัฒนาของมนุษย์

5. การเรียนรู้ของมนุษย์ตามหลักพุทธศาสตร์มีแกนหลัก 3 แกน คือ คีล สมาธิ ปัญญา ในพระไตรปิฎกเรียกว่า ไตรสิกขา ซึ่งเป็นระบบการฝึกอบรมจากภายนอกเข้าไปหาภายใน จากส่วนหยาบเข้าไปหาส่วนละเอียด และจากส่วนที่ง่ายเข้าไปหาส่วนที่ยาก และลึกซึ้งกว่า และเมื่อฝึกขึ้นละเอียดภายในแล้ว ผลก็ส่งกลับออกมาช่วยการดำเนินชีวิตภายนอก เช่น มีความประพฤติสุจริต มั่นคง ไม่ฟุ้งเพื่อ เย่อหยิ่ง มีศีลที่เป็นไปโดยปกติธรรมดาของตนเอง ไม่ต้องฝืนใจทำ หรือตั้งใจทำ การคิดแก้ปัญหาและทำกิจกรรมต่าง ๆ ด้วยปัญญาบริสุทธิ์

6. การเรียนการสอนตามหลักพุทธศาสตร์จึงมิใช่การถ่ายทอดความรู้เท่านั้น (ปรัยัติ) หากแต่เน้นการฝึกหัด ฝึกฝน อบรม (ปฏิบัติ) และวิเคราะห์ผลของการปฏิบัตินั้นด้วย (ปฏิเวธ) จึงกล่าวได้ว่าพุทธศาสนาเป็นศาสนาที่ไม่ได้บังคับศรัทธา หากแต่ต้องใช้ปัญญาซึ่งจุดหมายสำคัญของการเรียนรู้ก็คือกระบวนการพัฒนาปัญญา 3 อัน ได้แก่ สุตมยปัญญา (ปัญญาที่เกิดจากการฟัง)

จินตมยปัญญา (ปัญญาที่เกิดจากความคิด) และภาวนามยปัญญา (ปัญญาที่เกิดจากการปฏิบัติ) เมื่อใดจิตของมนุษย์สะอาดทั้งดวง ญาณ (ปัญญา) ก็จะสว่างโพลงในลักษณะของการรู้แจ้ง (Insight) หากนักการศึกษาไทยนำกระบวนการพัฒนาปัญญาแบบพุทธมาประยุกต์ใช้ในการเรียนการสอน การศึกษาย่อมเป็นการ “บ่มเพาะ” “ปลูกฝัง” สิ่งที่ดีงามแทรกกลืนลงไปในชีวิตภายในแล้วจึงฉายคุณค่าออกมาภายนอก จะมีใช้การศึกษาแบบเคลือบและฉาบทา เน้นแต่เปลือกเหมือนพวกเรียนธรรมแต่ไม่รู้ธรรม หากมิได้ปฏิบัติกลายเป็นการศึกษาเทียมเช่นปัจจุบัน เป็นสังคมแห่งการแก่งแย่งแข่งขัน สังคมวัตถุนิยม มองคนแต่เพียงภายนอก ฉาบฉวย ฉวยฉาบ หยิบโย่ง ดังคำกล่าวที่ว่า “ธรรมใดใดก็ไร้ค่าถ้าไม่ทำ

7. กระบวนการพัฒนาปัญญาตามหลักพุทธศาสตร์ เน้นการสร้างแรงจูงใจ และสิ่งเร้า (ศรัทธา) และการฝึกฝนตนเอง หากเมื่อเกิดสมาธิและปัญญาแล้ว จึงจะละสิ่งเร้าที่เสีย เหลือแต่ปัญญาและองค์ความรู้ ซึ่งต้องมีสติคอยกำกับ และมีแนวทางปฏิบัติที่ชอบธรรมเสมอ ซึ่งก็คือ อริยมรรคแปด

8. การเรียนรู้ตามหลักพุทธศาสนาจึงต้องเป็นไปตามวัตถุประสงค์เชิงมโนธรรม และวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม เน้นวิธีการเรียนรู้ การค้นพบด้วยตนเอง (Insight) การประเมินตนเอง และปรับปรุงแก้ไขผลแห่งการปฏิบัตินั้นเป็นเบื้องต้น โดยมีครูเป็นกัลยาณมิตรคอยชี้แนะ แนวทางช่วยสร้างบรรยากาศทางวิชาการและสิ่งแวดล้อมที่มีสุนทรียภาพ

9. ธรรมชาติของมนุษย์ คือ ขันธ์ 5 ส่วนสร้าง โลภะ โทสะ และโมหะให้แก่ตนเอง ทั้งสิ้น สิ่งเหล่านี้ก่อให้เกิดปัญหาร้ายแรงให้แก่มนุษย์และสังคมมนุษย์ ดังคำกล่าวของ สาโรช บัวศรี (2546:16) ที่กล่าวถึงการจัดการศึกษาแนวพุทธศาสนาว่า การจัดการศึกษา คือการพัฒนาขันธ์ 5 เพื่อให้ โลภะ โทสะ โมหะ (อกุศลมูล) จะได้ลดน้อย ถอยไปหรือหมดไปไปในที่สุด และได้บรรลุชีวิตที่ดี การพัฒนาขันธ์ 5 จัดเป็นฐานขั้นต้นของการเรียนรู้ แต่ยังไม่บรรลุถึงการเกิดปัญญาที่แท้จริง คือการรู้ถูกต้องตามความเป็นจริง การเรียนรู้ที่แท้ต้องมีการพินิจพิจารณาซึ่งก็คือ หลักโยนิโส มนสิการ และการฝึกปฏิบัติ (ภาวนา) จนประจักษ์ผลเป็นความรู้ที่แท้

10. การจัดการศึกษาแนวพุทธ ถือว่าการเรียนเป็นวิถีชีวิต เรียน โดยการดำรงชีวิต (Learning by Living) ซึ่งแตกต่างจากตะวันตกที่เรียนโดยการกระทำที่เรียกว่า (Learning by doing) การเรียนเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับชีวิตจริง เรียนแล้วใช้ประโยชน์ได้ ผู้เรียนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา สถาบันต้องไม่เพียงแต่สอนหนังสือ แต่อบรมศีลธรรมให้แก่เด็ก ให้เกิดการพัฒนาทั้งด้านกาย ด้านสังคม จิตใจและปัญญา กระบวนการจัดการศึกษาต้องมีการบูรณาการไตรสิกขา เข้ากับทุกกลุ่มสาระและกิจกรรมต่าง ๆ ในหลักสูตร ซึ่งก็คือมี สติ สมาธิ ปัญญา เป็นเหมือนเส้นด้าย

ที่ร้อยเรียงทุกกลุ่มสาระและกิจกรรมเข้าด้วยกัน เพื่อให้ผู้เรียนเป็นผู้ที่มีวิถีชีวิตแบบพุทธะ (Bushiest of Life)

11. แนวคิดที่สำคัญของการจัดการศึกษาแนวพุทธศาสนา คือการจัดผู้เรียนเป็นศูนย์กลางของการเรียนรู้และปฏิบัติ ครูอาจารย์มีหน้าที่เพียงแนะนำให้ผู้เรียนศึกษาค้นคว้า และปฏิบัติด้วยตนเอง ซึ่งหลักคำสอนของพระพุทธเจ้าก็คือ “คัมหมะหิ กิจจํ อาตปป์ อกขาตาโร ตถาคตา ทานํทั้งหลายต้องทำความเพียรพยายามเอง พระตถาคตเจ้าเป็นแต่ผู้บอกทาง” (พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), 2544: 45)

12. การบูรณาการ พุทธศาสนาในฐานะที่คนเป็นชีวิตที่เป็นส่วนหนึ่งของธรรมชาติและคนเป็นบุคคลที่เป็นส่วนหนึ่งของสังคม เป็นบูรณาการองค์รวม โดยบูรณาการศาสตร์ทั้ง 3 หมวด คือ มนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ และวิทยาศาสตร์ธรรมชาติเข้าไว้ด้วยกัน โดยการจัดสภาพการศึกษา ทั้งด้านกายภาพ คืออาคารสถานที่ ห้องเรียน แหล่งเรียนรู้ สภาพแวดล้อม ด้านกิจกรรมพื้นฐาน วิถีชีวิต เช่น กิจวัตรประจำวัน กิจกรรมวันสำคัญ กิจกรรมนักเรียนนักศึกษา การจัดหน่วยการเรียนรู้ แผนการจัดการเรียนรู้ จนถึงกระบวนการเรียนการสอน ด้านบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์ การปฏิบัติกันระหว่างครูกับนักเรียน นักเรียนกับนักเรียน ครูกับครู ด้านการบริหารจัดการ ตั้งแต่การกำหนด วิสัยทัศน์ จุดเน้น การต่อเนื่อง บูรณาการพุทธธรรมในการจัดการเรียนรู้อย่างชัดเจน มีบรรยากาศ แบบเอื้ออาทร เป็นกัลยาณมิตรต่อกัน ส่งเสริมวัฒนธรรมเมตตา และวัฒนธรรมแสวงปัญญา

นักปราชญ์ในทางพุทธศาสนาหลายท่าน เช่น พุทธทาสภิกขุ (2533) พระศรีวิสุทธิโมลี (2534) เสฐียรพงษ์ วรรณปก (2538) นำเสนอว่า กระบวนการศึกษาตามแนวพุทธศาสนาหรือ แก่นของพุทธศาสนาอยู่ที่หลักการสอน ปฏิจ্ঞสมุปบาทและอริยสัจ 4 ซึ่งเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับการตรัสรู้ของพระพุทธเจ้า หากได้ศึกษาและทำความเข้าใจหลักธรรมคำสอนทั้งปฏิจ্ঞสมุปบาท และ อริยสัจ 4 แล้วจะเข้าใจแก่นแท้ของพระพุทธศาสนา และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในด้านต่าง ๆ ได้นอกจากนั้น ปฏิจ্ঞสมุปบาทกับอริยสัจ 4 ก็เป็นเรื่องเดียวกัน ที่นำเสนอในแง่ที่เป็นระบบการศึกษาเพื่อการแก้ปัญหาที่ยั่งยืน มีทั้งหลักวิชา และการปฏิบัติอยู่ในตัว ส่วนปฏิจ্ঞสมุปบาท พุทธถึงหลักวิชาอย่างเดียว หลักวิชาที่เป็นกลาง ๆ ทั้งหลักวิชากว้าง ๆ และหลักวิชาที่แจกรายละเอียด” (เสฐียรพงษ์ วรรณปก, 2538)

งานวิจัยของพระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต:2542) เกี่ยวกับกระบวนการศึกษาตามแนวพุทธศาสนา การจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนวิถีพุทธนอกจากเน้นเรื่องไตรสิกขาแล้ว เนื่องจากมนุษย์ในโลกนี้จะต้องมีความสัมพันธ์กับมนุษย์ด้วยกัน และจะต้องมีความสัมพันธ์กับสังคม จึงต้องมีข้อประพัตติพื้นฐานร่วมกัน เพื่อควบคุมตนให้ตั้งอยู่ในความไม่เบียดเบียน มีความประพฤติชอบทางกายและวาจา พระพุทธศาสนากำหนดให้มีหลักการ เพื่อการรักษากาย วาจาให้เรียบร้อย

มีข้อปฏิบัติในการฝึกตน เรียกว่า สิกขาบท 5 หรือเบญจศีล (ศีล 5) เป็นหลักพื้นฐานของผู้เรียนในโรงเรียนวิถิพุทธ โดยหลักเบญจศีล เป็นหลักธรรมที่มุ่งควบคุมกายและวาจาของบุคคลเป็นสำคัญ โดยเน้นผลของการศึกษาหรือการพัฒนาผู้เรียนได้แก่ ภาวิตกาโย (พัฒนากาย) ภาวิตสีโล (พัฒนาศีล) ภาวิตจิตโต (พัฒนาจิต) และภาวิตปัญโญ (พัฒนาปัญญา) เพื่อมุ่งให้ผู้เรียนเป็นผู้มีปัญญา (รู้ความจริง เข้าถึงความจริง) มีความดีงาม (มีคุณธรรม) มีความสุข (ไม่มีทุกข์ ปราศจากสิ่งบีบคั้น เป็นอิสระ) โดยใช้ขั้นตอนของสัมมาทิฐิ แบ่งเป็นปัจจัยภายนอก (ปรโตโมสะ คือ แหล่งความรู้ที่ดี) ปัจจัยภายใน (โยนิโสมนสิการ คือการรู้จักคิด รู้จักพิจารณา) เน้นบุพนิมิตของมรรค (รุ่งอรุณของการศึกษา) ได้แก่

1. กัลยาณมิตตตา(การมีสิ่งแวดล้อม หรือแหล่งความรู้ดี หรือปรโตโมสะ)
2. สีสัมปทา (การมีวินัย)
3. จันทสัมปทา (การมีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์)
4. อุตตสัมปทา (การพัฒนาตนเต็มที่)
5. ทิฐีสัมปทา (ความเชื่อ คิด เข้าใจถูกต้อง)
6. อัปมาทสัมปทา (ความไม่ประมาท)
7. โยนิโสมนสิการสัมปทา (การรู้จักคิด รู้จักพิจารณา)

แนวคิดเกี่ยวกับการเรียนรู้

การเรียนรู้ หมายถึง การเรียนแล้วรู้และนำความรู้นั้น ๆ มาปฏิบัติจนเกิดการเปลี่ยนแปลงด้านพฤติกรรม ความเป็นอยู่ในชีวิตของตนเองในทางที่ดี

ความหมาย

การเรียนรู้ได้มีผู้ให้นิยามของการเรียนรู้หลายท่าน โดย Marcy P. Driscoll (2000) ให้ความหมายของการเรียนรู้ไว้ว่า การเรียนรู้ เป็นการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมอย่างถาวรอันเป็นผลมาจากประสบการณ์ และการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างตนเองและสิ่งแวดล้อมรอบๆตัว ยังมีนักการศึกษาไทยหลายท่านได้ ให้ความหมายของการเรียนรู้ไว้ เช่นเดียวกัน สุรางค์ โค้วตระกูล (2553:186) ให้ความหมายของการเรียนรู้ไว้ว่า การเรียนรู้ หมายถึง การเปลี่ยนพฤติกรรมซึ่งเป็นผลมาจากประสบการณ์ที่คนเรามีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม หรือจากการฝึกหัด รวมทั้งการเปลี่ยนปริมาณความรู้ของผู้เรียน ส่วน สิริอร วิชชาวุธ (2554:2) ได้กล่าวว่า การเรียนรู้มีองค์ประกอบ 3 อย่าง คือ 1) มนุษย์ต้องเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมจาก “ไม่รู้” เป็น “รู้” “ทำไม่ได้” เป็น “ทำได้”

“ไม่เคยทำ” เป็น “ทำ” 2) การเปลี่ยนแปลงของพฤติกรรมนั้นต้องเป็นไปอย่างถาวร (Permanent not Temporary) และ 3) การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมนั้น เกิดจากประสบการณ์การฝึกฝนและการฝึกหัด ไม่ใช่จากเหตุอื่น ๆ นอกจากนั้น จิราภา เต็งไตรรัตน์ (2554:123) กล่าวว่า การเรียนรู้ (Learning) หมายถึง การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่ค่อนข้างถาวรซึ่งเป็นผลมาจากประสบการณ์และการฝึกหัด พฤติกรรมที่เป็นการเปลี่ยนแปลงเพียงชั่วคราวไม่จัดว่าเกิดจากการเรียนรู้ เช่น ความเหน็ดเหนื่อย ผลจากการกินยา การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมอันเนื่องมาจากอุณหภูมิภาวะ เป็นต้น และอชรา เอิบสุขศิริ (2556: 48) กล่าวว่า นักจิตวิทยาได้ให้ความหมายของการเรียนรู้ไว้ว่า หมายถึงการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมอันเป็นผลมาจากประสบการณ์หรือการฝึกฝน แต่การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของมนุษย์ มิได้เป็นการเรียนรู้เสมอไป โดยเฉพาะการเปลี่ยนแปลงชั่วคราวในช่วงระยะหนึ่งซึ่งเกิดจากการมีสิ่งเร้ามากระตุ้น

วิธีการจัดการเรียนรู้

1. การเรียนรู้แบบร่วมมือ (Cooperative Learning) การจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือนับว่าเป็นการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยใช้กระบวนการกลุ่มให้ผู้เรียนได้มีโอกาสทำงานร่วมกันเพื่อผลประโยชน์และเกิดความสำเร็จร่วมกันของกลุ่ม ซึ่งการเรียนรู้แบบร่วมมือมิใช่เป็นเพียงจัดให้ผู้เรียนทำงานเป็นกลุ่ม เช่น ทำรายงาน ทำกิจกรรมประดิษฐ์หรือสร้างชิ้นงานอภิปราย ตลอดจนปฏิบัติการทดลองแล้ว ผู้สอนทำหน้าที่สรุปความรู้ด้วยตนเองเท่านั้น แต่ผู้สอนจะต้องพยายามใช้กลยุทธ์วิธีให้ผู้เรียนได้ใช้กระบวนการประมวลสิ่งที่มาจากการทำกิจกรรมต่างๆ จัดระบบความรู้สรุปเป็นองค์ความรู้ด้วยตนเองเป็นหลักที่สำคัญ (พิมพันธ์ เดชะคุปต์, 2544 :15) ดังนั้น การจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือผู้สอนจะต้องเลือกเทคนิคการจัดการเรียนที่เหมาะสมกับผู้เรียนและผู้เรียนจะต้องมีความพร้อมที่จะร่วมกันทำกิจกรรม รับผิดชอบงานของกลุ่มร่วมกัน โดยที่กลุ่มจะประสบความสำเร็จได้ เมื่อสมาชิกทุกคนได้เรียนรู้บรรลุตามจุดมุ่งหมายเดียวกัน นั่นคือ การเรียนเป็นกลุ่มหรือเป็นทีมอย่างมีประสิทธิภาพนั่นเอง

เพื่อให้เกิดความเข้าใจในการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือมากยิ่งขึ้น ในบทนี้จะกล่าวถึงรายละเอียดของการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือ ประกอบไปด้วย ความหมาย วัตถุประสงค์ องค์ประกอบสำคัญของการเรียนรู้แบบร่วมมือ ความแตกต่างระหว่างการเรียนรู้แบบร่วมมือกับการเรียนเป็นกลุ่มแบบดั้งเดิม ขั้นตอนการจัดกิจกรรม เทคนิคการเรียนรู้แบบร่วมมือ วิธีการเรียนแบบร่วมมือ ประโยชน์ของการเรียนแบบร่วมมือ เงื่อนไขการเลือกวิธีการสอนแบบต่าง ๆ และเหตุผลของการผสมผสานการสอนแบบต่าง ๆ และสรุปท้ายบทรวมทั้งในตอนท้ายจะมีกิจกรรมและคำถามท้ายบท

ความหมาย สำหรับการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือได้มีนักวิชาการให้ความหมายไว้หลายท่าน ดังนี้ อารมณ์ ใจเที่ยง (2550 : 121) ได้กล่าวว่า การจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือหรือแบบมีส่วนร่วม หมายถึง การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ผู้เรียนมีความรู้ความสามารถต่างกัน ได้ร่วมมือกันทำงานกลุ่มด้วยความตั้งใจและเต็มใจรับผิดชอบในบทบาทหน้าที่ในกลุ่มของตน ทำให้งานของกลุ่มดำเนินไปสู่เป้าหมายของงานได้

สลาบิน (Slavin, 1987 : 7-13), อ้างถึงใน ไสว พิทขาว (2544 : 192) ได้ให้ความหมายไว้ว่าการเรียนรู้แบบร่วมมือว่า หมายถึง วิธีการจัดการเรียนการสอนที่ให้นักเรียนทำงานร่วมกันเป็นกลุ่มเล็ก ๆ โดยทั่วไปมีสมาชิกกลุ่มละ 4 คน สมาชิกกลุ่มมีความสามารถในการเรียนต่างกัน สมาชิกในกลุ่มจะรับผิดชอบในสิ่งที่ได้รับการสอน และช่วยเพื่อนสมาชิกให้เกิดการเรียนรู้ด้วยมีการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน โดยมีเป้าหมายในการทำงานร่วมกัน คือ เป้าหมายของกลุ่ม

ไสว พิทขาว (2544 : 193) กล่าวถึงการเรียนรู้แบบร่วมมือไว้ว่า การเรียนรู้แบบร่วมมือเป็นการจัดการเรียนการสอนที่แบ่งผู้เรียนออกเป็นกลุ่มเล็ก ๆ สมาชิกในกลุ่มมีความสามารถแตกต่างกัน มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น มีการช่วยเหลือสนับสนุนซึ่งกันและกัน และมีความรับผิดชอบร่วมกันทั้งส่วนตน และส่วนรวม เพื่อให้กลุ่มได้รับความสำเร็จตามเป้าหมายที่กำหนด

จากความหมายของการเรียนรู้แบบร่วมมือข้างต้นสรุปได้ว่าการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือ หมายถึง การจัดการเรียนการสอนที่ผู้สอนจัดให้ผู้เรียนแบ่งเป็นกลุ่มเล็กๆ ประมาณ 4-6 คน เพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้โดยการทำงานร่วมกัน ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน และร่วมกันรับผิดชอบต่องานในกลุ่มที่ได้รับมอบหมาย เพื่อให้เกิดเป็นความสำเร็จของกลุ่ม

วัตถุประสงค์

สำหรับวัตถุประสงค์ของการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือ อารมณ์ ใจเที่ยง (2550 : 121) ได้กล่าวว่า

1. เพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้และฝึกทักษะกระบวนการกลุ่มได้ฝึกบทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบในการทำงานกลุ่ม
2. เพื่อให้ผู้เรียนได้พัฒนาทักษะการคิดค้นคว้า ทักษะการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง ทักษะการคิดสร้างสรรค์ การแก้ปัญหา การตัดสินใจ การตั้งคำถาม ตอบคำถาม การใช้ภาษา การพูด ฯลฯ
3. เพื่อให้ผู้เรียนได้ฝึกทักษะทางสังคม การอยู่ร่วมกับผู้อื่น การมีน้ำใจช่วยเหลือผู้อื่น การเสียสละ การยอมรับกันและกัน การไว้วางใจ การเป็นผู้นำ ผู้ตาม ฯลฯ

ลักษณะของการเรียนรู้แบบร่วมมือ

อาภรณ์ ใจเที่ยง (2550 : 121) ได้กล่าวถึงการจัดกิจกรรมแบบร่วมมือแรงร่วมใจว่ามีลักษณะดังนี้

1. มีการทำงานกลุ่มร่วมกัน มีปฏิสัมพันธ์ภายในกลุ่มและระหว่างกลุ่ม
2. สมาชิกในกลุ่มมีจำนวนไม่ควรเกิน 6 คน
3. สมาชิกในกลุ่มมีความสามารถแตกต่างกันเพื่อช่วยเหลือกัน
4. สมาชิกในกลุ่มต่างมีบทบาทรับผิดชอบในหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย เช่น
 - 4.1 เป็นผู้นำกลุ่ม (Leader)
 - 4.2 เป็นผู้อธิบาย (Explainer)
 - 4.3 เป็นผู้จดบันทึก (Recorder)
 - 4.4 เป็นผู้ตรวจสอบ (Checker)
 - 4.5 เป็นผู้สังเกตการณ์ (Observer)
 - 4.6 เป็นผู้ให้กำลังใจ (Encourager) ฯลฯ

สมาชิกในกลุ่มมีความรับผิดชอบร่วมกันยึดหลักว่า“ความสำเร็จของแต่ละคน คือ ความสำเร็จของกลุ่ม ความสำเร็จของกลุ่ม คือ ความสำเร็จของทุกคน”

องค์ประกอบสำคัญของการเรียนรู้แบบร่วมมือ

นักวิชาการหลายท่านได้กล่าวถึงองค์ประกอบของการเรียนรู้แบบร่วมมือ ไว้ดังนี้ จอห์นสัน และจอห์นสัน (Johnson and Johnson, 1987 : 13 - 14) อ้างถึงใน ไสว-พิทขาว (2544 : 193-194) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบที่สำคัญของการเรียนรู้แบบร่วมมือ ไว้ดังนี้

1. ความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กันในทางบวก (Positive Interdependence) หมายถึง การที่สมาชิกในกลุ่มทำงานอย่างมีเป้าหมายร่วมกัน มีการทำงานร่วมกัน โดยที่สมาชิกทุกคนมีส่วนร่วมในการทำงานนั้น มีการแบ่งปันวัสดุ อุปกรณ์ ข้อมูลต่าง ๆ ในการทำงาน ทุกคนมีบทบาท หน้าที่ และประสบความสำเร็จร่วมกัน สมาชิกในกลุ่มจะมีความรู้สึกว่าคุณประสบความสำเร็จได้ก็ต่อเมื่อสมาชิกทุกคนในกลุ่มประสบความสำเร็จด้วย สมาชิกทุกคนจะได้รับผลประโยชน์ หรือรางวัล ผลงานกลุ่มโดยเท่าเทียมกัน เช่น ถ้าสมาชิกทุกคนช่วยกัน ทำให้กลุ่มได้คะแนน 90% แล้วสมาชิกแต่ละคนจะได้คะแนนพิเศษเพิ่มอีก 5 คะแนน เป็นรางวัล เป็นต้น

2. การมีปฏิสัมพันธ์ที่ส่งเสริมซึ่งกันและกัน (Face To Face Pronotive Interaction) เป็นการติดต่อสัมพันธ์กัน แลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน การอธิบายความรู้ให้แก่เพื่อนในกลุ่มฟัง เป็นลักษณะสำคัญของการติดต่อปฏิสัมพันธ์โดยตรงของการเรียนแบบร่วมมือ ดังนั้น จึงควรมีการแลกเปลี่ยน ให้ข้อมูลย้อนกลับ เปิดโอกาสให้สมาชิกเสนอแนวความคิดใหม่ ๆ เพื่อเลือกในสิ่งที่เหมาะสมที่สุด

3. ความรับผิดชอบของสมาชิกแต่ละคน (Individual Accountability) ความรับผิดชอบของสมาชิกแต่ละบุคคล เป็นความรับผิดชอบในการเรียนรู้ของสมาชิกแต่ละบุคคล โดยมีการช่วยเหลือส่งเสริมซึ่งกันและกัน เพื่อให้เกิดความสำเร็จตามเป้าหมายกลุ่ม โดยที่สมาชิกทุกคนในกลุ่มมีความมั่นใจ และพร้อมที่จะได้รับการทดสอบเป็นรายบุคคล

4. การใช้ทักษะระหว่างบุคคลและทักษะการทำงานกลุ่มย่อย (Interdependence and Small Group Skills) ทักษะระหว่างบุคคล และทักษะการทำงานกลุ่มย่อย นักเรียนควรได้รับการฝึกฝนทักษะเหล่านี้เสียก่อน เพราะเป็นทักษะสำคัญที่จะช่วยให้การทำงานกลุ่มประสบความสำเร็จ นักเรียนควรได้รับการฝึกทักษะในการสื่อสาร การเป็นผู้นำ การไว้วางใจผู้อื่น การตัดสินใจ การแก้ปัญหา ครูควรจัดสถานการณ์ที่จะส่งเสริมให้นักเรียน เพื่อให้นักเรียนสามารถทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ

5. กระบวนการกลุ่ม (Group Process) เป็นกระบวนการทำงานที่มีขั้นตอนหรือวิธีการที่จะช่วยให้การดำเนินงานกลุ่มเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ นั่นคือ สมาชิกทุกคนต้องทำ ความเข้าใจในเป้าหมายการทำงาน วางแผนปฏิบัติงานร่วมกัน ดำเนินงานตามแผนตลอดจน ประเมินผลและปรับปรุงงานองค์ประกอบของการเรียนรู้แบบร่วมมือทั้ง 5 องค์ประกอบนี้ ต่างมีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน ในอันที่จะช่วยให้การเรียนแบบร่วมมือดำเนินไปด้วยดี และบรรลุตาม เป้าหมายที่กลุ่มกำหนด โดยเฉพาะทักษะทางสังคม ทักษะการทำงานกลุ่มย่อย และกระบวนการ กลุ่มซึ่งจำเป็นที่จะต้องได้รับการฝึกฝน ทั้งนี้เพื่อให้สมาชิกกลุ่มเกิดความรู้ ความเข้าใจและ สามารถนำทักษะเหล่านี้ไปใช้ให้เกิดประโยชน์ได้อย่างเต็มที่ อารมณ์ ใจเที่ยง (2550 : 122) กล่าวถึงองค์ประกอบของการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือไว้ว่า ต้องคำนึงถึงองค์ประกอบในการให้ ผู้เรียนทำงานกลุ่ม ดังข้อต่อไปนี้

5.1 มีการพึ่งพาอาศัยกัน (Positive Interdependence) หมายถึง สมาชิกในกลุ่ม มีเป้าหมายร่วมกัน มีส่วนรับความสำเร็จร่วมกัน ใช้วัสดุอุปกรณ์ร่วมกัน มีบทบาทหน้าที่ที่ทุกคน ทำกัน ทุกคนมีความรู้สึกว่างานจะสำเร็จได้ต้องช่วยเหลือซึ่งกันและกัน

5.2 มีปฏิสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดในเชิงสร้างสรรค์ (Face to Face Promotive Interaction) หมายถึง สมาชิกกลุ่มได้ทำกิจกรรมอย่างใกล้ชิด เช่น แลกเปลี่ยนความคิดเห็น อธิบายความรู้แก่กัน ถามคำถาม ตอบคำถามกันและกัน ด้วยความรู้สึกที่ดีต่อกัน

5.3 มีการตรวจสอบความรับผิดชอบของสมาชิกแต่ละคน (Individual Accountability) เป็นหน้าที่ของผู้สอนที่จะต้องตรวจสอบว่า สมาชิกทุกคนมีความรับผิดชอบต่องานกลุ่มหรือไม่ มากน้อยเพียงใด เช่น การสุ่มถามสมาชิกในกลุ่ม สังเกตและบันทึกการทำงานกลุ่ม ให้ผู้เรียนอธิบายสิ่งที่ตนเรียนรู้ให้เพื่อนฟัง ทดสอบรายบุคคล เป็นต้น

5.4 มีการฝึกทักษะการช่วยเหลือกันทำงานและทักษะการทำงานกลุ่มย่อย (Interdependence and Small Groups Skills) ผู้เรียนควรได้ฝึกทักษะที่จะช่วยให้งานกลุ่มประสบความสำเร็จ เช่น ทักษะการสื่อสาร การยอมรับและช่วยเหลือกัน การวิจารณ์ความคิดเห็นโดยไม่วิจารณ์บุคคล การแก้ปัญหาความขัดแย้ง การให้ความช่วยเหลือ และการเอาใจใส่ต่อทุกคนอย่างเท่าเทียมกัน การทำความรู้จักและไว้วางใจผู้อื่น เป็นต้น

5.5 มีการฝึกกระบวนการกลุ่ม (Group Process) สมาชิกต้องรับผิดชอบต่อการทำงานของกลุ่ม ต้องสามารถประเมินการทำงานของกลุ่มได้ว่า ประสบผลสำเร็จมากน้อยเพียงใด เพราะเหตุใด ต้องแก้ไขปัญหาที่ใด และอย่างไร เพื่อให้การทำงานกลุ่มมีประสิทธิภาพดีกว่าเดิม เป็นการฝึกกระบวนการกลุ่มอย่างเป็นกระบวนการจากองค์ประกอบสำคัญของการเรียนรู้แบบร่วมมือ จึงสรุปได้ว่า การเรียนรู้แบบร่วมมือนี้มีองค์ประกอบ 5 ประการด้วยกัน คือ

5.5.1 มีการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน โดยสมาชิกแต่ละคนมีเป้าหมายในการทำงานกลุ่มร่วมกัน ซึ่งจะต้องพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันเพื่อความสำเร็จของการทำงานกลุ่ม

5.5.2 มีปฏิสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิดในเชิงสร้างสรรค์ เป็นการให้สมาชิกได้ร่วมกันทำงานกลุ่มกันอย่างใกล้ชิด โดยการเสนอและแสดงความคิดเห็นกันของสมาชิกภายในกลุ่ม ด้วยความรู้สึกที่ดีต่อกัน

5.5.3 มีความรับผิดชอบของสมาชิกแต่ละคน หมายความว่า สมาชิกภายในกลุ่มแต่ละคน จะต้องมีความรับผิดชอบในการทำงาน โดยที่สมาชิกทุกคนในกลุ่มมีความมั่นใจ และพร้อมที่จะได้รับการทดสอบเป็นรายบุคคล

5.5.4 มีการใช้ทักษะกระบวนการกลุ่มย่อย ทักษะระหว่างบุคคล และทักษะการทำงานกลุ่มย่อย นักเรียนควรได้รับการฝึกฝนทักษะเหล่านี้เสียก่อน เพราะเป็นทักษะสำคัญที่จะช่วยให้การทำงานกลุ่มประสบความสำเร็จ เพื่อให้ นักเรียนจะสามารถทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ

5.5.5 มีการใช้กระบวนการกลุ่ม ซึ่งเป็นกระบวนการทำงานที่มีขั้นตอนหรือวิธีการที่จะช่วยให้การดำเนินงานกลุ่มเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ในการวางแผนปฏิบัติงานและเป้าหมายในการทำงานร่วมกัน โดยจะต้องดำเนินงานตามแผนตลอดจนประเมินผลและปรับปรุงงาน

ความแตกต่างระหว่างการเรียนรู้แบบร่วมมือกับการเรียนเป็นกลุ่มแบบดั้งเดิม

ไสว พิกขาว (2544 : 195) ได้กล่าวว่า จากองค์ประกอบสำคัญของการเรียนรู้แบบร่วมมือ (Cooperative Learning) ซึ่งได้แก่ ความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กันในทางบวก การปฏิสัมพันธ์ที่ส่งเสริมกันและกัน ความรับผิดชอบของสมาชิกแต่ละบุคคล การใช้ทักษะระหว่างบุคคล การทำงานกลุ่มย่อย และกระบวนการกลุ่ม องค์ประกอบเหล่านี้ทำให้การเรียนรู้แบบร่วมมือแตกต่างออกไปจากการเรียนรู้เป็นกลุ่มแบบดั้งเดิม (Traditional Learning) กล่าวคือ การเรียนเป็นกลุ่มแบบดั้งเดิมนั้น เป็นเพียงการแบ่งกลุ่มการเรียนเพื่อให้นักเรียนปฏิบัติงานร่วมกัน แบ่งงานกันทำ สมาชิกในกลุ่มต่างทำงานเพื่อให้งานสำเร็จ เน้นที่ผลงานมากกว่ากระบวนการในการทำงาน ดังนั้นสมาชิกบางคนอาจมีความรับผิดชอบในตนเองสูง แต่สมาชิกบางคนอาจไม่มีความรับผิดชอบ เพียงมีชื่อในกลุ่ม มีผลงานออกมาเพื่อส่งครูเท่านั้น ซึ่งต่างจากการเรียนเป็นกลุ่มแบบร่วมมือที่สมาชิกแต่ละคนต้องมีความรับผิดชอบทั้งต่อตนเองและต่อเพื่อนสมาชิกในกลุ่มด้วย จอห์นสัน และจอห์นสัน (Johnson and Johnson, 1987 : 25 อ้างใน ไสว พิกขาว 2544 : 195) ได้สรุปความแตกต่างระหว่างกลุ่มการเรียนรู้แบบร่วมมือกับกลุ่มการเรียนแบบดั้งเดิมไว้ดังนี้

ตารางที่ 1 ความแตกต่างของการเรียนรู้แบบร่วมมือกับการเรียนรู้แบบดั้งเดิม

การเรียนรู้เป็นกลุ่มแบบดั้งเดิม (Traditional Learning)	การเรียนรู้แบบร่วมมือ (Cooperative Learning)
<ol style="list-style-type: none"> 1. ขาดการพึ่งพากันระหว่างสมาชิก 2. สมาชิกขาดความรับผิดชอบในตนเอง 3. สมาชิกมีความสามารถเท่าเทียมกัน 4. มีผู้นำที่ได้รับการแต่งตั้งเพียงคนเดียว 5. รับผิดชอบเฉพาะตนเอง 6. เน้นที่ผลงานเพียงอย่างเดียว 7. ทักษะทางสังคมถูกละเลย 8. ครูขาดความสนใจหน้าที่ของกลุ่ม 9. ขาดกระบวนการในการทงานกลุ่ม 	<ol style="list-style-type: none"> 1. มีความสัมพันธ์ในเชิงบวกระหว่างสมาชิก 2. สมาชิกเอาใจใส่รับผิดชอบต่อตนเอง 3. สมาชิกมีความสามารถแตกต่างกัน 4. สมาชิกผลัดเปลี่ยนกันเป็นผู้นำ 5. รับผิดชอบร่วมกับสมาชิกด้วยกัน 6. เน้นผลงานและการคงอยู่ซึ่งความเป็นกลุ่ม 7. สอนทักษะทางสังคมโดยตรง 8. ครูคอยสังเกตและหาโอกาสแนะนำ 9. สมาชิกกลุ่มมีกระบวนการทำงานเพื่อประสิทธิผลกลุ่ม

ขั้นตอนการจัดกิจกรรม

อากรณ์ ใจเที่ยง (2550 : 122-123) กล่าวถึงขั้นตอนการจัดกิจกรรมการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือไว้ดังนี้

1. ขั้นเตรียมการ

- 1.1 ผู้สอนชี้แจงจุดประสงค์ของบทเรียน
- 1.2 ผู้สอนจัดกลุ่มผู้เรียนเป็นกลุ่มย่อย กลุ่มละประมาณไม่เกิน 6 คน มีสมาชิกที่มีความสามารถแตกต่างกัน ผู้สอนแนะนำวิธีการทำงานกลุ่มและบทบาทของสมาชิกในกลุ่ม

2. ขั้นสอน

- 2.1 ผู้สอนนำเข้าสู่บทเรียน บอกปัญหาหรืองานที่ต้องการให้กลุ่มแก้ไขหรือคิดวิเคราะห์ หาคำตอบ
- 2.2 ผู้สอนแนะนำแหล่งข้อมูล ค้นคว้า หรือให้ข้อมูลพื้นฐานสำหรับการคิดวิเคราะห์
- 2.3 ผู้สอนมอบหมายงานที่กลุ่มต้องทำให้ชัดเจน

3. ขั้นทำกิจกรรมกลุ่ม

3.1 ผู้เรียนร่วมมือกันทำงานตามบทบาทหน้าที่ที่ได้รับ ทุกคนร่วมรับผิดชอบ ร่วมคิดร่วมแสดงความคิดเห็น การจัดกิจกรรมในขั้นนี้ ครูควรใช้เทคนิคการเรียนรู้แบบร่วมแรงร่วมใจที่น่าสนใจและเหมาะสมกับผู้เรียน เช่น การเล่าเรื่องรอบวง มุมสนทนา คู่ตรวจสอบ คู่คิด ฯลฯ

3.2 ผู้สอนสังเกตการณ์ทำงานของกลุ่ม คอยเป็นผู้อำนวยความสะดวก ให้ความกระจ่างในกรณีที่ผู้เรียนสงสัยต้องการความช่วยเหลือ

4. ขั้นตรวจสอบผลงานและทดสอบ ขั้นนี้ผู้เรียนจะรายงานผลการทำงานกลุ่มผู้สอนและเพื่อนกลุ่มอื่นอาจซักถามเพื่อให้เกิดความกระจ่างชัดเจน เพื่อเป็นการตรวจสอบผลงานของกลุ่มและรายบุคคล

5. ขั้นสรุปบทเรียนและประเมินผลการทำงานกลุ่ม ขั้นนี้ผู้สอนและผู้เรียนช่วยกัน สรุปบทเรียน ผู้สอนควรช่วยเสริมเพิ่มเติมความรู้ ช่วยคิดให้ครบตามเป้าหมายการเรียนรู้ที่กำหนดไว้ และช่วยกันประเมินผลการทำงานกลุ่มทั้งส่วนที่เด่นและส่วนที่ควรปรับปรุงแก้ไข

เทคนิคการเรียนรู้แบบร่วมมือ

วัฒนาพร ระงับทุกข์ (2545 : 177 – 195) อ้างถึงใน อากรณ์ ใจเที่ยง (2550 : 123 – 125) กล่าวถึง เทคนิคการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือ ไว้ว่า เทคนิคที่นำมาใช้ในการเรียนรู้แบบร่วมมือมีหลายวิธี ได้แนะนำไว้ดังนี้

1. ปริศนาความคิด (Jigsaw)

ปริศนาความคิด เป็นเทคนิคที่สมาชิกในกลุ่มแยกย้ายกันไปศึกษาหาความรู้ในหัวข้อเนื้อหาที่แตกต่างกัน แล้วกลับเข้ากลุ่มมาถ่ายทอดความรู้ที่ได้มาให้สมาชิกกลุ่มฟัง วิธีนี้คล้ายกับการต่อภาพจิ๊กซอร์ จึงเรียกรวมกันว่า Jigsaw หรือปริศนาการคิด

ลักษณะการจัดกิจกรรม

ผู้เรียนที่มีความสามารถต่างกันเข้ากลุ่มร่วมกันเรียกว่า กลุ่มบ้าน (Home Group) สมาชิกในกลุ่มบ้านจะรับผิดชอบศึกษาหัวข้อที่แตกต่างกัน แล้วแยกย้ายไปเข้ากลุ่มใหม่ในหัวข้อเดียวกัน กลุ่มใหม่นี้เรียกว่า กลุ่มผู้เชี่ยวชาญ (Expert Group) เมื่อกลุ่มผู้เชี่ยวชาญทำงานร่วมกันเสร็จ ก็จะย้ายกลับไปกลุ่มเดิมคือ กลุ่มบ้านของตน นำความรู้ที่ได้จากการอภิปรายจากกลุ่มผู้เชี่ยวชาญมาสรุปให้กลุ่มบ้านฟัง ผู้สอนทดสอบและให้คะแนน

2. กลุ่มร่วมมือแข่งขัน (Teams – Games – Tournaments : TGT)

เทคนิคกลุ่มร่วมมือแข่งขัน เป็นกิจกรรมที่สมาชิกในกลุ่มเรียนรู้เนื้อหาสาระจากผู้สอนด้วยกัน แล้วแต่ละคนแยกย้ายไปแข่งขันทดสอบความรู้ คะแนนที่ได้ของแต่ละคนจะนำมารวมกันเป็นคะแนนของกลุ่ม กลุ่มที่ได้คะแนนรวมสูงสุดได้รับรางวัล

ลักษณะการจัดกิจกรรม

สมาชิกกลุ่มจะช่วยกันเตรียมตัวเข้าแข่งขัน โดยผลัดกันถามตอบให้เกิดความมั่นใจในความรู้ที่ผู้สอนจะทดสอบ เมื่อได้เวลาแข่งขัน แต่ละทีมจะเข้าประจำโต๊ะแข่งขัน แล้วเริ่มเล่นเกมพร้อมกันด้วยชุดคำถามที่เหมือนกัน เมื่อการแข่งขันจบลง ผู้เข้าร่วมแข่งขันจะกลับไปเข้าทีมเดิมของตนพร้อมคะแนนที่ได้รับ ทีมที่ได้คะแนนรวมสูงสุดถือว่าเป็นทีมชนะเลิศ

3. กลุ่มร่วมมือช่วยเหลือ (Team Assisted Individualization : TAT)

เทคนิคการเรียนรู้วิธีนี้ เป็นการเรียนรู้ที่เปิดโอกาสให้สมาชิกแต่ละคนได้แสดงความสามารถเฉพาะตนก่อน แล้วจึงจับคู่ตรวจสอบกันและกัน ช่วยเหลือกันทำใบงานจนสามารถผ่านได้ ต่อจากนั้นจึงนำคะแนนของแต่ละคนมารวมเป็นคะแนนของกลุ่ม กลุ่มที่ได้คะแนนสูงสุดจะเป็นฝ่ายได้รับรางวัล

ลักษณะการจัดกิจกรรม

กลุ่มจะมีสมาชิก 2 – 4 คน จับคู่กันทำงานตามใบงานที่ได้รับมอบหมาย แล้วแลกเปลี่ยนกันตรวจผลงาน ถ้าผลงานยังไม่ถูกต้องสมบูรณ์ ต้องแก้ไขจนกว่าจะผ่าน ต่อจากนั้นทุกคนจะทำข้อทดสอบ คะแนนของทุกคนจะมารวมกันเป็นคะแนนของกลุ่ม กลุ่มที่ได้คะแนนสูงสุดจะได้รับรางวัล

4. กลุ่มสืบค้น (Group Investigation : GI)

กลุ่มสืบค้น เป็นเทคนิคการจัดกิจกรรมที่ให้ผู้เรียนได้ฝึกทักษะการศึกษาค้นคว้า แสวงหาความรู้ด้วยตนเอง ผู้เรียนแต่ละกลุ่มได้รับมอบหมายให้ค้นคว้าหาความรู้มานำเสนอ ประกอบเนื้อหาที่เรียน อาจเป็นการทำงานตามใบงานที่กำหนด โดยที่ทุกคนในกลุ่มรับรู้และช่วยกันทำงาน

ลักษณะการจัดกิจกรรม

สมาชิกกลุ่มจะช่วยกันศึกษาค้นคว้าหาคำตอบ หรือความรู้มาเสนอต่อชั้นเรียน โดยผู้สอนแบ่งเนื้อหาเป็นหัวข้อย่อย แต่ละกลุ่มศึกษากลุ่มละ 1 หัวข้อ เมื่อพร้อม ผู้เรียนจะนำเสนอผลงานที่แต่ละกลุ่ม แล้วร่วมกันประเมินผลงาน

5. กลุ่มเรียนรู้ร่วมกัน (Learning Together : LT)

กลุ่มเรียนรู้ร่วมกัน เป็นเทคนิคการจัดกิจกรรมที่ให้สมาชิกในกลุ่มได้รับฝึกหัด มีบทบาทหน้าที่ทุกคน เช่น เป็นผู้อ่าน เป็นผู้จดบันทึก เป็นผู้รายงานนำเสนอ เป็นต้น ทุกคนช่วยกันทำงาน จนได้ผลงานสำเร็จ ส่งและนำเสนอผู้สอน

ลักษณะการจัดกิจกรรม

กลุ่มผู้เรียนจะแบ่งหน้าที่กันทำงาน เช่น เป็นผู้อ่านคำสั่งใบงาน เป็นผู้จดบันทึกงาน เป็นผู้หาคำตอบ เป็นผู้ตรวจคำตอบ เป็นต้น กลุ่มจะได้ผลงานที่เกิดจากการทำงานของทุกคน

6. กลุ่มร่วมกันคิด (Numbered Heads Together : NHT)

กิจกรรมนี้เหมาะสำหรับการทบทวนหรือตรวจสอบความเข้าใจ สมาชิกกลุ่มจะประกอบด้วยผู้เรียนที่มีความสามารถเก่ง ปานกลาง และอ่อนคละกัน จะช่วยกันค้นคว้าเตรียมตัวตอบคำถามที่ผู้สอนจะทดสอบ ผู้สอนจะเรียกถามทีละคน กลุ่มที่สมาชิกสามารถตอบคำถามได้มากแสดงว่าได้ช่วยเหลือกันดี

ลักษณะการจัดกิจกรรม

สมาชิกกลุ่มที่มีความสามารถแตกต่างกัน จะร่วมกันอภิปรายปัญหาที่ได้รับเพื่อให้เกิดความพร้อมและความมั่นใจที่จะตอบคำถามผู้สอน ผู้สอนจะเรียกสมาชิกกลุ่มให้ตอบทีละคน แล้วนำคะแนนของแต่ละคนมารวมเป็นคะแนนของกลุ่ม

7. กลุ่มร่วมมือ (Co - op Co - op)

กลุ่มร่วมมือเป็นเทคนิคการทำงานกลุ่มวิธีหนึ่ง โดยสมาชิกในกลุ่มที่มีความสามารถและความถนัดแตกต่างกันได้ แสดงบทบาทตามหน้าที่ที่ตนถนัดอย่างเต็มที่ ทำให้งานประสบ

ผลสำเร็จ วิธีนี้ทำให้ผู้เรียนได้ฝึกความรับผิดชอบการทำงานกลุ่มร่วมกัน และสนองต่อหลักการของการเรียนรู้ และร่วมมือที่ว่า “ความสำเร็จแต่ละคน คือ ความสำเร็จของกลุ่ม ความสำเร็จของกลุ่ม คือ ความสำเร็จของทุกคน”

ลักษณะการจัดกิจกรรม

สมาชิกกลุ่มที่มีความสามารถแตกต่างกันจะแบ่งหน้าที่รับผิดชอบไปศึกษาหัวข้อย่อยที่ได้รับมอบหมาย แล้วนำงานจากการศึกษาค้นคว้ามารวมกันเป็นงานกลุ่มปรับปรุงให้ต่อเนื่อง เชื่อมโยง มีความสละสลวย เสร็จแล้วจึงนำเสนอต่อชั้นเรียน ทุกกลุ่มจะช่วยกันประเมินผลงาน

จากที่กล่าวมาทั้งหมดสรุปได้ว่า การเรียนรู้แบบร่วมมือ เป็นวิธีการที่ผู้เรียนได้ฝึกทักษะการมีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลอื่นอย่างแท้จริง ได้ฝึกความรับผิดชอบ ฝึกเป็นผู้นำ ผู้ตามกลุ่มฝึกการทำงานให้ประสบผลสำเร็จ และฝึกทักษะทางสังคม ผู้สอนควรเลือกใช้เทคนิควิธีต่าง ๆ ดังกล่าวมาให้เหมาะสมกับเนื้อหาสาระ และจุดประสงค์การเรียนรู้ที่กำหนดไว้

ทฤษฎีการเรียนรู้แบบร่วมมือ

ภาคทฤษฎี

การเรียนรู้แบบร่วมมือ คือการเรียนรู้เป็นกลุ่มย่อยโดยมีสมาชิกกลุ่มที่มีความสามารถแตกต่างกันประมาณ 3-6 คนช่วยกันเรียนรู้เพื่อไปสู่เป้าหมายของกลุ่ม ในการจัดการเรียนการสอนโดยทั่วไป เรามักจะไม่ให้ความสนใจเกี่ยวกับความสัมพันธ์และปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียน ส่วนใหญ่เรามักจะมุ่งไปที่ปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูกับผู้เรียน หรือระหว่างผู้เรียนกับบทเรียน ความสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนเป็นมิติที่มักจะถูกละเลยหรือมองข้ามไป ทั้ง ๆ ที่มีผลการวิจัยชี้ชัดเจนว่า ความรู้ลึกของผู้เรียนต่อตนเอง ต่อ โรงเรียน ครูและเพื่อนร่วมชั้น มีผลต่อการเรียนรู้มาก ปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนมี 3 ลักษณะคือ

1. ลักษณะแข่งขันกัน ในการศึกษาเรียนรู้ ผู้เรียนแต่ละคนจะพยายามเรียนให้ได้ดีกว่าคนอื่น เพื่อให้ได้คะแนนดี ได้รับการยกย่อง หรือได้รับการตอบแทนในลักษณะต่าง ๆ
2. ลักษณะต่างคนต่างเรียน คือ แต่ละคนต่างก็รับผิดชอบดูแลตนเองให้เกิดการเรียนรู้ไม่ยุ่งเกี่ยวกับผู้อื่น
3. ลักษณะร่วมมือกันหรือช่วยกันในการเรียนรู้ คือ แต่ละคนต่างก็รับผิดชอบในการเรียนรู้ของตน และในขณะที่เดียวกันก็ต้องช่วยให้สมาชิกคนอื่นเรียนรู้ด้วย

การจัดการศึกษาปัจจุบันมักส่งเสริมการเรียนรู้แบบแข่งขัน ซึ่งอาจมีผลทำให้ผู้เรียนเคยชินต่อการแข่งขันเพื่อแย่งชิงผลประโยชน์มากกว่าการร่วมมือกันแก้ปัญหา อย่างไรก็ตาม เราควรให้โอกาสผู้เรียนได้เรียนรู้ทั้ง 3 ลักษณะ โดยรู้จักใช้ลักษณะการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับสภาพการณ์ ทั้งนี้เพราะในชีวิตประจำวัน ผู้เรียนจะต้องเผชิญสถานการณ์ที่มีทั้ง 3 ลักษณะ แต่เนื่องจากการศึกษา

ปัจจุบันมีการส่งเสริมการเรียนรู้แบบแข่งขันและแบบรายบุคคลอยู่แล้ว เราจึงจำเป็นต้องหันมาส่งเสริมการเรียนรู้แบบร่วมมือ ซึ่งสามารถช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้ดี รวมทั้งได้เรียนรู้ทักษะทางสังคมและการทำงานร่วมกับผู้อื่นซึ่งเป็นทักษะที่จำเป็นอย่างยิ่งในการดำรงชีวิตด้วย

องค์ประกอบของการเรียนรู้แบบร่วมมือ

การเรียนรู้แบบร่วมมือ ไม่ได้มีความหมายเพียงว่า มีการจัดให้ผู้เรียนเข้ากลุ่มแล้วให้งานและบอกผู้เรียนให้ช่วยกันทำงานเท่านั้น การเรียนรู้จะเป็นแบบร่วมมือได้ ต้องมีองค์ประกอบที่สำคัญครบ 5 ประการดังนี้

1. การพึ่งพาและเกื้อกูลกัน (positive interdependence)

กลุ่มการเรียนรู้แบบร่วมมือ จะต้องมีความตระหนักว่า สมาชิกทุกคนมีความสำคัญและความสำเร็จของกลุ่มขึ้นกับสมาชิกทุกคนในกลุ่ม ในขณะที่เดียวกันสมาชิกแต่ละคนจะประสบความสำเร็จได้ก็ต่อเมื่อกลุ่มประสบความสำเร็จ ความสำเร็จของบุคคลและของกลุ่มขึ้นอยู่กับกันและกัน ดังนั้นแต่ละคนต้องรับผิดชอบในบทบาทหน้าที่ของตนและในขณะที่เดียวกันก็ช่วยเหลือสมาชิกคนอื่น ๆ ด้วย เพื่อประโยชน์ร่วมกัน การจัดกลุ่มเพื่อช่วยให้ผู้เรียนมีการพึ่งพาช่วยเหลือเกื้อกูลกันนี้ทำได้หลายทาง เช่น การให้ผู้เรียนมีเป้าหมายเดียวกัน หรือให้ผู้เรียนกำหนดเป้าหมายในการทำงาน/การเรียนรู้ร่วมกัน (positive goal interdependence) การให้รางวัลตามผลงานของกลุ่ม (positive reward interdependence) การให้งานหรือวัสดุอุปกรณ์ที่ทุกคนต้องทำหรือใช้ร่วมกัน (positive resource interdependence) การมอบหมายบทบาทหน้าที่ในการทำงานร่วมกันให้แต่ละคน (positive role interdependence)

2. การปรึกษาหารือกันอย่างใกล้ชิด (face-to-face promotive interaction)

การที่สมาชิกในกลุ่มมีการพึ่งพาช่วยเหลือเกื้อกูลกัน เป็นปัจจัยที่จะส่งเสริมให้ผู้เรียนมีปฏิสัมพันธ์ต่อกันและกันในทางที่จะช่วยให้กลุ่มบรรลุเป้าหมาย สมาชิกกลุ่มจะห่วงใย ใฝ่ใจส่งเสริม และช่วยเหลือกันและกันในการทำงานต่าง ๆ ร่วมกัน ส่งผลให้เกิดสัมพันธภาพที่ดีต่อกัน

3. ความรับผิดชอบที่ตรวจสอบได้ของสมาชิกแต่ละคน (individual accountability)

สมาชิกในกลุ่มการเรียนรู้ทุกคนจะต้องมีหน้าที่รับผิดชอบ และพยายามทำงานที่ได้รับมอบหมายอย่างเต็มความสามารถ ไม่มีใครที่จะได้รับประโยชน์โดยไม่ทำหน้าที่ของตน ดังนั้นกลุ่มจึงจำเป็นต้องมีระบบการตรวจสอบผลงาน ทั้งที่เป็นรายบุคคลและเป็นกลุ่ม วิธีการที่สามารถส่งเสริมให้ทุกคนได้ทำหน้าที่ของตนอย่างเต็มที่หลายวิธี เช่น การจัดกลุ่มให้เล็ก เพื่อจะได้มีการเอาใจใส่กันและกันได้อย่างทั่วถึง การทดสอบเป็นรายบุคคล การสุ่มเรียกชื่อให้รายงานครูสังเกตพฤติกรรมของผู้เรียนในกลุ่ม การจัดให้กลุ่มมีผู้สังเกตการณ์ การให้ผู้เรียนสอนกันและกัน เป็นต้น

4. การใช้ทักษะการปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและทักษะการทำงานกลุ่มย่อย (interpersonal and small-group skills) การเรียนรู้แบบร่วมมือจะประสบความสำเร็จได้ ต้องอาศัยทักษะที่สำคัญ ๆ หลายประการ เช่น ทักษะทางสังคม ทักษะการปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น ทักษะการทำงานกลุ่ม ทักษะการสื่อสาร และทักษะการแก้ปัญหาขัดแย้ง รวมทั้งการเคารพ ขอมรับ และไว้วางใจกันและกัน ซึ่งครูควรสอนและฝึกให้แก่ผู้เรียนเพื่อช่วยให้ดำเนินงานไปได้

5. การวิเคราะห์กระบวนการกลุ่ม (group processing)

กลุ่มการเรียนรู้แบบร่วมมือจะต้องมีการวิเคราะห์กระบวนการทำงานของกลุ่มเพื่อช่วยให้กลุ่มเกิดการเรียนรู้และปรับปรุงการทำงานให้ดีขึ้น การวิเคราะห์กระบวนการกลุ่มครอบคลุมการวิเคราะห์เกี่ยวกับวิธีการทำงานของกลุ่ม พฤติกรรมของสมาชิกกลุ่มและผลงานของกลุ่ม การวิเคราะห์การเรียนรู้นี้อาจทำโดยครู หรือผู้เรียน หรือทั้งสองฝ่าย การวิเคราะห์กระบวนการกลุ่มนี้เป็นยุทธวิธีหนึ่งที่ส่งเสริมให้กลุ่มตั้งใจทำงาน เพราะรู้ว่าจะได้รับข้อมูลป้อนกลับ และช่วยฝึกทักษะการรู้คิด (metacognition) คือสามารถที่จะประเมินการคิดและพฤติกรรมของคนที่ได้ทำไป

ผลดีของการเรียนรู้แบบร่วมมือ

การเรียนรู้แบบร่วมมือได้รับความนิยมอย่างแพร่หลายมาก ผลจากการวิจัยต่าง ๆ พบว่า การเรียนรู้แบบร่วมมือส่งผลดีต่อผู้เรียนในหลายด้าน ดังนี้

1. มีความพยายามที่จะบรรลุเป้าหมายมากขึ้น (greater efforts to achieve) การเรียนรู้แบบร่วมมือช่วยให้ผู้เรียนมีความพยายามที่จะเรียนรู้ให้บรรลุเป้าหมายเป็นผลทำให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้น และมีผลงานมากขึ้น การเรียนรู้มีความคงทนมากขึ้น (long-term retention) มีแรงจูงใจภายในและแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ มีการใช้เวลาอย่างมีประสิทธิภาพ ให้เหตุดีขึ้น และคิดอย่างมีวิจารณญาณมากขึ้น

2. มีความสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนดีขึ้น (more positive relationships among students) การเรียนรู้แบบร่วมมือช่วยให้ผู้เรียนมีน้ำใจนักกีฬามากขึ้น ใฝ่ใจในผู้อื่นมากขึ้น เห็นคุณค่าของความแตกต่าง ความหลากหลาย การประสานสัมพันธ์และการรวมกลุ่ม

3. มีสุขภาพจิตดีขึ้น (greater psychological health)

การเรียนรู้แบบร่วมมือ ช่วยให้ผู้เรียนมีสุขภาพจิตดีขึ้น มีความรู้สึกที่ดีเกี่ยวกับตนเอง และมีความเชื่อมั่นในตนเองมากขึ้น นอกจากนี้ยังช่วยพัฒนาทักษะทางสังคมและความสามารถในการเผชิญกับความเครียดและความผันแปรต่าง ๆ

ประเภทของกลุ่มการเรียนรู้แบบร่วมมือ

กลุ่มการเรียนรู้ที่ใช้กันอยู่โดยทั่วไปมี 3 ประเภท คือ

1. กลุ่มการเรียนรู้แบบร่วมมืออย่างเป็นทางการ (formal cooperative learning groups) กลุ่มประเภทนี้ ครูจัดขึ้นโดยการวางแผน จัดระเบียบ กฎเกณฑ์ วิธีการ และเทคนิคต่าง ๆ เพื่อให้ผู้เรียนได้ร่วมมือกันเรียนรู้สาระต่าง ๆ อย่างต่อเนื่อง ซึ่งอาจเป็นหลาย ๆ ชั่วโมงติดต่อกันหรือหลายสัปดาห์ติดต่อกัน จนกระทั่งผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และบรรลุจุดมุ่งหมายตามที่กำหนด

2. กลุ่มการเรียนรู้แบบร่วมมืออย่างไม่เป็นทางการ (informal cooperative learning groups) กลุ่มประเภทนี้ครูจัดขึ้นเฉพาะกิจเป็นครั้งคราว โดยสอดแทรกอยู่ในการสอนปกติอื่น ๆ โดยเฉพาะการสอนแบบบรรยาย ครูสามารถจัดกลุ่มการเรียนรู้แบบร่วมมือสอดแทรกเข้าไปเพื่อช่วยให้ผู้เรียนมุ่งความสนใจหรือใช้ความคิดเป็นพิเศษในสาระบางจุด

3. กลุ่มการเรียนรู้แบบร่วมมืออย่างถาวร (cooperative base groups)

กลุ่มประเภทนี้เป็นกลุ่มการเรียนรู้ที่สมาชิกกลุ่มมีประสบการณ์การทำงาน/การเรียนรู้ร่วมกันมานานจนกระทั่งเกิดสัมพันธภาพที่แน่นแฟ้น สมาชิกกลุ่มมีความผูกพัน ห่วงใยช่วยเหลือกันและกันอย่างต่อเนื่อง

ในการเรียนรู้แบบร่วมมือมักจะมีกระบวนการดำเนินงานที่ต้องทำเป็นประจำ เช่น การเขียนรายงาน การเสนอผลงานกลุ่ม การตรวจผลงาน เป็นต้น ในการทำงานที่เป็นกิจวัตรดังกล่าว ครูควรจัดระเบียบขั้นตอนการทำงาน หรือฝึกฝนให้ผู้เรียนดำเนินงานอย่างเป็นระบบระเบียบเพื่อช่วยให้งานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ กระบวนการที่ใช้หรือดำเนินการเป็นกิจวัตรในการเรียนรู้แบบร่วมมือนี้เรียกว่า cooperative learning scripts ซึ่งหากสมาชิกกลุ่มปฏิบัติอย่างต่อเนื่องเป็นเวลานาน จะเกิดเป็นทักษะที่ชำนาญในที่สุด

การประยุกต์ใช้ทฤษฎีในการจัดการเรียนการสอน

ครูสามารถนำหลักการของการเรียนรู้แบบร่วมมือ ไปจัดการเรียนการสอนของตนได้ โดยการพยายามจัดกลุ่มการเรียนรู้ให้มีองค์ประกอบ 5 ประการดังกล่าวข้างต้น และใช้เทคนิควิธีการต่าง ๆ ในการช่วยให้องค์ประกอบทั้ง 5 สัมฤทธิ์ผล โดยทั่วไป การวางแผนบทเรียนและการจัดการเรียนการสอนให้ผู้เรียนได้เรียนรู้แบบร่วมมือมีประเด็นที่สำคัญดังนี้

1. ด้านการวางแผนการจัดการเรียนการสอน

1.1 กำหนดจุดมุ่งหมายของบทเรียนทั้งทางด้านความรู้และทักษะกระบวนการต่าง ๆ

1.2 กำหนดขนาดของกลุ่ม กลุ่มควรมีขนาดเล็ก ประมาณ 3-6 คน กลุ่มขนาด 4 คนจะเป็นขนาดที่เหมาะสมที่สุด

1.3 กำหนดองค์ประกอบของกลุ่มหมายถึงการจัดผู้เรียนเข้ากลุ่มซึ่งอาจทำโดยการสุ่มหรือการเลือกให้เหมาะกับวัตถุประสงค์ โดยทั่วไปกลุ่มจะต้องประกอบไปด้วยสมาชิกที่คละกันในด้านต่าง ๆ เช่นเพศ ความสามารถ ความถนัด เป็นต้น

1.4 กำหนดบทบาทของสมาชิกแต่ละคนในกลุ่ม เพื่อช่วยให้ผู้เรียนมีปฏิสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิดและมีส่วนในการทำงานอย่างทั่วถึง ครูควรมอบหมายบทบาทหน้าที่ในการทำงานให้ทุกคน และบทบาทหน้าที่นั้น ๆ จะต้องเป็นส่วนหนึ่งของงานอันเป็นจุดมุ่งหมายของกลุ่ม ครูควรจัดบทบาทหน้าที่ของสมาชิกให้อยู่ในลักษณะที่จะต้องพึ่งพาอาศัยและเกื้อกูลกัน บทบาทหน้าที่ในการทำงานเพื่อการเรียนรู้มีจำนวนมาก เช่น บทบาทผู้นำกลุ่ม ผู้สังเกตการณ์ เลขานุการ ผู้เสนอผลงาน ผู้ตรวจสอบผลงาน เป็นต้น

1.5 จัดสถานที่ให้เหมาะสมในการทำงานและการมีปฏิสัมพันธ์กัน ครูจำเป็นต้องคิดออกแบบการจัดห้องเรียนหรือสถานที่ที่จะใช้ในการเรียนรู้ให้เอื้อและสะดวกต่อการทำงานของกลุ่ม

1.6 จัดสาระ วัสดุ หรืองานที่จะให้ผู้เรียนทำ วิเคราะห์สาระ/งาน/หรือวัสดุที่จะให้ผู้เรียนได้เรียนรู้และจัดแบ่งสาระหรืองานนั้นในลักษณะที่ให้ผู้เรียนแต่ละคนมีส่วนในการช่วยเหลือกลุ่มและพึ่งพากันในการเรียนรู้

2. ด้านการสอน

ครูควรมีการเตรียมกลุ่มเพื่อการเรียนรู้ร่วมกัน ดังนี้

2.1 อธิบายชี้แจงเกี่ยวกับงานของกลุ่ม ครูควรอธิบายถึงจุดมุ่งหมายของบทเรียน เหตุผลในการดำเนินการต่าง ๆ รายละเอียดของงานและขั้นตอนในการทำงาน

2.2 อธิบายเกณฑ์การประเมินผลงาน ผู้เรียนจะต้องมีความเข้าใจตรงกันว่าความสำเร็จของงานอยู่ตรงไหน งานที่คาดหวังจะมีลักษณะอย่างไร เกณฑ์ที่จะใช้ในการวัดความสำเร็จของงานคืออะไร

2.3 อธิบายถึงความสำคัญและวิธีการของการพึ่งพาและเกื้อกูลกัน ครูควรอธิบายกฎเกณฑ์ ระเบียบ กติกา บทบาทหน้าที่ และระบบการให้รางวัลหรือประโยชน์ที่กลุ่มจะได้รับในการร่วมมือกันเรียนรู้

2.4 อธิบายถึงวิธีการช่วยเหลือกันระหว่างกลุ่ม

2.5 อธิบายถึงความสำคัญและวิธีการในการตรวจสอบความรับผิดชอบต่อหน้าที่ที่แต่ละคนได้รับมอบหมาย เช่น การสุ่มเรียกชื่อผู้เสนอผลงาน การทดสอบ การตรวจสอบผลงาน เป็นต้น

2.6 ชี้แจงพฤติกรรมที่คาดหวัง หากครูชี้แจงให้ผู้เรียนได้รู้อย่างชัดเจนว่าต้องการให้ผู้เรียนแสดงพฤติกรรมอะไรบ้าง จะช่วยให้ผู้เรียนรู้ความคาดหวังที่มีต่อตนและพยายามจะแสดง

พฤติกรรมนั้น

3. ด้านการควบคุมกำกับและการช่วยเหลือกลุ่ม

3.1 ดูแลให้สมาชิกกลุ่มมีการปรึกษาหารือกันอย่างใกล้ชิด

3.2 สังเกตการณ์การทำงานร่วมกันของกลุ่ม ตรวจสอบว่า สมาชิกกลุ่มมีความเข้าใจในงาน หรือบทบาทหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายหรือไม่ สังเกตพฤติกรรมต่าง ๆ ของสมาชิก ให้ข้อมูลป้อนกลับ ให้แรงเสริม และบันทึกข้อมูลที่จะเป็นประโยชน์ต่อการเรียนรู้ของกลุ่ม

3.3 เข้าไปช่วยเหลือกลุ่มตามความเหมาะสม เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพของงานและการทำงาน เมื่อพบว่ากลุ่มต้องการความช่วยเหลือ ครูสามารถเข้าไปชี้แจง สอน ชี้ หรือให้ความช่วยเหลืออื่น ๆ

3.4 สรุปการเรียนรู้ ครูควรให้กลุ่มสรุปประเด็นการเรียนรู้ที่ได้จากการเรียนรู้แบบร่วมมือ เพื่อช่วยให้การเรียนรู้มีความชัดเจนขึ้น

4. ด้านการประเมินผลและวิเคราะห์กระบวนการเรียนรู้

4.1 ประเมินผลการเรียนรู้ ครูประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียนทั้งทางด้านปริมาณและคุณภาพ โดยใช้วิธีการที่หลากหลาย และควรให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการประเมิน

4.2 วิเคราะห์กระบวนการทำงานและกระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน ครูควรจัดให้ผู้เรียนมีเวลาในการวิเคราะห์การทำงานของกลุ่มและพฤติกรรมของสมาชิกกลุ่ม เพื่อให้กลุ่มมีโอกาสเรียนรู้ที่จะปรับปรุงส่วนบกพร่องของกลุ่ม

การดำเนินงานในด้านต่าง ๆ ดังกล่าว เป็นสิ่งที่ครูจำเป็นต้องทำในการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือโดยทั่วไป ซึ่งครูแต่ละคนสามารถคิดวางแผนออกแบบการเรียนการสอนของตน โดยอาศัยวิธีการและเทคนิคต่าง ๆ เข้ามาช่วยอย่างหลากหลายแตกต่างกันออกไป อย่างไรก็ตาม ได้มีนักการศึกษาและนักคิดหลายคนที่ได้ค้นคิดวิธีการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือที่มีรูปแบบ ลักษณะหรือขั้นตอน แตกต่างกันไป เพื่อให้เหมาะกับสถานการณ์การเรียนรู้ต่าง ๆ รูปแบบการเรียนรู้แบบร่วมมือที่ได้รับความนิยมอย่างกว้างขวาง ทั้งที่เรียกว่า cooperative learning และ collaborative learning มีหลายรูปแบบ เช่น Jigsaw, Students Teams – Achievement Division (STAD), Team – Assisted Individualization (TAI), Team Games Tournament (TGT), Learning Together (LT), Group Investigation (GI), The Structural Approach, Complex Instruction และ The Collaborative Approach

การเรียนรู้แบบร่วมมือรูปแบบต่าง ๆ ดังกล่าว มีคุณสมบัติสำคัญตรงกัน 5 ประการคือ ทุกรูปแบบต่าง ๆ ก็มีกระบวนการเรียนรู้ที่พึ่งพาและเกื้อกูลกัน สมาชิกกลุ่มมีการปรึกษาหารือและปฏิสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด สมาชิกทุกคนมีบทบาทหน้าที่ที่ต้องรับผิดชอบ และสามารถตรวจสอบ

ได้ สมาชิกกลุ่มต้องใช้ทักษะการทำงานกลุ่มและการสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในการทำงานหรือการเรียนรู้ร่วมกัน รวมทั้งมีการวิเคราะห์กระบวนการทำงานของกลุ่มเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพและคุณภาพของการทำงานร่วมกัน ในส่วนที่ต่างกันนั้น มักจะเป็นความแตกต่างในเรื่องของวิธีการจัดกลุ่ม วิธีการในการฟังพา วิธีการทดสอบ กระบวนการในการวิเคราะห์กลุ่ม บรรยากาศของกลุ่ม โครงสร้างของกลุ่ม บทบาทของผู้เรียน ผู้นำกลุ่มและครู

แกรฟติ (Graffiti)

มีขั้นตอนการทำกิจกรรม ดังนี้

1. ผู้สอนจัดผู้เรียนเป็นกลุ่ม กลุ่มละ 3-5 คน แล้วเตรียมคำถามเท่ากับจำนวนกลุ่มที่แบ่งได้ โดยเขียนคำถามลงบนกระดาษชาร์ตหนึ่งคำถามต่อกระดาษชาร์ตหนึ่งแผ่น
2. ให้แต่ละกลุ่มเป็นเจ้าของคำถามหนึ่งคำถาม และรับผิดชอบในการสรุปสาระสำคัญที่ได้จากการระดมสมอง
3. แต่ละกลุ่มเริ่มต้นจากคำถามที่ตนเป็นเจ้าของ ให้แต่ละคนเขียนข้อคิดเห็นลงบนกระดาษชาร์ต โดยอาจใช้รูปภาพประกอบได้
4. ผู้สอนแจ้งให้แต่ละกลุ่มหมุนไปยังปัญหาใหม่ แล้วเสนอความคิดเห็นลงบนกระดาษชาร์ตแผ่นใหม่ ทำเช่นนี้ไปเรื่อย ๆ จนหมุนกลับมาอยู่ที่จุดเริ่มต้น
5. กลุ่มเจ้าของคำถามจะทำการสรุปข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะในการแก้ปัญหาที่ได้จากแผ่นชาร์ตเพื่อนำเสนอต่อชั้นเรียน

สมรรถนะสำคัญของผู้เรียนตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพตามมาตรฐานการเรียนรู้ ซึ่งการพัฒนาผู้เรียนให้บรรลุมาตรฐานการเรียนรู้ที่กำหนดให้ นั้น จะช่วยให้ผู้เรียนเกิดสมรรถนะสำคัญ 5 ประการ ดังนี้

1. **ความสามารถในการสื่อสาร** เป็นความสามารถในการรับข่าวสาร มีวัฒนธรรมในการใช้ภาษาถ่ายทอดความคิด ความเข้าใจ ความรู้สึก และทัศนะของตนเองเพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร และประสบการณ์อันจะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาตนเองและสังคม รวมทั้งการเจรจาต่อรองเพื่อขจัดและลดปัญหาความขัดแย้งต่างๆ การเลือกรับหรือไม่รับข้อมูลข่าวสารด้วยหลักเหตุผล และความถูกต้อง ตลอดจนการเลือกใช้วิธีการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพโดยคำนึงถึงผลกระทบที่มีต่อตนเองและสังคม
2. **ความสามารถในการคิด** เป็นความสามารถในการคิดวิเคราะห์ การคิดสังเคราะห์ การคิดอย่างสร้างสรรค์ การคิดอย่างมีวิจารณญาณ และการคิดเป็นระบบ เพื่อนำไปสู่การสร้างองค์ความรู้หรือสารสนเทศเพื่อการตัดสินใจเกี่ยวกับตนเองและสังคมได้อย่างเหมาะสม

3. **ความสามารถในการแก้ปัญหา** เป็นความสามารถในการแก้ปัญหาและอุปสรรคต่างๆ ที่เผชิญได้อย่างถูกต้องเหมาะสมบนพื้นฐานของหลักเหตุผล คุณธรรมและข้อมูลสารสนเทศเข้าใจ ความสัมพันธ์และการเปลี่ยนแปลงของเหตุการณ์ต่างๆ ในสังคมแสวงหาความรู้ ประยุกต์ความรู้มาใช้ในการป้องกันและแก้ไขปัญหาและมีการตัดสินใจที่มีประสิทธิภาพโดยคำนึงถึงผลกระทบที่เกิดขึ้นต่อตนเอง สังคมและสิ่งแวดล้อม

4. **ความสามารถในการใช้ทักษะชีวิต** เป็นความสามารถในการนำกระบวนการต่างๆ ไปใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวัน การเรียนรู้ด้วยตนเอง การเรียนรู้ต่อเนื่อง การทำงาน และการอยู่ร่วมกันในสังคมด้วยการสร้างเสริมความสัมพันธ์อันดีระหว่างบุคคล

5. **ความสามารถในการใช้เทคโนโลยี** เป็นความสามารถในการเลือกและใช้เทคโนโลยี ด้านต่างๆ และมีทักษะกระบวนการทางเทคโนโลยี เพื่อการพัฒนาตนเองและสังคม ในด้านการเรียนรู้ การสื่อสาร การทำงาน การแก้ปัญหาตนเองอย่างสร้างสรรค์ ถูกต้องเหมาะสมและมีคุณธรรม

แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนา

การพัฒนา หมายถึง ทำให้มั่นคง ทำให้ก้าวหน้า การพัฒนาประเทศก็ทำให้บ้านเมือง มั่นคงมีความเจริญ ความหมายของการพัฒนาประเทศนี้ ก็เท่ากับตั้งใจที่จะทำให้ชีวิตของแต่ละคน มีความปลอดภัย มีความเจริญ มีความสุข เพื่อความเข้าใจที่ชัดเจนในเรื่องการพัฒนา ขอเสนอเป็นประเด็นดังต่อไปนี้

ความหมาย

การพัฒนาเป็นกระบวนการที่ต่อเนื่อง (Continuing process) การพัฒนาจึงจำเป็นต้องให้ความสำคัญกับลำดับขั้นตอน (Stages) และความเชื่อมโยง (Relation or Linkage) เพราะฉะนั้นแนวคิดและทฤษฎีในการพัฒนาจึงปรากฏชัดเป็น 2 กลุ่ม กลุ่มหนึ่งมองการพัฒนาว่าดำเนินการไปตามลำดับหรือขั้นตอนจากระดับหนึ่งไปสู่อีกระดับหนึ่ง โดยต้องสร้างความพร้อมด้านต่างๆ อย่างเหมาะสม สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ได้ทรงเน้นว่าสำหรับพันธุ์ไม้ที่ปลูกในโครงการป่ารักน้ำ ต้องยึดพระราชนโยบายของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว คือ ไม้ใช้สอยไม้ผล และไม้ยืนต้นที่จะเติบโตเป็นป่า และป่าไม้ช่วยซึมซับน้ำฝนไว้ได้ดิน เป็นต้นน้ำลำธารเพื่อการบริโภคและการเกษตร อีกกลุ่มมองการพัฒนาว่าจะเกิดขึ้นได้โดยการกระตุ้นหรือชักนำโดยปัจจัยในการพัฒนา เช่น การสะสมทุน การค้าต่างประเทศ เป็นต้นโดยมีความเชื่อว่าการพร้อมนั้น

สร้างได้ เพื่อให้สอดคล้องกับการสะสมทุนหรือการค้าระหว่างประเทศ บนความเชื่อดังกล่าวมักจะเกิดการพัฒนาแบบ “ก้าวกระโดด” เพราะประชาชนไม่สามารถสร้างความพร้อมตามแบบอย่างของนักพัฒนา และนักพัฒนาที่ไม่สามารถปรับตนเองให้มีความพร้อมที่จะสอดคล้องกับความพร้อมของประชาชน ทำให้เกิดช่องว่างและปัญหาได้ (พระราชดำรัส เมื่อ 4 ธันวาคม พ.ศ. 2540)

“...ถ้าสามารถจะเปลี่ยนกลับเป็นเศรษฐกิจแบบพอเพียงไม่ต้องทั้งหมด แม้จะไม่ถึงครึ่ง อาจจะมีเศษหนึ่งส่วนสี่ก็สามารถที่จะอยู่ได้ การแก้ไขจะต้องใช้เวลา ไม่ใช่ง่าย ๆ โดยมากคนที่ใจร้อนเพราะเดือดร้อน แต่ว่าถ้าทำตั้งแต่เดี๋ยวนี้ก็สามารถที่จะแก้ไขได้...”

การพัฒนาจะต้องสร้างความภูมิใจในอาชีพ ดังพระราชดำรัส สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ

“...ประเทศไทยยืนอยู่ได้อย่างมีอิสระเสรีไม่ต้องพึ่งพาใครก็เพราะพืชพันธุ์ธัญญาหารที่เรามี และผู้ที่ทำให้เรายืนอยู่ได้อย่างเข้มแข็ง คือ ชาวบ้านคนไทยที่ภูมิใจในการทำไร่นานั่นเอง...”

“การพัฒนาบ้านเมืองให้เจริญยิ่งขึ้นไปนั้น ย่อมต้องพัฒนาบุคคลก่อน เพราะถ้าบุคคลอันเป็นองค์ประกอบของส่วนรวมไม่ได้รับการพัฒนาแล้ว ส่วนรวมจะเจริญและมั่นคงได้ยากยิ่ง การที่บุคคลจะพัฒนาได้ก็ด้วยปัจจัยประการเดียว คือ การศึกษา การศึกษานั้นแบ่งเป็นสองส่วน คือ การศึกษาวิชาการ (Academic Learning) ส่วนหนึ่ง กับการอบรมบ่มนิสัย ให้เป็นผู้มีจิตใจใฝ่ดี ใฝ่เจริญ มีปกติ ละอายชั่วกลัวบาปส่วนหนึ่ง การพัฒนาบุคคลจะต้องพัฒนาให้ครบถ้วนทั้งสองส่วน เพื่อให้บุคคลได้มีความรู้ไว้ใช้ประกอบการและมีความดีไว้เกื้อหนุนการประพฤติปฏิบัติทุกอย่างให้เป็นไปในทางที่ถูกต้อง และอำนวยผลเป็นประโยชน์ที่พึงประสงค์”

พระบรมราชาโชวาท พระราชทานแก่ผู้นำเยาวชนและเจ้าหน้าที่ ณ สำนักจิตรลดา โรฐาน เมื่อ 14 ตุลาคม 2512

“...คำว่า “การพัฒนา” คืออย่างไร ก่อนอื่นเราต้องทราบว่า “พัฒนา” คือ “มุ่งให้เกิดความเจริญก้าวหน้า มุ่งให้ทุกคนมีความสุขสบาย” ดังนั้นทุกคนจึงมุ่งที่จะพัฒนา แต่เพราะการที่ทุกคนมุ่งที่จะพัฒนานี้ จึงมีทางทำให้เสียได้ เพราะว่ามีผู้ที่ไม่ได้มุ่งให้เกิดความก้าวหน้าแท้จริง รวมอยู่ด้วย หรืออาจเป็นว่าฝ่ายตรงข้ามนำเอาคำ “พัฒนา” ไปใช้ด้วยก็ได้ ผู้ที่ฉลาดมีไหวพริบดีจึงจะแยกได้ว่า ใครจะมาพัฒนาให้ และใครจะมามุ่งพัฒนาเพื่อประโยชน์ของฝ่ายพวกตัว...”

สำหรับคำว่า การพัฒนา ได้มีผู้ให้ความหมายไว้หลายคน เช่น

1. สัญญา สัญญาวิวัฒน์(2526:5) ได้ให้ความหมายของคำว่า พัฒนา หมายถึง การเปลี่ยนแปลงที่มีการกำหนดทิศทาง (directed change) หรือการเปลี่ยนแปลงที่ได้วางแผนไว้แน่นอนล่วงหน้า (planned change)

2. ยูวัฒน์ วุฒิเมธี (2526: 1) ให้ความหมายของคำว่า พัฒนา หมายถึง การกระทำให้เกิดขึ้น คือเปลี่ยนจากสภาพหนึ่งไปสู่อีกสภาพหนึ่งที่ดีกว่า

3. อมร รักษาศักดิ์ และ ชัดติยา วรรณสูตร (2515:2-8) ได้ให้ความหมายของคำว่าพัฒนาว่าหมายถึงการเปลี่ยนแปลงในตัวระบบที่ทำการ ซึ่งเป็นการเปลี่ยนแปลงในตัวระบบที่ทำการ ซึ่งเป็นการเปลี่ยนแปลงด้านคุณภาพ (qualitative changes) ส่วนการแปลงรูป (transformation) เป็นการเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมของตัวกระทำ (environmental changes) ซึ่งนอกเหนือจากการเปลี่ยนแปลงทางด้านคุณภาพและปริมาณ เช่น การคมนาคมของประเทศไทยเมื่อเริ่มแรกได้มีการใช้รถเทียมม้า แล้วปรับปรุงให้ดีขึ้นโดยใช้เครื่องจักรไอน้ำมาทำรถไฟ และค่อย ๆ ปรับปรุงให้ดียิ่งขึ้น ๆ เรื่อยยิ่งขึ้น ๆ การเปลี่ยนแปลงจากรถม้ามาเป็นรถไฟหรือเป็นรถยนต์ หรือเครื่องบิน จนเป็นจรวดก็คือนับได้ว่าเป็นการพัฒนา

4. ทิตยา สุวรรณชฎ (2517 : 187-189) ได้อธิบายการพัฒนา ไว้ว่า การพัฒนา คือการเปลี่ยนแปลงที่ต้องการและได้กำหนดทิศทางและมุ่งที่จะควบคุมอัตราการเปลี่ยนแปลงด้วยสถานะการพัฒนาเป็นสถานะสมาชิกของสังคมได้ใช้ความรู้ความสามารถของตนได้เต็มที่โดยไม่มีสถานะครอบงำ เช่น ความบีบคั้นทางการเมือง ความบีบคั้นทางเศรษฐกิจ หรือความไม่สมบูรณ์ในอนามัย ทุกคนสามารถที่จะนำเอาศักยภาพของตนออกมาใช้ให้เป็นประโยชน์อย่างเต็มที่ เช่น การเพิ่มผลผลิตทางการเกษตรของไทยไม่สามารถจะใช้รถแทรกเตอร์แบบอเมริกาได้ ม.ร.ว. เทพฤทธิ์ เทวกุล ได้ประดิษฐ์ “ควายเหล็ก” ขึ้นมาใช้ไถนาในสภาพแวดล้อมของสังคมไทย

5. วิทยากร เชียงกุล (2527: 17-18) กล่าวไว้ว่า การพัฒนาที่แท้จริงควรหมายถึงการทำให้ชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนมีความสุข ความสะดวกสบาย ความอยู่ดีกินดี ความเจริญทางศิลปวัฒนธรรมและจิตใจและความสงบสันติ ซึ่งนอกจากจะขึ้นอยู่กับ การได้รับปัจจัยทางวัตถุเพื่อสนองความต้องการของร่างกายแล้ว ประชาชนยังต้องการพัฒนาทางด้านการศึกษาสังแวดล้อมที่ดี การพักผ่อนหย่อนใจ และการพัฒนาทางวัฒนธรรมและจิตใจด้านต่าง ๆ ด้วย ความต้องการทั้งหมดนี้บางครั้งเราเรียกกันว่าเป็นการพัฒนา “คุณภาพ” เพื่อให้เห็นว่าการพัฒนาไม่ได้ขึ้นอยู่กับปริมาณสินค้าหรือการเพิ่มรายได้เท่านั้น หากอยู่ที่การเพิ่มความพอใจความสุขของประชาชนมากกว่า

6. ที. อาร์. แบ็ทเทิน (T. R. Batten) (1959:2) ผู้เชี่ยวชาญด้านพัฒนาชุมชนของอังกฤษ ได้ให้ความหมายของคำว่า พัฒนา หมายถึง การเปลี่ยนแปลงให้ดีขึ้น

7. ฮูจเว็ลท์ (Hoogvelt) (1959:18-19) เชื่อว่า การพัฒนาเป็นกระบวนการหนึ่งของการเปลี่ยนแปลงและการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจภายใต้การแบ่งโลกออกเป็นโลกที่พัฒนาและไม่พัฒนาซึ่งฮูจเว็ลท์อธิบายว่า การพัฒนามีอยู่ 3 ฐานะ ได้แก่

7.1 การพัฒนาในฐานะที่เป็นกระบวนการ ในความหมายนี้หมายถึง กระบวนการวิวัฒนาการของความเจริญเติบโตและการเปลี่ยนแปลงของสังคมมนุษย์ รวมทั้งขององค์กรทางวัฒนธรรมด้วย การพัฒนาในฐานะนี้เกี่ยวกับทฤษฎีวิวัฒนาการทั้งแนวเก่า แนวใหม่ ความแตกต่างทางสังคม การผสมผสานและการปรับตัวด้วยการทำให้ดีขึ้น ตลอดจนถึงขั้นตอนของวิวัฒนาการทางสังคม

7.2 การพัฒนาในฐานะที่เป็นการปฏิสัมพันธ์ ในฐานะนี้ เป็นการมองการพัฒนาว่าเป็นกระบวนการเปลี่ยนแปลงและความเจริญเติบโตของสังคม ด้วยการติดต่อสัมพันธ์กับสังคมต่าง ๆ สูงเวทย์ได้อธิบายถึงการพัฒนาของสังคมที่ค่อยพัฒนาด้วยการติดต่อสัมพันธ์ทางการค้าระบบพาณิชย์ ระบบอาณานิคม อาณานิคมยุคใหม่ การแปลงสภาพ โครงสร้างของสังคมดั้งเดิมด้วยการเป็นสมัยใหม่ภายใต้ลัทธิอาณานิคม การแพร่กระจายทัศนคติ ค่านิยม สถาบันต่าง ๆ ภายใต้ลัทธิอาณานิคม และการขาดตอนของกระบวนการวิวัฒนาการ

7.3 การพัฒนาในฐานะที่เป็นการปฏิบัติการ การพัฒนาในฐานะนี้ถือว่า การพัฒนาจะต้องมีการวางแผนอย่างรอบคอบและตรวจสอบกระบวนการแห่งความเจริญเติบโตและการเปลี่ยนแปลงโดยมีเป้าหมายให้เลือกสำหรับการพัฒนาหลาย ๆ เป้าหมาย รวมทั้งรูปแบบของการพัฒนา เป็นต้น

จากความหมาย การพัฒนา ที่ยกมาข้างต้นนี้

ทำให้สรุปได้ว่า การพัฒนา หมายถึง การเปลี่ยนแปลงที่มีการกระทำให้เกิดขึ้นหรือมีการวางแผนกำหนดทิศทางไว้ล่วงหน้าโดยการเปลี่ยนแปลงนี้ต้องเป็นไปในทิศทางที่ดีขึ้น ถ้าเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ไม่ดี ก็ไม่เรียกว่าการพัฒนา ขณะเดียวกัน การพัฒนามิได้หมายถึงการเพิ่มขึ้นปริมาณสินค้าหรือรายได้ของประชาชนเท่านั้น แต่หมายรวมไปถึงการเพิ่มความพึงพอใจและเพิ่มความสุขของประชาชนด้วย

ความหมายและทฤษฎีการพัฒนาสังคม ชุมชน

การพัฒนาสังคม (Social Development) องค์การสหประชาชาติได้ให้ความหมายว่า การพัฒนาสังคมเป็นกระบวนการเพิ่มประสิทธิภาพของระบบสังคม โครงสร้างทางสังคม สถาบันบริการ และนโยบายในอันที่จะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่ดีต่อระบบความเป็นอยู่ ค่านิยมและการกระจายโอกาสที่ดีขึ้นของประชาชน เป็นกระบวนการที่จะยกฐานะความเป็นอยู่ของคนในด้านการศึกษา การมีงานทำ ที่อยู่อาศัย สวัสดิการทางสังคม ค่านิยม สุขภาพอนามัยการแสดงออกทาง

วัฒนธรรม การควบคุมสิ่งแวดล้อม เป็นต้น นับเป็นการพัฒนาเทคโนโลยีทางสังคม (Social Technology) คือ การให้คนรู้จักตนเอง รู้จักเวลา รู้หน้าที่ มีความรับผิดชอบต่อตนเองและผู้อื่น รู้จักแบ่งงาน แบ่งความรับผิดชอบ ทำงานเป็นกลุ่มได้และการพัฒนาเทคโนโลยีทางวัตถุ (Material Technology) เช่น เครื่องมือ เครื่องใช้ ยานพาหนะ การพัฒนาสังคมจึงครอบคลุมการพัฒนาทั้งในระดับจุลภาค คือ ระดับบุคคล และระดับมหภาค คือ สังคมและความสัมพันธ์กับชุมชนภายนอกทั้งในระดับประเทศและนานาชาติ ซึ่งมีความสลับซับซ้อนและปฏิสัมพันธ์ ซึ่งกันและกัน

การพัฒนาชุมชนกับการพัฒนาสังคมเป็นการพัฒนาที่ถูกนำมาใช้ในชุมชนเหมือนกัน แต่มีความแตกต่างกันบางประการ คือ

1. การพัฒนาสังคมมีขอบเขตกว้างขวางกว่าการพัฒนาชุมชน เพราะสังคมมีขนาดใหญ่กว่าชุมชน การพัฒนาสังคมมักเป็นการพัฒนาระดับประเทศหรือใหญ่กว่าประเทศ
2. การพัฒนาสังคมมีเป้าหมายที่การพัฒนาเทคโนโลยีทั้งเทคโนโลยีทางสังคม และเทคโนโลยีทางวัตถุ แต่การพัฒนาชุมชนมุ่งเน้นที่ตัวคนมากที่สุด
3. การพัฒนาสังคมมุ่งระดมคนและทรัพยากรต่างๆ ทั้งจากภายในสังคม และจากภายนอกสังคมมาใช้ในการพัฒนา ส่วนการพัฒนาชุมชนมุ่งเน้นคนและทรัพยากรในชุมชนเป็นสำคัญ
4. การพัฒนาสังคมเน้นการให้บริการในด้านต่างๆ แก่คน แต่การพัฒนาชุมชน เน้นการมีส่วนร่วมของคนในการพัฒนาชีวิตความเป็นอยู่ของตนเอง โดยการช่วยตนเอง หรือการพึ่งตนเองของชุมชน

ดังนั้น การพัฒนาสังคมจึงไม่ใช่การพัฒนาชุมชน การพัฒนาชุมชนเป็นวิธีการพัฒนาแบบหนึ่งในสังคม เพราะนำไปใช้พัฒนาคนในชุมชน ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของสังคมนั่นเอง

คำว่า “การพัฒนา” คืออย่างไร ก่อนอื่นเราต้องทราบว่า “พัฒนา” คือ “มุ่งให้เกิดความเจริญก้าวหน้า มุ่งให้ทุกคนมีความสุขสบาย” ดังนั้นทุกคนจึงมุ่งที่จะพัฒนา แต่เพราะการที่ทุกคนมุ่งที่จะพัฒนานี้ จึงมีทางทำให้เสียได้ เพราะว่ามีผู้ที่ไม่ได้มุ่งให้เกิดความก้าวหน้าแท้จริงรวมอยู่ด้วย หรืออาจเป็นว่าฝ่ายตรงข้ามนำเอาคำ “พัฒนา” ไปใช้ด้วยก็ได้ ผู้ที่ฉลาดมีไหวพริบดีจึงจะแยกได้ว่า ใครจะมาพัฒนาให้ และใครจะมามุ่งพัฒนาเพื่อประโยชน์ของฝ่ายพวกตัว...”

กระบวนการพัฒนา

การพัฒนาต้องทำตามขั้นตอน

พระบรมราโชวาทของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่พระราชทานแก่นิสิตมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ เมื่อวันที่ 18 กรกฎาคม พุทธศักราช 2517 ตอนหนึ่งว่า

“การพัฒนาประเทศจำเป็นต้องทำตามขั้นตอนต้องสร้างพื้นฐาน คือความ “พอมิ พอกิน พอใช้” ของประชาชนส่วนใหญ่เป็นเบื้องต้นก่อน โดยใช้วิธีการและอุปกรณ์ที่ประหยัดแต่ถูกต้องตามหลักวิชาการ เมื่อได้ปูพื้นฐานความมั่นคงพร้อมพอควร และปฏิบัติได้แล้ว จึงค่อยสร้างเสริมความเจริญและฐานะเศรษฐกิจขั้นที่สูงขึ้น โดยลำดับต่อไป

“...การช่วยเหลือสนับสนุนให้ประชาชน ในการประกอบอาชีพและตั้งตัวให้มีความพอกินพอใช้ ก่อนอื่น ถือเป็นพื้นฐานที่เป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งยวด เพราะผู้มีอาชีพและฐานะเพียงพอที่จะพึ่งตนเอง ย่อมสามารถสร้างความเจริญก้าวหน้าระดับที่สูงขึ้นต่อไปได้โดยแน่นอน...”

“...ในการสร้างความเจริญก้าวหน้านี้ ควรอย่างยิ่งที่จะค่อยสร้างค่อยเสริมทีละเล็กทีละน้อยให้เป็นลำดับให้เป็นการทำไปพิจารณาไป และปรับปรุงใหม่ ไม่ทำด้วยการเร่งรีบตามความกระหายที่จะสร้างของใหม่เพื่อความแปลกใหม่ เพราะความจริง สิ่งใหม่แท้ๆ นั้นไม่มีสิ่งใหม่ทั้งปวงย่อมสืบเนื่องมาจากสิ่งเก่าและต่อไปย่อมจะต้องเป็นสิ่งเก่า...”

การพัฒนาต้องรู้จักพื้นที่และไม่ติดตำรา

“การพัฒนาจะต้องเป็นไปตามภูมิประเทศทางภูมิศาสตร์ และภูมิประเทศทางสังคมศาสตร์ ในสังคมวิทยาภูมิประเทศตามสังคมวิทยา คือ นิสัยใจคอของคนเรา จะไปบังคับให้คนคิดอย่างอื่นไม่ได้ เราต้องแนะนำ เราเข้าไปช่วยโดยที่จะคิดให้เขาเข้ากับเราได้ แต่ถ้าเราเข้าไปแล้วเราเข้าไปว่าเขาต้องการอะไรจริงๆ แล้วก็อธิบายให้เขาเข้าใจหลักการของการพัฒนาที่จะเกิดประโยชน์อย่างยิ่ง”

การพัฒนาต้องไม่ติดตำรา ดังกระแสพระบรมราโชวาท ที่พระราชทานแก่บัณฑิตอาสาสมัคร ณ สำนักจิตรลดาโรฐาน เมื่อ 26 กรกฎาคม 2516 ความว่า

“...การศึกษาในชั้นอุดมศึกษาในประเทศไทยก็นับว่าอยู่ในขั้นดีแล้ว แต่ที่น่าสังเกตคือเข้าใจว่ามีความรู้ทางทฤษฎีมาก และความรู้ทางทฤษฎีนี้เป็นความรู้ที่ได้มาจากตำรา ซึ่งแตกต่างจากการแปลวิชาการของต่างประเทศมาเป็นส่วนใหญ่ มิใช่เป็นวิชาการที่ได้จากประสบการณ์แท้ในประเทศไทย ฉะนั้นการออกไปปฏิบัติก็จะต้องมีจิตใจที่จะเพิ่งเล็งในการศึกษาของตนเองที่จะดูว่าเราจะนำความรู้ไปใช้ได้อย่างไร แล้วก็เมื่อไปในท้องที่แล้วเราจะต้องเปิดหูเปิดตาด้วยความขะมักเขม้น มิใช่จะไปนึกว่าวิชาเรามีแล้วจะไปให้แก่ท้องที่ได้ยิ่งเต็มที่ จะต้องศึกษาก่อนว่าเราจะไปให้ได้อย่างไร แล้วก็เรารู้ว่าทฤษฎีที่เราเรียนมามันมาจากการศึกษาอย่างไร และเราจะต้อง

ไปศึกษาความเป็นจริง และดูว่าทำไมเขาปฏิบัติกันอย่างนั้นๆ ทั้งดีทั้งเลว อาจมีจุดประสงค์อย่างหนึ่งในใจของแต่ละคน ซึ่งไม่ใช่จุดประสงค์ของโครงการแต่ละคนคงนึกได้ว่าเราไปดูเขาปฏิบัติกันจริงๆ ในท้องที่

การพัฒนาต้องได้ประโยชน์ร่วมกัน

สำนักงาน กปร. ได้กล่าวถึงลักษณะพิเศษของแนวคิดและทฤษฎีการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ว่า “เกิดขึ้นจากพระอัจฉริยภาพ และพระปรีชาสามารถในการที่ได้ทรงคิดค้น คัดแปลง ปรับปรุง และแก้ไข” ให้การพัฒนาโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริเป็นงานที่ดำเนินไปได้โดยง่าย ไม่ยุ่งยากซับซ้อน และสอดคล้องกับสภาพความเป็นอยู่ และระบบนิเวศน์ โดยส่วนรวมของธรรมชาติ ตลอดจนสภาพของชุมชนนั้นๆ หลายต่อหลายงาน และหลายโครงการนอกจากนี้แนวคิดและทฤษฎีดังกล่าว ยังมีลักษณะของการ ไม่คิดตำรา ...สร้างความรู้สึกสามัคคีและการร่วมมือร่วมแรงร่วมใจเน้นประชาชนมีส่วนร่วม (Participation) เป็นประโยชน์กับประชาชนมุ่งไปสู่วิถีพัฒนาแบบยั่งยืน (Sustainability)

การพัฒนานั้นต้องทำให้ผู้เกี่ยวข้องได้รับประโยชน์ร่วมกัน จึงจะถือได้ว่าเป็นความสำเร็จและก่อให้เกิดความร่วมมือ ดังพระราชดำรัส เมื่อ 5 ธันวาคม 2540

“...ที่ท่าที่สวนจิตรฯ นี้ ไม่ได้ใช้ข้าวที่ปลูกในสวนจิตรฯ เพราะข้าวที่ปลูกในสวนจิตรฯเอาไปเข้าพิธีแรกนาขวัญ ข้าวที่โรงสีนี้ เป็นข้าวที่ไปซื้อมาจากเกษตรกรโดยตรง โดยให้ราคาที่เหมาะสม เกษตรกรก็มีความสุข เพราะขายข้าวได้ในราคาที่เหมาะสม และผู้บริโภคก็ซื้อได้ในราคาถูก เพราะไม่ต้องมีการขนส่งมากเกินไป ไม่ต้องมีคนกลางมากเกินไป ตกลงทั้งผู้ผลิตและผู้บริโภคก็มีความสุข...”

“...ข้อสังเกตต่อไปก็คล้ายๆ กับข้อสังเกตข้อแรก ที่ว่าทำอะไรเพื่อให้บ้านเมืองเรามีความผาสุกเสียที มีความมั่นคงเสียที ทุกคนคงคิดว่าเรื่องต่างๆ ที่ได้กล่าวเป็นข้อสังเกตเป็นข้อๆ ไม่ทราบว่ามีข้อแล้ว เป็นเรื่องเกี่ยวข้องกับการกระทำ การวางตัวของแต่ละคน ที่ยากนักที่จะปฏิบัติให้ถูกต้องตามหน้าที่ และให้เป็นประโยชน์ อาจจะนึกว่าพูดแต่ให้ทำประโยชน์ต่อส่วนรวมเท่านั้น ไขแล้วต้องทำเพื่อประโยชน์ส่วนรวม ก็เพราะเหตุว่าประโยชน์ส่วนรวมนี้ เป็นประโยชน์ส่วนตัว แต่ละคนต้องการให้ประโยชน์ส่วนตัวสำเร็จ คือมีความพอใจนี้เอง แต่ว่าถ้าไม่คิดถึงประโยชน์ส่วนรวม ก็ไม่ได้ประโยชน์ส่วนตัว เพราะว่าถ้าส่วนรวมไม่ได้รับประโยชน์ ส่วนตัวพึงแน่ นี่เป็นข้อที่สำคัญ ฉะนั้นความรู้สึกหรือข้อสังเกตอันนี้เป็นจุดสำคัญมาก ที่จะต้องทำความเข้าใจกับตัวเองว่า ประโยชน์ส่วนตัวนั้นคือประโยชน์ส่วนรวม หรือจะว่าประโยชน์ส่วนรวมนั้นคือประโยชน์ส่วนตัว พูดกลับกันได้ คำพูดบางคำกลับกันไม่ได้ แต่คำพูดนี้กลับได้ ประโยชน์

ส่วนรวมคือประโยชน์ส่วนตัว ประโยชน์ส่วนตัวคือประโยชน์ส่วนรวม ข้อนี้ก็ป็นข้อสังเกตอีกอย่างหนึ่ง...”

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมีพระเมตตาพระราชทานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริแก่อาณาประชาราษฎร์ ตั้งแต่เสด็จเถลิงถวัลย์สิริราชสมบัติในปี พ.ศ. 2489 จวบจนปัจจุบันนับเป็นเวลาถึง 60 ปี พระองค์ได้เสด็จพระราชดำเนินไปยังพื้นที่ต่างๆ ทั่วประเทศ ทำให้ทรงเป็นนักวิจัยชนบทด้วยพระองค์เอง เริ่มจากการรวบรวมข้อมูลที่ทรงค้นพบ และผลจากการศึกษาค้นคว้าวิจัย ซึ่งสิ่งนี้ทรงนำมาใช้เป็นแนวทางการพัฒนาในเวลาต่อมา ทรงเน้นหนักที่จะให้ประชาชนพึ่งตนเองได้อย่างค่อยเป็นค่อยไป เครื่องมือที่ทรงใช้ในการเสริมสร้างการเรียนรู้เพื่อพึ่งตนเองได้ในชนบท คือการที่ได้พระราชทานพระราชดำริให้จัดตั้งศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ขึ้น 6 แห่ง ทั่วประเทศ ทำการศึกษาค้นคว้าหาความเหมาะสมด้านการพัฒนาของแต่ละภูมิภาค ซึ่งที่นี้เองทรงเลือกไว้ใช้เป็นแหล่งที่ประชาชนสามารถเข้ามาศึกษาและใช้บริการจากเจ้าหน้าที่ของรัฐในระบบ One Stop Service อันกลายเป็นมิติใหม่ของการพัฒนาเพื่อพึ่งตนเองได้ในปัจจุบัน ซึ่งการค้นคว้าหาแนวทางพัฒนาทรัพยากรบุคคลของประเทศให้พึ่งตนเองได้นี้ เป็นงานที่หนักและท้าทายความสามารถยิ่งนัก เพราะต้องเริ่มจาก ตนเองที่เรียกว่าระเบิดจากภายในและพัฒนาไปตามขั้นตอน โดยจะต้องให้เกิดความเชื่อมโยง (Linkage) ของกิจกรรม เพื่อให้ครอบครัวเข้มแข็ง ชุมชนเข้มแข็ง บนพื้นฐานของความร่วมมือ และสัมพันธ์ที่ดีระหว่างบุคคลกับระบบที่จะทำให้เกิดความยั่งยืน ซึ่งใช้ระยะเวลาอันยาวนานยิ่ง เพราะมีขั้นตอนและสาระที่ต้องทำคือ

1. เริ่มด้วยการแก้ปัญหาเฉพาะหน้า เพื่อให้พอมี พอกิน พอใช้
2. การพัฒนาต้องพึ่งตนเองและร่วมมือกัน ไม่ติดตำรา และสร้างคนให้สมบูรณ์ทั้งด้านความรู้ และจิตใจใฝ่ดี
3. ส่งเสริมความรู้และเทคนิควิธีการสมัยใหม่ที่เหมาะสม เพื่อสามารถเชื่อมโยงเศรษฐกิจพอเพียงกับเศรษฐกิจการค้าได้อย่างดี
4. ส่งเสริมปรับปรุงคุณภาพสิ่งแวดล้อม รวมถึงการอนุรักษ์และพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติ

5. การพัฒนาต้องเป็นไปตามขั้นตอน ตามลำดับความจำเป็น ประหยัด และสอดคล้องกับสภาพภูมิศาสตร์ ภูมิวัฒนธรรม บนความเชื่อที่ว่าประโยชน์ส่วนรวมคือประโยชน์ ส่วนตน

สรุปการพัฒนาสังคม คือ การพัฒนาสังคมให้เพิ่มประสิทธิภาพของระบบสังคม โครงสร้างทางสังคม สถาบันบริการ และนโยบายในอันที่จะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่ดีต่อระบบความเป็นอยู่ ค่านิยมและการกระจายโอกาสที่ดีขึ้นของประชาชน เป็นกระบวนการที่จะยกฐานะความเป็นอยู่ของคนในด้านการศึกษา การมีงานทำ ที่อยู่อาศัย สวัสดิการทางสังคม ค่านิยม สุขภาพ

อนามัยการแสดงออกทางวัฒนธรรม การควบคุมสิ่งแวดล้อม การให้คนรู้จักตนเอง รู้จักเวลา รู้หน้าที่ มีความรับผิดชอบต่อตนเองและผู้อื่น รู้จักแบ่งงาน แบ่งความรับผิดชอบ ทำงานเป็นกลุ่ม และปฏิสัมพันธ์ ซึ่งกันและกันได้

แนวคิดเกี่ยวกับบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนา

เมื่อกล่าวถึงบทบาท(Role)ของพระสงฆ์ในสังคมไทยเราด้วยแล้วเราจะเห็น ได้ชัดเจน มาก เพราะสังคมไทย ตั้งแต่เกิดจนกระทั่งถึงตายจะมีความเกี่ยวข้องกับบทบาทของพระสงฆ์ตลอด อย่างงานแต่งงานก็ต้องนิมนต์พระสงฆ์มาในงานแต่งด้วย พอเกิดก็ต้องนิมนต์พระมาในงานวันเกิด หรือใส่บาตรทำบุญวันเกิด เจ็บป่วยก็ไปหาพระทำบุญ และบางแห่งพระอาจเป็นหมอกกลางบ้าน เป็นเจ้าของตำราหมอยาพื้นบ้าน ตามภูมิปัญญาชาวบ้าน บทบาทก็มีความชัดเจนมากขึ้น แต่อย่างไรก็ตาม ที่จะกล่าวต่อไปนี้เป็นเพียงข้อเสนอ (Suggestion) ไม่ใช่คำตอบสำเร็จรูป แต่เป็นเพียงแนวคิดของ บุคคลหนึ่ง ที่มีความสนใจในงานของพระสงฆ์ ในบทบาทของพระสงฆ์ และพยายามที่จะผลักดัน บทบาทของพระสงฆ์ ให้เป็นประโยชน์ต่อสังคม และให้สังคมมองเห็นประโยชน์นั้นเด่นชัดมากขึ้น ประเด็นที่ควรพิจารณาเพื่อกระตุ้นเตือนจิตสำนึกในการทำงานพัฒนา

1. พระสงฆ์ คือผู้ซึ่งสละแล้วซึ่งสภาวะความเป็นปัจเจกภาวะ แต่มีชีวิตเพื่อสังฆภาวะ เพื่อชุมชน มีจิตวิญญาณเพื่อชุมชน ต้องมีความรู้สึกที่เป็นชุมชน (Community) เพราะชีวิตต้องมีความเกี่ยวข้อง มีการติดต่อสื่อสาร (Communication) กันตลอดเวลา ยิ่งในสมัยโบราณด้วยแล้ว วัดหรือพระสงฆ์กลายเป็นศูนย์กลางของชุมชน ไปในคัว วัดเป็นศูนย์กลางของการเรียนรู้ของชุมชน มีเรื่องอะไรเกิดขึ้นก็มาประชุมกันที่วัด มาร่วมกิจกรรมทางศาสนา เช่นมาทำบุญใส่บาตรที่วัด ใน วันสำคัญทางศาสนา คือ วันวิสาขบูชา วันมาฆบูชา วันอาสาฬหบูชา วันเข้าพรรษาและวันสำคัญอื่น ๆ และวันที่มีการประชุมเรื่องราวที่ทางราชการให้ผู้นำหมู่บ้านอย่างกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน เมื่อได้รับ เรื่องราวข่าวสารจากทางราชการก็มาประชุมกันที่วัด บทบาทเหล่านั้นยังคงดำรงอยู่หรือไม่ ภาวะ ผู้นำชุมชนของพระสงฆ์สูญหายไปไหน? ประเด็นเหล่านี้ล้วนแต่น่าศึกษาสืบค้นทั้งสิ้น

2. พระสงฆ์มาจากไหน ? มาจากลูกชาวบ้าน ในประเด็นนี้ที่มาของพระสงฆ์จะมีความเปลี่ยนแปลงไปมาก เพราะสมัยก่อนผู้ที่ได้โอกาสที่จะบวชเป็นพระเป็นเณรนั้น ต้องเป็นผู้มีสถานภาพ ทางสังคมมาก่อน อย่างสมัยสุโขทัยเรื่องอานาจ เป็นต้นมา บุคคลผู้มาบวชนั้นต้องเป็นผู้มีสถานภาพ ที่สูงของสังคมและเมื่อลาสิกขาออกไปต้องไปเป็นนักปกครองนักบริหารบ้านเมืองแต่ปัจจุบันนี้ กลายเป็นผู้ด้อยโอกาสทางสังคมด้อยโอกาสทางเศรษฐกิจและด้อยโอกาสทางการศึกษา

3. ดำรงความเป็นอยู่ได้อย่างไร? เรามีชีวิตความเป็นอยู่เพราะอาศัยชาวบ้านเลี้ยงชีพในประเด็นนี้ต้องสำนึกตระหนัก เดือนตัวเราอยู่เสมอว่าเราจะช่วยชาวบ้านเขาอย่างไร ให้ตระหนักไว้เพื่อเป็นฐานในการคิด (พระครูสุนทรธรรมโสภณ, 2554:บทนำ) บทบาทของพระสงฆ์มีหลายด้าน ดังนี้

บทบาทของพระสงฆ์ กับงานพัฒนา

หน้าที่หลักของพระสงฆ์ในพระพุทธศาสนาได้แก่การศึกษาหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาแล้วปฏิบัติตาม พร้อมทั้งนำหลักคำสอนมาเผยแผ่แก่ประชาชน สำหรับพระสงฆ์ไทย มีหน้าที่และบทบาทที่ต้องรับผิดชอบ ซึ่งได้รับการแต่งตั้งโดยตรงและเป็นหน้าที่ที่ต้องปฏิบัติ ดังนี้

1. ด้านการปกครองคณะสงฆ์ ได้แก่ งานด้านการบริหารพระภิกษุสามเณร ซึ่งพระสงฆ์ที่มีความรู้ ความสามารถจะได้รับแต่งตั้งเป็นเจ้าคณะต่างๆ ตำแหน่งสังฆราช เป็นตำแหน่งสูงสุด รองลงมาได้แก่เจ้าคณะหน เจ้าคณะภาค เจ้าคณะจังหวัด เจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบล เจ้าอาวาส ผู้ช่วยเจ้าอาวาส และเลขานุการแต่ละเจ้าคณะ เป็นตำแหน่งสุดท้าย, มหาเถรสมาคม ถือว่าเป็นองค์กรปกครองสูงสุดของคณะสงฆ์ทั้งสองนิกาย

2. ด้านการจัดการศึกษาแก่พระภิกษุสามเณรและประชาชนทั่วไป ได้แก่ งานบริหาร และเป็นอาจารย์สอนตามสถาบันการศึกษาของสงฆ์ที่มีอยู่ ได้แก่ มหาวิทยาลัยสงฆ์ โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม-บาลี และแผนกสามัญศึกษา (ม.1-ม.6)

3. ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ได้แก่ การสอน การอบรม การแสดงธรรม การปาฐกถาธรรม และการเขียนตำรา และการปฏิบัติธรรม โดยเผยแผ่ผ่านสื่อต่างๆ เช่น วิทยุ โทรทัศน์ และหนังสือพิมพ์ เป็นต้น

4. ด้านการก่อสร้างและการบูรณะปฏิสังขรณ์วัดวาอาราม หมายถึง การเป็นผู้ดูแล การสร้างวัดวาอาราม และรักษาบูรณะซ่อมแซม

5. ด้านการบำเพ็ญสาธารณประโยชน์แก่สังคม ได้แก่ การมีส่วนร่วมในการทำประโยชน์แก่สังคมด้านต่างๆ เช่น การจัดการศึกษาแก่เด็กด้อยโอกาส การต่อต้านยาเสพติด การบริจาคเงินทุนแก่หน่วยงานต่างๆ และการส่งเสริมวิชาชีพต่างๆ เป็นต้น (พระไพศาล วิสาโล , 2533: 18-19)

บทบาทของพระสงฆ์ในปัจจุบันที่ปรากฏในสังคมไทย

พระสงฆ์ไทยมีบทบาทที่ได้ปฏิบัติให้เกิดประโยชน์ต่อสังคมไทยเกี่ยวกับเรื่องเหล่านี้ พระไพศาล วิสาโล (2533:22) ได้กล่าวถึงบทบาทของพระสงฆ์ในปัจจุบันในสังคมไทยไว้ดังนี้

1. การจัดการศึกษาแก่ชาวบ้าน (ทั้งมหาวิทยาลัย และระดับมัธยมศึกษา ตลอดจนเด็กเล็ก)
2. การเป็นครูผู้สอนตามสถาบันการศึกษาต่างๆ
3. การช่วยเหลือสังคมด้านการบริจาคทุนทรัพย์แก่หน่วยงานต่างๆ
4. การช่วยเหลือด้านการรักษาโรคพยาบาลแก่ผู้ยากจน
5. การเป็นผู้นำชุมชนในการพัฒนาชุมชน
6. การเป็นผู้นำในการแก้ไขปัญหาอาชญากรรม
7. การช่วยเหลือด้านการสร้างสถานที่ราชการ
8. การเผยแผ่หลักธรรมผ่านสื่อวิทยุ โทรทัศน์ โดยการเป็นผู้แสดงธรรม ปาฐกถาธรรม

และการประพฤติปฏิบัติธรรมๆ

นอกจากนั้น พระสงฆ์ยังต้องนำพุทธวิธีต่างๆของพระพุทธศาสนาไปใช้ในการบริหาร การอำนวยการ การประชาสัมพันธ์ การเผยแผ่พระพุทธศาสนา เพื่อการพัฒนาและแก้ปัญหา บ้าน วัด โรงเรียน เป็นผู้ให้ด้วยศิลปะในการให้ การมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี การใช้หลักธรรม (สังคหวัตถุ 4) เพื่อครองใจคน การประสานสามัคคีในหมู่ชนเพื่อให้เกิดความรักความสามัคคีกัน พระสงฆ์ จะต้องสามารถ ครองตน ครองคน ครองงาน ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

จะเห็นว่าพระสงฆ์ไทยในปัจจุบันที่มีความรู้ความสามารถในด้านต่าง ๆ ทั้งบทบาทและหน้าที่การทำงานเพื่อสังคม และการงานของพระสงฆ์ได้เป็นอย่างดี ดังนี้ การปกครอง การศาสนศึกษา การสาธารณูปการ การสังคมสงเคราะห์ การสาธารณสงเคราะห์ การเผยแผ่พระพุทธศาสนา ดังนี้ พระ (วิเชียร สีหามุตร, 2537: 18)

1. บทบาทด้านการศึกษาและการศึกษาสงเคราะห์ ได้แก่การจัดการให้มีการเรียนการสอน และส่งเสริมให้มีการเรียนการสอนในรูปแบบและวิธีการต่างๆ เช่น จัดให้มีการศึกษา พระปริยัติธรรม ด้านนักธรรมและบาลีแก่พระภิกษุสามเณร จัดให้มีการเรียนการสอนธรรมศึกษาแก่เด็ก และเยาวชนตลอดทั้งประชาชนทั่วไป และการสงเคราะห์โดยการให้ทุนการศึกษา จัดสร้างโรงเรียน ห้องสมุด หอประชุม สถานที่ฝึกอบรม เพื่อให้เด็กและเยาวชนมีโอกาสได้รับการศึกษา ให้ที่พักอาศัยอำนวยความสะดวกในการศึกษา ด้านศาสนา วิชาการ และวิชาชีพต่างๆ

2. บทบาทด้านการปกครอง ได้แก่การจัดการบริหาร และดูแลสอดส่องให้พระภิกษุสามเณร อุบาสกอุบาสิกาที่อยู่ในเขตการปกครอง ให้เป็นอยู่และประพฤติปฏิบัติโดยชอบตามกรอบแห่งพระธรรมวินัย การปกครองส่วนกลาง ซึ่งมีกรรมการมหาเถรสมาคมทำหน้าที่

กำหนดนโยบาย ตราพระราชบัญญัติปกครองคณะสงฆ์ ออกกฎระเบียบ คำสั่งและพระบัญชา สมเด็จพระสังฆราช ผู้ซึ่งในฐานะที่ทรงเป็นประธานกรรมการมหาเถรสมาคม และส่วนภูมิภาค ซึ่งได้แบ่งสายบังคับบัญชาตามลำดับชั้น คือ เจ้าคณะภาค เจ้าคณะจังหวัด เจ้าคณะอำเภอและ เจ้าคณะตำบล ตลอดจนระดับของวัดซึ่งมีเจ้าอาวาสทำหน้าที่ดูแลปกครอง

3. บทบาทด้านการเผยแผ่ ได้แก่การเผยแผ่คำสอนทางพระพุทธศาสนาออกสู่ประชาชน เริ่มจากภิกษุ สามเณร อุบาสก อุบาสิกา เพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจสามารถนำไปประพฤติ ปฏิบัติได้ถูกต้องและเหมาะสม เช่น ในรูปแบบการเรียนการสอน การเทศน์ การอบรม การให้ คำแนะนำ การให้คำปรึกษา โดยการจัดทำเอกสารสิ่งพิมพ์ เทปบันทึกเสียง กล้องบันทึกภาพ และโดยวิธีสอนอื่นๆ อีก

4. บทบาทด้านสาธารณูปการและสาธารณสงเคราะห์ ได้แก่การก่อสร้างสาธารณูปโภค การบูรณะซ่อมแซม การปรับปรุงตัดแปลงอาคารสถานที่ เพื่อความสะดวกในการประกอบ พิธีกรรมทางศาสนา และการสงเคราะห์ด้านอาคารสถานที่ ด้านวัสดุอุปกรณ์ต่างๆ แก่สถาบัน ของรัฐ และเอกชนที่เป็นประโยชน์แก่ราชอาณาจักรและศาสนจักร

5. บทบาทด้านการฟื้นฟูและอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม คือการส่งเสริม มารยาทไทย และ การปฏิบัติตัวในสังคม การบูรณปฏิสังขรณ์ที่เป็นการดำรงไว้ซึ่งเอกลักษณ์ของศิลปวัฒนธรรมไทย

6. บทบาทด้านการทำนุบำรุงสิ่งแวดล้อมและแก้ปัญหาหามลภาวะ การรักษาสีเขียว รักษามรดกให้สะอาด เก็บขยะให้ห่างต่อการเก็บรักษา ปลูกต้นไม้ให้บริเวณวัดเกิดความร่มรื่น การอนุรักษ์ป่าซึ่งเป็นการแก้ปัญหาหามลภาวะ ไปในตัวพร้อมกันด้วย

จะเห็นได้ว่าบทบาทของพระสงฆ์ ทั้ง 6 ด้าน ซึ่ง พระวิเชียร ลีหาบุตร (2537: 18) และ กฎมหาเถรสมาคมที่กล่าวถึงบทบาทของพระสงฆ์ 4 ด้าน รวมถึงแนวคิดของท่านเจ้าคุณ ประยูต ปรยุตโต (2542:20) ที่ได้เสนอแนะบทบาทของพระสงฆ์ในปัจจุบันเพิ่มอีก 2 ด้าน ทั้งหมดมี ประเด็นที่กล่าวถึง การทำงานพัฒนาของพระสงฆ์ที่สำคัญและมีชื่อเสียงหลายมิติ อย่างไรก็ตาม งานวิจัยนี้เน้นการศึกษา เฉพาะประเด็นบทบาทที่โดดเด่นของพระเทพสุธี (สมควร ปิยสีโล) เจ้าคณะภาค 14 เจ้าอาวาสวัดนิมมานรดี เพียง 4 ประเด็นคือ 1.ด้านการศึกษา 2.ด้านการปกครอง 3. ด้านสาธารณประโยชน์ และ 4. ด้านศาสนา วัฒนธรรมประเพณี

ดังที่กล่าวมาแล้วว่า พุทธศาสนามีความเกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตชาวไทยในฐานะที่เป็น สถาบันหนึ่งของสังคม ที่มีความสำคัญเป็นศูนย์กลางแห่งกิจกรรมความเชื่อต่างๆ พระสงฆ์ และพระสงฆ์จึงเป็นที่เคารพรักและศรัทธาเชื่อถือของประชาชนเป็นอย่างมาก คุณภาพชีวิตของคน ในสังคมดีขึ้นเพราะได้อาศัยพระสงฆ์ปฏิบัติธรรมสั่งสอนสืบทอด เป็นประเพณีทั้งในระดับราษฎร์

และระดับหลวง สิ่งเหล่านี้กลายเป็นสัญลักษณ์แห่งความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของชาวไทยที่นับถือศาสนาพุทธ มาตั้งแต่อดีต (คะเนิงนิคย์ จันทบุตร, 2532 : 217)

ดังนั้นพระสงฆ์ไม่ใช่กลุ่มคนที่มาบวชเพื่อเรียนรู้คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าเพียงอย่างเดียว พระสงฆ์มีหน้าที่โดยตรงต่อสังคม การทำงานทุกอย่างของพระสงฆ์ ดำเนินไปโดยยึดความสุขความเจริญของชุมชน ประชาชนให้ความศรัทธาเลื่อมใสต่อพระสงฆ์มาก เห็นได้ว่ากิจกรรมใดๆ ที่พระสงฆ์ทำเอง หรือให้การสนับสนุน ให้ความร่วมมือไม่ว่ากับรัฐหรือเอกชนจะประสบความสำเร็จ ทำให้พระสงฆ์มีบทบาทในหมู่ประชาชน (ส. ศิวรักษ์, 2525 : 254)

ในส่วนของการพัฒนาสังคมนั้น พระสงฆ์ได้เข้ามามีบทบาทสำคัญยิ่งต่อการพัฒนา มาโดยตลอด เพราะพระสงฆ์เป็นกลุ่มที่สามารถดึงเอาพลังมวลชนมาเป็นแนวร่วมในการพัฒนาที่ทรงพลังยิ่งเมื่อก้าวถึงการพัฒนาแล้วในระยะเวลาที่ผ่านมา สังคมไทยมีความตื่นตัวในด้านการพัฒนา มาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งองค์กรเอกชนที่เป็นองค์กรทางศาสนาอันได้แก่วัด ซึ่งมีพระสงฆ์เป็นตัวแทน ได้เข้ามามีบทบาทอันสำคัญต่อการพัฒนา ทั้งลักษณะของการให้ความร่วมมือกับทางรัฐบาลและได้ดำเนินการเองอย่างอิสระ โดยเฉพาะสังคมไทย องค์กรทางศาสนาพระสงฆ์ได้มีส่วนเกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของคนไทยเป็นอย่างมาก วัดจึงกลายเป็นประหนึ่งศูนย์กลางหรือจุดศูนย์กลางของประชาชน เป็นสถานที่ให้ชาวบ้านมาชุมนุมพร้อมเพรียงกัน อย่างเช่นที่คราวมีงานสนุกสนานรื่นเริง ก็จัดกันที่วัด หรือมีเรื่องทุกข์ เศียดเนื้อร้อนใจก็ไปหาพระที่วัด วัดในบางครั้งก็กลายเป็นที่พักพิงของคนเดินทาง เป็นที่สงเคราะห์ของคนป่วยไข้ นอกจากนี้ สิ่งของเครื่องใช้ในการจัดกิจกรรมสำคัญก็อยู่ที่วัด เมื่อครั้นเรือใดมีกิจต้องใช้ ก็ไปยืมจากวัด ประชาชนมีความรู้สึกที่วัดเป็นสมบัติส่วนกลาง เป็นสมบัติร่วมกันของคนทุกคนในท้องถิ่นนั้นๆ เป็นสำนักศึกษาที่ส่งลูกหลานไปปรับการศึกษาฝึกอบรม พระสงฆ์จึงกลายเป็นผู้นำของประชาชน ทั้งทางด้านจิตใจ และทางด้านสังคม เมื่อมีกิจเนื่องด้วยผลประโยชน์ร่วมกันของชาวบ้าน เช่น การก่อสร้างโรงเรียน การขุดบ่อน้ำ การสร้างถนน การสร้างสะพาน การสร้างหอประชุม การสร้างสถานอนามัย เป็นต้น พระสงฆ์จะต้องเป็นผู้นำเมื่อพระสงฆ์เป็นผู้นำหรือหัวหน้าของชุมชนนั้น แจ้งให้ประชาชนทราบงานนั้นจึงเป็นงานที่ทำด้วยความศรัทธา เมื่อการทำงานเป็นการทำงานด้วยความศรัทธา ในที่สุดก็จะเป็นระบบระเบียบอยู่ในตัว ฉะนั้น นอกจากจะทุ่มทุนการลงทุนแล้ว ยังเป็นผลดีต่องานและทางด้านจิตใจด้วย (พระราชวรมนี, 2547 : 27-28)

การดำเนินบทบาทหน้าที่ของพระสงฆ์ที่ประกอบไปด้วยเมตตาธรรม ตามที่กล่าวมาแล้วนั้น ทำให้ประชาชนได้ใกล้ชิดกับพุทธศาสนามากขึ้น ซึ่งถือได้ว่าเป็นโอกาสดีของพระสังฆาธิการ และคณะสงฆ์ที่จะได้เผยแผ่ ถวายทอดพระธรรมคำสั่งสอนสู่ประชาชน และประชาชนจะได้อาศัยวัดเป็นศูนย์กลางในการจัดกิจกรรมของชุมชนในสังคม เป็นแหล่ง ศิลปะ

วิทยาการ ทำหน้าที่ถ่ายทอดศีลธรรม จริยธรรม วัฒนธรรม และประเพณีต่างๆ ไปสู่ประชาชน โดยมีพระสังฆาธิการและพระสงฆ์เป็นผู้นำ (กรมการศาสนา, 2541 : คำนำ)

จะเห็นได้ว่าพระสงฆ์มีบทบาทในการพัฒนาหลายด้าน เช่น การจัดการศึกษา สงเคราะห์ ให้แก่เด็กและเยาวชน การจัดอบรมวิชาชีพเพื่อแก้ปัญหาเศรษฐกิจ สอนให้คนรู้จักประหยัด ใช้อย่างมีประโยชน์ ด้านสุขภาพอนามัย โดยให้ความสนใจโรคต่างๆ เช่น โรคเอดส์ ตลอดจนการบำรุงและส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณีความเชื่อ ปัจจุบันภาวะสังคมกำลังเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วโดยเฉพาะกำลังเปลี่ยนแปลงเข้าสู่ยุคอุตสาหกรรม และเทคโนโลยี เพื่อรับกับปัญหาใหม่ที่เกิดขึ้นพระสงฆ์จึงปรับตัวเองให้เกิดความรู้เท่าทันกับการเปลี่ยนแปลง พระสงฆ์จึงมีความสำคัญต่อสังคมมาโดยตลอดตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน อย่างไรก็ตามบทบาทของพระสงฆ์จะต้องดำเนินไปตามกรอบแห่งกฎ เพื่อความเป็นระเบียบดังที่คณะสงฆ์ได้จำแนกไว้เป็น 4 ด้าน ได้แก่ ด้านการปกครอง ด้านการศึกษา ด้านการเผยแผ่และในด้านสาธารณูปการ (พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พุทธศักราช 2484 มาตรา 33) และในระยะต่อมาได้มีการปรับปรุงพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พุทธศักราช 2505 (ข้อ 2) ระบุถึงหน้าที่ของพระสงฆ์ว่า พระสงฆ์มีหน้าที่ “ควบคุมและส่งเสริมการรักษาความเรียบร้อยดีงาม การศึกษาสงเคราะห์ การเผยแผ่พระพุทธศาสนา การสาธารณูปการและการสาธารณสงเคราะห์” ฉะนั้นการจะดำเนินงานของพระสงฆ์ หรือบทบาทการพัฒนาของพระสงฆ์ต้องยึดกรอบแห่งพระราชบัญญัติคณะสงฆ์และพระธรรมวินัยดังกล่าวเป็นสำคัญ นอกจากนี้ พระพรหมคุณาภรณ์ (ประยุทธ์ ปยุตโต) ได้เสนอแนะบทบาทของพระสงฆ์ในยุคปัจจุบันอีก 2 ด้าน คือ ด้านการฟื้นฟูและอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม และด้านการทำนุบำรุงสิ่งแวดล้อมและแก้ปัญหาหมอกภาวะ (วิเชียร สีหาบุตร, 2537 : 7)

จากการที่พระสงฆ์ได้ปฏิบัติหน้าที่ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ และระเบียบมหาเถรสมาคมอย่างเข้มแข็ง ประชาชนจึงเกิดความผูกพันใกล้ชิดกับวัดมากขึ้น เพราะว่าจะต้องปฏิบัติกิจกรรมร่วมกัน ระหว่างพระสงฆ์กับชุมชนในสังคม ซึ่งต่างต้องพึ่งพาอาศัย ซึ่งกันและกัน พระสงฆ์มีหน้าที่ต้องส่งเสริมให้ประชาชนในชุมชนเข้มแข็งด้วยคุณธรรม จริยธรรมเพื่อทำให้คุณภาพชีวิตของประชาชนดีขึ้น หากสถาบันใดสถาบันหนึ่งต้องล้มลง หรือหลุดออกจากกันย่อมจะทำให้สังคมนั้นอ่อนแอลงทันทีรวมทั้งสถาบันศาสนาด้วย (ประเวศ วะสี, 2540: 74)

การบริหารจัดการให้วัดเป็นศูนย์กลางของชุมชน โดยเฉพาะการจัดกิจกรรมของวัดในการให้บริการแก่ชุมชนด้านศาสนาและวัฒนธรรม รวมไปถึงกิจกรรมเพื่อประโยชน์แก่ชุมชน พระสงฆ์ที่มีตำแหน่งเป็นเจ้าอาวาส มีอำนาจและหน้าที่ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ และแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 นั้น จะเห็นได้ว่าเจ้าอาวาส เป็นพระสังฆาธิการผู้มีหน้าที่บริหารและปกครองวัด ซึ่งเป็นผู้อยู่ใกล้ชิดกับประชาชน

มากที่สุด พระพุทธศาสนาจึงเจริญเพราะความเลื่อมใสของประชาชน พระสังฆาธิการย่อมเป็นตัวจักรสำคัญในความเจริญของพระพุทธศาสนา ในการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางของชุมชน (มนัส ภาคภูมิ และคณะ 2540 : 13)

การสงเคราะห์ด้านการจัดการศึกษาของเด็กและเยาวชนในปัจจุบันเกิดขึ้นจากผลกระทบจากปัญหาเสพติดเป็นปัญหาของสังคมที่สำคัญมากที่สุดปัญหาหนึ่งและนับวันจะทวีความรุนแรงเพิ่มขึ้นในสังคมไทย โดยเฉพาะการแพร่ระบาดของได้มุ้งเข้าสู่ผู้เรียนนักศึกษาที่เป็นเยาวชนที่จะเป็นกำลังสำคัญของประเทศชาติในอนาคต ศักยภาพของเยาวชนหรือบุคคลในสังคมจะเป็นเครื่องชี้วัดอนาคตของประเทศชาติ หากใช้เทคโนโลยีที่เพิ่มขึ้นไม่ แต่กลับเป็นทรัพยากรมนุษย์อันมีคุณค่าอย่างยิ่ง หากเยาวชนของชาติที่จะเป็นใหญ่ในอนาคตและเป็นกำลังสำคัญของชาติและสังคมไทยในอนาคตสังคมไทยจะพัฒนาต่อไปได้อย่างไร

ด้วยการตระหนักถึงการมีส่วนร่วมช่วยชาติและสังคมในการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติด ซึ่งกลายเป็นปัญหาหลักในหมู่เยาวชนของชาติ ทำให้ทุกหน่วยงานและกลุ่มบุคคลทุกหน่วยในสังคมต้องมาระดมสติปัญญา ความสามารถเพื่อช่วยกันแก้ปัญหาเสพติดดังกล่าว แม้แต่พระสงฆ์ซึ่งเป็นบุคลากรในพระพุทธศาสนาซึ่งแสวงหาหนทางความหลุดพ้นแห่งกองกิเลสอาสวะ ก็จะต้องเข้ามามีส่วนแก้ปัญหาเนื่องด้วยการช่วยเหลือประชาชน เยาวชนหรือช่วยชาติให้พ้นทุกข์ พระสงฆ์ถือเป็นองค์การหนึ่งที่มุ่งพัฒนาจิตใจไปพร้อมๆ กับการพัฒนาด้านวัตถุเห็นคำวัตถุและจิตใจควรได้รับการพัฒนาไปพร้อมกัน การพัฒนาจิตใจโดยที่ไม่มีการพัฒนาวัตถุนั้นก็ทำได้เพียงในรูปของพิธีกรรมแต่ไม่สามารถยกระดับจิตใจของประชาชน เยาวชน ให้สูงขึ้นได้ การทำงานของเจ้าหน้าที่รัฐนั้นยากที่จะประสบผลสำเร็จ เพราะเจ้าหน้าที่ของรัฐไม่พร้อมในด้านการเป็นผู้นำทางด้านจิตใจ ซึ่งต่างจากพระสงฆ์ที่สามารถเป็นผู้นำด้วยการพัฒนาจิตใจได้ อย่างไรก็ตามการที่หาหนทางและวิธีการช่วยเหลือของพระสงฆ์ที่มีระเบียบปฏิบัติทางวินัยของพระสงฆ์กำกับดูแลอยู่แล้วเป็นสิ่งที่ต้องเรียนรู้เพื่อที่จะป้องกันและแก้ไขปัญหาเยาวชน ซึ่งเป็นปัญหาที่สลับซับซ้อน การใช้คำสอนตามหลักการของพระพุทธศาสนาน่าจะเป็นแนวทางหนึ่งที่สำคัญยิ่งในการมีส่วนร่วมช่วยแก้ปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นกับประชาชนและเยาวชน ทั้งปัญหาเสพติดในชุมชน ปัญหาการขาดคุณธรรมจริยธรรมได้ เพราะเมืองไทยเป็นเมืองนับถือพระพุทธศาสนา นอกจากนั้นประชาชนส่วนใหญ่ยังเชื่อฟังคำสอนของพระสงฆ์ ซึ่งนับว่าเป็นกลยุทธ์หรือวิธีการที่ดี สามารถนำไปใช้อย่างเป็นระบบซึ่งพระสงฆ์มีบทบาทสำคัญในการแก้ไขปัญหาดังกล่าวในด้านต่างๆ ได้

บทบาทของพระสงฆ์กับการบูรณาการพุทธวิธีการสอนของพุทธองค์กับพัฒนาการของเด็กและเยาวชน

บทบาท ของพระสงฆ์ในอดีตนั้นเป็นครูผู้สอนมาตั้งแต่ต้น บุคคลที่จะศึกษาเล่าเรียนก็ต้องบวช หรือมาเป็นลูกศิษย์วัดถึงจะได้เรียน และเริ่มมีการพัฒนาการขึ้นมีคุณครูมาช่วยพระสอน แต่ก็ยังอาศัยศาลาวัดอยู่ จนกระทั่งมีครูมาทำหน้าที่สอนมากขึ้น โรงเรียนก็มากขึ้น ก็มีการเรียนการสอนกันไปตามระบบ แต่ถึงอย่างไรพระสงฆ์ก็ยังมีส่วนในการสนับสนุน และทำการสอนเหมือนเดิมโดยเฉพาะโรงเรียนที่ตั้งอยู่ในวัด และวิชาพระพุทธศาสนา ก็ต้องเป็นพระทำหน้าที่ในการสอนเอง เพราะการสอนวิชาพระพุทธศาสนา ซึ่งเราทั้งหลายก็คงเข้าใจว่า เป็นวิชาที่ไม่มีใครอยากสอนเพราะสอนยากเข้าใจยาก และเด็กก็ไม่ค่อยอยากเรียนเพราะน่าเบื่อ พระสงฆ์จึงต้องหาวิธีในการสอนอย่างไร ให้สนุก ไม่น่าเบื่อ แต่ก็ไม่ออคนอกกรอบของพระพุทธเจ้า พระสงฆ์จึงต้องมีบทบาท และวิธีการสอนที่มีคุณภาพ ดังนี้

วิธีการจัดการเรียนรู้ที่ประยุกต์จากวิธีสอนของพระพุทธเจ้า

จากการศึกษาของนักการศึกษา ได้ศึกษาวิธีการสอนของพระพุทธเจ้า ได้ประยุกต์วิธีสอนมาใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนของไทยจนเกิดเป็นวิธีการสอนที่พอสรุปได้ดังนี้

1. วิธีสอนแบบอุปมา อุปไมย

สอนแบบอุปมา อุปไมย คือ การสอน โดยการบรรยายเนื้อหาเปรียบเทียบกับคน สัตว์ สิ่งของ ให้ผู้เรียนเข้าใจและมองเห็นภาพ เกิดมโนทัศน์ง่าย ชัดเจน และสมจริง โดยบรรยายอธิบายเนื้อหาที่เป็นนามธรรม หรือเรื่องที่ไม่เข้าใจยาก เปรียบเทียบกับสิ่งที่ผู้เรียนเข้าใจและมองเห็นรูปธรรมได้ โดยจะต้องเลือกตัวอย่างสิ่งของที่นำมาเปรียบเทียบกับอุปมาอุปไมยที่ชัดเจนและตรงกับเนื้อหา ตรงกับจุดมุ่งหมายของการสอนเรื่องนั้น ๆ มากที่สุด (ประดิษฐ์ พรหมเสนา, 2523 : 49)

2. วิธีสอนแบบธรรมสากัจฉา

คำว่า ธรรมสากัจฉา หมายถึง การสนทนาธรรมแลกเปลี่ยนความคิดเห็นการอภิปรายปัญหา การแสวงหาเหตุผลค้นคิดเป็นการซักถามและแก้ปัญหา การสอนแบบธรรมสากัจฉาเป็นการสอนเพื่อให้ผู้เรียนรู้จักคิด แก้ปัญหา เป็นคนมีเหตุผลและช่วยให้ผู้เรียนได้แนวคิดทางธรรมะ การได้ฝึกฝนอย่างจริงจัง การสอนแบบธรรมสากัจฉา จะช่วยให้นักเรียนแสวงหาความรู้จากแหล่งต่าง ๆ มิใช่รับฟังจากครู ครูมีบทบาทเป็นที่ปรึกษา เป็นผู้ชี้แหล่งความรู้ตอบคำถามให้ความกระจ่างแจ้ง นักเรียนอ่าน สังเกต สนทนา สืบค้นแหล่งความรู้จัดบันทึกเพื่อได้แนวคิดสู่ธรรมสากัจฉา ค้นพบความรู้ฝึกฝนทักษะการจับประเด็น ของความรู้ต่าง ๆ นำมาแลกเปลี่ยนความรู้ในกลุ่มของตน การรวบรวมความรู้เป็นแนวคิด แนวความเชื่อและแนวปฏิบัติ โดยเลือกเฟ้นและรวบรวมเรื่องราวต่าง ๆ ให้เกิดความรู้ความเข้าใจ เห็นคุณค่าเกิดความรู้สึกรอคอยประพฤติตามธรรมนั้น ๆ การพิสูจน์ความรู้

เป็นการนำความรู้ ความคิด ความเข้าใจมาปฏิบัติในชีวิตประจำวัน เป็นการนำความรู้มาสู่การปฏิบัติ
เนื่องนี้ การสอนแบบธรรมสาธกัจฉามีวิธีการคือ

2.1 คู่สนทนา ได้แก่ ครูกับนักเรียน นักเรียนกับนักเรียน นักเรียนกับวิทยากร โดยตั้ง
จุดมุ่งหมายการสนทนาให้ตรงกัน

2.2 คู่สนทนา กำหนดหัวข้อเรื่อง ปัญหา ขอบเขตการถกเถียง การซักถามในเรื่อง
อะไร

2.3 คู่สนทนา ค้นคว้าหาความรู้จากแหล่งวิชาการต่าง ๆ ในหัวข้อเรื่องที่สนทนา
โดยเฉพาะการอ่านในใจ จะต้องรวบรวมประเด็นเพื่อนำมาสนทนา

2.4 การแสดงความคิดเห็น

2.4.1 อภิปรายทั่วไป ครูเป็นผู้ดำเนินการอภิปราย นักเรียนแสดงความรู้แสดง
ความคิดเห็น หรือคัดค้าน ตามเวลาที่กำหนด ครูเป็นผู้สรุป

2.4.2 อภิปรายเฉพาะกลุ่ม ครูจัดให้นักเรียน ๔ – ๕ คน อภิปรายหน้าชั้น โดยครู
เป็นผู้ดำเนินการอภิปรายซักถามนักเรียน

2.4.3 อภิปรายเป็นกลุ่ม แบ่งนักเรียนเป็นกลุ่ม แต่ละกลุ่มค้นคว้า อภิปรายในกลุ่ม
ของตน ให้นักเรียนกลุ่มหนึ่งอภิปรายหน้าชั้น นักเรียนกลุ่มอื่นซักถามและแลกเปลี่ยน

2.4.4 จัดนักเรียนเป็นกลุ่ม ๆ ละ 6 คน แต่ละกลุ่มนำความรู้ที่อ่านมาแลกเปลี่ยน
ความเห็นสรุปเป็นข้อคิด ให้ประธานกลุ่มอภิปรายหน้าชั้น

2.4.5 จัดโต๊ะเวที

2.4.6 แบ่งกลุ่ม ๆ ละ 5 – 7 คน ค้นคว้าหาความรู้แล้วแสดงความคิดเห็นในกลุ่ม
แล้วส่งตัวแทนมาอภิปรายหน้าชั้น

การแสดงความคิดเห็นจะต้องมีการสรุปความคิดเห็นและเรื่องราวทุกครั้งโดย

- ครูสรุปด้วยการบอกเล่าและอธิบายเพิ่มเติม
- นักเรียนช่วยกันสรุป และเขียนลงบนกระดานดำ
- นักเรียนที่เป็นเลขานุการ จดประเด็นและความคิดลงในสมุดให้ครูตรวจ
- นักเรียนจดประเด็นความคิดลงสมุด (สุนทร อมรวิวัฒน์, 2535 : 61)

3. วิธีสอนแบบเบญจจันท์

วิธีสอนแบบเบญจจันท์มี 5 ขั้นตอน เป็นการสอนโดยยึดหลักกรรมเบญจจันท์ ได้แก่
รูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ เป็นการสอนให้ผู้เรียนพิจารณาเบญจจันท์ตามลำดับขั้นดังนี้

3.1 กำหนดและเสนอสิ่งเร้า (ขั้นรูป) ครูกำหนดสิ่งเร้าให้นักเรียนได้สัมผัสทางตา หู จมูก ลิ้น กาย โดยกำหนดสื่อการเรียนให้เกิดตากระทบรูป หูกระทบเสียง จมูกกระทบกลิ่น ลิ้นกระทบรส กายกระทบอ่อน แข็ง เย็น ร้อน

3.2 ขั้นการรับรู้ (ขั้นเวทนา) ครูควบคุมสิ่งเร้าให้นักเรียนสัมผัสอย่างถูกต้องและเกิดความรับรู้จากตากระทบรูป หูกระทบเสียง จมูกกระทบกลิ่น ลิ้นกระทบรส กายกระทบอ่อน แข็ง เย็น ร้อน ก็จะเกิดสุขเวทนา หรือพอใจนักเรียนก็จะเรียนดี ถ้าเกิดทุกข์เวทนาหรือไม่พอใจก็จะเรียนไม่ดี

3.3 ขั้นวิเคราะห์ สังเคราะห์การรับรู้ (ขั้นสัญญา) ครูตั้งคำถามให้ผู้เรียนคิดแยกแยะว่ามีอะไรเกิดขึ้น อะไรเป็นต้นเหตุแล้วเกิดผลอย่างไร ถามความรู้สึกของผู้เรียนต่อสิ่งนั้น ๆ เป็นขั้นวิเคราะห์แล้วจะเกิดสัญญา คือการจำได้หมายรู้

3.4 ขั้นตัดสินใจความดีงาม (ขั้นสังขาร) เป็นขั้นที่ผู้เรียนตอบรับหรือไม่ตอบรับในค่านิยมที่ครูสอน เป็นขั้นปรุงแต่งเมื่อจำได้ก็เป็นการปรุงแต่งรับหรือไม่รับความรู้

3.5 ขั้นการเกิดอุปนิสัย (ขั้นวิญญาณ) ขั้นรู้แจ้งเห็นจริง เป็นขั้นที่ครูถามแบบล้วงความรู้สึกโดยสร้างสถานการณ์ให้คิดแล้วผู้เรียนตอบว่าควรทำหรือไม่ควรทำในสถานการณ์ดังกล่าว เป็นขั้นการรับรู้ (เปรื่อง กุมุท, 2526 : 15)

4. วิธีสอนแบบไตรสิกขา

วิธีสอนแบบไตรสิกขา เป็นวิธีที่ฝึกสติ สมาธิ ปัญญา เป็นแนวทางในการปฏิบัติให้ผู้เรียนมีศีล ดำรงกาย วาจา ให้ถูกต้องอยู่ในองค์แห่งศีล มีจิตสิกขา คือฝึกจิตให้สงบมั่นคง ผ่องใส ระวังจากกิเลส เมื่อจิตสงบมั่นคง ก็เป็นจิตอันควรแก่การทำงานที่จะพิจารณาธรรมมีปัญญาศิกขา คือ การพิจารณาร่างกาย ความรู้สำนึกคิดของคนในขณะที่มีสมาธิ ให้เข้าใจหลักสภาพความเป็นจริงเพื่อละกิเลส ละทุกข์ เป็นการสอนที่ให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติจริง

วิธีสอนแบบไตรสิกขา มีขั้นตอนดังนี้

1. นักเรียนรักษาศีล โดยควบคุมกาย วาจา ให้อยู่ในระเบียบและองค์แห่งศีล รักษาศีลมิให้ขาดตกบกพร่อง

2. นักเรียนฝึกสมาธิ ด้วยการสวดมนต์ ดำรงศีลของตนกำหนดคุณมหายใจและอุบายฝึกจิตให้มั่นเป็นสมาธิ ควรปฏิบัติทุกวันวันละ 5 – 10 นาที

3. นักเรียนฝึกการใช้ปัญญาพิจารณา ไตร่ตรองในขณะที่จิตมีสมาธิ ให้พิจารณาสภาพความเป็นจริงด้วยเหตุผล พิจารณาร่างกาย ความคิดการปฏิบัติ ตลอดจนความรู้สึกนึกคิดให้เข้าใจสภาพความเป็นจริงว่า ทุกสิ่งทุกอย่างไม่ยั่งยืนไม่มีสาระ ไม่ยึดถือว่าเป็นของเราหรือเป็นเรากำหนดสภาพธรรมที่เราได้กระทำผิดคิดอย่างไร และมีอุบายที่จะควบคุม กาย วาจา และใจ อย่างไร

ก็จะไม่ตกอยู่ในอำนาจของกุศลมุล คือ โลภะ โทสะ โมหะ ผู้เรียนสามารถบรรยายลำดับสิ่งที่พิจารณาได้โดยละเอียดและเสนอข้อปฏิบัติได้ถูกต้องตามสภาพปัญหาที่เผชิญอยู่ ผู้สอนจะทำหน้าที่สรุปหลักธรรมให้ผู้เรียนได้พิจารณาและให้กำลังใจในการปฏิบัติตามไตรสิกขา (บรรเทา กิตติศักดิ์, 2526 : 289 – 299)

5. วิธีสอนแบบโยนิโสมนสิการ

วิธีสอนแบบโยนิโสมนสิการ หมายถึง ระบบการใช้สติปัญญาจัดจำแนกแยกแยะสิ่งต่าง ๆ ตามความเป็นจริงตามสภาวะ (ตามธรรมชาติ) และตามความสัมพันธ์สืบทอดแห่งเหตุปัจจัย (เหตุคั่น เหตุแวดล้อม) เป็นการคิดอย่างถูกวิธี คิดอย่างมีระบบต่อเนื่องตามลำดับขั้นตอน ไม่สับสนในการคิดแต่ละครั้ง ต้องกำหนดเป้าหมายไว้อย่างชัดเจนว่าต้องการคิดเพื่ออะไรซึ่งมีวิธีการคิดอยู่ 10 วิธี คือ (พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), 2538: 667 - 706)

1. วิธีคิดแบบอริยสัง (แบบแก้ปัญหา)
 2. วิธีคิดแบบสืบสาวเหตุปัจจัย (แบบอิตถีปัจจัยตา หรือ แบบปัจจัยการ)
 3. วิธีคิดแบบแยกแยะส่วนประกอบ
 4. วิธีคิดแบบคุณโทษ ทางออก (แบบอิสสาทะ อาทีนวะ และนิสสรณะ)
 5. วิธีคิดแบบสามัญลักษณ์ (แบบรู้เท่าทันกรรมดา)
 6. วิธีคิดแบบคุณค่าแท้ - คุณค่าเทียม
 7. วิธีคิดแบบอรรถธรรมสัมพันธ์ (แบบหลักการและความมุ่งหมาย)
 8. วิธีคิดแบบอธิบายปลูกเร้าคุณธรรม (แบบกุศลกาวนา)
 9. วิธีคิดแบบเป็นอยู่ในปัจจุบัน
 10. วิธีคิดแบบวิภาษชาติ
6. วิธีสอนแบบพุทธวิธีอริยสัง

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต) (2538 : 731-732) ได้นำขั้นตอนของอริยสังมาประยุกต์เป็นขั้นตอนในการสอนแบบพุทธวิธีอริยสัง ดังนี้

1. ขั้นกำหนดทุกข์ ให้รู้ว่าทุกข์หรือปัญหาคืออะไร อยู่ที่ไหน มีขอบเขตแค่ไหน = กำหนดปัญหา
2. ขั้นสืบสาวสมุทัย หยั่งสาเหตุของทุกข์หรือปัญหานั้น = (ไม่แยกต่างหาก)
3. ขั้นนิโรธ ให้เห็นกระบวนการที่แสดงว่าการดับทุกข์ แก้ปัญหาเป็นไปได้และอย่างไร = ขั้นตั้งสมมติฐาน
4. ขั้นเพ็นหามรรค
 - 4.1 มรรค 1 : เอสนา แสดงหาข้อมูลพิสูจน์/ทดลอง = เก็บข้อมูล/ทดลอง

4.2 มรรค 2 : วิมังสา ตรวจสอบ เลือก เก็บข้อที่ถูกต้องใช้ได้จริง

4.3 มรรค 3 : อนุโพธ กันข้อที่ผิดออก จับหรือเฟ้นให้ได้มรรคแท้ซึ่งนำไปสู่ผลคือ แก้ปัญหาได้ = ขึ้นสรุปผล

7. วิธีสอนแบบแก้ปัญหา

สาโรช บัวศรี, (2515 : 45) ได้นำขั้นตอนของอริยสัจมาประยุกต์เป็นการสอน ประกอบด้วยขั้นตอนดังนี้

7.1 ขั้นปัญหา มีการถกเถียงกันระหว่างผู้เรียนในปัญหาต่าง ๆ

7.2 ช่วยกันอภิปรายวิธีแก้ปัญหา เป็นขั้นสมมติปัญหาและวิธีแก้

7.3 ขั้นทดลองปฏิบัติตามที่ได้อภิปรายไว้ เพื่อทราบวิธีแก้ปัญหาคือเป็นการรวบรวม ข้อมูล

7.4 การเอาเหตุการณ์รายวันมาพิจารณาเหตุการณ์ในโลกและหาวิธีปฏิบัติ

8. วิธีสอนแบบเผชิญสถานการณ์

สุมน อมรวิวัฒน์ (2530 : 57 – 59) ได้นำเอาวิธีสอนที่ใช้กระบวนการเผชิญ สถานการณ์และการตัดสินใจแก้ปัญหามาใช้ดังนี้

1. การเผชิญชีวิตเมื่ออุบัติขึ้นและเจริญเติบโตย่อมต้องได้ผ่านพบผู้คนสิ่งแวดล้อมและ เหตุการณ์มากมายหลายแบบ จนทุกวันต้องเผชิญกับความสับสน ความเปลี่ยนแปลงและการเรียนรู้ ที่ต้องเข้าใจในภาวะที่ต้องเผชิญ

2. การผจญความสับสนและความซับซ้อนของประสบการณ์ที่บุคคลได้ผ่านพบ ทำให้ เกิดเงื่อนไขและปัญหา เราต้องเรียนรู้วิธีการต่อสู้แก้ไขปัญหาคด้วยความพร้อมทุกด้านมีวิธีการผจญ สถานการณ์ที่ถูกต้องตามทำนองคลองธรรมมีหลักการ

3. การผสมผสานชีวิตและสังคมอันมีองค์ประกอบที่ละเอียดอ่อน และหลากหลาย ย่อมต้องการความสัมพันธ์ที่ผสมกลมกลืนกันสนิทได้สัดส่วนพอเหมาะ มีเหตุผลนำไปสู่ความ พัฒนาเพราะเมื่อใดกลไก และองค์ประกอบของชีวิตไม่กินเกลียวกันเกิดความขัดแย้งอย่างยากที่จะ แก้ไข

4. การเผด็จหรือขจัด มนุษย์ต้องรู้จักหรือขจัดปัญหาฝึกฝนความคิด และสามารถ เอาชนะปัญหาโดยไม่ก่อปัญหาสืบเนื่องต่อไป เมื่อการศึกษาสามารถช่วยให้นักเรียนเอาชนะปัญหาได้ การศึกษาจึงเป็นประโยชน์แก่นักเรียนโดยแท้

การสอนเพื่อเผชิญสถานการณ์ สุมน อมรวิวัฒน์ ได้นำหลักพุทธธรรมจัดเป็น กระบวนการเรียนการสอนเพื่อให้ผู้เรียนได้มีพัฒนาการทางความคิด นำไปสู่การตัดสินใจที่ถูกต้อง เหมาะสม และให้บรรลุวัตถุประสงค์ทุกประการ กระบวนการแบบนี้มีอยู่ 4 ขั้นตอน ดังนี้

1. การรวบรวมข้อมูล ข่าวสาร ข้อเท็จจริง ความรู้และหลักการ
2. การประเมินค่า เพื่อหาคุณค่าแท้และคุณค่าเทียม
3. การเลือกและการตัดสนใจ
4. การฝึกปฏิบัติ

ถ้านำวิธีการสอนต่าง ๆ ที่ใช้อยู่ในปัจจุบันมาพิจารณาเปรียบเทียบกับวิธีการสอนของพระพุทธเจ้าที่ทรงสอนให้แก่สาวก ดังที่กล่าวมาแล้ว จะเห็นว่าโดยหลักการสอนไม่แตกต่างกัน จะแตกต่างกันบ้างในด้านวิธีการ ซึ่งต้องให้เหมาะสมกับสภาพสังคมและกาลสมัย สำหรับปัจจุบัน ได้มีนักวิชาการคิดค้นวิธีการสอน โดยนำวิธีการในสาขาอื่นมาผนวก เช่น วิชาปรัชญา เทคโนโลยี และสังคมศาสตร์ เพื่อให้การสอนบรรลุเป้าหมายดียิ่งขึ้น ดังที่ สุมน อมรวิวัฒน์ (2513 : 197 - 214) ได้เสนอแนะการจัดกิจกรรมการสอนศาสนาไว้หลายประการ ดังนี้

1. การสอนโดยบรรยายหรือการอธิบาย ครูควรใช้ภาษาที่ง่าย ใช้อุปกรณ์การสอน ทุกครั้งที่สอน อุปกรณ์ประกอบการสอน อาจมีได้ทั้งประเภทสัญลักษณ์ บุคคล และตัวอย่าง
2. การสอนโดยการตั้งปัญหา เมื่อครูได้เร้าความสนใจของนักเรียนแล้ว ครูและนักเรียน ร่วมกันตั้งปัญหาที่ตนสนใจ อยากรู้เกี่ยวกับเรื่องนั้น ๆ
3. สอนแบบค้นคว้าและรายงาน โดยการให้นักเรียนค้นคว้าข้อเท็จจริงเองอาจแบ่งนักเรียนออกเป็นกลุ่มหรือให้ค้นคว้าเป็นรายบุคคล
4. การเชิญวิทยากรผู้มีความรู้มาบรรยาย
5. การเล่าเรื่องจากประสบการณ์โดยให้นักเรียนเป็นผู้เล่า
6. การเรียงความปากเปล่า คือ การแต่งเรื่องเล่าเรื่องนั้นเอง แต่ใช้วิธีการพูดแทนการเขียน โดยครูเป็นผู้วางขอบเขตและวิธีการเรียงความให้
7. การวิจารณ์ข่าวและเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น
8. โต้ว่าที่ปัญหาธรรมะ
9. การแสดงบทบาทประกอบเรื่องหรือสุภายิต
10. ใช้เพลงประกอบการเรียน
11. ใช้สมุดภาพสมุดพิมพ์
12. การอ่านและการฟังนิทานชาดก
13. การฝึกหัดมารยาทและการปฏิบัติพิธีกรรมต่าง ๆ

กลยุทธ์ในการนำหลักธรรมของพุทธศาสนามาใช้ให้เหมาะกับพัฒนาการของเด็ก

แนวคิดของพระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต) (2544) สรุปแนวคิดในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาการสอน ได้ดังนี้

1. การพัฒนาคนตามแนวทางของหลักธรรมทางพุทธศาสนา โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การพัฒนาปัญญาด้วยกระบวนการคิดวิเคราะห์ ท่านใช้คำว่า “ภาวนา” โดยมีสติกับปัญญาเป็นกลไกในกระบวนการ และมีจิตใจเป็นตัวเชื่อมประสานกระบวนการ

2. การพัฒนาระบบเศรษฐกิจที่เน้นวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี เป็นการพัฒนาเพื่อตอบสนองความต้องการของมนุษย์ด้วยการเอาชนะธรรมชาติ และเป็นแนวคิดพื้นฐานเดิมของอารยธรรมตะวันตกเท่านั้น

3. การพัฒนาการสอนพุทธศาสตร์แบบยั่งยืนเป็นการพัฒนาโดยการบูรณาการองค์ประกอบทั้งหมดที่เกี่ยวข้องเข้าด้วยกันเพื่อตอบสนองความต้องการในการอยู่ร่วมกันด้วยดีระหว่างคนกับธรรมชาติ

4. การพัฒนาคงกล่าว เป็นการพัฒนาที่มีฐานของการพัฒนาร่วมกันของทุกองค์ในระบบแห่งชีวิต สังคม ธรรมชาติ โดยไม่มีการแบ่งแยกการพัฒนาเป็นภาค

5. การพัฒนาในแนวคิดนี้เป็นการพัฒนาที่ดำเนินไปอย่างกลาง ๆ ไม่มีการพัฒนาที่ดำเนินไปอย่างสุดโต่งข้างใดข้างหนึ่ง

6. แนวความคิดในการพัฒนา จะต้องดำเนินไปบนพื้นฐานดังต่อไปนี้

6.1 ไม่ใช้การพัฒนาที่เน้นการสนองบริโภคนิยม

6.2 ไม่ใช้การบังคับคนให้เป็นอย่างเดียวกัน แต่ยอมรับในความหลากหลายของแต่ละบุคคล

6.3 ไม่ใช้การหลอกลวง

6.3 ไม่ใช้การหลอกลวง

7. การแก้ปัญหาของการพัฒนา เกิดจากการปรับปรุงสิ่งที่มีอยู่แล้วให้ดีขึ้น ได้แก่

7.1 การแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อม

7.2 การพัฒนาเศรษฐกิจ

7.3 การพัฒนาคน ต้องพัฒนาระบบการดำเนินชีวิตทั้งสามด้าน คือ ด้านพฤติกรรม ได้แก่ วินัยในการหาเลี้ยงชีพและการปฏิบัติตน ฯลฯ ด้านจิตใจอันได้แก่คุณธรรม ความรู้สึก แรงจูงใจ สภาพจิตใจ และความสุข และด้านปัญญา หรือปรัชญา อันได้แก่ ความรู้ความเข้าใจ เหตุผล การเข้าถึงความจริง รวมทั้งแนวคิด ทศนคติและค่านิยมแนวคิดทั้งหมดเน้นการปฏิบัติที่ถูกต้อง โดยจะต้องยอมรับความจริงแห่งการดำเนินชีวิตตามระดับแห่งการพัฒนาตน พร้อมกับพยายามปฏิบัติให้ก้าวหน้า เพื่อการก้าวไปสู่สภาพชีวิตในระดับการพัฒนาที่สูงขึ้นไป โดยมีความสำนึกและตระหนกอยู่

ว่า ตนทำเช่นนั้น เพื่อเป็นการฝึกฝนพัฒนาตน และเน้นการดำเนินการพัฒนาตามแนวสายกลางของพระพุทธศาสนา

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต) (2551:15) กล่าวถึงการพัฒนามนุษย์ที่สมบูรณ์ต้องประกอบด้วย 4 ด้านคือ

1. ภาวิตกาย มีกายที่พัฒนาแล้ว
2. ภาวิตศีล มีศีลที่สมบูรณ์คือ อยู่ในสังคมในลักษณะสร้างสรรค์และก่อสันติสุข
3. ภาวิตจิต มีจิตใจที่พัฒนาแล้วคือ จิตที่ฝึกอบรมมาดี สมบูรณ์ด้วยคุณภาพและสมรรถภาพและสุขภาพจิตดี
4. ภาวิตปัญญา มีปัญญาที่พัฒนาแล้วคือ มีอิสระจากการครอบงำของกิเลส เข้าใจสิ่งทั้งปวงตามความเป็นจริง ปราศจากอคติและแรงจูงใจเคลือบแฝง

นักปราชญ์ในทางพุทธศาสนา พุทธทาสภิกขุ (2533) นำเสนอว่า แก่นของพุทธศาสนาอยู่ที่หลักการสอน ปฏิจ্ঞสมุปบาทและอริยสัจ 4 ซึ่งเกี่ยวข้องกับสัมพันธ์กับการตรัสรู้ของพระพุทธเจ้า หากได้ศึกษาและทำความเข้าใจหลักธรรมคำสอนทั้งปฏิจ্ঞสมุปบาท และอริยสัจ 4 แล้วจะเข้าใจแก่นแท้ของพุทธศาสนา และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในด้านต่าง ๆ ได้ นอกจากนั้น ปฏิจ্ঞสมุปบาทกับอริยสัจ 4 ก็เป็นเรื่องเดียวกัน ที่นำเสนอในแง่ที่เป็นระบบการศึกษาเพื่อการแก้ปัญหาที่ยั่งยืน มีทั้งหลักวิชา และการปฏิบัติอยู่ในตัว ส่วนปฏิจ্ঞสมุปบาท พุคถึงหลักวิชาอย่างเดียว หลักวิชาที่เป็นกลาง ๆ ทั้งหลักวิชากว้าง ๆ และหลักวิชาที่แจกรายละเอียด”

งานวิจัยของพระธรรมโกศาจารย์ (2542) เกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนวิถีพุทธนอกจากเน้นเรื่องไตรสิกขาแล้ว เนื่องจากมนุษย์ในโลกนี้จะต้องมีความสัมพันธ์กับมนุษย์ด้วยกัน และจะต้องมีความสัมพันธ์กับสังคม จึงต้องมีข้อประพฤติพื้นฐานร่วมกัน เพื่อควบคุมตนให้ตั้งอยู่ในความไม่เบียดเบียน มีความประพฤติชอบทางกายและวาจา พระพุทธศาสนากำหนดให้มหลักการเพื่อการรักษากาย วาจาให้เรียบร้อย มีข้อปฏิบัติในการฝึกตน เรียกว่า สิกขาบท 5 หรือเบญจศีล (ศีล 5) เป็นหลักพื้นฐานของผู้เรียนในโรงเรียนวิถีพุทธ โดยหลักเบญจศีล เป็นหลักธรรมที่มุ่งควบคุมกายและวาจาของบุคคลเป็นสำคัญ โดยเน้นผลของการศึกษาหรือการพัฒนาผู้เรียนได้แก่ ภาวิตกายโย (พัฒนากาย) ภาวิตศีโล (พัฒนาศีล) ภาวิตจิตโต (พัฒนาจิต) และภาวิตปัญญาโย (พัฒนาปัญญา) เพื่อมุ่งให้ผู้เรียนเป็นผู้มีปัญญา (รู้ความจริง เข้าถึงความจริง) มีความดีงาม (มีคุณธรรม) มีความสุข (ไม่มีทุกข์ ปราศจากสิ่งบีบคั้น เป็นอิสระ) โดยใช้ขั้นตอนของสัมมาทิฐิ แบ่งเป็น

ปัจฉัยภายนอก (ปรโตโมสะ คือ แหล่งความรู้ที่ดี)

ปัจฉัยภายใน (โยนิโสมนสิการ คือการรู้จักคิด รู้จักพิจารณา)

เน้นบุพนิมิตของมรรค (รุ่งอรุณของการศึกษา) ได้แก่

1. กัลยาณมิตตตา(การมีสิ่งแวดล้อม หรือแหล่งความรู้ดี หรือปรโตโมสะ)
2. สีสัมปทา (การมีวินัย)
3. จันทสัมปทา (การมีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์)
4. อุตตสัมปทา (การพัฒนาตนเองที่)
5. ทิฏฐีสัมปทา (ความเชื่อ คิด เข้าใจถูกต้อง)
6. อัปปมาทสัมปทา (ความไม่ประมาท)
7. โยนิโสมนสิการสัมปทา (การรู้จักคิด รู้จักพิจารณา)

งานวิจัยเรื่องพุทธวิธีการสอนของพระพุทธเจ้าของ (ระแบบ จูตญา โณ, 2538) ได้กล่าวว่าวิธีการสอนของพุทธองค์นอกจากอริยสัจ 4 แล้วสามารถแบ่งได้ดังนี้

1. กลุ่มที่เป็นปรากฏการณ์ของธรรมชาติที่เกิดมาจากเหตุปัจจัย
2. กลุ่มของเหตุที่เกิดจากทุกข์หรือกิเลส อันได้แก่ โลก โกรธ หลง ซึ่งต้องสอนให้รู้ลักษณะ ประเภท อันตราย ที่จะเกิดขึ้นจากกิเลสเหล่านั้น รวมถึงเข้าใจอาการของกิเลสที่จะปรากฏทั้งทางกาย วาจาและใจ พร้อมทั้งชี้โทษที่จะปรากฏตามมา แล้วสอนให้พยายามลด ละ บรรเทากิเลสให้เบาบางลง เพื่อนำไปสู่การสร้างความสุข ความสงบ และความเจริญให้เกิดขึ้น
3. กลุ่มผลที่เกิดขึ้นจากการทำความดี ละเว้นชั่ว อันได้แก่ กลุ่มของนิโรธสัจ (ความจริงคือ ความดับทุกข์)
4. กลุ่มของเหตุหรือมรรค ที่ก่อให้เกิดเป็นผลดี เป็นความสุข ความเจริญแก่ผู้ปฏิบัติ ตามหลักพระพุทธศาสนา ซึ่งสรุปเป็นไตรสิกขา อันได้แก่ สีล สมาธิ ปัญญา หรืออริยมรรค มีองค์ 8 โดยในการสอน การอธิบาย อาจอธิบายจากเหตุไปหาผล หรือผลย้อนไปหาเหตุก็ได้ เช่น หากพูดจากเหตุไปหาผล เป็นการอธิบายจากสมุทัยไปหาทุกข์ จากมรรคไปหานิโรธ ถ้าอธิบายจากผลไปหาเหตุ เป็นการพูดจากทุกข์ย้อนไปหาสมุทัย หรือจากนิโรธย้อนไปหา มรรค และทั้งหมดนี้ ต้องอาศัยความเข้าใจกฎของเหตุผล คือเหตุกับผลจะต้องไม่ขัดแย้งกัน

จากการมุ่งสร้างบูรณาการให้เกิดแก่บุคคลและทำให้บุคคลสมบูรณ์ทั้งด้านสุขภาพร่างกาย สติปัญญา ความสามารถในการประกอบอาชีพ ซึ่งให้เห็นว่า

การจัดการศึกษาตามแนวพุทธศาสตร์

การจัดการศึกษาตามแนวพุทธศาสตร์นั้นเป็นการเรียนรู้ตามแนวพระพุทธศาสนาที่มีแนวคิดสำคัญว่ามนุษย์เป็นส่วนหนึ่งของธรรมชาติ ซึ่งถือเป็นพื้นฐานของหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนา การเรียนรู้ตามแนวพระพุทธศาสนาจึงหมายถึงการฝึกฝนพัฒนามนุษย์ให้มีชีวิตที่

ถูกต้องดีงาม เน้นที่การพัฒนามนุษย์ทั้งพฤติกรรม จิตใจ และสติปัญญา จนสามารถพัฒนาตนเองสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ได้ในที่สุด

จุดมุ่งหมาย

1. ศึกษาให้รู้จักตนเอง
2. ศึกษาวิชาความรู้ต่าง ๆ อย่างกว้างขวางเพื่อการพัฒนาตนเองและสังคม
3. ศึกษาให้รู้จักสังคมและสิ่งแวดล้อมเพื่อการปรับตัวและเป็นพลเมืองที่ดีของสังคม
4. ศึกษาเรื่องจริยธรรม เพื่อลดการเบียดเบียน รู้จักละอายต่อความชั่ว ประกอบกรรมดี อันก่อให้เกิดสันติสุขและสงบร่มเย็นทั้งต่อตนเองและสังคม

ครูซึ่งเป็นผู้จัดกิจกรรมการเรียนการสอนจะต้องปรับปรุงและพัฒนากระบวนการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับการปฏิรูปการศึกษาและตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ดังนี้

วิธีการ

1. จัดเนื้อหาสาระและกิจกรรมให้สอดคล้องกับความสนใจและความถนัดของผู้เรียน โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล
2. ฝึกทักษะ กระบวนการคิด การจัดการ การเผชิญสถานการณ์ และการประยุกต์ความรู้มาใช้เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหา
3. จัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง ฝึกการปฏิบัติให้ทำได้ คิดเป็น ทำเป็น รักการอ่าน และเกิดการใฝ่รู้อย่างต่อเนื่อง
4. จัดการเรียนการสอนโดยผสมผสานสาระความรู้ต่าง ๆ อย่างได้สัดส่วนสมดุลกัน รวมทั้งปลูกฝังคุณธรรม ค่านิยมที่ดีงาม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ไว้ในทุกวิชา
5. ส่งเสริมสนับสนุนให้ผู้สอนสามารถจัดบรรยากาศสภาพแวดล้อม สื่อการเรียน และอำนวยความสะดวก เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และมีความรอบรู้ รวมทั้งสามารถใช้การพัฒนาตนเองเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้ ทั้งนี้ผู้สอนและผู้เรียนอาจเรียนรู้ไปพร้อมกันจากสื่อการเรียนการสอนและแหล่งวิทยาการประเภทต่าง ๆ
6. จัดการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นได้ตลอดเวลาทุกสถานที่ มีการประสานความร่วมมือกับบิดามารดา ผู้ปกครองและบุคคลในชุมชนทุกฝ่าย เพื่อร่วมกันพัฒนาผู้เรียนตามศักยภาพ วิธีสอนนี้นับว่าเป็นสิ่งสำคัญ นักเรียนจะประสบผลสำเร็จในการเรียนหรือไม่ก็ขึ้นอยู่กับวิธีสอนของครู ซึ่งวิธีสอนมีหลายวิธีโดยครูต้องรู้จักเลือกใช้วิธีการสอนให้เหมาะสมกับเนื้อหา และจุดประสงค์ที่จะสอน ดังที่ ชมนาด เชื้อสุวรรณทวิ (2542 : 1) กล่าวว่า การเลือกใช้วิธีสอนวิชาพระพุทธศาสนาให้เหมาะสมกับเนื้อหาและกลุ่มนักเรียนเป็นเรื่องสำคัญยิ่ง ไม่มีวิธีการสอนใดที่ดีที่สุดในแต่ละเนื้อหา

อาจเหมาะสมกับวิธีการที่แตกต่างกันออกไป แม้แต่เนื้อหาเดียวกันก็อาจใช้วิธีสอนได้หลายวิธี ขึ้นอยู่กับลักษณะของผู้เรียนและอาจต้องใช้วิธีการสอนหลาย ๆ อย่างร่วมกัน ใช้อุปกรณ์การสอน สื่อการเรียนการสอนช่วยให้ผู้เรียนเห็นเป็นรูปธรรม เข้าใจบทเรียนได้ง่ายและชัดเจนขึ้น... ซึ่งสอดคล้องกับคำกล่าวของ บุญชม ศรีสะอาด, (2537: 3 - 4) ที่ว่า ในการเลือกวิธีสอนนั้นมีข้อควรคำนึงดังนี้

6.1 ไม่มีเทคนิคหรือวิธีสอนใดวิธีเดียวที่สามารถให้ผลได้สูงสุดต่อการสอน จุดประสงค์ทุกจุดประสงค์

6.2 นักเรียนที่แตกต่างกันจะเรียนได้ดีด้วยวิธีที่แตกต่างและใช้เวลาไม่เท่าเทียมกัน

6.3 การสอนบางวิธีหรือการผสมผสานของการสอนบางวิธีจะเหมาะสมที่สุดกับเนื้อหาสาระบางเรื่อง

6.4 การมีจุดประสงค์หลาย ๆ จุดประสงค์ อาจจะต้องใช้วิธีสอนหลายวิธีเพื่อบรรลุจุดประสงค์เหล่านั้นอย่างมีประสิทธิภาพ

6.5 วิธีสอนต่าง ๆ จะบรรลุผลได้อย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากต้องอาศัยความสามารถของครูเป็นสำคัญแล้วยังขึ้นอยู่กับองค์ประกอบอื่น ๆ เช่น อุปกรณ์ เวลา เงิน เป็นต้น

จากเหตุผลดังกล่าว การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนนั้น การคิดสรรควิธีการสอนให้สอดคล้องกับเนื้อหาโดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล จะช่วยทำให้การจัดการเรียนการสอนมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

นอกจากนี้ ทิศนา ขัมมณี, (2546 : 59 - 63) ได้นำพุทธวิธีไปประยุกต์ใช้เป็นกระบวนการสอนและวิธีการสอนในสถานการณ์ปัจจุบัน โดยเป็นการใช้ตามความเข้าใจและความสามารถในระดับผู้ชน เช่น การสอนด้วยลีลาทั้ง 4 คือ สันทัสสนา สมาทปนา สมุตเตชนา และสัมปหังสนา หรือการสอนให้แจ่มแจ้ง จูงใจ หาญกล้าและร่าเริง ในเนื้อหาสาระทั้งหลายที่ต้องการให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจและนำไปปฏิบัติจริง ตัวอย่างกิจกรรมการเรียนการสอน เรื่องการสื่อความหมายที่ดี ที่จัดกิจกรรมโดยประยุกต์ใช้ลีลาทั้ง 4 ดังนี้

1. สันทัสสนา ขั้นที่จัดกิจกรรมเพื่อมุ่งให้ผู้เรียนเห็นด้วยตา ได้ยินด้วยหูตนเองอย่างแจ่มแจ้ง ข้อมูลที่บอกเล่ากันมาต่อ ๆ อาจบิดเบือนผิดเพี้ยนไปจากต้นตอ ซึ่งความผิดเพี้ยนนี้อาจก่อให้เกิดความเข้าใจผิดกันได้ โดยการสร้างสถานการณ์ให้ผู้เรียน 3 - 4 คน ออกไปนอกห้อง แล้วให้ผู้เรียนคนหนึ่ง เล่าเรื่องใดเรื่องหนึ่งให้เพื่อน ๆ ฟังในห้อง ต่อจากนั้นจึงเรียกผู้ที่ยู่ข้างนอกคนที่ 1 เข้ามา แล้วเรียกให้ผู้ฟังคนหนึ่ง เล่าเรื่องนั้นต่อให้ผู้ที่ยู่ข้างนอกคนที่ 1 ฟัง และผู้รับฟังคนที่ 1 ก็เล่าต่อให้ผู้ฟังคนที่ 2 เช่นนี้เรื่อย ๆ ทำให้ผู้เรียนที่นั่งฟังในชั้นเรียนเห็นกระบวนการทั้งหมดที่เกิดขึ้น คือเรื่องจากคนที่ 1 ไปยังคนที่ 2 ก็จะเริ่มเปลี่ยนไปบ้างจากคนที่ 2 ไปยังคนที่ 3 ก็จะเปลี่ยน

หรือขาดหายไปมากขึ้น การได้เห็นทุกสิ่งทุกอย่างเกิดด้วยตาเช่น ทำให้ผู้เรียนเข้าใจ แจ่มแจ้ง ชัดเจน ถึงลักษณะของกระบวนการสื่อความหมายซึ่งความเข้าใจที่นำไปสู่หลักการปฏิบัติที่ว่า ต่อไปนี้รับฟังอะไร จะต้องฟังหูไว้หูใคร่ตรงและตรวจสอบให้แน่ชัดก่อนเชื่อ

2. สมาทปนา คือ การจูงใจ เมื่อผู้เรียนเห็นประจักษ์ด้วยตาและเข้าใจแล้วก็จะพูดชักจูงให้เห็นถึงความสำคัญของสิ่งนั้นในชีวิตประจำวันและชวนให้ปฏิบัติ คือ การเตือนสติตนเองในการรับฟัง

3. สมุตเตชนา การเข้าใจให้ผู้เรียนรู้สึกคลิกคัก และมีกำลังใจในการที่จะลงมือปฏิบัติตาม ตัวอย่างการกระทำของผู้ที่เคยทำสำเร็จแล้ว การยกตัวอย่างเหตุการณ์ที่เคยเห็นผู้อื่นทำ ซึ่งทำให้ผู้เรียนเห็นจริงจางว่า สามารถนำไปใช้ได้จริง และเมื่อใช้แล้วได้ประโยชน์คุ้มค่าหรือเกินค่า ผู้เรียนก็จะเกิดความศีกคัก อยากทำและได้ประโยชน์ตามตัวอย่างที่ให้บ้าง

4. สัมปหังสนา การช่วยให้ผู้เรียนเกิดความร่าเริงใจ ชุ่มชื่นใจ ได้ปฏิบัติตามในสิ่งที่ถูกต้องดีงาม เช่น ให้ผู้เรียนขยันนำผลการปฏิบัติงานส่งให้ครูรับรู้ เมื่อครูอ่านแล้วและเขียนให้กำลังใจ ชมเชย และให้ข้อเสนอแนะต่าง ๆ เพิ่มเติมตามความเหมาะสม ก็จะทำให้ผู้เรียนเกิดความชุ่มชื่นใจ นอกจากนั้นครูอาจพยายามหาโอกาสให้ผู้เรียนเล่าเรื่องของตนเองให้เพื่อน ๆ ฟัง แลกเปลี่ยนกัน ซึ่งทำให้ผู้เรียนได้รับแนวคิดแนวทางที่หลากหลายขึ้น รวมทั้งเกิดความภาคภูมิใจในตนเองด้วย

สรุปพระสงฆ์ได้ทำหน้าที่เป็นครูมาตั้งแต่สมัยพุทธกาล เราจะเห็นได้ชัดก็สมัยพระพุทธเจ้า ทรงส่งพระสาวก 60 รูปออกไปประกาศพระศาสนายังดินแดนต่าง ๆ ทั่วอินเดีย เป็นการประกาศความเป็นครูครั้งแรกของพระสงฆ์ในพระพุทธศาสนา ตั้งแต่นั้นมา พระสงฆ์ในพระพุทธศาสนา ได้ทำหน้าที่ให้การศึกษแก่กุลบุตรกุลธิดามาโดยตลอด พระสงฆ์ได้ให้การศึกษแก่ทุกชนชั้นวรรณะ เป็นการจัดการศึกษาที่ให้ความเสมอภาคกันหมด จำเดิมแต่นั้นมา พระสงฆ์ได้ทำหน้าที่เป็นทั้งผู้ให้ความรู้ที่จะนำไปประกอบอาชีพและให้คุณธรรม คือ ความประพฤติปฏิบัติชอบสำหรับเป็นเครื่องอุปถัมภ์ค้ำจุนวิชาชีพให้เจริญรุ่งเรืองและคงอยู่ตลอดไป

แนวคิดเกี่ยวกับชุมชน

การที่กลุ่มคนจำนวนหนึ่งที่อยู่ร่วมกันว่าเป็นสังคม แต่ความจริงแล้วมีคำที่ใช้เรียกกลุ่มคนหลายแบบหลายประเภทด้วยกัน เช่น ครอบครัว ละแวกบ้าน หมู่บ้าน ชุมชน เมือง องค์กร พรรค สมาคม เป็นต้น ก่อนที่จะอธิบายความหมายของคำว่า ชุมชน เมือง และความเป็นเมือง จะอธิบายให้เห็นความแตกต่างของกลุ่มคนสองประเภทก่อน คือ สังคมกับชุมชน

ส่วนคำว่า ชุมชน (Community) พจนานุกรมศัพท์สังคมวิทยา (ราชบัณฑิตยสถาน, 2524: 72) ได้ให้ความหมายไว้ 3 แนวดังนี้ คือ

1. กลุ่มย่อยที่มีลักษณะหลายประการเหมือนกับลักษณะสังคมแต่มีขนาดเล็กกว่า และมีความสนใจร่วมที่ประสานกันในวงแคบกว่า
2. เขตพื้นที่ ระดับของความคุ้นเคย และการติดต่อระหว่างบุคคล ตลอดจนถึงพื้นฐานความยึดเหนี่ยวเฉพาะบางอย่างที่ทำให้ชุมชนต่างไปจากกลุ่มเพื่อนบ้าน ชุมชนมีลักษณะทางเศรษฐกิจเป็นแบบเลี้ยงตนเองที่จำกัดมากกว่าสังคม แต่ภายในวงจำกัดเหล่านั้นย่อมมีการสร้างสรรค์ใกล้ชิดดีกว่า และมีความเห็นอกเห็นใจลึกซึ้งกว่า อาจมีสิ่งเฉพาะบางประการที่ผูกพันเอกภาพ เช่น เชื้อชาติ ต้นกำเนิดเดิมของชาติหรือศาสนา
3. ความรู้สึกและทัศนคติทั้งหมดที่ผูกพันปัจเจกบุคคลให้รวมเข้าเป็นกลุ่มจากความหมายดังกล่าวมีความสอดคล้องกับ เดนนิส อี. ป็อบลิน (Dennies E. Poplin, 1979 : 3) ที่กล่าวว่า ชุมชน เป็นคำที่ใช้เกี่ยวกับ การรวมตัวกันของหน่วยสังคมและที่อยู่อาศัย ที่ขึ้นอยู่กับขนาดของกลุ่ม โดยใช้คำเรียกที่แตกต่างกันออกไป เช่น ละแวกบ้าน หมู่บ้าน เมือง นคร และมหานคร เพื่อให้เกิดความเข้าใจในเรื่องแนวคิดเกี่ยวกับชุมชน ขอนำเสนอเป็นประเด็นดังต่อไปนี้

ความหมายของชุมชน

มีผู้ให้คำนิยามความหมายของชุมชน ไว้หลายท่านดังนี้

พัทธา สายหู (2545: 14) ได้ให้ความหมายของคำว่าชุมชนไว้ดังนี้ ชุมชนหมายถึง ครอบครัวหลายๆครอบครัวมาอยู่ร่วมในบริเวณเดียวกัน มีลักษณะเป็นเพื่อนบ้านกัน อาจเป็นพี่น้องกันหรือไม่ใช่ก็ได้

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525 ราชบัณฑิตยสถาน (2525: 587) ชุมชนหมายถึง หมู่ชน กลุ่มคนที่รวมกันเป็นสังคมขนาดเล็ก อาศัยอยู่ในบริเวณเดียวกันและมีผลประโยชน์ร่วมกัน

ชยันต์ วรรณระภูติ (2536:23) ชุมชน หมายถึง การอยู่ร่วมกันของกลุ่มคนจำนวนหนึ่งในพื้นที่แห่งหนึ่ง เพื่ออาศัยทรัพยากรธรรมชาติในบริเวณนั้นในการดำรงชีวิต โดยเหตุที่มีคนกลุ่มดังกล่าวอาศัยอยู่ร่วมกัน ใช้ทรัพยากรเพื่อการผลิต จึงมีการกำหนดรูปแบบความสัมพันธ์ซึ่งกันและกันมีองค์กรหรือสถาบันของชุมชนและกฎเกณฑ์ต่างๆ

กาญจนา แก้วเทพ (2538:14) ชุมชน หมายถึง กลุ่มคนที่อาศัยอยู่ในอาณาเขตบริเวณเดียวกัน มีความสัมพันธ์ใกล้ชิด มีฐานะและอาชีพที่คล้ายคลึงกัน มีลักษณะของการใช้ชีวิตร่วมกัน มีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ตั้งแต่ระดับครอบครัวไปสู่ระดับเครือญาติ จนถึงระดับหมู่บ้าน

และใหญ่กว่าระดับหมู่บ้าน และผู้ที่อาศัยอยู่ในชุมชน มีความรู้สึกรู้ว่าเป็นคนชุมชนเดียวกัน นอกจากนี้ ยังมีการดำรงรักษาคุณค่าและมรดกทางวัฒนธรรมและศาสนา ถ่ายทอดไปยังลูกหลาน อีกด้วย

ประเวศ วะสี (2541:13-16) ชุมชน หมายถึง การที่คนจำนวนหนึ่งมีวัตถุประสงค์ร่วมกัน มีความเอื้ออาทรต่อกัน มีความพยายามทำอะไรร่วมกัน มีการเรียนรู้ร่วมกันในการกระทำ รวมถึงการติดต่อสื่อสารกัน

ปาริชาติ วลัยเสถียร (2543:137) กล่าวถึงความสำคัญของความเป็นชุมชนว่าการที่กลุ่มคนได้สร้างสรรค์ บางสิ่งบางอย่างขึ้นด้วยตนเอง เช่น ความสัมพันธ์ระหว่างกันคุณลักษณะ หรืออัตลักษณ์ และการทำงานร่วมกัน ความเป็นชุมชนไม่ใช่สิ่งคงที่อยู่ตลอดเวลาอาจเกิดขึ้นและสลายไปได้ บางขณะก็มีความเข้มแข็งเพื่อเผชิญสถานการณ์ที่ยุ้งยาก บางขณะอาจจะไม่มีพลังและสูญสลายไปหรืออาจฟื้นตัวขึ้นมาใหม่อีกก็ได้ มีการปรับเปลี่ยนไปตามเงื่อนไขและสภาวะแวดล้อมต่างๆ

สรุปชุมชน คือ กลุ่มคนที่มาอยู่ร่วมกันในพื้นที่แห่งหนึ่ง หลากๆ ครอบครั้ว มีความสามัคคี เอื้ออาทรต่อกันและกัน มีความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน พึ่งพาอาศัยดูแลกันประคองเครือญาติ ที่มีความรักให้แก่กันและกัน ปกครองกันด้วยคุณธรรมอันดีงามอย่างมีความสุข

ลักษณะของชุมชน

เป็นการรวมกันของกลุ่มคน (Group of People) ในรูปของกลุ่มสังคม กล่าวคือ สมาชิกมีการปฏิบัติต่อกันทางสังคม หรือมีปฏิภิกิริยา โต้ตอบต่อกันทางสังคม (Social Interaction) เอื้ออาทรต่อกันและพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน

มีอาณาบริเวณ (Area) สำหรับเป็นที่อยู่อาศัย หรือประกอบกิจกรรมต่างๆ ของสมาชิก และกลุ่มสังคมขนาดของชุมชนอาจมีขนาดเล็กจนถึงขนาดใหญ่ขึ้นอยู่กับจำนวนของสมาชิก ในกลุ่มสังคม

มีการจัดระเบียบทางสังคม (Social Organization) เพื่อควบคุมความสัมพันธ์ของสมาชิกในชุมชน เช่น บรรทัดฐานทางสังคม สถาบันทางสังคม ฯลฯ

สมาชิกมีความสัมพันธ์กันทางสังคม (Social Relationship) มีการติดต่อสัมพันธ์กัน มีกิจกรรมร่วมกัน มีความสนิทสนมกัน มีความสัมพันธ์กันแบบพบปะกัน มีวิถีชีวิตคล้ายคลึงกัน

สมาชิกมีวัตถุประสงค์ และเป้าหมายในการดำเนินชีวิต รวมทั้ง ได้รับผลกระทบที่เกิดขึ้นร่วมกัน

สมาชิกมีระบบการติดต่อสื่อสารและการเรียนรู้ร่วมกัน เพื่อทำให้เกิดความเข้าใจในสิ่งต่างๆ ร่วมกัน

ลักษณะของชุมชนในสังคมไทย

1. สังคมชนบท หมายถึง เขตนอกเมื่อหลวงหรือเมืองใหญ่ๆ ประชาชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม สภาพความเป็นอยู่คล้ายคลึงกัน ชาวชนบทที่อยู่ในท้องถิ่นเดียวกันนั้นที่มีความผูกพันกันที่พื้นท้องสังคมนั้นมีลักษณะเป็นครอบครัวขนาดใหญ่ (ครอบครัวขยาย) สมาชิกในครอบครัวมักช่วยกันทำงานเพื่อผลิตอาหาร ชาวชนบททำงานเป็นฤดูกาลมีความผูกพันกับศาสนา ยึดมั่นในขนบธรรมเนียมประเพณีศาสนาอย่างเคร่งครัด วัดเป็นศูนย์กลางรวมจิตใจของชาวชนบท รวมทั้งใช้ประกอบกิจกรรม พิธีกรรมต่างๆ และใช้ด้านการศึกษา สภาพสังคมชนบทในปัจจุบันทำให้เกิดปัญหา 2 ประการ คือ

1.1 ปัญหาทางสังคมซึ่งชาวชนบทต้องประสบ เช่น ปัญหาความยากจน ปัญหาเศรษฐกิจ

1.2 ปัญหาทางวัฒนธรรม ปัจจุบันชาวชนบทได้รับวิทยาการสมัยใหม่ต่างๆ ซึ่งมีอิทธิพลต่อชาวชนบทเป็นอันมาก เช่น เครื่องจักรทุ่นแรงสำหรับการประกอบอาชีพ อุปกรณ์ที่ทำให้การดำรงชีวิตได้รับความสะดวกสบายขึ้น อันส่งผลทำให้ต้นทุนการผลิตสูงขึ้น และมีความสิ้นเปลืองมากขึ้นตามไปด้วย

2. สังคมเมือง หมายถึง บริเวณที่มีประชากรอาศัยอยู่รวมกันเป็นจำนวนมาก เป็นศูนย์กลางของความเจริญต่างๆ การคมนาคมสะดวก ประชาชนประกอบอาชีพหลากหลาย ความสัมพันธ์ของคนในสังคมเมืองเป็นไปอย่างมีระเบียบแบบแผน โดยมากมักจะติดต่อกันด้วยตำแหน่งหน้าที่การงาน ความจริงใจที่มีต่อกันน้อยมาก ความสัมพันธ์ของชาวเมืองมีการจัดตั้งเป็นกลุ่มต่างๆ สังคมเมืองมีลักษณะเป็นครอบครัวขนาดเล็ก (ครอบครัวเดี่ยว) สมาชิกในครอบครัวมักจะประกอบอาชีพแตกต่างกัน วัดเป็นเพียงแหล่งประกอบพิธีกรรมทางศาสนาเท่านั้น ไม่ได้เป็นศูนย์รวมจิตใจเหมือนกับสังคมชนบทพฤติกรรมของชาวเมืองจะยึดกฎหมายเป็นหลัก เศรษฐกิจในสังคมเมืองจะมีความยุ่งยากมาก (ขมินเหลือง เคนดิน, 2557)

การพัฒนาชุมชน

การพัฒนาชุมชน (Community Development) มีที่มาจากคำว่า “การศึกษามวลชน” (Mass Education) โดยได้นำมาใช้เป็นครั้งแรกในประเทศอังกฤษ อันเป็นผลมาจากรายงานเกี่ยวกับการศึกษามวลชนในสังคมแอฟริกัน (Mass Education in African Society) หลังจากนั้นก็ได้ความนิยมอย่างแพร่หลายไปทั่วโลก เนื่องจากเหตุผลหลายประการ

1. คำว่าการพัฒนาชุมชน เกิดขึ้นปี ค.ศ. 1948 หลังสงครามโลกครั้งที่ 2 เพราะประเทศอังกฤษพยายามแสวงหาแนวทางที่เหมาะสม เพื่อนำมาบริหารและปกครองอาณานิคมของตน
 2. การพัฒนาชุมชนเป็นคำกลางๆ ที่ทุกประเทศสามารถนำไปใช้ได้ไม่ว่าประเทศนั้นจะปกครองด้วยระบบใด และใช้เศรษฐกิจระบบใด เพราะทุกประเทศมีชุมชน และการพัฒนาชุมชนเป็นวิธีการหนึ่งในการพัฒนา
 3. ก่อนสงครามโลกครั้งที่ 2 นักเศรษฐศาสตร์ได้กำหนดคำว่า “การพัฒนาขึ้นใช้และได้รับความนิยมนำแพร่หลายในระดับหนึ่ง”
 4. หลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ประเทศอาณานิคมที่ถูกปกครองโดยประเทศอื่นเกิดความตื่นตัวในเรื่องอิสรภาพ จึงเกิดประเทศเอกราชใหม่ๆ ประเทศเหล่านี้ยังด้อยพัฒนาจึงนำวิธีการพัฒนาชุมชนไปใช้ในการพัฒนาประเทศ
 5. องค์การสหประชาชาติยอมรับและให้การสนับสนุนประเทศต่างๆ หลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ที่ประสบปัญหาจากภัยของสงครามด้วยการนำวิธีการพัฒนาชุมชนไปใช้แก้ปัญหาต่างๆ ทำให้การพัฒนาชุมชนมีความหมายเป็นสากล
 6. หลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ประเทศต่างๆ ในโลกแบ่งตามอุดมการณ์ และลัทธิทางการเมือง และเศรษฐกิจออกเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มเสรีประชาธิปไตย กับกลุ่มสังคมนิยมคอมมิวนิสต์ ทั้งสองกลุ่มแข่งขันกันพัฒนาประเทศจึงเป็นผลให้แนวคิดการพัฒนาชุมชนแพร่หลายมากยิ่งขึ้น สัญญา สัญญาวิวัฒน์ (2525:16)
- ความสำคัญของการพัฒนาชุมชน เป้าหมายของการพัฒนาชุมชน คือ “คน” ซึ่งเป็นกลุ่มอันหลากหลาย กระจายอยู่ทั่วประเทศ เป็นหมู่บ้าน เป็นชุมชนเมือง เป็นกลุ่มอาชีพ เป็นกลุ่มกิจกรรม ฯลฯ กลุ่มต่างๆ เหล่านี้เป็นรากฐานสำคัญของประเทศ เราเห็นพ้องกันว่า การพัฒนาคน เป็นแนวทางการพัฒนาประเทศที่ถูกต้อง การพัฒนาคนจึงเป็นเป้าหมายของ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540 – 2544) และต่อใน แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 (พ.ศ. 2545 – 2549) รากฐานของประเทศดีขึ้น เจริญขึ้นในทุก ๆ ด้าน ประเทศชาติก็ดีขึ้น เจริญขึ้น เป็นสังคมพัฒนา สังคมพัฒนาดี สมาชิกในสังคมย่อมได้รับผลพวงของการพัฒนา ทุกอย่างมันเกี่ยวข้องสัมพันธ์กัน การเล็งเป้าหมายการพัฒนาไปที่คน ก็คือการเล็งเป้าไปที่ชุมชน จึงเป็นภารกิจของทุกคนที่เกี่ยวข้อง ที่จะต้องร่วมมือกันพัฒนาอย่างจริงจัง รวมทั้งต้องพัฒนาตนเองด้วย เหมือนตนเองเป็นชุมชนหนึ่ง องค์กรทั้งหลายก็ต้องพัฒนาตนเองเช่นเดียวกัน เพราะองค์กรก็มีความเป็นชุมชนด้วย ถ้าเราจินตนาการว่าคนเหมือนเซลล์ (cell) ของประเทศ (ร่างกาย) เซลล์ทุกเซลล์ได้รับการเอาใจใส่ดูแลให้ดีขึ้นทำให้พัฒนา ประเทศชาติหรือสังคมไทยเราจะ

เป็นอย่างไรลองจินตนาการต่อไป เพราะฉะนั้น เป้าหมายของประเทศ หรือสังคม จึงต้องพัฒนาคน หรือชุมชน

1. กระบวนการและหลักการพัฒนาชุมชน

กระบวนการและหลักการพัฒนาชุมชน คือ การทำงานกับประชาชนมิใช่ทำให้ประชาชน เพราะฉะนั้น กิจกรรมใดๆ ที่จะดำเนินงานในชุมชนนั้นจะต้องเป็นกิจกรรมที่มาจากกริเริ่มของประชาชน ประชาชนเป็นเจ้าของบทบาทของผู้ปฏิบัติงานพัฒนานั้นเป็นผู้กระตุ้น ชี้นำ ให้ประชาชนเกิดความคิดริเริ่มในการแก้ไขปัญหาหรือหาทางสนองความต้องการของตนแล้วร่วมกันทำงานตามที่คิดขึ้นมาแล้วนั้น การเข้าไปทำงานกับประชาชนในลักษณะนี้ ผู้ปฏิบัติงานพัฒนาจะต้องเป็นผู้ที่สามารถปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อมได้ กระทำตนให้เป็นที่เชื่อถือของประชาชนในชุมชนและต้องทำงานอย่างมีหลัก งานจึงจะดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ โดยทั่วไปแล้ว ผู้ปฏิบัติงานพัฒนาจะยึดหลักการพัฒนาชุมชนของกรมการพัฒนาชุมชน 10 ประการ คือ

1.1 ต้องพัฒนาชุมชนทุกๆ ด้านไปพร้อมกัน ถ้าพิจารณาอย่างกว้างๆ จะเห็นว่า สิ่งที่จะต้องทำการพัฒนาในชุมชนนั้นมีเพียง 2 ประการ คือ ด้านวัตถุและจิตใจ ด้านวัตถุนี้ หมายถึง สภาพแวดล้อมที่เป็นวัตถุต่างๆ ด้าน เช่น ถนนหนทาง ที่อยู่อาศัย สถานศึกษา สถานรักษาพยาบาล ไฟฟ้า วิทยุ เป็นต้น เมื่อสภาพแวดล้อมทางวัตถุเจริญก้าวหน้าดีแล้ว ไม่ได้หมายความว่า สภาพจิตใจของประชาชนจะเจริญก้าวหน้าตามไปด้วยเสมอไป จึงจำเป็นต้องส่งเสริมสภาพจิตใจให้แปรเปลี่ยนไปในทิศทางที่ถูกต้องด้วย เช่น การให้การศึกษ ส่งเสริมอาชีพ ส่งเสริมขนบธรรมเนียม ประเพณีหรือวัฒนธรรมพร้อมกันไปด้วย

1.2 ยึดประชาชนเป็นหลักในการพัฒนา การทำงานกับประชาชนนั้นจะต้องคำนึงถึงปัญหาและความต้องการของประชาชนเป็นสำคัญ ประชาชนกำลังประสบปัญหาอะไร กำลังมีความต้องการอะไร อะไรเป็นปัญหาที่รีบด่วน เป็นความต้องการที่รีบด่วนที่จะต้องรีบแก้ไข อะไรเป็นปัญหาความต้องการที่รองลงมา สิ่งเหล่านี้จะต้องคำนึงถึงตัวประชาชนเป็นที่ตั้ง การแก้ปัญหาจึงจะตรงจุด มิใช่แก้ปัญหาจากปัญหาและความต้องการของผู้ปฏิบัติงานพัฒนาเอง

1.3 การดำเนินงานจะต้องค่อยเป็นค่อยไป จุดมุ่งหมายของการดำเนินงานพัฒนาชุมชน ก็คือ ต้องการแปรเปลี่ยนทัศนคติของประชาชนในชุมชนและวัตถุไปพร้อมๆ กัน ฉะนั้น การดำเนินงานตามกิจกรรมจึงไม่ควรเร่งรีบจนเกินไปจนประชาชนไม่รู้ว่าอะไรเป็นอะไร การมุ่งผลงานตามกิจกรรมอย่างเดียวนั้นจะไม่ก่อให้เกิดผลการพัฒนาอย่างแท้จริง การดำเนินงานจึงต้องค่อยเป็นค่อยไป โดยเลือกทำในชุมชนที่พร้อมกว่าก่อน

1.4 ต้องคำนึงถึงวัฒนธรรมของชุมชนเป็นหลัก ขนบธรรมเนียมประเพณี หรือ วัฒนธรรมในท้องถิ่นมีลักษณะสนับสนุนการพัฒนาแล้ว จึงควรส่งเสริมให้วัฒนธรรม ประเพณีใน ท้องถิ่นให้ได้มีบทบาทในการพัฒนาให้มากยิ่งขึ้น สิ่งใดที่เป็นการขัดต่อขนบธรรมเนียมประเพณี หรือวัฒนธรรมควรหลีกเลี่ยง หรือถ้าเห็นว่าประเพณีบางอย่างไม่ถูกไม่ควรก็ไม่ควรจะไปดำเนิน ติ เตียนตรงๆ แต่ควรชี้แนะเสนอแนะให้ประชาชนเห็นว่าดีและไม่ใช่อะไรด้วยเหตุผลแล้วช่วยกัน หาทางปรับปรุงเปลี่ยนแปลงให้ดีขึ้น

1.5 ต้องพยายามใช้ทรัพยากรในชุมชนให้มากที่สุด ผลงานพัฒนาชุมชนนั้น ควรจะ เริ่มจากการนำเอาทรัพยากรในท้องถิ่นมาคิดแปลงใช้ให้เกิดประโยชน์ให้มากที่สุด โดยชี้แนะ สอน แนะนำให้คนในชุมชนเห็นคุณค่าของสิ่งที่มีอยู่ในชุมชน และนำเอาสิ่งเหล่านั้นมาปรับปรุง เปลี่ยนแปลงหรือแปรรูปเป็นวัสดุเครื่องใช้ในครัวเรือนให้ได้ คำว่า ทรัพยากรในที่นี้ หมายถึง ทุกสิ่งที่มีอยู่ในชุมชน เช่น ตัวคน วัสดุ สถาบันทางสังคม และกลุ่มต่างๆ เป็นต้น

1.6 ต้องยึดหลักประชาธิปไตยในการดำเนินงาน การดำเนินงานพัฒนาชุมชนจะเริ่ม ด้วยการประชุมปรึกษาหารือกัน ร่วมกันคิดว่าจะทำอะไร เมื่อตกลงกันแล้วก็จะร่วมกันทำ โดย มอบหมายงานให้แต่ละคนได้รับผิดชอบร่วมกัน งานจะมาจากเบื้องล่าง คือ ตัวประชาชนในชุมชน เอง ไม่ได้มาจากถูกสั่งให้กระทำ ในการเข้าไปแก้ปัญหาของประชาชนนั้น ผู้ปฏิบัติงานพัฒนาจะ ไม่ใช่วิธีออกคำสั่งแต่จะให้การศึกษ ชักชวน ชี้แนะให้ประชาชนได้เห็นปัญหา และร่วมกันหาทาง แก้ไขโดยความสมัครใจ

1.7 ต้องใช้หลักการประสานงาน งานพัฒนาชุมชนจะประสบผลสำเร็จมากน้อย แค่นั้นอยู่ที่การประสานงาน เพราะงานพัฒนาชุมชนนั้นมีโรงงานของหน่วยงานใดหน่วยงานหนึ่ง โดยเฉพาะ เป็นงานที่จะต้องร่วมกันรับผิดชอบทุกหน่วยงานและผู้ปฏิบัติงานพัฒนาก็มีใช้ว่าจะ เป็น ผู้เชี่ยวชาญทุก ๆ ด้าน จึงต้องอาศัยการประสานงานเป็นหลักในการดำเนินงาน

1.8 เริ่มต้นทำงานกับกลุ่มผู้นำก่อน ผู้นำในท้องถิ่นเป็นผู้ที่ประชาชนในชุมชนให้ ความเคารพเชื่อถือ จะพูดจะทำอะไร ประชาชนส่วนใหญ่จะยอมรับและคล้อยตาม การจะกระทำ กิจกรรมพัฒนาในชุมชนหากผู้นำเห็นชอบด้วย ปัญหาการขัดแย้งและการให้ความร่วมมือก็จะ น้อยลงหรือหมดไป

1.9 การดำเนินงานต้องให้สอดคล้องกับนโยบายของชาติ การจัดทำแผนงานหรือ กิจกรรมใดๆ จะต้องให้เป็นไปตามแผนพัฒนาระดับตำบล อำเภอ จังหวัด และสอดคล้องกับ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติเสมอ

1.10 ปลุกฝังความเชื่อมั่นในตนเองให้กับประชาชน ความเชื่อมั่นในตนเอง เป็นพลัง สำคัญที่จะช่วยให้การทำงานสำเร็จลงได้ แม้งานนั้นจะยากลำบากเพียงใดก็ตาม หากมีความมั่นใจและ

เชื่อในพลังงานที่ตนมีอยู่แล้ว การดำเนินงานก็จะสำเร็จลงได้โดยไม่ต้องยากนัก หลักการปฏิบัติงาน 4 ป.

นอกจากนี้ กรมการพัฒนาชุมชนได้ประยุกต์หลักการดำเนินงานพัฒนาโดยทั่วไปข้างต้นให้เจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนยึดถือและนำไปเป็นหลักปฏิบัติ 4 ประการ เรียกว่า หลัก 4 ป. คือ ประชาชน ประชาธิปไตย ประสานงาน และประหยัด

1. ประชาชน (People oriented) ในการปฏิบัติงาน เจ้าหน้าที่ทุกคนต้อง ทำงานกับประชาชนไม่ได้ทำให้ประชาชนพัฒนาทัศนคติของประชาชนทุกเพศ ทุกวัยโดยการเพิ่มพูนทักษะ พิจารณาสถานการณ์และปัญหาของชุมชนและประชาชนเป็นหลักในเรื่องงาน

2. ประชาธิปไตย (Democracy oriented) ในการปฏิบัติงาน เจ้าหน้าที่ทุกคนจะต้องทำงานในรูปคณะกรรมการ ซึ่งเป็นตัวแทนของประชาชนในท้องถิ่นในระดับหมู่บ้าน ตำบล สนับสนุนให้ประชาชนรวมกลุ่มกันริเริ่มกิจกรรมเพื่อปรับปรุงท้องถิ่นด้วยตนเองอาศัยหลักการเข้าถึงประชาชนในการทำงานและร่วมงานกับผู้นำท้องถิ่นและประชาชนในรูปกลุ่ม

3. ประสานงาน (Co-ordination oriented) ในการปฏิบัติงาน เจ้าหน้าที่ทุกคนจะต้องร่วมมือประสานงานกับหน่วยงาน องค์กรทั้งของรัฐบาลและเอกชนชักนำบริการของนักวิชาการ ไปสู่ประชาชนและกระตุ้นให้ประชาชนไปหานักวิชาการเพื่อรับบริการตามความต้องการโดยเหมาะสมพัฒนาการจะเป็นผู้เชื่อมประสานงานระหว่างนักวิชาการกับประชาชน

4. ประหยัด (Economy oriented) ในการปฏิบัติงาน เจ้าหน้าที่ทุกคนจะต้องให้ประชาชนช่วยเหลือตัวเองเป็นหลัก รัฐบาลช่วยเหลือในสิ่งซึ่งเกินความสามารถของประชาชน เท่านั้นในการจัดทำกิจกรรมพัฒนาต่างๆ พยายามนำทรัพยากรในชุมชนทั้งในด้านกำลังคนและวัสดุ มาใช้ให้เกิดประโยชน์มากที่สุดทุกฝ่ายร่วมกันคิดและวางแผนการปฏิบัติงานตามกิจกรรมไว้ล่วงหน้าจึงจะทำให้ประหยัดแรงงาน เวลา วัสดุอุปกรณ์ และค่าใช้จ่ายในการดำเนินงาน

หลักการพัฒนาชุมชน ที่นิยมใช้กันโดยทั่วไปเป็นหลักการพัฒนาชุมชน องค์กร สหประชาชาติกำหนดขึ้นมี 10 ประการ คือ (ยูวันน์ วุฒิเมธี, 2526:36)

1. การพัฒนาชุมชนต้องตอบสนองความต้องการอันแท้จริงของประชาชนในชุมชนด้วยการริเริ่มจากประชาชน และเริ่มต้นจากโครงการง่ายไปสู่โครงการที่ยากขึ้น

2. การพัฒนาชุมชนมีลักษณะเป็นโครงการอเนกประสงค์ ต้องอาศัยความร่วมมือของนักวิชาการหลายสาขาวิชา และผู้เกี่ยวข้องหลายฝ่าย

3. การพัฒนาชุมชนต้องเปลี่ยนแปลงเจตคติของประชาชนพร้อมๆ กับกิจกรรมด้านอื่นๆ

4. การพัฒนาชุมชนต้องให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนอย่างเต็มที่ เพื่อเป็นการสร้างพลังชุมชนและองค์กรของประชาชนขึ้น

5. การพัฒนาชุมชนต้องค้นหาและพัฒนาผู้นำชุมชนในด้านต่างๆ ตามลักษณะของ กิจกรรมและความจำเป็นของแต่ละชุมชน

6. การพัฒนาชุมชนต้องยอมรับในสถานภาพ บทบาทของสตรี และเยาวชน เปิดโอกาส ให้ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนให้มากที่สุด เพราะสตรีและเยาวชนมีผลต่อการขยายตัว ของงาน และการรับช่วงของงานพัฒนาชุมชนอย่างจริงจัง

7. การพัฒนาชุมชนของประชาชนจะประสบความสำเร็จอย่างเต็มที่ ถ้าหากรัฐบาล มีความพร้อมและให้การสนับสนุนอย่างจริงจัง

8. การพัฒนาชุมชน ต้องมีนโยบายและการวางแผนตั้งแต่ระดับประเทศถึงระดับ ท้องถิ่น โดยการบริหารงานทุกระดับจะต้องมีความคล่องตัวและมีประสิทธิภาพอย่างแท้จริง

9. การพัฒนาชุมชนต้องสนับสนุนให้องค์กรของภาคเอกชน องค์กรอาสาสมัครต่างๆ ทั้งในระดับท้องถิ่น ระดับชาติ และนานาชาติ ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาด้วย

10. การพัฒนาชุมชนต้องมีการวางแผนให้เกิดการพัฒนาพร้อมกัน ทั้งในระดับท้องถิ่น และระดับชาติหรือระดับประเทศ

ประโยชน์ของการศึกษาต่อการพัฒนาชุมชน

จุดมุ่งหมายในการพัฒนาที่นักพัฒนาจะต้องระลึกอยู่เสมอ เพื่อช่วยให้การดำเนินงาน ไปสู่จุดหมาย ก็คือ

1. เพื่อพัฒนาคนให้มีประสิทธิภาพ
2. ส่งเสริมให้ประชาชนร่วมมือกันในการพัฒนาหมู่บ้านของตนเอง
3. ส่งเสริมให้ประชาชนรู้สึกภาคภูมิใจที่จะอาศัยและประกอบอาชีพในหมู่บ้านของตน อย่างสงบสุข
4. ส่งเสริมฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัวและชุมชนให้ดีขึ้น
5. ส่งเสริมความสามารถของแต่ละบุคคล ให้แต่ละคนนำเอาความสามารถในตัวเอง ออกมาใช้ให้เป็นประโยชน์
6. ส่งเสริมการรวมกลุ่มในการดำเนินชีวิตตามระบอบประชาธิปไตย
7. เพื่อพัฒนาสิ่งแวดล้อมในสังคมให้ดีขึ้น
8. เพื่อส่งเสริมให้ประชาชนสามารถแก้ปัญหาของตนเองและชุมชนได้
9. เพื่อกระตุ้นให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการพัฒนาตนเอง ชุมชน ประเทศชาติ

10. เพื่อให้การศึกษาแก่ประชาชนในทุกรูปแบบเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของตนเองและครอบครัวให้ดีขึ้น

สรุปการพัฒนาชุมชน คือ การพัฒนาการทั้งทางด้านทรัพยากรวัตถุดิบของ และ ทรัพยากรมนุษย์ ให้มีความเจริญ คุณดี งามตา ทันสมัย และใช้ประโยชน์ได้ ในด้านวัตถุดิบของ โดยการนำสิ่งต่างๆที่มีอยู่ในชุมชนมาประยุกต์ให้ใช้งานได้อย่างมีประสิทธิภาพ และสุขภาพบุคคลในชุมชนก็อยู่ดี กินดี มีสุข ไร้โรคภัย เป็นสังคมที่อยู่กันอย่างมีความสุข

แนวทางการพัฒนาชุมชน

การพัฒนา หมายถึง การเปลี่ยนแปลงไปทิศทางที่ดีกว่าเดิมเพื่อให้ประชาชนหรือชุมชน มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นและมี ความเจริญก้าวหน้า โดยการเปลี่ยนแปลงนั้น ได้มีการกำหนดไว้ก่อน และครอบคลุมทั้งด้านวัตถุและด้านจิตใจ หรืออาจแบ่งเป็นด้านเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง นอกจากนี้แล้ว การพัฒนาในแง่ที่เป็นกระบวนการ จะประกอบด้วยหลายขั้นตอนที่มีความสัมพันธ์ หรือเชื่อมโยง และสอดคล้องกัน การพัฒนายังเป็นกระบวนการต่อเนื่อง คือ หลังจากดำเนิน กิจกรรมพัฒนากิจกรรมหนึ่งผ่านไปแล้ว ก็จะนำไปสู่การเริ่มดำเนินกิจกรรมพัฒนาอีกกิจกรรมอื่นต่อไปอีก

1. หน่วยงานต่างๆ ที่ปฏิบัติงานในพื้นที่เดียวกันจะต้องมีแผนงาน โครงการ ที่ประสานกัน ในลักษณะของการบูรณาการให้สอดคล้องกัน เพื่อเสริมกำลังและสนับสนุนซึ่งกัน และกัน
2. ผู้เกี่ยวข้องในการพัฒนาชุมชน จะต้องทำงานกับกลุ่มของประชาชน มากกว่าทำกับคนๆ เดียว
3. ต้องให้ประชาชนมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง ทั้งในการคิด ตัดสินใจและ ดำเนินการ เพื่อพัฒนากระบวนการเรียนรู้และสร้างความเชื่อมั่นในตนเอง อันนำไปสู่การช่วยตนเองได้
4. ผู้เกี่ยวข้องในการพัฒนาชุมชน ต้องให้ความสนใจในประเพณี ความเชื่อ ในการร่วมกันทำ เพื่อประโยชน์และความต้องการของประชาชน มากกว่ายึดความคิดเห็นของตนเอง ฝ่ายเดียว (พิชญ์ สมพอง, 2529:17.)

การพัฒนาชุมชนยังมีแนวความคิดในกลยุทธ์ของการดำเนินการพัฒนาชุมชนอีก 4 ประการ คือ การพัฒนาชุมชนเป็นทั้งกรรมวิธี (Process) เป็นทั้งวิธีการ (Method) เป็นทั้งโครงการ (Program) และเป็นทั้งขบวนการ (Movement) (Sanders , 1958: 4-5)

1. การพัฒนาชุมชนเป็นกรรมวิธี (Community Developments a Process) หมายถึง การพัฒนาหรือการเปลี่ยนแปลงอย่างมีระบบ และมีขั้นตอน โดยเฉพาะ การเปลี่ยนและนี่เป็นการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น โดยยึดมาตรการบางอย่างใดอย่างหนึ่งเป็นหลักเกณฑ์ ตัวอย่างเช่น กรรมวิธี

ในการเริ่มต้นจากการศึกษา และสำรวจสภาพของชุมชนที่นักพัฒนาจะออกไปทำงาน ขั้นที่สอง การพิจารณาขีดความสามารถของชุมชนที่มีอยู่ ขั้นที่สาม นักพัฒนาจะต้องช่วยชุมชนให้สามารถจัดลำดับความสำคัญของปัญหาความต้องการ ขั้นที่สี่ เป็นการวางแผนการพัฒนา โดยยึดหลักข้อเท็จจริงที่ได้ศึกษามา ขั้นที่ห้า จะเป็นการดำเนินการตามแผน และขั้นสุดท้ายจะเป็นการประเมินผลกิจกรรมที่ได้ทำไป

ดังนั้น กรรมการพัฒนาชุมชนจึงมีความมุ่งมั่นอย่างมีแบบแผน และมีระบบ ที่จะช่วยให้บรรลุถึงทรรศนะและศรัทธา และขีดความสามารถที่จำเป็น เพื่อที่จะได้เข้าไปมีส่วนร่วมในการเข้าไปแก้ไขปัญหาดังกล่าว ของชุมชนให้มากที่สุด ตามความจำเป็นก่อนหลัง ซึ่งบุคคลได้เป็นผู้กำหนดขึ้น หลังจากที่เขาได้มีขีดความสามารถเพิ่มขึ้น

2. การพัฒนาชุมชนเป็นวิธีการ (Community Development as a Method) เพื่อจะนำไปสู่จุดหมายปลายทาง (Mean to an end) อย่างใดอย่างหนึ่ง โดยเฉพาะ ตามที่ผู้นำวิธีการพัฒนาชุมชนมาใช้เป็นผู้กำหนดขึ้น วิธีการอย่างอื่นเช่นการให้รางวัล หรือ โดยการศึกษาอาจเป็นเพียงวิธีการที่จะช่วยพัฒนาชุมชนให้ดำเนินไปตามกรรมวิธีเป็นขั้นๆ ซึ่งทำให้ผู้มีเจตจำนงใช้วิธีการนี้ ไม่ว่าจะป็นรัฐบาล เอกชน หรือองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น สามารถดำเนินการต่อไปจนสำเร็จกรรมวิธี ซึ่งกำหนดวัตถุประสงค์เป็นพิเศษ เช่นการพัฒนาชุมชนในประเทศนั้น ก็เป็นวิธีการหรือมาตรการอันหนึ่งของรัฐ ตลอดจนการส่งเสริมการครองชีพของชาวชนบท ส่งเสริมความสามารถในการทำงานร่วมกัน

3. การพัฒนาชุมชนเป็น โครงการ (Community Development as a Program) การดำเนินงานนี้จึงเริ่มต้นด้วยการวางแผน และรายละเอียดต่างๆ ซึ่งระบุถึงกิจกรรมหากมีการดำเนินงานตามระเบียบ หรือรายละเอียดไว้แล้ว ก็ถือได้ว่ากิจกรรมต่างๆ นั้น ได้ทำสำเร็จไปด้วยจุดเน้นหลักของการพัฒนาชุมชน จึงอยู่ที่การบรรลุถึงความสำเร็จตามโครงการเฉพาะกิจกรรมซึ่งสามารถวัดผลและรายงานเป็นข้อมูลตัวเลขได้ มากกว่าจะเน้นเรื่องวิธีการทำงานและตัวคนเหมือนอย่างกรรมวิธีพัฒนาชุมชน

4. การพัฒนาชุมชนเป็นกระบวนการ (Community Development as a Movement) ในแนวความคิดนี้ถือว่า การพัฒนาชุมชนเป็นเรื่องของการเปลี่ยนแปลงในทางจิตใจที่เกิดขึ้นแก่ประชาชน กล่าวคือ มีการเคลื่อนไหวทางจิตใจในทางนิยมชมชื่น หรือไม่เห็นด้วย คือไม่เป็นกลาง (Movement) บ่อยครั้งที่พูดกันว่า งานพัฒนาชุมชนเป็นกระบวนการ โดยปราศจากความหมายที่แน่นอน เกี่ยวกับแนวความคิดในเรื่อง กระบวนการ กระบวนการพัฒนาชุมชนนั้น เปรียบเสมือนกับการรณรงค์ หรือการต่อสู้ของมวลชน เพื่อปฏิรูปสภาพความเป็นอยู่ที่ประชาชนมีความไม่พอใจอย่างรุนแรง และการเข้าร่วมในขบวนการนั้น ด้วยแรงคล้อยใจอย่างแรงกล้าที่อยากจะเห็นความ

เปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้น การพัฒนาชุมชนในทศวรรษนี้ จึงประกอบไปด้วยอุดมการณ์และปรัชญา ซึ่งเข้าร่วมในขบวนการมีความเชื่อและศรัทธาอย่างแน่วแน่ว่า เป็นการกระทำที่ถูกต้อง

สรุปได้ว่าการพัฒนาชุมชนถือเป็นกระบวนการ เพราะเป็นการสร้างสถาบันในด้านความคิดสร้างโครงสร้างขององค์กร ให้รู้จักยอมรับระเบียบวิธีการ และผู้ที่มีความรู้ทางวิชาการ ให้มาช่วยในสิ่งที่เหลือกำลังของคน เป็นการส่งเสริมความนึกคิดเกี่ยวกับการศึกษาให้ดีขึ้น

เป้าหมายของการพัฒนาชุมชน

เมื่อศึกษาวิเคราะห์ปรัชญา แนวคิด ความหมาย ลักษณะ และองค์ประกอบของการพัฒนาชุมชนแล้ว พบว่าการพัฒนาชุมชนมีเป้าหมายที่สำคัญ 2 ประการ คือ การพัฒนาคนให้มีความสุข และการพัฒนากลุ่มคนให้เข้มแข็ง พึ่งตนเองได้ ดังนี้

1. การพัฒนาคนให้มีความสุข

คนมีความสำคัญต่อการพัฒนาชุมชนมาก เพราะคนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา เนื่องจากเป็นผู้มีบทบาทในการพัฒนาชุมชน ทั้งเป็นผู้ดำเนินงาน เป็นผู้ได้รับผลที่เกิดขึ้นและเป็นผู้สืบทอดงานพัฒนาไม่สิ้นสุด คนจึงเป็นเป้าหมายสุดยอดหรือเป้าหมายสูงสุด (Ultimate Goal) ของการพัฒนาชุมชน จึงต้องพัฒนาคนให้มีคุณภาพ คุณธรรม และความสุข

1.1 การพัฒนาคนให้มีคุณภาพ คือ ทำให้คนมีความรู้ ความสามารถ มีทักษะในการประกอบกิจการงานให้บรรลุเป้าหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีความสามารถในการประกอบอาชีพเลี้ยงตนเองและครอบครัวมีความรู้ทางการเมืองและความรู้ที่จำเป็นในการดำรงชีวิต เฉลียวฉลาดมีวิสัยทัศน์ สุขภาพดี บุคลิกภาพดี สามารถพึ่งตนเองได้ ใช้ชีวิตร่วมกับผู้อื่นได้ เป็นต้น

1.2 การพัฒนาคนให้มีความสุข คือ ทำให้คนเป็นคนดีทั้งการคิด การพูด และการประพฤติปฏิบัติอย่างถูกต้องตามกฎหมาย ขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรม เช่น ละเว้นอบายมุข ขยันหมั่นเพียร ซื่อสัตย์สุจริต ยุติธรรม เห็นประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าส่วนตัว เอื้ออาทรต่อคนอื่น รู้จักความพอเพียงในสิ่งต่างๆ มีความอดทนสามารถยับยั้งตนเองไม่ให้ประพฤติชั่วได้ เป็นต้น

1.3 การพัฒนาคนให้มีความสุข คือ การทำให้คนมีความสุขสงบ มีจิตใจดีงามเยือกเย็น มั่นคง ผ่องใส ไม่มีความเครียด มีความสุขุมเยือกเย็น มีเมตตากรุณา รู้จักความพอเพียง รู้จักประมาณ เข้าถึงสัจธรรมของชีวิต มองโลกในแง่ดี ปรับตัวให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลงของสิ่งต่างๆ ได้ เป็นต้น

2. การพัฒนาชุมชนให้เข้มแข็งพึ่งตนเองได้

การพัฒนาชุมชนให้เข้มแข็ง พึ่งตนเองได้ คือ การให้คนในชุมชนมีจิตสำนึกร่วมกัน มารวมตัวกันในลักษณะที่เป็นหุ้นส่วนกันในการกระทำบางอย่าง ด้วยความรักและความเอื้ออาทร

ต่อกัน ภายใต้ระบบการจัดการ ให้เกิดความรู้สึกร่วมกัน เพื่อประโยชน์สาธารณะการรวมตัวกัน อาจจะเป็นกลุ่มเล็กๆ กระจัดกระจายกันก็ได้ แต่สามารถติดต่อสื่อสารกันได้จนกลายเป็นองค์กร (Community Organization) และมีความเชื่อมโยงกันเป็นเครือข่ายย่อยๆ ขึ้น (Community Network) ทำให้เกิดโครงสร้างสังคมแนวใหม่ที่มีความสัมพันธ์กันในแนวราบที่เท่าเทียมกันซึ่งเมื่อประสานกับโครงสร้างที่มีความสัมพันธ์ในแนวดิ่งด้วยความสมานฉันท์แล้วจะทำให้ชุมชนมีความเข้มแข็งขึ้น (Civil Community) ชุมชนเข้มแข็งมีลักษณะสำคัญ ดังนี้

2.1 มีจิตสำนึกชุมชน (Community Consciousness) หรือ เป็นชุมชนที่มีจิตวิญญาณ (Spirituality) คือ สมาชิกสำนึกกว่าตนเองเป็นเจ้าของชุมชน มีความตั้งใจที่จะเข้าร่วมรับผิดชอบ ปัญหาต่างๆ กับบุคคลอื่นอย่างเท่าเทียมกันและมีมิตรภาพ ยอมรับในศักยภาพของกันและกัน และยอมรับในความแตกต่างหลากหลายระหว่างสมาชิก มีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาของชุมชนร่วมกัน เป็นต้น (ทวีศักดิ์ นพเกษร, 2541 : 10)

2.2 มีจิตวิญญาณชุมชน (Community Spirituality) การที่สมาชิกมีความจงรักภักดี ต่อชุมชนเสียสละทำงานเพื่อชุมชน หวังเห็นชุมชน มีสิ่งยึดเหนี่ยวร่วมกัน เช่น วัด เครื่องญาติ หรือความสัมพันธ์ทางสังคมแบบต่างๆ ทำให้ชุมชนมีชีวิตจิตใจเหมือนสิ่งมีชีวิตอย่างหนึ่ง (สัจญา สัจญาวิวัฒน์, 2541 : 17) ความมีจิตวิญญาณชุมชน ทำให้เกิดความปีติความสุขอย่าง ล้นเหลือ และเกิดพลังอย่างมหาศาล เป็นพลังเยียวยา (Healing Power) ที่ทำให้คนและชุมชนมีความสุข (ประเวศ วะสี, 2541 : 14)

จิตวิญญาณชุมชน เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นต่อเนื่องจากการมีจิตสำนึกชุมชน ซึ่ง นอกจากจะทำให้ชุมชนเข้มแข็งโดยตรงแล้ว ยังเป็นพื้นฐานสำคัญที่ทำให้เกิดความเข้มแข็งแก่ชุมชนในด้านอื่นๆ อีกด้วย เพราะเป็นเสมือนการทำให้สมาชิกในชุมชนมีจิตใจแข็งแกร่ง มีความพร้อมที่จะร่วมพลังกันเพื่อพัฒนาชุมชนของตนต่อไป

2.3 เป็นชุมชนเรียนรู้ (Community Learning) คือ สมาชิกช่วยกันเรียนรู้ หรือเรียนรู้ เป็นกลุ่ม มีความตื่นตัวอยู่ตลอดเวลา รู้ข่าวคราวในด้านต่างๆ ทั้งทางเศรษฐกิจ สังคม การเมือง ซึ่งอยู่นอกชุมชนและมีความเกี่ยวข้องกับชุมชนที่เป็นผลมาจากการปฏิบัติหรือประสบการณ์ที่ได้รับร่วมกัน (สัจญา สัจญาวิวัฒน์, 2541:14-15) หรือเป็นกระบวนการเรียนรู้และการตัดสินใจร่วมกัน ความรู้ที่เกิดขึ้นจึงเป็นการเรียนรู้ซึ่งกันและกัน ผ่านการแลกเปลี่ยนข้อมูลความคิดร่วมกัน เพื่อนำไปสู่การตัดสินใจในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ของชุมชน (ทวีศักดิ์ นพเกษร, 2541 : 10)

การเป็นชุมชนเรียนรู้ ทำให้สมาชิกมีการเรียนรู้ร่วมกัน ซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นของการดำเนินงานพัฒนาชุมชนร่วมกัน เพราะผลจากการเรียนรู้ จะนำไปสู่การคิดหาวิธีการที่จะร่วมกันพัฒนาชุมชนของตน

2.4 มีองค์กรชุมชนเข้มแข็ง คือ ประชาชนรวมตัวกันเหนียวแน่น ด้วยจิตสำนึก ชุมชนและจิตวิญญาณชุมชน ผนึกกำลังกัน เพื่อช่วยกันแก้ปัญหาของชุมชน ซึ่งเป็นผลมาจากการเรียนรู้ร่วมกัน ไม่ใช่ต่างคนต่างทำ

2.5 มีการจัดการชุมชนที่ดี (Community Management) คือ สมาชิกของชุมชนมีความสามารถในการจัดการตนเองและชุมชนได้ วางแผน จัดกระบวนการ ดำเนินงานและประเมินผลการพัฒนาชุมชนของตนเองได้ ทำให้องค์กรชุมชนมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

2.6 มีเครือข่ายชุมชน คือ มีกระบวนการเชื่อมโยงสมาชิกในกลุ่มและองค์กรชุมชนต่างๆ เข้าด้วยกัน ด้วยระบบการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพและการประชาสัมพันธ์ด้วยความสมานฉันท์ ทำให้เกิดการรวมจิตสำนึก และจิตวิญญาณของสมาชิก และองค์กรชุมชนต่างๆ ให้มีพลังเข้มแข็ง

2.7 มีภาวะผู้นำชุมชน (Community Leadership) คือ ผู้นำเป็นผู้ประสานความคิดของสมาชิกให้โอกาสสมาชิกได้แสดงความคิดเห็น ไม่ผูกขาดความคิดหรือเป็นเจ้าของชุมชนเพียงผู้เดียว พร้อมทั้งจะเรียนรู้ แลกเปลี่ยนข้อมูลและความคิดเห็นกับผู้อื่น ผนึกตัวเองเข้ากับชุมชนได้อย่างแนบแน่น และร่วมทำประโยชน์เพื่อชุมชน โดยสรุป ผู้นำที่ทำให้ชุมชนเข้มแข็ง คือ ผู้ที่เชื่อมประสานแนวความคิดต่างๆ ของสมาชิกและองค์กรชุมชน เพื่อนำไปปฏิบัติได้อย่างเหมาะสม

2.8 เป็นชุมชนพึ่งตนเองได้ คือ สมาชิกและองค์กรต่างๆ ในชุมชน มีความเข้มแข็งพอที่จะช่วยเหลือ หรือ พึ่งตนเองได้ ทั้งในทางเศรษฐกิจ การเมือง การปกครอง สังคม และวัฒนธรรม ทั้งในยามปกติ และประสบกับภาวะวิกฤติต่างๆ อันเป็นการพัฒนาแบบยั่งยืนที่พึงประสงค์

2.9 เป็นชุมชนสงบสุข ชุมชนเข้มแข็ง เป็นผลสืบเนื่องมาจากการพัฒนาคนให้มีความดีมีคุณธรรม และมีความสุข เมื่อคนมารวมกันเป็นชุมชน และสร้างชุมชนให้เข้มแข็งได้ก็ทำให้คนและชุมชนมีความสุข บรรลุเป้าหมายของการพัฒนาชุมชน

2.10 เป็นการพัฒนาแบบยั่งยืน ชุมชนเข้มแข็งมีลักษณะดังกล่าวมาแล้วข้างต้น ทำให้ชุมชนดำรงอยู่ และดำรงต่อไปได้ โดยไม่ล่มสลาย อันเป็นการพัฒนาแบบยั่งยืนนั่นเอง

สรุปการพัฒนาชุมชน หมายถึง การพัฒนาความคิด ความสามารถของประชาชนให้เกิดความเชื่อมั่น ช่วยเหลือตนเอง เพื่อบ้าน และชุมชน เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตให้มีมาตรฐานความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น โดยความร่วมมือของราษฎรและภาครัฐ

ประวัติพระเทพสุธี

พระเทพสุธีเป็นพระนักพัฒนาที่มองเห็นการณ์ไกลไม่ว่าจะเรื่องของการศึกษาของเด็กและเยาวชน ความเป็นอยู่ของบุคคลที่อยู่ในละแวกวัดและใกล้เคียงจนขยายออกไปสู่ระดับเขต และขยายไปตามจังหวัดต่างๆที่ท่านได้เดินทางไปเยี่ยมเยียน ดังเป็นที่เห็นประจักษ์ในปัจจุบัน ไม่ว่าจะเป็นโครงการต่างๆที่ท่านได้ทำขึ้นมา ก็ได้เห็นเป็นรูปธรรมมากยิ่งขึ้น ส่งผลให้กับผู้คนทั้งหลายได้อยู่ดีกินดี ทั้งการศึกษาของเด็กก็เป็นระบบมาก ผลงานของพระเทพสุธีในด้านการพัฒนามีบทบาทหลายด้านยังประโยชน์ให้แก่ชุมชนและสังคมเป็นอย่างมาก ทั้งในด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิตและการศึกษา จึงเห็นควรที่เผยแพร่ เพื่อเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาชาติต่อไป จึงขอนำเสนอในหัวข้อต่างๆ ดังนี้ (ประวัติวัดนิมมานรดี)

ชื่อ

พระเทพสุธี ฉายา ปิยสิโล อายุ 66 พรรษา 45 วิทยฐานะ น.ธ.เอก, ป.ธ.9

วัดนิมมานรดี แขวงบางหว้า เขตภาษีเจริญ กรุงเทพมหานคร

ปัจจุบันดำรงตำแหน่ง

เจ้าคณะภาค 14

เจ้าอาวาสวัดนิมมานรดี

สถานะเดิม

ชื่อ สมควร นามสกุล อุบลไทร เกิด 5 ๑ 10 ค่ำ ปีมะแม

ตรงกับวันที่ 1 กันยายน พ.ศ. 2492

บิดาชื่อ นายเทียบ อุบลไทร

มารดาชื่อ นางมณี อุบลไทร

บ้านเลขที่ 16 หมู่ที่ 11 ตำบลไทรงาม

อำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม

อุปสมบท

วัน 5 ๑ 8 ค่ำ ปีมะแม ตรงกับวันที่ 23 มิถุนายน พ.ศ. 2514

วัดสโมสรม ตำบลไทรใหญ่ อำเภอไทรน้อย จังหวัดนนทบุรี

พระอุปัชฌาย์ พระครูปัญญาานนทคุณ วัดสโมสรม ตำบลไทรใหญ่

อำเภอไทรน้อย จังหวัดนนทบุรี

พระกรรมวาจาจารย์ พระหวัง เขมิโน วัดเกษตราราม ตำบลไทรงาม

อำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม
 พระอนุสาวนาจารย์ พระบก อุตสาโท วัดสโมสร ตำบลไทรใหญ่
 อำเภอไทรน้อย จังหวัดนนทบุรี

วิทยฐานะ

- พ.ศ. 2505 จบชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ณ โรงเรียนวัดบึงลาดสวย
 ตำบลบางภาษี อำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม
- พ.ศ. 2516 สอบได้นักธรรมชั้นเอก สำนักเรียนคณะจังหวัดนครปฐม
- พ.ศ. 2528 สอบได้เปรียญธรรม 9 ประโยค สำนักเรียนวัดสุวรรณาราม
 เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร
- สมณศักดิ์**
- พ.ศ. 2536 ได้รับพระราชทานสมณศักดิ์เป็นพระราชาคณะชั้นสามัญ
 ในราชทินนาม ที่ **พระศรีปริยัติเวที**
- พ.ศ. 2549 ได้รับพระราชทานสมณศักดิ์เป็นพระราชาคณะชั้นราช
 ในราชทินนาม ที่ **พระราชสุตาดังการ**
- พ.ศ. 2556 ได้รับพระราชทานสมณศักดิ์เป็นพระราชาคณะชั้นเทพ
 ในราชทินนาม ที่ **พระเทพสุธี**
- ความชำนาญการ ด้านการเรียนการสอน, การบรรยายธรรม ด้านนวักรรม

งานด้านการปกครอง

- พ.ศ. 2530 เป็นผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดนิมมานรดี พระอารามหลวง
- พ.ศ. 2531 เป็นรองเจ้าอาวาสวัดนิมมานรดี พระอารามหลวง
- พ.ศ. 2544 เป็นรักษารเจ้าอาวาสวัดนิมมานรดี พระอารามหลวง
- พ.ศ. 2545 เป็นเจ้าอาวาสวัดนิมมานรดี พระอารามหลวง
- พ.ศ. 2546 เป็นพระอุปัชฌาย์
- พ.ศ. 2549 เป็นรองเจ้าคณะภาค 2
- พ.ศ. 2557 เป็นเจ้าคณะภาค 14

งานด้านการศึกษา

- พ.ศ. 2529 เป็นครูสอนพระปริยัติธรรมแผนกธรรมและแผนกบาลี
 สำนักเรียนวัดนิมมานรดี กรุงเทพมหานคร
- พ.ศ. 2529 เป็นอาจารย์ใหญ่สำนักเรียนวัดนิมมานรดี

- พ.ศ. 2529 เป็นกรรมการตรวจประโยคบาลีสนามหลวง
- พ.ศ. 2530 เป็นกรรมการตรวจประโยคธรรมสนามหลวง
- พ.ศ. 2530 เป็นกรรมการควบคุมการสอบประโยคบาลีสนามหลวง
ชั้นประโยค ป.ธ. 8, 9 ณ สนามสอบวัดสามพระยา
- พ.ศ. 2545 เป็นเจ้าสำนักเรียนวัดนิมมานรดี กรุงเทพมหานคร
- พ.ศ. 2550 เป็นประธานกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โรงเรียน
วัดนิมมานรดี เขตภาษีเจริญ กรุงเทพมหานคร
- พ.ศ. 2552 เป็นประธานกรรมการศูนย์การศึกษาพระปริยัติธรรม
แผนกบาลี ประโยค ป.ธ. 6,7,8,9 วัดพระพุทธบาทวรมหาวิหาร
จังหวัดสระบุรี ตามนโยบายของแม่กองบาลีสนาบหลวง
- พ.ศ. 2555 เป็นประธานกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โรงเรียน
วัดบึงลาดสวย ตำบลบางภาษี อำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม

วิธีส่งเสริมการศึกษา ดังนี้

1. ควบคุมดูแลและแนะนำให้พระภิกษุสามเณรมีความเข้าใจในประโยชน์ของการศึกษาเล่าเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรมและแผนกบาลี
2. จัดหาวัสดุอุปกรณ์การศึกษา เช่น สมุด ปากกา หนังสือตำราเรียนมอบให้กับพระภิกษุสามเณร และนักเรียนธรรมศึกษา
3. มีการประชุมคณะผู้บริหาร ครูสอนพระปริยัติธรรมแผนกธรรมและแผนกบาลีเดือนละ 1 ครั้ง เพื่อปรึกษาหารือ และพัฒนาการเรียนการสอน ให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น
4. จัดนิตยภัตถวายแก่ครูสอนพระปริยัติธรรมแผนกธรรมและแผนกบาลี เป็นประจำทุกเดือนที่มีการจัดการเรียนการสอน
5. จัดมอบทุนการศึกษาแก่พระภิกษุสามเณรผู้สอบไล่ได้ในแผนกธรรมและแผนกบาลี

ดังนี้

นักธรรมชั้นตรี	ได้รับทุนการศึกษา	1,000	บาท
นักธรรมชั้นโท	ได้รับทุนการศึกษา	1,200	บาท
นักธรรมชั้นเอก	ได้รับทุนการศึกษา	1,500	บาท
ประโยค 1-2	ได้รับทุนการศึกษา	2,000	บาท
ประโยค ป.ธ. 3	ได้รับทุนการศึกษา	3,000	บาท
ประโยค ป.ธ. 4	ได้รับทุนการศึกษา	4,000	บาท

ประโยชน์ ป.ช. 5	ได้รับทุนการศึกษา	5,000 บาท
ประโยชน์ ป.ช. 6	ได้รับทุนการศึกษา	10,000 บาท
ประโยชน์ ป.ช. 7	ได้รับทุนการศึกษา	15,000 บาท
ประโยชน์ ป.ช. 8	ได้รับทุนการศึกษา	30,000 บาท
ประโยชน์ ป.ช. 9	ได้รับทุนการศึกษา	200,000 บาท

งานด้านการศึกษาสงเคราะห์

ตั้งทุน-เพิ่มทุนการศึกษา

พ.ศ. 2545

ได้ดำเนินการจัดตั้งทุน –เพิ่มทุนการศึกษาสงเคราะห์นักเรียน ระดับชั้น ประถมศึกษา ชื่อบัญชี “วัดนิมมานรดี(ทุนการศึกษาระดับชั้นประถม)” ธนาคาร ซีไอเอ็ม บี ไทย สาขาเดอะมอลล์บางแค เลขที่บัญชี 03-50-0024546-9-03 ปัจจุบันมียอดเงินจำนวน 277,245.11 บาท(สองแสนเจ็ดหมื่นเจ็ดพันสองร้อยสี่สิบห้าบาทสิบเอ็ดสตางค์)

ได้ดำเนินการจัดตั้งทุน-เพิ่มทุนการศึกษาสงเคราะห์นักเรียนระดับ ชั้นมัธยมศึกษา ชื่อบัญชี “วัดนิมมานรดี (ทุนการศึกษาระดับมัธยม)” ธนาคาร ซีไอเอ็มบี ไทย สาขาเดอะมอลล์บางแค เลขที่บัญชี 03-50-0024547-1-03 ปัจจุบันมียอดเงิน จำนวน 461,465.57 บาท (สี่แสนหกหมื่นหนึ่งพันสี่ร้อยหกสิบห้าบาทห้าสิบบาทเจ็ดสตางค์)

ได้ดำเนินการจัดตั้งทุน –เพิ่มทุนการศึกษาสงเคราะห์นักเรียนระดับชั้นอุดมศึกษา ชื่อบัญชี “วัดนิมมานรดี (ทุนสงเคราะห์ น.ร.อุดมศึกษา)” ธนาคารนครหลวงไทย สาขาบางแค เลขที่บัญชี 226-1-01931-5 ปัจจุบันมียอดเงินจำนวน 311,083.70 บาท (สามแสนหนึ่งหมื่นหนึ่งพันแปดสิบสามบาทเจ็ดสิบสตางค์)

รวมการจัดตั้งทุนการศึกษา – เพิ่มทุนการศึกษาสงเคราะห์นักเรียน เป็นจำนวนเงินทั้งสิ้น 1,049,794.38.- บาท(หนึ่งล้านสี่หมื่นเก้าพันเจ็ดร้อยเก้าสิบสี่บาทสามสิบบาทเจ็ดสตางค์)

แจกทุนการศึกษา

พ.ศ. 2550

ดำเนินการแจกทุนการศึกษาสงเคราะห์นักเรียน ระดับชั้นประถมศึกษา โรงเรียนวัดนิมมานรดี เขตภาษีเจริญ กรุงเทพมหานคร จำนวน 30 ทุน ๆ ละ 1,000 บาท รวมเป็นจำนวนเงิน 30,000 บาท (สามหมื่นบาทถ้วน)

ดำเนินการแจกทุนการศึกษาสงเคราะห์นักเรียน ระดับชั้นมัธยมศึกษา โรงเรียนพาณิชย์การ
ภาษาอนุสรณ์บางแค เขตบางแค กรุงเทพมหานคร จำนวน 35 ทุน ๆ ละ 500 บาทรวมเป็นจำนวนเงิน
17,500 บาท (หนึ่งหมื่นเจ็ดพันห้าร้อยบาทถ้วน)

พ.ศ. 2550

ดำเนินการแจกทุนการศึกษาสงเคราะห์นักเรียน ระดับชั้นมัธยมศึกษา โรงเรียนวัด
จันทร์ประดิษฐารามวิทยาคม เขตภาษีเจริญ กรุงเทพมหานคร จำนวน 30 ทุน ๆ ละ 1,000 บาท
รวมเป็นจำนวนเงิน 30,000 บาท (สามหมื่นบาทถ้วน)

ดำเนินการแจกทุนการศึกษาสงเคราะห์นักเรียน ระดับชั้นประถมศึกษา โรงเรียนวัด
นิมมานรดี เขตภาษีเจริญกรุงเทพมหานคร จำนวน 50 ทุน ๆ ละ 1,000 บาท รวมเป็นจำนวนเงิน
50,000 บาท (ห้าหมื่นบาทถ้วน)

ดำเนินการแจกทุนการศึกษาสงเคราะห์นักเรียน ระดับชั้นประถมศึกษา โรงเรียนคลอง
หนองใหญ่ เขตบางแค กรุงเทพมหานคร จำนวน 20 ทุน ๆ ละ 1,000 บาท รวมเป็นจำนวนเงิน
20,000 บาท (สองหมื่นบาทถ้วน)

พ.ศ. 2552

ดำเนินการแจกทุนการศึกษาสงเคราะห์นักเรียน ระดับชั้นประถมศึกษาโรงเรียนวัด
นิมมานรดี เขตภาษีเจริญ กรุงเทพมหานคร จำนวน 64 ทุน ๆ ละ 1,000 บาท รวมเป็นจำนวน
เงิน 64,000 บาท (หกหมื่นสี่พันบาทถ้วน)

ดำเนินการแจกทุนการศึกษาสงเคราะห์นักเรียน ระดับชั้นมัธยมศึกษา โรงเรียนวัด
นิมมานรดี เขตภาษีเจริญ กรุงเทพมหานคร จำนวน 11 ทุน ๆ ละ 1,000 บาท รวมเป็นจำนวนเงิน
11,000 บาท (หนึ่งหมื่นหนึ่งพันบาทถ้วน)

พ.ศ. 2553

ดำเนินการแจกทุนการศึกษาสงเคราะห์นักเรียน ระดับชั้นประถมศึกษา โรงเรียนคลอง
หนองใหญ่ เขตบางแค กรุงเทพมหานคร จำนวน 10 ทุน ๆ ละ 1,000 บาท รวมเป็นจำนวนเงิน
10,000 บาท (หนึ่งหมื่นบาทถ้วน)

ดำเนินการแจกทุนการศึกษาสงเคราะห์นักเรียน ระดับชั้นประถมศึกษา โรงเรียนวัด
นิมมานรดี เขตภาษีเจริญ กรุงเทพมหานคร จำนวน 24 ทุน ๆ ละ 1,000 บาท รวมเป็นจำนวนเงิน
24,000 บาท (สองหมื่นสี่พันบาทถ้วน)

พ.ศ. 2554

ดำเนินการแจกทุนการศึกษาสงเคราะห์นักเรียน ระดับชั้นประถมศึกษา โรงเรียนวัดนิมมานรดี เขตภาษีเจริญ กรุงเทพมหานคร จำนวน 20 ทุน ๆ ละ 1,000 บาท รวมเป็นจำนวนเงิน 20,000 บาท (สองหมื่นบาทถ้วน)

รวมแจกทุนการศึกษา เป็นจำนวนเงิน 276,500.- บาท (สองแสนเจ็ดหมื่นหกพันห้าร้อยบาทถ้วน) รวมการจัดตั้งทุน-เพิ่มทุนและแจกทุนการศึกษาสงเคราะห์นักเรียน เป็นจำนวนเงิน 1,236,294.38-บาท (หนึ่งล้านสองแสนสามหมื่นหกพันสองร้อยเก้าสิบลบาทสามสิบแปดสตางค์)

งานด้านเผยแผ่พระพุทธศาสนา

มีการแสดงพระธรรมเทศนาทุกวันธรรมสวนะ ณ ศาลาการเปรียญ ในเทศกาลเข้าพรรษา มีคณะอุบาสกอุบาสิกาปฏิบัติ ธรรมรักษาศูโบสถศีลเป็นประจำ

ส่งพระภิกษุไปแสดงพระธรรมเทศนาให้แก่ผู้สูงอายุ ณ สถานสงเคราะห์บ้านพักคนชราบางแค เป็นประจำทุกวันธรรมสวนะ

เป็นผู้แสดงพระธรรมเทศนาและนำประชาชนประกอบพิธีเวียนเทียนในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา ณ พระอุโบสถ

มีการจัดกิจกรรมเทศน์มหาชาติเป็นประจำทุกปี ณ ศาลาการเปรียญ

มีการจัดกิจกรรมปฏิบัติธรรมวิปัสสนากัมมัฏฐานแก่พระภิกษุสามเณรวัดนิมมานรดี ในช่วงเข้าพรรษาเป็นประจำทุกปี

ส่งพระภิกษุสามเณรเข้าไปเป็นครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนและจัดกิจกรรมเข้าค่ายอบรมคุณธรรม “ค่ายพุทธบุตร” ณ โรงเรียนวัดนิมมานรดี และ โรงเรียนในชุมชนใกล้เคียง

ส่งพระภิกษุสามเณรเข้าไปจัดการเรียนการสอนและอบรมธรรมศึกษา เพื่อเตรียมสอบธรรมสนามหลวง ณ สนามสอบธรรมศึกษาในสังกัดสำนักเรียนวัดนิมมานรดี จำนวน 7 แห่ง ดังนี้

1. โรงเรียนพณิชยการภาษานุสรณ์บางแค เขตบางแค
2. โรงเรียนบุญยรัตน์บริหารธุรกิจ เขตบางแค
3. โรงเรียนคลองหนองใหญ่ เขตบางแค
4. โรงเรียนวัดนิมมานรดี เขตภาษีเจริญ
5. โรงเรียนราชวินิตประถมบางแค เขตบางแค
6. โรงเรียนบางแค (เนื่องสังวาลย์อนุสรณ์) เขตบางแค
7. โรงเรียนวัดเศวตฉัตร เขตคลองสาน

เป็นวิทยากรบรรยายธรรมเสริมสร้างความรู้แก่พระนวกะในเขตกรุงเทพมหานคร และในเขตภาค 2

เป็นประธานอำนวยการโครงการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อนเป็นประจำทุกปีเป็นประธานอำนวยการโครงการบวชนกขัมมจารี (จีพราหมณ์) เนื่องในวันเฉลิมพระชนมพรรษา 5 ธันวาคมหาราชเป็นประจำทุกปี

เป็นประธานอำนวยการโครงการบวชนกขัมมจารี(จีพราหมณ์)เนื่องในวันเฉลิมพระชนมพรรษา 12 สิงหาคมราชินี (วันแม่แห่งชาติ) เป็นประจำทุกปี โดยนำนักเรียนผู้หญิง ชั้น ป.6 โรงเรียนวัดนิมมานรดี

ดำเนินการจัดสร้างซุ้มเทิดพระเกียรติ และจัดให้มีการทำพิธีจุดเทียนชัยถวายพระพรเนื่องในวันเฉลิมพระชนมพรรษา ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ และสมเด็จพระนางเจ้าฯ เพื่อถวายเป็นพระราชกุศลตามมติมหาเถรสมาคม เป็นประจำทุกปี

เป็นประธานจัดโครงการอุปสมบทหมู่เฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ในวโรกาสมหามงคลเจริญพระชนมายุ 72 พรรษา เป็นระยะเวลา 9 วัน มีข้าราชการ ตำรวจและประชาชน สมัครเข้าอุปสมบทหมู่ จำนวน 96 คน

เป็นวิทยากรบรรยายพิเศษ ในการประชุมผู้ปกครองนักเรียน โรงเรียน วัดนิมมานรดี ปีละ 1 ครั้ง

ดำเนินการร่วมกับโรงเรียนวัดนิมมานรดี และสถานศึกษาในชุมชนใกล้เคียง จัดกิจกรรม “มอบหัวใจให้กับธรรมะ เพื่อ สมรรถนะการปฏิบัติงานสอน” ทั้งนี้ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพของครูผู้สอน จัดเป็นประจำทุกปี

งานด้านสาธารณูปการ

การก่อสร้าง

พ.ศ. 2550

ได้ดำเนินการก่อสร้างกุฏิสงฆ์ทรงไทย 2 ชั้น (กุฏิพิเศษ) ลักษณะเป็นกุฏิคอนกรีตเสริมเหล็ก ชั้นล่างเป็นห้อง 2 ห้อง ชั้นบนเป็น 2 ห้อง มีห้องน้ำภายใน 1 ห้อง ตกแต่งทั้งภายในและภายนอก ขนาดกว้าง 5.50 เมตร ยาว 13.50 เมตร เป็นจำนวนเงินทั้งสิ้น 2,500,000 บาท (สองล้านห้าแสนบาท)

พ.ศ. 2551

ได้ดำเนินการจัดสร้างเต็นท์ผ้าใบเอนกประสงค์ จำนวน 6 หลัง ขนาดกว้าง 7 เมตร ยาว 12 เมตร เป็นจำนวนเงินทั้งสิ้น 348,000 บาท (สามแสนสี่หมื่นแปดพันบาท)

ได้ดำเนินการก่อสร้างเสาไฟริมทาง (เสาकिननी) จำนวน 72 ต้น ขนาดความสูง 5 เมตร เป็นจำนวนเงินทั้งสิ้น 3,600,000 บาท (สามล้านหกแสนบาท)

รวมผลงานการก่อสร้าง เป็นจำนวนเงินทั้งสิ้น 6,448,000.- บาท (หกล้านสี่แสนสี่หมื่นแปดพันบาท)

การบูรณปฏิสังขรณ์

พ.ศ. 2550

ได้ดำเนินการบูรณปฏิสังขรณ์โดยการขยายทางเท้าและสร้างเขื่อน ปรับปรุงภูมิทัศน์ ด้านริมคลองราชมนตรี ลักษณะเทพื้น คอนกรีตเสริมเหล็ก ขนาดยาว 30 เมตร เป็นจำนวนเงินทั้งสิ้น 220,000 บาท (สองแสนสองหมื่นบาท)

พ.ศ. 2551

ได้ดำเนินการบูรณปฏิสังขรณ์ปรับปรุงห้องน้ำด้านหลังศาลาการเปรียญ (ภปร.) จำนวน 18 ห้อง ตกแต่งทาสีใหม่ พร้อมติดตั้งอุปกรณ์เครื่องสุขภัณฑ์ ขนาดกว้าง 1.80 เมตร ยาว 30 เมตร เป็นจำนวนเงินทั้งสิ้น 200,000 บาท (สองแสนบาท)

พ.ศ. 2552

ได้ดำเนินการบูรณปฏิสังขรณ์พระอุโบสถ โดยปรับเปลี่ยนโครงสร้างหลังคาใหม่ทั้งหลัง มุงหลังคาด้วยกระเบื้องปูน้ันสำเร็จรูป เปลี่ยนข้อฟ้า ไบระกา คันทวย และฝ้าผนังใหม่ทั้งหมด เป็นจำนวนเงินทั้งสิ้น 10,200,000 บาท (สิบล้านสองแสนบาท)

พ.ศ. 2553

ได้ดำเนินการจัดสร้างฝ้่าม่านประดับภายในศาลา ภปร. จำนวน 44 ช่อง ขนาดกว้าง 3.50 เมตร ยาว 4 เมตร เป็นจำนวนเงินทั้งสิ้น 484,000 บาท (สี่แสนแปดหมื่นสี่พันบาท)

รวมการบูรณปฏิสังขรณ์ เป็นจำนวนเงินทั้งสิ้น 11,104,000.- บาท (สิบเอ็ดล้านหนึ่งแสนสี่พันบาท)

รวมผลงานด้านสาธารณูปการ (การก่อสร้าง-การบูรณปฏิสังขรณ์เป็นจำนวนเงินทั้งสิ้น 17,552,000.- บาท (สิบเจ็ดล้านห้าแสนห้าหมื่นสองพันบาท)

งานด้านสาธารณสงเคราะห์

พ.ศ. 2550

บริจาคทรัพย์ในการอบรมเจ้าอาวาสใหม่ คณะสงฆ์หนกลาง ณ วัดสามพระยา กรุงเทพมหานคร จำนวนเงิน 5,000 บาท (ห้าพันบาทถ้วน)

บริจาคทรัพย์เพื่อร่วมเป็นเจ้าของอุปถัมภ์พิธีประสาทปริญญา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย จำนวนเงิน 10,000 บาท (หนึ่งหมื่นบาทถ้วน)

พ.ศ. 2551

บริจาคทรัพย์เพื่อร่วมเป็นเจ้าของอุปถัมภ์พิธีประสาทปริญญา ณ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย จำนวนเงิน 10,000 บาท (หนึ่งหมื่นบาทถ้วน)

พ.ศ. 2552

บริจาคทรัพย์ในการอบรมเจ้าอาวาสใหม่ คณะสงฆ์หนกลาง ณ วัดสามพระยา กรุงเทพมหานคร จำนวนเงิน 10,000 บาท (หนึ่งหมื่นบาทถ้วน)

บริจาคทรัพย์ในการจัดงานสัปดาห์เผยแพร่พระพุทธศาสนา วันอาสาฬหบูชา ณ มณฑลพิธีท้องสนามหลวง จำนวนเงิน 5,000 บาท (ห้าพันบาทถ้วน)

พ.ศ. 2553

บริจาคทรัพย์ในการอบรมเจ้าอาวาสใหม่ คณะสงฆ์หนกลาง ณ วัดสามพระยา กรุงเทพมหานคร จำนวนเงิน 10,000 บาท (หนึ่งหมื่นบาทถ้วน)

บริจาคทรัพย์เพื่อร่วมเป็นเจ้าของอุปถัมภ์พิธีประสาทปริญญา ณ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย จำนวนเงิน 10,000 บาท (หนึ่งหมื่นบาทถ้วน)

บริจาคทรัพย์เพื่อสนับสนุนการเรียนการสอนโรงเรียนราชวินิตประถมบางแค เขตบางแค กรุงเทพมหานคร จำนวนเงิน 74,100 บาท (เจ็ดหมื่นสี่พันหนึ่งร้อยบาทถ้วน)

พ.ศ. 2554

บริจาคทรัพย์ในการอบรมเจ้าอาวาสใหม่ คณะสงฆ์หนกลาง ณ วัดสามพระยา กรุงเทพมหานคร จำนวนเงิน 10,000 บาท (หนึ่งหมื่นบาทถ้วน)

บริจาคทรัพย์ร่วมเป็นเจ้าของอุปถัมภ์พิธีประสาทปริญญาบัตร ณ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย จำนวนเงิน ๑๐,๐๐๐ บาท (หนึ่งหมื่นบาทถ้วน)

บริจาคทรัพย์ในการสมทบทุน “การอบรมพระอุปัชฌาย์” วัดปากน้ำ กรุงเทพมหานคร เป็นจำนวนเงิน 10,000 บาท (หนึ่งหมื่นบาทถ้วน)

การสงเคราะห์ที่ทางวัดได้ดำเนินการ มีดังนี้

ดำเนินการสงเคราะห์ช่วยเหลือศพอนาถา อย่างต่อเนื่องโดยวัดรับเป็นภาระในการจัดงานบำเพ็ญกุศลสวดพระอภิธรรมและฌาปนกิจศพ ไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายใด ๆ ทั้งสิ้น

ดำเนินการร่วมกับศูนย์บริจาคโลหิตแห่งชาติ สภากาชาดไทย จัดให้มีการรับบริจาคโลหิตเป็นประจำทุก 3 เดือน มีพระภิกษุสามเณรและประชาชนทั่วไป ร่วมบริจาคโลหิตเป็น จำนวนมาก

ดำเนินการร่วมกับสำนักงานเขตภาษีเจริญ กรุงเทพมหานครจัดกิจกรรมแบ่งปันน้ำใจแก่ผู้สูงอายุและผู้ด้อยโอกาสในสังคม โดยแจกข้าวสารและเงินค่าพาหนะเป็นประจำ ทุกวันที่ 9 ของทุกเดือน มีประชาชนเข้ารับการสงเคราะห์ช่วยเหลือ ประมาณ 400-500 คน/ต่อครั้ง (เริ่มเมื่อวันที่ 9 กรกฎาคม 2551)

พ.ศ. 2554

ได้ดำเนินการเปิดศูนย์พักพิงผู้ประสบอุทกภัย เพื่อช่วยเหลือ ประชาชนผู้เดือดร้อนจากภัยน้ำท่วม โดยมีประชาชนเข้าอยู่อาศัยประมาณ 600 คน ใช้งบประมาณของทางวัดในการดูแลประชาชนตลอดระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในวัด (ระหว่างวันที่ 2 – 29 พฤศจิกายน 2554) รวมงานสาธารณสงเคราะห์ เป็นจำนวนเงินทั้งสิ้น 164,100 บาท (หนึ่งแสนหกหมื่นสี่พันหนึ่งร้อยบาทถ้วน)

งานในหน้าที่ -ปฏิบัติหน้าที่เจ้าอาวาสโดยพระธรรมวินัย ตามคำสั่งเจ้าคณะผู้ปกครองทุกระดับชั้น ตามกฎหมายเถรสมาคม ตามกฎหมายเถรสมาคม

งานในหน้าที่รองเจ้าคณะภาค 2

เนื่องจากได้รับมอบหมายจากเจ้าคณะภาค 2 ให้ทำหน้าที่ กำกับ ดูแลและรับผิดชอบงานด้านศาสนศึกษา การศึกษาสงเคราะห์ และการสาธารณสงเคราะห์ ได้สนองงานและดำเนินการมาอย่างต่อเนื่อง ดังนี้

1. งานการศึกษาพระปริยัติธรรมของคณะสงฆ์ภาค 2

ทำหน้าที่ในการรับ - ส่งเอกสารงานการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรม - บาลี ในเขตภาค 2 รับ-ส่งข้อสอบนักธรรม-บาลี และดำเนินการจัดตรวจข้อสอบนักธรรม และธรรมศึกษาชั้นตรีของคณะสงฆ์ภาค 2 (พระนครศรีอยุธยา อ่างทอง สระบุรี) และการจัดโครงการอบรมบาลีก่อนสอบประจำปี เช่น.-

1.1 งานการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรม

พ.ศ. 2549 เป็นรองประธานอำนวยการในการตรวจข้อสอบธรรมสนามหลวง นักธรรมชั้นตรี ประจำปี 2549 เมื่อวันที่ 21 พฤศจิกายน 2549 ที่วัดอ่างทองวรวิหาร จังหวัดอ่างทอง

พ.ศ. 2550 เป็นรองประธานอำนวยการในการตรวจข้อสอบธรรมสนามหลวง นักธรรมชั้นตรี ประจำปี 2550 เมื่อวันที่ 6 พฤศจิกายน 2550 ที่วัดบรมวงศัศรวาราม จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

พ.ศ. 2551 เป็นรองประธานอำนวยการในการตรวจข้อสอบธรรมสนามหลวง นักธรรมชั้นตรี ประจำปี 2551 เมื่อวันที่ 29 ตุลาคม 2551 ที่วัดพระพุทธรบาทราชวรมหาวิหาร จังหวัดสระบุรี

พ.ศ. 2552 เป็นรองประธานอำนวยการในการตรวจข้อสอบธรรมสนามหลวง นักธรรมชั้นตรี ประจำปี 2552 เมื่อวันที่ 20 พฤศจิกายน 2552 ที่วัดอ่าทองวรวิหาร จังหวัดอ่างทอง

พ.ศ. 2553 เป็นรองประธานอำนวยการในการตรวจข้อสอบธรรมสนามหลวง นักธรรมชั้นตรี ประจำปี 2553 เมื่อวันที่ 14 พฤศจิกายน 2553 ที่วัดพระพุทธรบาทราชวรมหาวิหาร จังหวัดสระบุรี

พ.ศ. 2554 เป็นรองประธานอำนวยการในการตรวจข้อสอบธรรม สนามหลวง นักธรรมชั้นตรี ประจำปี 2553 เมื่อวันที่ 19 ธันวาคม 2554 ที่วัดพญูเชิงวรวิหาร จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ได้คัดเลือกพระสงฆ์มาเป็นผู้นำประโยคนักธรรมชั้น โท - เอก ไปเปิดสอบ ณ สนามสอบประจำจังหวัดในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 2

1.2 งานการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี

จัดโครงการอบรมบาลีก่อนสอบ ภาค 2 ประจำปี

พ.ศ. 2550 เป็นรองประธานคณะกรรมการอำนวยการในการจัดโครงการอบรม บาลีก่อนสอบของคณะสงฆ์ภาค 2 ปีที่ 9 ประโยค 1-2 และประโยค ป.ธ.3-4-5 ระหว่างวันที่ 25 มกราคม - 8 กุมภาพันธ์ 2550 ระยะเวลาในการอบรม 15 วัน ณ วัดต้นสน จังหวัดอ่างทอง มีผู้เข้าอบรมจำนวน 427 รูป

เป็นรองประธานคณะกรรมการอำนวยการในการสอบบาลีสนามหลวง ครั้งที่ 2 ประจำปี 2550 ระหว่างวันที่ 12 - 14 เมษายน 2550 ณ สนามสอบวัดอ่าทองวรวิหาร จังหวัดอ่างทอง

พ.ศ. 2551 เป็นรองประธานคณะกรรมการอำนวยการในการจัดโครงการอบรม บาลีก่อนสอบของคณะสงฆ์ภาค 2 ปีที่ 10 ประโยค 1-2 และประโยค ป.ธ.3-4-5 ระหว่างวันที่ 13 - 27 กุมภาพันธ์ 2551 ระยะเวลาในการอบรม 15 วัน ณ วัดต้นสน จังหวัดอ่างทอง มีผู้เข้าอบรมจำนวน 478 รูป

เป็นรองประธานคณะกรรมการอำนวยการในการสอบบาลีสนามหลวง ครั้งที่ 2 ประจำปี 2551 ระหว่างวันที่ 30 เมษายน - 2 พฤษภาคม 2551 ณ สนามสอบวัดบรมวงศัศุวราม จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

พ.ศ. 2552 เป็นรองประธานคณะกรรมการอำนวยการในการจัดโครงการอบรมบาลีก่อนสอบของคณะสงฆ์ภาค 2 ปีที่ 11 ประโยค 1-2 และประโยค ป.ธ.3-4-5 ระหว่างวันที่ 1 - 15 กุมภาพันธ์ 2552 ระยะเวลาในการอบรม 15 วัน ณ วัดต้นสน จังหวัดอ่างทอง มีผู้เข้าอบรมจำนวน 628 รูป

เป็นรองประธานคณะกรรมการอำนวยการในการสอบบาลีสนามหลวง ครั้งที่ 2 ประจำปี 2552 ระหว่างวันที่ 19 - 21 เมษายน 2552 ณ สนามสอบวัดพระพุทธบาทราชวรมหาวิหาร จังหวัดสระบุรี

เป็นประธานกรรมการบริหารศูนย์การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี ชั้นประโยค ป.ธ.6, 7, 8, 9 ของคณะสงฆ์ภาค 2 ณ ศูนย์นาร่องวัดพระพุทธบาทราชวรมหาวิหาร จังหวัดสระบุรี ตามนโยบายของแม่กองบาลีสนามหลวง

พ.ศ. 2553 เป็นรองประธานคณะกรรมการอำนวยการในการจัดโครงการอบรมบาลีก่อนสอบของคณะสงฆ์ภาค 2 ปีที่ 12 ประโยค 1-2 และประโยค ป.ธ.3-4-5 ระหว่างวันที่ 22 มกราคม - 5 กุมภาพันธ์ 2553 ระยะเวลาในการอบรม 15 วัน ณ วัดต้นสน จังหวัดอ่างทอง มีผู้เข้าอบรมจำนวน 601 รูป

เป็นรองประธานคณะกรรมการอำนวยการในการสอบบาลีสนามหลวง ครั้งที่ 1 ประจำปี 2553 ระหว่างวันที่ 9 - 11 เมษายน 2553 ณ สนามสอบวัดบรมวงศัศุขาราม จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

พ.ศ. 2554 เป็นรองประธานคณะกรรมการอำนวยการในการจัดโครงการอบรมบาลีก่อนสอบของคณะสงฆ์ภาค 2 ปีที่ 13 ประโยค 1-2 และประโยค ป.ธ.3-4-5 ระหว่างวันที่ 10 - 24 กุมภาพันธ์ 2554 ระยะเวลาในการอบรม 15 วัน ณ วัดต้นสน จังหวัดอ่างทอง มีผู้เข้าอบรมจำนวน 612 รูป

เป็นรองประธานคณะกรรมการอำนวยการในการสอบบาลีสนามหลวง ครั้งที่ 2 ประจำปี 2554 ระหว่างวันที่ 28 - 30 เมษายน 2554 ณ สนามสอบวัดพระพุทธบาทราชวรมหาวิหาร จังหวัดสระบุรี

พ.ศ. 2555 เป็นรองประธานคณะกรรมการอำนวยการในการจัดโครงการอบรมบาลีก่อนสอบของคณะสงฆ์ภาค 2 ปีที่ 14 ประโยค 1-2 และประโยค ป.ธ.3-4-5 ระหว่างวันที่ 30 มกราคม - 13 กุมภาพันธ์ 2555 ระยะเวลาในการอบรม 15 วัน ณ วัดต้นสน จังหวัดอ่างทอง มีผู้เข้าอบรมจำนวน 560 รูป

เป็นรองประธานคณะกรรมการอำนวยการในการสอบบาลีสนามหลวง ครั้งที่ 2 ประจำปี 2555 ระหว่างวันที่ 16 – 18 เมษายน 2555 ณ สนามสอบวัดพนัญเชิงวรวิหาร จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ได้คัดเลือกพระเถระผู้มีวิทย์ฐานะสมควรเป็นผู้นำประโยคบาลี สนามหลวง ไปเปิดสอบ ณ สนามสอบบาลีประจำจังหวัดในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 2

2. งานการประชุมคณะสงฆ์ในเขตปกครองภาค 2

เข้าร่วมประชุมพระสังฆาธิการระดับจังหวัดในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 2 ตามวาระตามนโยบายของคณะสงฆ์ ณ สถานที่ที่จัดประชุมตามวาระที่เจ้าคณะภาคกำหนดไว้ในจังหวัดในเขตปกครองและเข้าร่วมประชุมกับพระสังฆาธิการระดับจังหวัดซึ่งประชุมสัญจรตามวาระที่เหมาะสม

3. งานด้านการเผยแผ่ในเขตปกครองภาค 2

เป็นวิทยากรถวายความรู้ให้แก่เจ้าคณะพระสังฆาธิการ ระดับเจ้าคณะอำเภอ รองเจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบล รองเจ้าคณะตำบลและเลขานุการ ในการประชุมพระสังฆาธิการ ตามมติมหาเถรสมาคม

เป็นวิทยากรถวายความรู้แก่พระสังฆาธิการผู้เข้ารับการศึกษาฝึกซ้อมบวรม พระอุปัชฌาย์ของคณะสงฆ์ในเขตปกครองภาค 2, 3, 14, 15 ในหัวข้อเรื่อง “กฎฯ 17 หมวดจริยาพระอุปัชฌาย์” ณ วัดไร่จิง อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม

ได้รับอาราธนาเป็นวิทยากรบรรยายถวายความรู้แก่พระภิกษุ-สามเณร เรียนธรรมวินัยในช่วงเทศกาลเข้าพรรษา ตามศูนย์เรียนรวมของคณะสงฆ์อำเภอในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 2

4. งานสาธารณสงเคราะห์ในเขตปกครองภาค 2

ร่วมกับสำนักงานเจ้าคณะภาค 2 และมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ดำเนินการรับบริจาคจตุปัจจัยและเครื่องอุปโภคบริโภคจากผู้มีจิตศรัทธา เพื่อนำไปช่วยเหลือพระภิกษุสามเณร และประชาชนผู้ที่ประสบอุทกภัย ในเขตภาค 2

5. งานตรวจการณัคณะสงฆ์ในเขตปกครองภาค 2

ได้ออกตรวจการณัตามที่เจ้าคณะภาคมอบหมายงานด้านศาสนศึกษาการศึกษา สงเคราะห์ และการสาธารณสงเคราะห์ โดยตรวจเยี่ยมวัดที่เป็นสนามสอบธรรมสนามหลวง สนามสอบบาลีสนามหลวง สำนักศาสนศึกษาและวัดที่มีการปฏิบัติกรรมฐาน อบรมเยาวชน ตลอด

พระผู้ให้ครองใจชน

พระบัญชาสมเด็จพระสังฆราช	เป็นประกาศแห่งสงฆ์ผู้ทรงศีล
ศิษย์ทั้งปวงปลาบปลื้มใจได้ยลยิน	เหงื่อหลวงพ่อกที่ไหลรินไม่เปล่านั้น
ที่ทุ่มเทาทำไปไซ่มุ่งหวัง	ลากยศ สรรเสริญอย่างชนทั้งหลาย
ยอมเหน้อยยากตรากตรำทั้งใจกาย	ผลสุดท้ายได้ช่วยคนพ้นลำเค็ญ
แต่ละวันตั้งจะแยกได้หลายร่าง	ทั้งงานสร้างอสังหาที่แลเห็น
สร้างกุฎิ เสนาสนะล้วนจำเป็น	สร้างไม่เว้น สร้างคนเป็นคนดี
จะเนิ่นนานปานใดไม่แปรเปลี่ยน	ถิ่นเคยเนาเฝ้าวนเวียนไม่หน่ายหนี
สร้างโรงเรียนแก้ปัญหามรณามี	เป็นอาจารย์พลี เพื่อครูบา
สร้างศูนย์ปฏิบัติธรรมน้อมนำจิต	ยกระดับชีวิตแผ่ศาสนา
สอนนักธรรมบาลีมีวิชา	ทั้งพระเณรก้าวหน้าไฝหาธรรม
สร้างโอกาสก้าวไกลให้ผู้น้อย	ทั้งผู้ด้อยโอกาสพลาดถลำ
ทั้งให้ทุนการศึกษาทั้งน้อมนำ	ทั้งให้ธรรม ให้ปัญญา พาเจริญ
เมื่อนึกย้อนกลับ ไปปีห้าสี่	สมแล้วที่ปวงชนคนสรรเสริญ
อุทกภัยครานั้นหนักเหลือเกิน	ทุกก้าวเดินน้ำหลากมาพาลำเค็ญ
เกือบเจ็ดร้อยชีวิที่มีทุกข์ยาก	คราลำบากเหลือหวหาใคร ไม่แลเห็น
หลวงพ่อบรรเทาช่วยดับร้อนผ่อนจนเย็น	ท่านจึงเป็น “พระผู้ให้” ใจเมตตา
ด้วยมุ้งมัน ฟันฝามาบัดนี้	สร้างกรรมดีอุทิศพลีเพื่อศาสนา
จรโลงโลกด้วยธรรมนำปัญญา	จุดเกิดมาเพียงเพื่อให้ใจเปี่ยมบุญ
พระบัญชาปกครองสงฆ์ภาคสิบสี่	ขอคุณธรรมความดีช่วยนำหนุน
อยู่แห่งใดบารมีจักเพิ่มพูน	เป็นใบบุญเบิกทางสว่างสกกล
พุทธศาสตร์คุณปฏิบัติ	เป็นนิมิตหมายมามหากุศล
ผลานิสงส์พระผู้ให้ครองใจชน	ปัญญาล้วนปราศรัยทางโลกเปรีื่องทางธรรม
ขอเดชะอำนาจคุณใด	เป็นตบะ เป็นปัจจัยที่เลอล้ำ
หลวงพ่อกศ หลวงปู่เต็ม โปรคน้อมนำ รักษาธรรม รักษาหลวงพ่อก ขอนมัสการ..	

คณะศิษย์น้อมถวายมุทิตาคารวะ

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยในประเทศ

พระครูสังฆรักษ์พิศวีร์ ชีรปญฺโญ (2551: บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่อง “บทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ : กรณีศึกษา พระสังฆาธิการในจังหวัดนนทบุรี” วัตถุประสงค์เพื่อศึกษารolesพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ : กรณีศึกษา พระสังฆาธิการในจังหวัดนนทบุรี ผลการวิจัยพบว่า การจัดประชุมพระภิกษุสามเณรเพื่ออบรมด้านวัตรปฏิบัติตามหลักพระธรรมวินัย ถึงจะมีการปฏิบัติมากก็จริง แต่บางวัดโดยเฉพาะเจ้าอาวาสยังไม่ค่อยเคร่งครัดเท่าที่ควร ทั้งนี้ควรกำหนดเป็นตารางการทำงานวัตรไว้อย่างชัดเจน และถ้าพระรูปใดไม่ได้ลงมาทำกิจวัตรก็ควรจะมีบทกำหนดลงโทษไว้อย่างชัดเจน นอกจากพระรูปนั้นคิดภารกิจจำเป็น เช่น สอนหนังสือในโรงเรียน เป็นต้น

พระมหานรินทร์ สุวรรณโชติ (2551: บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่อง บทบาท หลวงพ่อเป็นจิตคุโณ กับงานพัฒนาชุมชน วัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาภูมิหลังความเป็นมาของชุมชนตำบลบางแก้วฟ้า 2) ศึกษาบทบาทของหลวงพ่อเป็น จิตคุโณ กับงานพัฒนาชุมชน 3) ศึกษาแนวทางการพัฒนาชุมชนตำบลบางแก้วฟ้าของหลวงพ่อเป็น จิตคุโณ ในการวิจัยครั้งนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยมีกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญประกอบไปด้วย กลุ่มชาวบ้านพระสงฆ์ ผู้นำท้องถิ่น ปราชญ์ชาวบ้าน ครูอาจารย์ บุคลากรทางการศึกษา และเจ้าหน้าที่สาธารณสุข แพทย์ พยาบาล จำนวน 33 ท่าน ผู้วิจัยใช้การสังเกต (Observation) การสังเกตแบบมีส่วนร่วม การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In – depth Interview) และการศึกษาจากเอกสารเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ การสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง แนวทางการสังเกต โดยมีผู้วิจัยเป็นเครื่องมือสำคัญในการวิจัย ส่วนการวิเคราะห์ข้อมูลผู้วิจัยใช้วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์เอกสาร (Documentary Analysis) การวิเคราะห์แบบอุปนัย (Inductive Analytic) และการวิเคราะห์การจำแนกประเภทของข้อมูล (Typological Analysis) ผลการวิจัยพบว่า 1) บทบาทในการพัฒนาของหลวงพ่อเป็น จิตคุโณ ในด้านเศรษฐกิจท่านเป็นผู้จัดการชุมชน (Community Manager) ประสานความร่วมมือในการพัฒนาเศรษฐกิจ เพื่อให้เกิดการสร้างอาชีพรายได้ และความสะดวกในการดำเนินชีวิต ในด้านการศึกษา หลวงพ่อเป็นท่านเป็นนักการศึกษา (Educator) ท่านเป็นผู้ใฝ่รู้ อบรมสั่งสอนในแง่ของศาสนาและการดำเนินชีวิต ประสานและส่งเสริมสนับสนุนการศึกษาระหว่างวัดกับชุมชน ด้านสาธารณสุข หลวงพ่อเป็นท่านเป็น

ผู้มีความรู้เรื่องยาสมุนไพร โดยตัวท่านเองเป็นผู้รักษา (Actor) และมีบทบาทในการแสวงหาความร่วมมือกับคนในชุมชน อนุเคราะห์ เกื้อกูล ชุมชน สร้างโรงพยาบาล หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง สาธารณสุข ด้านศาสนา วัฒนธรรมประเพณี และศรัทธา หลวงพ่อมีบทบาทในการส่งเสริม และเผยแผ่ธรรม (Extension Worker) ด้วยการเทศนาและสนทนาธรรมกับทุกคน ประพฤติ ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี (Demonstrator) แก่พระและชุมชน เป็นผู้เชื่อมความสัมพันธ์ (Linker) และสร้างศรัทธาให้กับชุมชน

แนวทางการพัฒนาของหลวงพ่อเป็น จิตคุโณ ท่านจะมีแนวทาง โดยการสร้างศรัทธา ท่านทำตนเป็นแบบอย่าง (Role Model) ให้กับคนในชุมชน สังคม ท่านเป็นศูนย์รวมจิตใจของคนในชุมชนให้เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนา แนวทางการพัฒนาของท่านจะเป็นการพัฒนาอย่าง สมดุล หรือการพัฒนาแบบองค์รวม (Holistic) โดยมีการพัฒนามิติทางวัตถุซึ่งเป็นปัจจัยพื้นฐาน ด้วยหัวใจของนักพัฒนา และในขณะเดียวกันก็มีการพัฒนาทางด้านจิตใจควบคู่กันไปด้วย โดยใช้ หลักของ บ้าน วัด โรงเรียน หรือ “บวร” ในการพัฒนาชุมชนตำบลบางแก้วฟ้า

พระชนดล นาคพิพัฒน์ (2551: บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่อง “การบริหารกิจการคณะสงฆ์ จังหวัดบุรีรัมย์” วัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดบุรีรัมย์ ผลการวิจัยพบว่า พระสังฆาธิการในจังหวัดบุรีรัมย์ มีบทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์โดยรวมอยู่ในระดับ ปานกลาง และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่ามีบทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในด้าน การปกครองอยู่ในระดับมาก ส่วนด้านศาสนศึกษา การศึกษาสงเคราะห์ การเผยแผ่พระพุทธศาสนา การสาธารณูปการ และการสาธารณสงเคราะห์อยู่ในระดับปานกลาง ส่วนผลการเปรียบเทียบ บทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดบุรีรัมย์ พบว่า พระสังฆาธิการที่มีอายุ ตำแหน่งพระสังฆาธิการ จำนวนพรรษาวุฒิการศึกษาทางสามัญ การศึกษาทางธรรม วุฒิกการศึกษาทางเปรียญธรรม และประสบการณ์ในการปฏิบัติหน้าที่ของพระสังฆาธิการที่แตกต่างกัน มีบทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ไม่แตกต่างกัน

อารยา กอบความดี (2551 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่อง “การบริหารวัดตามหลักธรรมาภิบาล : กรณีศึกษาวัดสามพราน จังหวัดนครปฐม, วัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการบริหารวัดตามหลักธรรมาภิบาล : กรณีศึกษาวัดสามพราน จังหวัดนครปฐม ผลการวิจัยพบว่า องค์ประกอบและกลไกการบริหารวัด แต่ละแห่ง สามารถประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลเพื่อการบริหารวัดได้อย่างเหมาะสม โดยใช้ หลักธรรมวินัยนำหน้า ใช้หลักธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้าเป็นต้นแบบ หากมีปัญหาการจัดการ

ทางสังคม เศรษฐกิจ ก็ประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาล เพื่อการป้องกัน และแก้ไขปัญหาได้อย่างกลมกลืน ผลการวิจัย การบริหารวัดสามพรานตามหลักธรรมาภิบาล พบว่า ทุกมิติของการบริหารกิจการของวัดสามพรานสามารถกำหนดเทคนิค สาธารณสุขของการใช้หลักธรรมาภิบาลแต่ละหัวข้อได้อย่างชัดเจน ส่วนแนวทางวิธีการประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลกับการบริหารวัดโดยทั่วไปนั้น การวิจัยพบว่า ควรมีขั้นตอนดำเนิน 4 ขั้นตอน คือ 1. การศึกษาวิเคราะห์ปัจจัยแวดล้อมพื้นฐานของวัดด้านชุมชนด้านสังคม ด้านบุคคล ด้านวัฒนธรรม และการจัดการของวัด 2.การวิเคราะห์รูปแบบการบริหารวัดตามหลัก ธรรมาภิบาล 3. ออกแบบการประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาล และ 4. การดำเนินการตามที่กำหนดไว้ให้ครบทุกด้าน และดำเนินการทุกขั้นตอน คือ การอบรมความรู้ด้านธรรมาภิบาล การจัดทำระบบการบริหารด้วยการจัดทำคู่มือธรรมาภิบาล มีการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ สร้างการรับรู้และการยอมรับรูปแบบการบริหาร และมีการติดตามประเมินผลอย่างต่อเนื่อง และเป็นระบบ ก็จะทำให้วัดมีรูปแบบบริหารวัดด้วยหลักธรรมาภิบาลที่ชัดเจนเป็นระบบ และเป็นรูปธรรมชัดเจนยิ่งขึ้น

พระฉัฐพล ดิธมฺโม (ปราบพินาศ)(2552: บทคัดย่อ) "ได้ศึกษาเรื่อง " การบริหารงานวัด โดยการประยุกต์ใช้พรหมวิหาร 4 ตามความคิดเห็นของพระสงฆ์ในเขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร" วัดอุประสงฆ์เพื่อศึกษาการบริหารงานวัดโดยการประยุกต์ใช้พรหมวิหาร 4 ตามความคิดเห็นของพระสงฆ์ในเขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า การบริหารงานวัดโดยการประยุกต์ใช้พรหมวิหาร 4 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อจำแนกเป็นรายด้าน อยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อยตามค่าเฉลี่ย คือ ด้านการศาสนศึกษา ด้านสาธารณสงเคราะห์ ด้านสาธารณูปการ ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ด้านการศึกษาสงเคราะห์และด้านการปกครอง ผลการเปรียบเทียบระดับการบริหารงานวัดโดยการประยุกต์ใช้พรหมวิหาร 4 ตามความคิดเห็นของพระสงฆ์ในเขตธนบุรี กรุงเทพมหานครจำแนกตามคุณลักษณะส่วนบุคคล พบว่า พระสงฆ์มีความคิดเห็นแตกต่างกันตามพรรษาและวุฒิการศึกษาบาลี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนพระสงฆ์ในวัด เขตธนบุรีที่มีอายุ วุฒิกการศึกษา วุฒิกศึกษานักธรรมต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการบริหารงานวัดตามหลักพรหมวิหาร 4 ของพระสงฆ์ในวัดเขตธนบุรีไม่แตกต่างกัน

พระมหาชวลิต ชาติเมธี (คงแก้ว)(2552 :บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่อง “บทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ : ศึกษาเฉพาะกรณี พระสังฆาธิการในจังหวัดภูเก็ต” วัตถุประสงค์เพื่อศึกษาบทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ : ศึกษาเฉพาะกรณี พระสังฆาธิการในจังหวัดภูเก็ต ผลการวิจัยพบว่า พระสังฆาธิการมีบทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ทั้ง 6 ด้าน โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง การเปรียบเทียบความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคลพบว่า พระภิกษุสามเณรในจังหวัดภูเก็ตมีความคิดเห็นแตกต่างกันตามสถานภาพ อายุ จำนวนพรรษา วุฒิการศึกษาสามัญ วุฒิการศึกษาทางธรรม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.05 ส่วนพระภิกษุสามเณรที่มีวุฒิการศึกษาทางเปรียญธรรมต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในจังหวัดภูเก็ต ไม่แตกต่างกัน

พระมหามณเฑียร วรธมโม (ซ้ายเกลี้ยง) (2552 :บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่อง “บทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดพังงา” วัตถุประสงค์เพื่อศึกษาบทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดพังงา ผลการวิจัยพบว่า บทบาทการปฏิบัติงานในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดพังงา ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน แล้วพบว่า บทบาทการปฏิบัติงานในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดพังงาอยู่ในระดับปานกลางได้แก่ ด้านการศาสนศึกษาและด้านการศึกษาสงเคราะห์อยู่ในระดับปานกลาง สำหรับด้านอื่นๆอยู่ในระดับมากทุกด้าน ผลการเปรียบเทียบระดับบทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดพังงา พบว่า พระสังฆาธิการที่มีอายุและจำนวนพรรษาต่างกัน มีบทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนพระสังฆาธิการที่มีตำแหน่งวุฒิทางการศึกษาสามัญ วุฒิทางการศึกษาทางธรรม และวุฒิทางการศึกษาทางเปรียญธรรมต่างกัน มีบทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ไม่แตกต่างกัน

พระครูนนทมงคลวิศิษฐ์(2557:บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่อง บทบาทของพระสังฆาธิการต่อการพัฒนาสังคม ในจังหวัดนนทบุรี วัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อศึกษาบทบาทของพระสังฆาธิการต่อการพัฒนาสังคมในจังหวัดนนทบุรี 2) เพื่อศึกษาเปรียบเทียบบทบาทของพระสังฆาธิการต่อการพัฒนา สังคมในจังหวัดนนทบุรี จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล 3) เพื่อศึกษาปัญหาและข้อเสนอแนะ บทบาท ของพระสังฆาธิการต่อการพัฒนาสังคมในจังหวัดนนทบุรี กลุ่มตัวอย่าง คือ พระสังฆาธิการในจังหวัด นนทบุรี จำนวน 220 รูป จากนั้นเปิดตารางสำเร็จรูปของเครจซี่และมอร์แกน (R. V. Krejcie

and D.W. Morgan, 1970) ได้จำนวนกลุ่มตัวอย่าง 142 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบสอบถาม ผลการวิจัยพบว่า ผู้ที่มีวุฒิการศึกษาทางธรรมจบนักธรรมเอก ส่วนใหญ่ไม่มีวุฒิการศึกษาทางการเปรียญธรรม ส่วนวุฒิการศึกษาสามัญศึกษายกมัธยมศึกษาตอนต้น ตำแหน่งทางคณะสงฆ์ คือ เป็นรองเจ้าอาวาสหรือผู้ช่วยเจ้าอาวาสมากที่สุด บทบาทของพระสังฆาธิการต่อการพัฒนาสังคมภาพรวมอยู่ในระดับมาก ในทั้ง ๕ ด้าน ด้านสังคม ด้านวัฒนธรรมและด้านสิ่งแวดล้อม อยู่ในระดับมาก ส่วนด้านเศรษฐกิจและด้านสาธารณสุข ในระดับปานกลาง ผลการเปรียบเทียบบทบาทของพระสังฆาธิการต่อการพัฒนาสังคมในจังหวัดนนทบุรี โดยมีปัญหาและอุปสรรคและข้อเสนอแนะบทบาทของพระสังฆาธิการต่อการพัฒนาสังคม คือ เรื่องของการขาดงบประมาณสนับสนุนจากหน่วยงานของรัฐที่มีส่วนเกี่ยวข้อง, ขาดแคลนบุคลากรที่มีความรู้ทำงานด้วยใจและไม่หวังผลตอบแทน ด้านเศรษฐกิจ ขาดแคลนบุคลากรที่มีความรู้ด้านเศรษฐกิจแบบบูรณาการ และควรมีกองทุนเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับระบบเศรษฐกิจในชุมชนและด้านสิ่งแวดล้อม ประชาชนขาดจิตสำนึกและไม่เข้าใจการอนุรักษ์ สิ่งแวดล้อม และประชาชนไม่ค่อยสนใจเรื่องสิ่งแวดล้อม

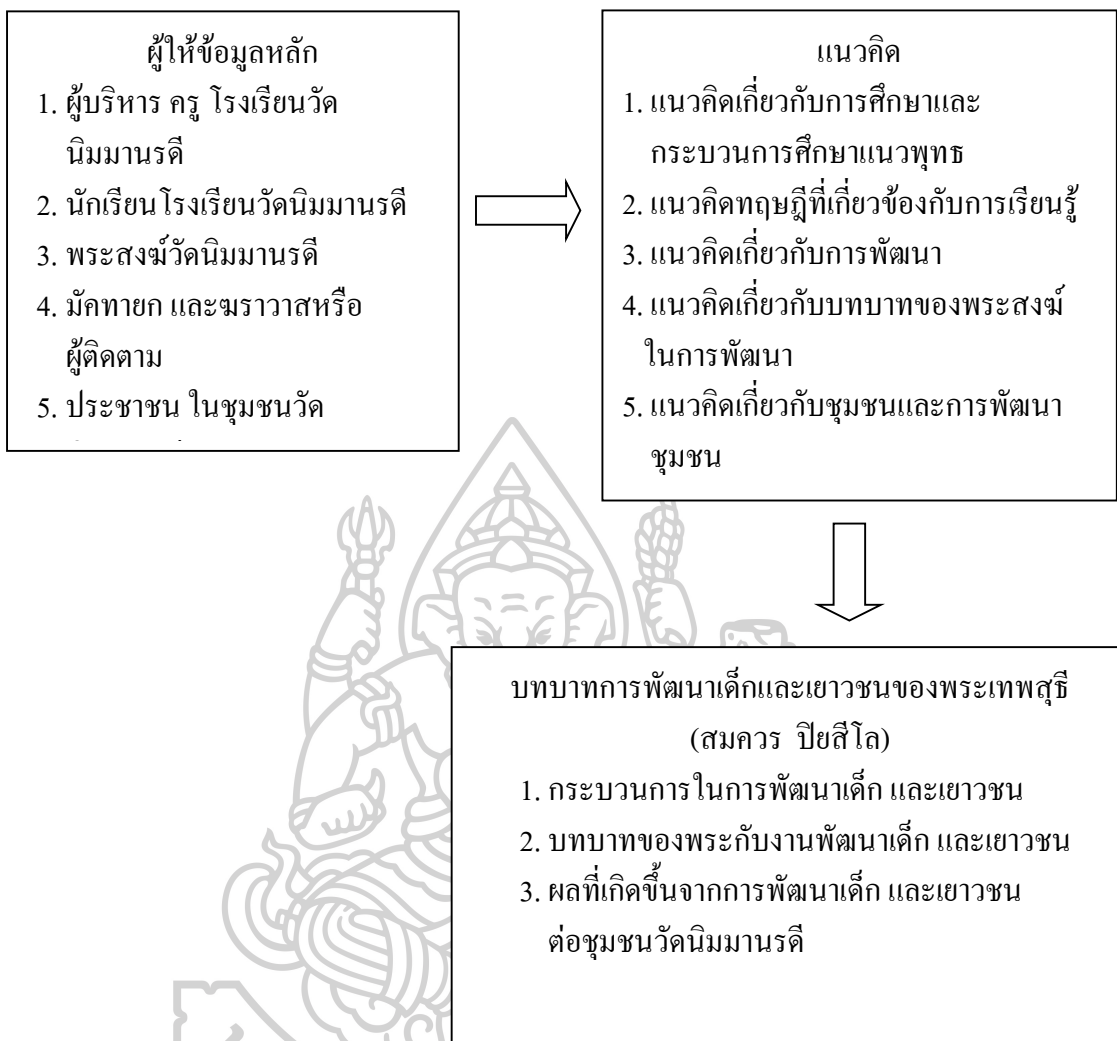
งานวิจัยต่างประเทศ

Gorzycki (2003 : 776-A) ได้ศึกษาความคล้ายคลึงกันระหว่าง รูปแบบการพัฒนาการทางความรู้เกี่ยวกับการพัฒนาจริยธรรมตามที่กล่าวไว้โดย จิน เปียเจต์ (1932) กับลอร์เรนซ์ โคห์ลเบิร์ก (1969) ชุมชนเชิงวิทยาศาสตร์ทางสังคม (เช่น สภาสังคมศึกษาแห่งชาติ) กับคำสั่งของศาสนาคริสตันิกายคาทอลิก เรื่อง การเติบโตทางจริยธรรม การศึกษาได้ระบุงค์ประกอบที่จำเป็น 6 ประการ วิเคราะห์เนื้อหาพบว่า มีองค์ประกอบสำคัญของการพัฒนาจริยธรรม 6 องค์ประกอบ การคิดเชิงวิพากษ์วิจารณ์และมุมมองที่หลากหลายเป็นตัวแทนได้มากที่สุด ในการปรับทัศนคติและตอนวิพากษ์วิจารณ์ก่อนเรียนบทวิจัย ระดับการพัฒนาจริยธรรม แบบบูรณาการเข้าในหลักสูตรประวัติศาสตร์มีน้อย เพราะมีเนื้อหาตำรา ความชอบของครู และการฝึกอบรมอยู่มาก

Porco (2003 : 827-A) ได้อธิบายปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อการพัฒนาจริยธรรมทางความรู้ของนักศึกษา และอธิบายผลของประสบการณ์ในวิทยาลัยที่มีต่อการเติบโตทางจริยธรรมของนักศึกษาปริญญาตรี คำถามวิจัยได้แก่ ท่านสอนจริยธรรมได้หรือไม่ ประสบการณ์ในการฝึกสอนมีผลต่อนักศึกษาปริญญาตรีอย่างไร การเป็นสมาชิกเพื่อให้เกิดริศความเป็นพี่น้อง ทำให้การพัฒนาจริยธรรมเข้มข้นหรือไม่ พฤติกรรมทางจริยธรรมสูงแสดงให้เห็นได้จากความสมัครใจหรือกิจกรรมการปกครองนักศึกษา ผู้ศึกษาค้นคว้ามีเป้าหมายเพื่อพยายามศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนา จริยธรรมทางความรู้ของนักศึกษาปริญญาตรีวิชาเอกการบัญชี และตรวจสอบซ้ำ รวมทั้งตีความสาเหตุของการเติบโตทางจริยธรรม

จากการทบทวนวรรณกรรม และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องโดยผู้วิจัย ได้รวบรวมและศึกษาแนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการเรียนรู้ แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาแนวคิดเกี่ยวกับชุมชนและผลงานวิจัยต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง ประกอบกับการพิจารณา วัตถุประสงค์การวิจัยและขอบเขตของการวิจัย จนทำให้สามารถกำหนด กรอบแนวคิดในการวิจัยดังนี้

แผนภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “บทบาทพระเทพสุธี (สมควร ปิยสีโล) เจ้าคณะภาค 14 เจ้าอาวาสวัดนิมมานรดี กับ งานพัฒนาเด็กและเยาวชน” เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาบทบาทของพระเทพสุธี (สมควร ปิยสีโล) เจ้าคณะภาค 14 เจ้าอาวาสวัดนิมมานรดี ในงานพัฒนาเด็กและเยาวชน และเพื่อศึกษาผลที่เกิดขึ้นต่อชุมชนวัดนิมมานรดีจากการพัฒนาเด็กและเยาวชนของพระเทพสุธี (สมควร ปิยสีโล) เจ้าคณะภาค 14 เจ้าอาวาสวัดนิมมานรดี โดยมีกระบวนการ และวิธีวิจัย ดังรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. พื้นที่ในการวิจัย และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ
2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
3. การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
4. การเก็บรวบรวมข้อมูล
5. การตรวจสอบข้อมูล
6. การวิเคราะห์ข้อมูล

พื้นที่ในการวิจัยและผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

1. พื้นที่ในการวิจัย

- 1.1 วัด ชุมชน โรงเรียนวัดนิมมานรดี แขวงบางหว้า เขตภาษีเจริญ กรุงเทพมหานคร
- 1.2 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ประกอบด้วย
 - 1.2.1 ผู้บริหาร ครูโรงเรียนวัดนิมมานรดี จำนวน 4 คน ได้แก่ ผู้อำนวยการ รองผู้อำนวยการ ครูหัวหน้าระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 - 6
 - 1.2.2 นักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 - 6 โรงเรียนวัดนิมมานรดี ระดับชั้นละ 2 คน รวม 4 คน
 - 1.2.3 พระสงฆ์วัดนิมมานรดี จำนวน 3 รูป
 - 1.2.4 ประชาชนในชุมชนวัดนิมมานรดี จำนวน 2 คน โดยมีเกณฑ์ในการเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ อันประกอบด้วย
 1. ต้องเป็นผู้ที่มีความเกี่ยวข้องและทำงานหรือประสานงานกับพระเทพสุธี (สมควร ปิยสีโล) ไม่น้อยกว่า 5 ปี

2. ต้องเป็นผู้ที่ปฏิบัติงาน ด้านการพัฒนาเด็ก และเยาวชน ในชุมชนวัด
นิมมานรดี แขวงบางหว้า เขตภาษีเจริญ กรุงเทพมหานคร

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง ดังนี้

1. การสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured interview) คือการสัมภาษณ์แบบเป็นทางการ เพื่อใช้ในการเก็บข้อมูล โดยมีประเด็นการสัมภาษณ์ เพื่อให้ได้ข้อมูลในส่วนที่เกี่ยวข้องวิธีการดำเนินการพัฒนาเด็กและเยาวชนของพระเทพสุธี (สมควร ปิยสีโล) เจ้าคณะภาค 14 เจ้าอาวาสวัดนิมมานรดีได้แก่

1. การพัฒนาเด็กและเยาวชน ที่ได้ทำอย่างต่อเนื่องยาวนาน
2. การพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในชุมชนวัดนิมมานรดี
3. ผลของการพัฒนาเด็กและเยาวชนในด้านการศึกษา ด้านสังคม การพัฒนาคุณภาพชีวิต

2. การสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง (Unstructured interview) เป็นการสัมภาษณ์เพื่อให้ได้ข้อมูลทั่วไป ไม่จำกัดประเด็นการสนทนา และคำตอบ ทั้งนี้ แล้วแต่ความเหมาะสมและสถานการณ์ โดยมีประเด็นที่จะทำให้ได้คำตอบของการพัฒนาเด็ก และเยาวชน ด้านการศึกษา ด้านสังคม และการพัฒนาคุณภาพชีวิต โดยเฉพาะเจาะจงด้านการพัฒนาเด็ก และเยาวชนเป็นหลัก

การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การสร้างแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured interview) และไม่มีโครงสร้าง (Unstructured interview) มีขั้นตอนในการดำเนินการ ดังนี้

1. ศึกษาค้นคว้าเอกสาร ทฤษฎี แนวคิด หลักการ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และลงพื้นที่ศึกษาบริบทชุมชนเป็นฐานข้อมูลในการสร้างเครื่องมือ

2. นำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาในขั้นตอนแรกประมวลและออกแบบในการสร้างแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured interview) และแบบไม่มีโครงสร้าง (Unstructured interview) เพื่อใช้เก็บข้อมูลผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

3. นำแบบสัมภาษณ์ที่สร้างขึ้นเสนออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์เพื่อตรวจสอบและให้คำแนะนำในการปรับปรุงแก้ไข

4. นำแบบสัมภาษณ์ปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำของอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ไปให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน พิจารณาความตรง (Validity) ของเครื่องมือซึ่งพบว่าข้อคำถามในการสัมภาษณ์มีความตรงทุกข้อ

5. นำแบบสัมภาษณ์ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเก็บข้อมูลกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยใช้วิธีการหลากหลายเพื่อให้ได้ข้อมูลที่ครบถ้วนและลุ่มลึก โดยใช้อุปกรณ์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลคือ สมุดจดบันทึก เทปบันทึกเสียง และกล้องถ่ายภาพ โดยมีรายละเอียดตามการจัดลำดับดังนี้

การเก็บรวบรวมข้อมูลมี 2 ลักษณะ

1. การเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร
2. การเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์

ดังมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. การเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร ข้อมูลที่เป็นเอกสารของงานวิจัยนี้ เป็นข้อมูลจากเอกสารที่ส่วนใหญ่เป็นข้อมูลทุติยภูมิ (secondary Document) ทั้งสิ้น เนื่องจากผู้วิจัย (ซึ่งเป็นพระสงฆ์) เป็นผู้ที่เคยจำพรรษาและใกล้ชิดกับพระเทพสุธี (สมควร ปิยสีโล) เจ้าคณะภาค 14 เจ้าอาวาสวัดนิมมานรดี โดยมีรายละเอียดดังนี้

- 1.1 ประวัติพระเทพสุธี (สมควร ปิยสีโล) เจ้าคณะภาค 14 เจ้าอาวาสวัดนิมมานรดี
- 1.2 ประวัติวัดนิมมานรดี
- 1.3 ประวัติความเป็นมาของการพัฒนาเด็กและเยาวชน
- 1.4 ข้อมูลพื้นที่วัดและโรงเรียนวัดนิมมานรดี และข้อมูลชุมชน
- 1.5 การพัฒนาการของเด็กและเยาวชนในด้านต่างๆ

2. การเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์ (ภาคสนาม) บอกรายละเอียดการสัมภาษณ์ว่าสัมภาษณ์ใคร ประเด็นข้อคำถามในการสัมภาษณ์

2.1 การสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured Interview) คือการสัมภาษณ์แบบเป็นทางการ เจาะลึก มีเป้าหมาย มีประเด็นคำถามที่ชัดเจน เช่น การพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในชุมชน วิธีการดำเนินงานพัฒนาเด็ก และเยาวชนในมิติต่างๆ การพัฒนาความเข้มแข็งให้ชุมชน ผลการพัฒนาเด็กและเยาวชน

2.2 การสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง (Unstructured interview) คือ ข้อมูลแบบกว้าง ไม่เจาะลึก เพราะไม่ได้จำกัดประเด็นการสนทนา ไม่จำกัดประเด็นคำตอบ และไม่มีกำหนดเวลาสนทนาที่แน่นอน ทั้งนี้แล้วแต่ความเหมาะสมเพื่อให้สอดคล้องกับสถานการณ์ในการสนทนาในขณะนั้นจึงต้องใช้การสนทนาแบบเป็นกันเองเป็นธรรมชาติกับผู้ให้สัมภาษณ์ ซึ่งเรื่องที่จะสัมภาษณ์เป็นมิติการพัฒนาเด็ก และเยาวชน สำหรับการสัมภาษณ์อย่างไม่เป็นทางการนี้แบ่งออกเป็น 3 ลักษณะ

2.2.1 แบบเปิดกว้าง ไม่จำกัดคำตอบโดยผู้วิจัยมีวัตถุประสงค์ให้ผู้ให้สัมภาษณ์มีอิสระที่จะอธิบายแนวความคิดของตนไปได้อย่างอิสระ มีความรู้สึกเป็นธรรมชาติเช่น ลักษณะนิสัยส่วนตัวของพระเทพสุธี (สมควร ปิยสีโล) เจ้าคณะภาค 14 เจ้าอาวาสวัดนิมมานรดี ความศรัทธาที่คนในชุมชนมีต่อท่าน

2.2.2 แบบมีจุดสนใจเฉพาะ หรือแบบเจาะลึก (Indepth Interview) เพื่อค้นหาข้อมูลที่ผู้วิจัยมีความสนใจอยู่แล้วเป็นพิเศษโดยไม่ปล่อยให้ผู้ให้สัมภาษณ์หันเหไปสนทนาในเรื่องอื่นๆได้แก่ งานพัฒนาการของเด็กและเยาวชน ชุมชน ด้านใด ของพระเทพสุธี (สมควร ปิยสีโล) เจ้าคณะภาค 14 เจ้าอาวาสวัดนิมมานรดี ที่ถือว่าโดดเด่นมากที่สุด และ คิดว่าท่านจะพัฒนาเด็กและเยาวชน หรือชุมชนด้านใดอีก ที่สามารถเห็นเป็นรูปธรรม

2.2.3 แบบตะล่อมกลมกล่อม (Probe) เป็นการสัมภาษณ์เพื่อล้วงความรู้สึกนึกคิดหรือทัศนคติที่มีต่อเรื่องที่ทำให้การสัมภาษณ์ โดยมีขั้นตอนในการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

1. ผู้วิจัยทำหนังสือถึงคณบดีบัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยศิลปากร เพื่อออกหนังสือขอความร่วมมือถึงบุคคล ชุมชนที่เป็นกรณีศึกษา เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการเก็บข้อมูล
2. ผู้วิจัยประสานผู้ให้ข้อมูลสำคัญและสัมภาษณ์ภาคสนามผู้ให้ข้อมูลสำคัญด้วยตนเอง
3. ตรวจสอบข้อมูลและนำมาวิเคราะห์ข้อมูล

การตรวจสอบข้อมูล

การตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (triangulation) ได้แก่

1. การตรวจสอบสามเส้า ด้านข้อมูล โดยพิจารณาแหล่งเวลา แหล่งสถานที่ และแหล่งบุคคลที่แตกต่างกัน กล่าวคือ ถ้าข้อมูลต่างเวลากัน จะเหมือนกันหรือไม่ ถ้าข้อมูลต่างสถานที่จะเหมือนกันหรือไม่ และถ้าบุคคลผู้ให้ข้อมูลเปลี่ยนไปข้อมูล จะเหมือนเดิมหรือไม่
2. การตรวจสอบสามเส้าด้านผู้วิจัย โดยการเปลี่ยนตัวผู้สังเกตหรือสัมภาษณ์
3. การตรวจสอบสามเส้าด้านวิธีรวบรวมข้อมูล โดยใช้วิธีเก็บรวบรวมข้อมูลต่าง ๆ กัน เพื่อรวบรวมข้อมูลเรื่อง เดียวกัน

สำหรับการวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยโดยวิธีการหลักที่ใช้มี 2 วิธีคือ

วิธีแรก เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลโดย การตีความ (interpretation) ซึ่งได้จากการสังเกตและการสัมภาษณ์ที่ได้จัดบันทึกไว้จากสิ่งที่เป็นรูปธรรมหรือ ปรากฏการณ์ที่มองเห็น

วิธีที่สอง เป็นการวิเคราะห์ ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis) ซึ่งได้จากการศึกษาเอกสาร (documentary analysis) หรือข้อมูลจากหลายๆ ฝ่าย หรือหลาย ๆ วิธีในการ

รวบรวมข้อมูลในเรื่องเดียวกัน โดยการสนทนาสอบถามข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูล คือ ครู พระสงฆ์ ประชาชน นักเรียน

นอกจากนี้ ผู้วิจัยยังใช้วิธีตรวจสอบข้อมูลแบบถามซ้ำ คือการพิจารณาข้อมูลที่เก็บมาได้ หากข้อมูลใดเป็นที่สนใจ ผู้วิจัยก็ตรวจสอบความตรงภายในด้วยการสอบถามอีกครั้งหนึ่ง

การวิเคราะห์ข้อมูล

สำหรับการวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้วิธีวิเคราะห์ข้อมูล แบบสร้างข้อสรุป แบ่งออกเป็น 2 วิธี

1. การวิเคราะห์แบบอุปนัย (Analytic Induction) โดยการตีความสร้างข้อสรุปจากข้อมูลต่าง ๆ ที่รวบรวมมาได้

2. การวิเคราะห์โดยการจำแนกชนิดของข้อมูล (Typological Analysis) คือการจำแนกข้อมูลเป็นชนิดๆ ทั้งโดยวิธีที่ใช้แนวคิดทฤษฎี และไม่ใช้แนวคิดทฤษฎี

2.1 แบบใช้ทฤษฎี คือ การจำแนกข้อมูลเป็นชนิดต่างๆ ในเหตุการณ์หนึ่งๆ แยกออกเป็น การกระทำ กิจกรรม ความหมาย ความสัมพันธ์ การมีส่วนร่วมในกิจกรรม และสภาพสังคม หรือสถานการณ์เป็นแนวทางในการจำแนกสำหรับการวิเคราะห์

2.2 แบบไม่ใช้ทฤษฎีคือการจำแนกข้อมูลที่จะวิเคราะห์ตามความเหมาะสมกับข้อมูล อาจใช้สามัญสำนึก หรือประสบการณ์ของผู้วิจัยก็ได้ ทั้งนี้ เพราะผู้วิจัยเคยอยู่วัดนิมมานรดีมาก่อน และมีความใกล้ชิดคุ้นเคยกับพระเทพสุธีตั้งแต่ครั้งที่ท่านเป็นอาจารย์ใหญ่ และเป็นรองเจ้าอาวาส เจ้าสำนักเรียนวัดนิมมานรดี การวิเคราะห์ในภาคสนามนี้ เริ่มต้นดำเนินการตั้งแต่วันแรกที่ลงสนาม จนถึงวันสุดท้ายที่ทำการวิจัย โดยการนำข้อมูลที่เก็บรวบรวมได้มาตรวจสอบเพื่อหาความจริงและความเที่ยง โดยใช้วิธีตรวจสอบแบบสามเส้า (Triangulation methods) จากนั้นจะวิเคราะห์ข้อมูลโดยวิธีสร้างข้อสรุป จากนั้นผู้วิจัยเรียบเรียงข้อมูลเพื่อนำเสนอข้อมูลในรูปวิธีพรรณนา (Content Analysis)

บทที่ 4

ผลการวิจัยและการวิเคราะห์ข้อมูล

การนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล ที่ได้จากการวิจัย เป็นการนำเสนอรายละเอียดและสาระสำคัญ โดยแบ่งการนำเสนอเป็น 2 ตอน ได้แก่

ตอนที่ 1 การศึกษาบทบาทของพระเทพสุธี (สมควร ปิยสีโล) เจ้าคณะภาค ๑๔ เจ้าอาวาส วัดนิมมานรดี กับงานพัฒนาเด็กและเยาวชน

ตอนที่ 2 การศึกษาผลที่เกิดขึ้นต่อชุมชนวัดนิมมานรดีจากการพัฒนาเด็กและเยาวชนของพระเทพสุธี (สมควร ปิยสีโล) เจ้าคณะภาค ๑๔ เจ้าอาวาสวัดนิมมานรดี

ตอนที่ 1 การศึกษาบทบาทการพัฒนาเด็กและเยาวชน ของพระเทพสุธี (สมควร ปิยสีโล) เจ้าคณะภาค 14 เจ้าอาวาสวัดนิมมานรดี

วิสัยทัศน์ของโรงเรียนวัดนิมมานรดี ได้แก่ มุ่งพัฒนาคุณภาพการศึกษา ก้าวทันเทคโนโลยี มีความเป็นไทย ห่างไกลสิ่งเสพติด ส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม ตามแนวทางโรงเรียนวิถีพุทธ น้อมนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยชุมชนมีส่วนร่วม

โดยมีกระบวนการพัฒนา 6 กระบวนการ ดังนี้

1. ส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม มีจิตสาธารณะ มีความจงรักภักดีต่อชาติ ศาสน์ กษัตริย์ และปฏิบัติตนเป็นผู้มีประชาธิปไตย

2. ส่งเสริมให้ครูและบุคลากรทางการศึกษาจัดการเรียนรู้โดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญตามมาตรฐานการศึกษาชาติ

3. ส่งเสริมการดำเนินชีวิตแบบไทยอย่างมีคุณภาพ

4. ดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และห่างไกลสิ่งเสพติด

5. สนับสนุนการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศที่ทันสมัย

6. ชุมชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา

นำกระบวนการมาพัฒนาดังนี้

1. ส่งเสริมและสนับสนุนนักเรียนให้รักชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ มีระเบียบวินัย คุณธรรม จริยธรรม รักการทำงานและมีจิตสาธารณะ

2. ส่งเสริมและสนับสนุนในการจัดการศึกษาที่มีคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษานำเทคโนโลยีมาประยุกต์ใช้

3. สร้างจิตสำนึกและปลูกฝังทักษะชีวิตเป็นภูมิคุ้มกันภัยสิ่งเสพติด
4. ส่งเสริมและพัฒนาให้นักเรียนอนุรักษ์วัฒนธรรมไทย มีจิตสำนึกและความรับผิดชอบในการปฏิบัติตน เป็นคนดีของสังคม
5. ส่งเสริมให้นักเรียนมีความรู้ทักษะตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน ตลอดจนการนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน
6. พัฒนาระบบและโครงสร้างทางการศึกษาที่มีคุณภาพ เป็นประโยชน์ต่อนักเรียนและชุมชนอย่างต่อเนื่อง พร้อมรับการประเมินคุณภาพภายในและภายนอก

เป้าหมายในการพัฒนาในการจัดการศึกษาของโรงเรียนวัดนิมมานรดีโดยมีเป้าหมายในการพัฒนาดังนี้

1. เพื่อให้นักเรียนทุกคนมีความจงรักภักดีต่อชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ มีคุณธรรม จริยธรรม ค่านิยมที่พึงประสงค์ มีจิตสำนึกในความเป็นไทย มีวินัยและปฏิบัติตามหลักธรรมของพระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือ
2. เพื่อให้นักเรียนทุกคนมีความรู้ ความสามารถในการสื่อสาร การคิด การแก้ปัญหา การใช้เทคโนโลยี และมีทักษะชีวิต
3. เพื่อให้นักเรียนทุกคนมีสุขภาพกาย สุขภาพจิตและมีสุขนิสัยที่ดี รักการออกกำลังกาย ห่างไกลสิ่งเสพติด
4. เพื่อให้นักเรียนทุกคนมีจิตสำนึกในการอนุรักษ์วัฒนธรรมและภูมิปัญญาไทย อนุรักษ์และพัฒนาสิ่งแวดล้อม มีจิตสาธารณะ และอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างสันติสุข
5. เพื่อให้นักเรียนทุกคนมีความรู้ความสามารถตามมาตรฐานการศึกษาชาติ นำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน
6. เพื่อให้โรงเรียนมีคุณภาพตามมาตรฐานพร้อมรับการประเมินคุณภาพภายในและภายนอก
7. เพื่อให้คณะกรรมการสถานศึกษา เครือข่ายผู้ปกครองนักเรียน และชุมชน ให้การส่งเสริม สนับสนุน มีส่วนร่วมในการพัฒนาการศึกษาของโรงเรียน

เป้าหมายในการจัดการศึกษาของโรงเรียนวัดนิมมานรดี

1. นักเรียนทุกคนมีความจงรักภักดีต่อชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ มีคุณธรรม จริยธรรม ค่านิยมที่พึงประสงค์ มีจิตสำนึกในความเป็นไทย มีวินัยและปฏิบัติตามหลักธรรมของพระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือ ยึดมั่นในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

2. นักเรียนทุกคนมีความรู้ ความสามารถในการสื่อสาร การคิด การแก้ปัญหา การใช้เทคโนโลยี และมีทักษะชีวิต

3. นักเรียนทุกคนมีสุขภาพกาย สุขภาพจิต และมีสุขนิสัยที่ดี รักการออกกำลังกาย ห่างไกลสิ่งเสพติด

4. นักเรียนทุกคนมีจิตสำนึกในการอนุรักษ์วัฒนธรรมและภูมิปัญญาไทย อนุรักษ์และพัฒนาสีงแวดล้อม มีจิตสาธารณะ และอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างสันติสุข

5. นักเรียนทุกคนมีความรู้ความสามารถตามมาตรฐานการศึกษาชาติ นำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน

6. โรงเรียนมีคุณภาพตามมาตรฐานพร้อมรับการประเมินคุณภาพภายในและภายนอก

7. คณะกรรมการสถานศึกษา เครือข่ายผู้ปกครองนักเรียน และชุมชน ให้การส่งเสริมสนับสนุน มีส่วนร่วมในการพัฒนาการศึกษาของโรงเรียน

กลยุทธ์การพัฒนา

โรงเรียนวัดนิมมานรดี มีกลยุทธ์หลัก 7 กลยุทธ์ ดังนี้

กลยุทธ์ที่ 1 พัฒนาคุณธรรมและจริยธรรม และค่านิยมอันพึง

กลยุทธ์ที่ 2 การพัฒนาและส่งเสริมผลสัมฤทธิ์คุณภาพการศึกษา

กลยุทธ์ที่ 3 การอนุรักษ์และการส่งเสริมวัฒนธรรมไทย

กลยุทธ์ที่ 4 พัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษา ให้สามารถจัดการเรียนการสอนได้

อย่างมีคุณภาพ

กลยุทธ์ ที่ 5 สร้างความสัมพันธ์กับชุมชน

กลยุทธ์ที่ 6 พัฒนาระบบบริหารจัดการโรงเรียน และระบบประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาให้มีประสิทธิภาพ

กลยุทธ์ ที่ 7 ระบบป้องกันมาตรฐานสิ่งเสพติด

ผลการศึกษายทบาทของพระเทพสุธี (สมควร ปิยสีโล) เจ้าคณะภาค ๑๔ เจ้าอาวาส วัดนิมมานรดี กับงานพัฒนาเด็กและเยาวชน

ผลจากการศึกษา พบว่าพระเทพสุธี (สมควร ปิยสี โล) เจ้าคณะภาค ๑๔ เจ้าอาวาสวัดนิมมานรดี มีบทบาทในงานพัฒนาเด็กและเยาวชนมาตั้งแต่ปี พุทธศักราช 2545 พระศรีปริยัติเวที (สมควร ปิยสี โล) ได้รับพระบัญชาจากสมเด็จพระสังฆราชแต่งตั้งให้เป็นเจ้าอาวาสวัดนิมมานรดี ทำให้หลวงพ่สมควร มีหน้าที่โดยตรงที่จะให้ความอุปถัมภ์ ดูแล ส่งเสริม และสนับสนุนกิจกรรมต่าง ๆ โรงเรียนวัดนิมมานรดี ซึ่งมีพื้นที่ตั้งอยู่ในที่ของวัด นิมมานรดี อย่างต่อเนื่อง และยังดำรงตำแหน่งประธานกรรมการสถานศึกษาโรงเรียนวัดนิมมานรดี 8 ปี โดยได้ดำเนินการแจก

ทุนการศึกษาให้แก่นักเรียนโรงเรียนวัดนิมมานรดีตามวาระโอกาสต่าง ๆ เป็นประจำ โดยมีบทบาท 4 ด้าน ได้แก่ ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ด้านสาธารณสงเคราะห์ ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา บทบาทพระเทพสุธี (สมควร ปิยสีโล) ต่อการพัฒนาเด็กและเยาวชน

ด้านการศึกษาสงเคราะห์

หลวงพ่สมควรได้ดำเนินนโยบาย “ให้ธรรมให้ทุน” แก่เยาวชนที่เข้าร่วมกิจกรรมของ วัดนิมมานรดีเสมอมา เช่น กิจกรรมบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน กิจกรรมวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา กิจกรรมเข้าวัดวันอาทิตย์ กิจกรรมบวชชีพรามณ์ เป็นต้น

ด้านสาธารณสงเคราะห์

หลวงพ่สมควรได้ให้การสนับสนุนด้านการสงเคราะห์ต่อสถานศึกษาต่าง ๆ เช่น ให้การสนับสนุนงบประมาณเพื่อดำเนินการก่อสร้างอาคารสถานที่ โดยหลวงพ่สมควรดำเนินการจัดหาทุนมาก่อสร้างหลังคาเสริมเหล็กกลางแจ้งเพื่อป้องกันความร้อนจากแดดและเทพื้นปูนบริเวณสนามในโรงเรียนวัดนิมมานรดี เพื่ออำนวยความสะดวกในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ของโรงเรียน เป็นเงินกว่า 5,000,000(ห้าล้านบาทถ้วน) รวมไปถึงสนับสนุนงบประมาณจัดการศึกษาแก่โรงเรียนวัดนิมมานรดีในแต่ละปีเป็นจำนวนมาก

ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

หลวงพ่สมควรได้เล็งเห็นความสำคัญของการศึกษาของเยาวชนและความดำรงมั่นคงแห่งพระพุทธศาสนา จึงได้จัดตั้งศูนย์เผยแผ่พระพุทธศาสนาและพัฒนาเยาวชนวัดนิมมานรดี ขึ้น เพื่อเป็นการชักชวนให้เยาวชนได้ใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ โดยจัดการเรียน การสอนธรรมะ ฝึกฝนพัฒนาเยาวชนให้มีจิตอาสา และสอนเสริมวิชาอังกฤษ รวมไปถึงการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมของไทยเช่น วิชานาฏศิลป์ เป็นต้น

นอกจากนี้ ยังส่งพระภิกษุไปสอนวิชาพระพุทธศาสนาในโรงเรียนต่าง ๆ รอบ ๆ วัดนิมมานรดี อีกด้วย เช่น โรงเรียนภาษานุสรณ์ โรงเรียนราชวินิตประถมบางแค โรงเรียนวัดนิมมานรดี เป็นต้น

ขณะที่เยาวชนบางส่วน ได้มีโอกาสเข้ามาบรรพชาสามเณรเพื่อศึกษาเล่าเรียนพระธรรมวินัยทั้งฝ่ายนักธรรมและบาลี เพื่อเป็นการธำรงรักษาหลักธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้าเอาไว้อีกทางหนึ่งด้วย โดยปัจจุบันได้ทำการเปิดสอนตั้งแต่ชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น นักธรรมโท และนักธรรมเอก ส่วนภาษาบาลีเปิดสอนตั้งแต่ชั้นบาลีไวยากรณ์ ประโยค 1-2 จนถึง ประโยค ป.ธ.6

บทบาทพระเทพสุธี (สมควร ปิยสีโล) ต่อการพัฒนาเด็กและเยาวชน

จากการสัมภาษณ์บุคคลที่มีความเกี่ยวข้องกับพระเทพสุธี (สมควร ปิยสี โล) ซึ่งประกอบด้วยผู้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับการพัฒนาของเด็กและเยาวชน 4 กลุ่ม ได้แก่ ผู้บริหารและคณะครู

โรงเรียนวัดนิมมานรดี 4 คน นักเรียนโรงเรียนวัดนิมมานรดี จำนวน 4 คน พระภิกษุวัดนิมมานรดี จำนวน 3 รูป พรวาส 2 คน ดังมีรายละเอียดดังนี้

ก) ผู้บริหารและคณะครูโรงเรียนวัดนิมมานรดี ประกอบไปด้วย ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดนิมมานรดี และรองผู้อำนวยการโรงเรียนวัดนิมมานรดี ครูประจำชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 และ ครูประจำชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

1. ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดนิมมานรดี ได้กล่าวถึงบทบาทของพระเทพสุธี (สมควร ปิยสีโล) ในฐานะที่เป็นผู้รับสนองงานและประสานงานระหว่างวัดนิมมานรดีกับโรงเรียนวัดนิมมานรดี สรุปความว่า

“....พระเดชพระคุณหลวงพ่อก็ได้ให้โอกาสทางการศึกษาแก่นักเรียนโรงเรียนวัดนิมมานรดีเป็นอย่างมาก ทั้งในด้านการจัดให้มีการเรียนการสอนศิลปกรรมในโรงเรียนเพื่อส่งเสริมให้เด็กอยู่ห่างไกลจากอบายมุข และสิ่งแวดลอมอันไม่พึงประสงค์ทั้งหลาย โดยปลูกฝังให้เด็กมีคุณธรรมจริยธรรมควบคู่ไปกับวิชาความรู้ต่าง ๆ อีกทั้งยังมอบทุนการศึกษาให้แก่ นักเรียนที่มีความประพฤติดีแต่ขาดทุนทรัพย์เพื่อเป็นขวัญและกำลังใจให้กับเด็กนักเรียนและเพื่อเชิดชูเกียรติเป็นการส่งเสริมคนดีมีศีลธรรม โดยหลวงพ่ोजัดกิจกรรมบวชสามเณรภาคฤดูร้อน บวชเนกขัมมะจารีณีให้กับนักเรียนโรงเรียนวัดนิมมานรดีทุกคน เพื่อให้ซึมซับและใกล้ชิดกับพระพุทธศาสนา เป็นการส่งเสริมให้เด็กเก่ง ดี และมีสุขแท้จริง.....”

2. รองผู้อำนวยการโรงเรียนวัดนิมมานรดี ได้กล่าวว่า

“....พระเดชพระคุณหลวงพ่อก็คงจะให้โอกาสแก่เด็ก ๆ ในด้านการศึกษาที่เป็นรูปธรรมแล้ว ยังได้สนับสนุนอุปถัมภ์ดำเนินการจัดสร้างหลังคาโครงเหล็กคลุมทั้งสนามในโรงเรียนวัดนิมมานรดี เพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้ธรรมะและวิทยาการต่าง ๆ อีกด้วย ทำให้

สามารถจัดกิจกรรมกลางแจ้งได้อย่างดีไม่มีปัญหา
เรื่องสภาพดินฟ้าอากาศ...”

3. ครูประจำชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 กล่าวเสริมว่า

“.....ทุกครั้งที่วัดนิมมานรดีจัดกิจกรรม มักจะแจ้งให้
คณะครูและนักเรียนเข้าร่วมกิจกรรมเสมอ โดย
นักเรียนส่วนหนึ่งจะทำหน้าที่จิตอาสาช่วยกิจกรรม
ต่าง ๆ ของวัด หลังจากช่วยกิจกรรมเสร็จแล้ว
นักเรียนที่เป็นจิตอาสา มักจะได้รับรางวัลต่าง ๆ อยู่
เสมอ...”

4. ครูประจำชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ได้กล่าวว่า

“.....พระเดชพระคุณหลวงพ่อได้ส่งพระภิกษุเข้ามา
ช่วยสอนวิชาพระพุทธศาสนาใน โรงเรียนวัด
นิมมานรดี ทำให้นักเรียนได้รับความรู้ทาง
พระพุทธศาสนาและได้รับการปลูกฝังคุณธรรมด้าน
ต่าง ๆ ทำให้นักเรียนมีอีคิว (EQ) ที่ดี และยังมอบ
ทุนการศึกษาให้นักเรียนเป็นประจำอีกด้วย.....”

ข) นักเรียนโรงเรียนวัดนิมมานรดี ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 จำนวน 2 คน ดังนี้

1. เด็กชายชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ได้กล่าวถึงพระเดชพระคุณหลวงพ่อว่า

“..หลวงพ่อใจดีมาก ผมและเพื่อน ๆ ชอบไปเดินเล่นใน
วัด เวลาร้อนและเหนื่อย เพราะแดดร้อนมาก ที่หน้ากุฏิ
หลวงพ่อก็จะมีถังน้ำใหญ่ๆตั้งไว้ จึงไปดื่มน้ำแก้วที่หลวง
พ่อแชเอาไว้อยู่บ่อยๆ”

2. เด็กหญิงชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 กล่าวว่า

“...หนูและเพื่อน ๆ ชอบเวลาที่ไปบวชนกขัมมะจาริณีที่วัดนิมมานรดี เพราะที่วัดมักมีขนมและอาหารให้เลือกรับประทานมากมาย มีพระอาจารย์มาสอนและมีเกมให้เล่น ทำให้ไม่น่าเบื่อค่ะ...”

นักเรียนโรงเรียนวัดนิมมานรดี ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 2 คน ดังนี้

1. เด็กชายชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ได้กล่าวว่า

“...หลวงพ่อดีครับ เวลาไปช่วยกิจกรรมที่วัดหลวงพ่อกะให้สตางค์มากินขนมอยู่เสมอ....”

2. เด็กหญิงชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 กล่าวว่า

“หลวงพ่อดี เวลาจัดงานวันเด็ก หลวงพ่อดีของรางวัลแจกเด็กนักเรียนเยอะแยะ มีเกมให้เล่น มีอาหารให้รับประทาน มีน้ำดื่มให้เลือกดื่มเยอะเลยคะ”

ค) พระภิกษุวัดนิมมานรดี จำนวน 3 รูป คือ ผู้ช่วยเจ้าอาวาสและเลขานุการสำนักเรียนวัดนิมมานรดี เจ้าหน้าที่กองงานเลขานุการเจ้าคณะภาค 14 และพระผู้ช่วยเจ้าอาวาสและเลขานุการเจ้าคณะภาค 14

1. ผู้ช่วยเจ้าอาวาสพระอารามหลวง เลขานุการสำนักเรียนวัดนิมมานรดี กองงานเลขานุการเจ้าคณะภาค 14 ได้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับนโยบายการพัฒนาสำหรับเด็กและเยาวชน ของพระเทพสุธี (สมควร ปิยสีโล) เจ้าคณะภาค 14 เจ้าอาวาสวัดนิมมานรดีว่า

“...พระเดชพระคุณหลวงพ่พระเทพสุธี มีนโยบายด้านศึกษาสงเคราะห์แก่เด็กและเยาวชน 2 ประการ คือ 1. ให้ธรรมให้ทุน โดยส่งเสริมสนับสนุนให้เยาวชนสนใจเข้าวัดเพื่อเรียนธรรมะในรูปแบบของกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา เช่น โครงการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน บรรพชาสามเณรเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ภูมิพลอดุลยเดช โครงการบรรพชาสามเณรถวายพระราชกุศลแก่พระบาทสมเด็จพระ

เจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช โครงการบวชชีพรามณ์ถวายพระ
 ราชกุศลพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช
 โครงการเข้าค่ายคุณธรรมค่ายพุทธบุตร โครงการสวดมนต์วัน
 สุกร์ เป็นต้น ซึ่งพระเดชพระคุณหลวงพ่อบุญเทพสุธีได้เมตตา
 มอบทุนการศึกษาแก่เยาวชนที่เข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ของวัด
 ตลอดมา และ 2. ส่งพระสอนธรรมะในโรงเรียน พระเดช
 พระคุณหลวงพ่อบุญเทพสุธีได้มีแนวนโยบายส่งเสริมการเผย
 แผ่เชิงรุก โดยส่งพระภิกษุสามเณรเข้าไปสอนในโรงเรียนต่าง
 ๆ เช่น โรงเรียนวัดนิมมานรดี โรงเรียนภาษานุสรณ์ เป็นต้น
 เพื่อให้พระภิกษุได้ถ่ายทอดวิชาความรู้ด้านพุทธศาสนาแก่
 เยาวชน เป็นการใช้วิธีการค่อย ๆ ใ้เยาวชนได้ค่อย ๆ ซึมซับ
 หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาทั้งด้านทฤษฎีและปฏิบัติ ทำให้
 มีจิตใจอ่อนโยนมีสัมมาคารวะเป็นอย่างมากซึ่งเนื้อหาสาระที่
 สอนนั้นก็เน้นหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาและหลักสูตร
 ธรรมศึกษาชั้นตรี โท และเอก.....”

ในส่วนของการศึกษาพระปริยัติธรรมสำหรับพระภิกษุสามเณรนั้น พระเดช
 พระคุณหลวงพ่อบุญเทพสุธี ได้ส่งเสริมและสนับสนุนการศึกษาดังนี้

1. มอบอุปกรณ์การเรียนการสอนฟรีแก่พระภิกษุสามเณรทุกรูป
2. ให้ความสำคัญแก่ผู้เรียน โดยการให้ทุนการศึกษายามสอบไล่ได้
3. จัดอบรมนักธรรมและบาลีก่อนสอบเป็นประจำ เพื่อทบทวนความรู้วิชาการ
 พระพุทธศาสนา ก่อนที่จะเข้าสอบสนามจริง
4. สนับสนุนให้มีการเรียนในหลักสูตรการศึกษานอกโรงเรียน(กศน.) เพื่อให้
 พระภิกษุสามเณร ได้มีวิชาความรู้ทางโลกเพิ่มขึ้น

ในส่วนของเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 14 พระเดชพระคุณหลวงพ่อบุญเทพสุธี
 ได้มีนโยบายด้านการพัฒนาการศึกษาของคณะสงฆ์ในเขตปกครอง โดยนำนโยบายจากวัด
 นิมมานรดีไปขยายผลในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 14 กล่าวคือ ให้นำวิธีการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ
 ที่ทำแล้วประสบผลตามวัตถุประสงค์ในวัดนิมมานรดีไปสู่เขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 14 ซึ่งมี 4
 จังหวัดคือ จังหวัดกาญจนบุรี จังหวัดสมุทรสาคร จังหวัดนครปฐม จังหวัดสุพรรณบุรี โดยให้คณะ
 สงฆ์แต่ละจังหวัด นำโดยเจ้าคณะจังหวัดแต่ละจังหวัดเป็นผู้รับนโยบายจากพระเดชพระคุณหลวง

พ่อ ไปปฏิบัติ และให้รายงานผลการดำเนินการกิจกรรมต่าง ๆ ตามลำดับชั้น เป็นระยะ ๆ ทั้งนี้ ให้นำกิจกรรม โครงการทั้งหมดที่วัดนิมมานรดีดำเนินการแล้วได้ผลสัมฤทธิ์ตามเป้าหมายไปดำเนินการ และให้มีพระภิกษุของวัดนิมมานรดีเป็นผู้ประสานงานประจำจังหวัดทั้ง 4 จังหวัด ประกอบด้วย ผู้ประสานงานประจำจังหวัดสมุทรสาคร ผู้ประสานงานประจำจังหวัดกาญจนบุรี ผู้ประสานงานประจำจังหวัดสุพรรณบุรี ผู้ประสานงานประจำจังหวัดนครปฐม โดยผู้ประสานงานในแต่ละจังหวัด จะเป็นผู้ติดตามผลการดำเนินงานดังกล่าวแล้วรายงานให้พระเดชพระคุณหลวงพ่อพระเทพสุธี ทราบเป็นระยะ รวมถึงในบางโอกาส ผู้ประสานงานอาจอำนวยความสะดวกแก่คณะสงฆ์แต่ละจังหวัด หากเกิดมีกรณีเร่งด่วนและเป็นปัญหาเฉพาะหน้า

นอกจากนี้ พระเดชพระคุณหลวงพ่อพระเทพสุธี มีนโยบายพัฒนาการศึกษาเพื่อสาธารณประโยชน์โดยมุ่งเน้นส่งเสริมให้คนมีภาระงาน หมายความว่า

“ไม่ว่าจะเป็นพระภิกษุสามเณรหรือศิษยานุศิษย์ที่เป็นฆราวาสต้องมีภาระงานหากเป็นพระภิกษุสามเณรก็ต้องเรียนหนังสือ หากเรียนไม่ไหวก็ต้องลงทำวัตรเช้า-เย็น และต้องช่วยเหลือกิจการงานของคณะสงฆ์และของวัด นอกจากนี้ พระเดชพระคุณหลวงพ่อพระเทพสุธี ยังนำพระภิกษุสามเณรวัดนิมมานรดีไปทำงานที่ศูนย์ปฏิบัติธรรมวัดนิมมานรดี จังหวัดราชบุรี เป็นระยะ ๆ จนปัจจุบัน ศูนย์ปฏิบัติธรรมฯ ดังกล่าว มีความสมบูรณ์และพร้อมรองรับการจัดกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาอย่างเต็มที่ ทั้งนี้ หลวงพ่อมองว่า การศึกษาจะพัฒนาคน คนจะช่วยพัฒนาสังคมและชุมชน นอกจากนี้ พระเดชพระคุณหลวงพ่อยังได้มีนโยบายด้านสังคมสังเคราะห์อีกด้วย เช่น โครงการแจกข้าวสารแก่ผู้สูงอายุ โครงการอบรมประชาชนประจำตำบล (อปต.) โครงการเยี่ยมผู้ป่วยและผู้สูงอายุ เป็นต้น ซึ่งทุกโครงการทุกกิจกรรม คณะสงฆ์แต่ละจังหวัด ต้องทำรายงานส่งต่อหลวงพ่อให้ทราบเป็นระยะๆ..”

2. เจ้าหน้าที่กองงานเลขานุการเจ้าคณะภาค 14 ได้ให้สัมภาษณ์ถึงบทบาทของพระเดชพระคุณหลวงพ่อพระเทพสุธี (สมควร ปิยสีโล) เจ้าคณะภาค 14 ที่มีต่อการพัฒนาของเด็กและเยาวชน ในฐานะเป็นผู้สนองงานพระเดชพระคุณหลวงพ่อโดยตรง ว่า

“...พระเดชพระคุณหลวงพ่อบุญรอด (สมควร ปิยสีโล) เจ้าคณะภาค 14
ได้ดำเนินนโยบายด้านการพัฒนาของเด็กและเยาวชน ดังนี้

2.1 การศึกษาพระปริยัติธรรม

ส่งเสริมสนับสนุนให้มีการนำเด็กและเยาวชนได้มีโอกาสบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อนทั้งที่วัดนิมมานรดีและในเขตปกครอง และนำสามเณรที่สนใจจะบวชเรียนต่อไปศึกษาต่อโดยรับให้อยู่ในสังกัดวัดนิมมานรดี และได้มอบทุนการศึกษาให้แก่พระภิกษุสามเณรผู้สอบได้ได้นักธรรมและบาลีในแต่ละระดับชั้น นอกจากนี้ ยังเปิดกว้างด้านการศึกษา โดยส่งเสริมสนับสนุนให้พระภิกษุสามเณรได้มีโอกาสได้ศึกษาวิชาการทางโลก ทั้งในส่วนของ กศน. และศึกษาในระดับมหาวิทยาลัยสงฆ์และมหาวิทยาลัยอื่น ๆ อีกด้วย

ดำเนินการโครงการพาสามเณร ไปเยี่ยมบ้านเกิด เพื่อพิจารณาให้ความช่วยเหลือครอบครัวของสามเณร โดยมีทุนช่วยเหลือเบื้องต้นครอบครัวละ 2,000บาท(สองพันบาทถ้วน) เป็นการสร้างขวัญและกำลังใจแก่สามเณรและครอบครัว

ในส่วนของผู้บวชใหม่ ได้กำหนดให้เรียนเฉพาะนักธรรมตรีเท่านั้นเพื่อปรับพื้นฐานก่อน จากนั้นจึงค่อยให้เรียนภาษาบาลีในปีถัดไป

จัดให้มีการอบรมนักธรรมและบาลีก่อนสอบ ระดับชั้นละ 15 วัน

ดำเนินนโยบาย 1 อำเภอ 1 มหาเปรียญ โดยกำหนดให้แต่ละอำเภอในเขตปกครอง จัดให้มีการเรียนการสอนภาษาบาลีประจำอำเภอ

2.2 การเผยแพร่

สนับสนุนให้พระภิกษุวัดนิมมานรดี ไปสอนในโรงเรียน 7 แห่ง ประกอบด้วย
1) วิทยาลัยเทคโนโลยีภาษาอนุสรณ์บางแค 2) วิทยาลัยเทคโนโลยีบริหารธุรกิจ 3) โรงเรียนคลองหนองใหญ่ 4) โรงเรียนวัดนิมมานรดี 5) โรงเรียนราชวินิตประถมบางแค 6) โรงเรียนบางแคเนื่องสังวาลย์อนุสรณ์ 7) โรงเรียนวัดประดู่บางจาก และมอบทุนสนับสนุนโรงเรียนเพื่อการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษา โรงเรียนละ 10,000.บาท (หนึ่งหมื่นบาทถ้วน)

ดำเนินนโยบายให้มีการจัดโครงการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อนในเขตปกครอง ภายใต้ชื่อโครงการว่า 1 ตำบล 1 โครงการ

2.3 การสาธารณูปการ

พระเดชพระคุณหลวงพ่อดำเนินนโยบายเผยแพร่และด้านการศึกษาโดยคำนึงถึงปัจจัยที่เอื้อต่อการศึกษาริเริ่ม ทำให้พระเดชพระคุณหลวงพ่อดำเนินการสร้างอาคารสาธารณูปโภคเพื่อรองรับนโยบายด้านการศึกษาและเผยแพร่ ดังนี้

1. ดำเนินการสร้างห้องสมุด-ห้องพยาบาล ให้โรงเรียนวัดระฆังทอง จ.ราชบุรี
2. ดำเนินการสร้างอาคารเรียนให้โรงเรียนวัดบึงลาดสวย 2 หลัง
3. ดำเนินการสร้างศูนย์ปฏิบัติธรรม จ.ราชบุรี

3. เลขาธิการเจ้าคณะภาค 14 ได้ให้สัมภาษณ์ถึงบทบาทของพระเดชพระคุณหลวงพ่อบุญเรือง (สมควร ปิยสีโล) เจ้าคณะภาค 14 ไว้ดังนี้ ว่า พระเดชพระคุณหลวงพ่อบุญเรือง (สมควร ปิยสีโล) มีบทบาทด้านการพัฒนา ในด้านต่าง ๆ เช่น บทบาทด้านการศึกษา หลวงพ่อได้ดำเนินการจัดให้มีการเรียนการสอนพระปริยัติธรรมทั้งแผนกธรรม-แผนกบาลี โดยได้กำหนดนโยบายให้พระภิกษุและสามเณรของวัดนิมมานรดีต้องศึกษาธรรมวินัยทั้งสองแผนก และเน้นให้มีการจัดการเรียนการสอนภาษาบาลีตั้งแต่ชั้นบาลีไวยากรณ์ จนถึงชั้นประโยค ป.ช.6 สำหรับผู้บวชใหม่ ให้สอบนักธรรมชั้นตรีได้ก่อน แล้วจึงค่อยเรียนบาลี นอกจากนี้ยังให้ทุนการศึกษาแก่พระภิกษุสามเณรที่สอบได้ เป็นต้น ในส่วนของการส่งเสริมและสนับสนุนเด็กและเยาวชน พระเดชพระคุณหลวงพ่อบุญเรืองได้ส่งครูพระเข้าไปสอนศีลธรรมในโรงเรียนรอบ ๆ วัดนิมมานรดี จำนวน 7 แห่ง สนับสนุนให้มีการสอบธรรมศึกษาในสถานศึกษาทุกแห่งที่มีพระวัดนิมมานรดีเข้าไปสอน เพื่อให้เด็กได้ใกล้ชิดกับพระพุทธศาสนา รวมทั้งได้ดำริให้มีการจัดตั้งศูนย์พัฒนาเยาวชนวัดนิมมานรดี เน้นปลูกฝังคุณธรรมต่าง ๆ ให้แก่เยาวชนในลักษณะจิตอาสาช่วยงานวัดในโอกาสต่าง ๆ เช่น วันขึ้นปีใหม่ วันเด็ก วันสำคัญทางพระพุทธศาสนา เป็นต้น นอกจากนี้ยังได้จัดให้มีการเรียนการสอนธรรมะ วิชา นาฏศิลป์ และอื่น ๆ ในวันเสาร์และอาทิตย์อีกด้วย อนึ่ง บทบาทด้านการเผยแผ่ศาสนานั้น พระเดชพระคุณหลวงพ่อบุญเรืองได้วางแนวนโยบายด้านการอบรมค่ายคุณธรรม การจัดกิจกรรมบวชชีพราหมณ์ และบวชสามเณรภาคฤดูร้อน การสวดมนต์ทุกวันศุกร์ และกิจกรรมในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา ส่วนบทบาทด้านการศึกษาสงเคราะห์ พระเดชพระคุณหลวงพ่อบุญเรืองได้บูรณาการกับการเผยแผ่ คือ ดำเนินนโยบายให้ธรรม ให้ทุนแก่เยาวชนทั้งหมดที่เข้าร่วมกิจกรรมโครงการต่าง ๆ ของวัดนิมมานรดี ซึ่งนโยบายให้ธรรม ให้ทุนนี้ หลวงพ่อบุญเรืองได้ดำเนินการเชื่อมโยงไปถึงเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 14 อันประกอบไปด้วยคณะสงฆ์ 4 จังหวัด คือ จังหวัดสมุทรสาคร จังหวัดนครปฐม จังหวัดกาญจนบุรี และจังหวัดสุพรรณบุรี โดยมีวัตถุประสงค์จะให้คณะสงฆ์ในเขตปกครองได้แสดงบทบาทในฐานะเป็นที่พึ่งหลักแก่ประเทศชาติและประชาชนในเขตปกครองได้อย่างแท้จริง นอกจากนี้ พระเดชพระคุณหลวงพ่อบุญเรืองยังคำนึงถึงวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของคนในชุมชนวัดนิมมานรดีอีกด้วย โดยร่วมกับสำนักงานเขตบางแค ดำเนินการแจกข้าวสารอาหารแห้งทุกวันที่ 9 ของเดือนให้กับผู้สูงอายุ คนพิการ ทั้งใกล้และไกล คราวละ 400 คน ค่าพาหนะอีก คนละ 100 บาท โดยเริ่มจัดกิจกรรมนี้มาตั้งแต่วันที่ 9 กรกฎาคม พ.ศ.2551 จนถึงปัจจุบัน และใช้งบประมาณครั้งละ 120,000 บาท (หนึ่งแสนสองหมื่นบาทถ้วน) เป็นการให้ความอนุเคราะห์สงเคราะห์แก่เด็กยากจน คนด้อย

โอกาสที่อยู่รอบ ๆ วัดนิมมานรดี ขณะเดียวกัน หลวงพ่อยังได้พัฒนาแหล่งเรียนรู้เพื่อรองรับกิจกรรมโครงการต่าง ๆ ของวัดเพิ่มขึ้น เช่น การสร้างอาคารเรียนมอบให้แก่โรงเรียนวัดบึงลาดสวย การบริจาคอุปกรณ์การศึกษา อุปกรณ์การกีฬาแก่โรงเรียนต่าง ๆ เป็นต้น

อนึ่ง ในส่วนของเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 14 นั้น พระเดชพระคุณหลวงพ่อยังได้นำเอากิจกรรมต่าง ๆ ที่วัดนิมมานรดีดำเนินการมาไปปรับใช้ในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 14 ด้วย เช่น กำหนดให้แต่ละวัดในเขตปกครองเปิดวัดเพื่อกำหนดวันเจริญพุทธมนต์ประจำวันใดวันหนึ่งในแต่ละสัปดาห์ การกำหนดนโยบายให้มีการทำบุญเนื่องในวันพระและวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา การกำหนดนโยบายให้พระบวชใหม่ทุกอำเภอเข้าปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน ไม่น้อยกว่า 5 วัน และการกำกับดูแลงานปฏิบัติธรรมที่พุทธมณฑล เป็นต้น

4. ผู้ติดตามพระเทพสุธี (สมควร ปิยสีโล) ได้กล่าวว่า พระเดชพระคุณ เป็นพระเถระที่กอบประด้วยเมตตาเป็นอย่างมาก เป็นกันเอง ไม่ถือเนื้อถือตัว ชอบให้ความช่วยเหลือคนที่ยากลำบาก ไม่เลือกชนชั้นวรรณะ ทุกคนสามารถเข้าพบได้ง่าย มักให้โอกาสแก่ผู้คนเสมอ และยังเป็นพระเถระที่เคร่งครัดต่อพระธรรมวินัยมาก มีความยุติธรรม เป็นที่พึ่งของทั้งพระภิกษุสามเณรและประชาชนทั่วไป ผู้ที่ประพฤติไม่ดีเท่านั้นที่จะไม่ชอบใจนัก ส่วนคนอยู่ในศีลในธรรมมักจะชอบใจในสิ่งที่พระเดชพระคุณหลวงพ่อได้ทำทั้งนั้น

5. ประธานชุมชนวัดนิมมานรดี ได้กล่าวถึงพระเดชพระคุณพระเทพสุธี (สมควร ปิยสีโล) ว่า หลวงพ่อได้พัฒนาวัดจากอดีตที่เป็นวัดที่ไม่สะอาด ลานวัดมีแต่สิ่งของระเกะระกะ ไม่เป็นสัดส่วน มีคนมั่วสุมตามมุมต่าง ๆ ทำให้ไม่เป็นที่เจริญศรัทธา หลวงพ่อได้พัฒนาโดยปลูกต้นไม้ ปรับพื้นที่บริเวณลานวัดทั้งหมด รวมถึงสร้างอาคารศาลาบำเพ็ญกุศล จนทำให้วัดนิมมานรดีมีบริเวณวัดที่ร่มรื่น ผู้คนได้อาศัยร่มเงาได้รับความร่มเย็น นอกจากนี้ยังได้จัดโซนบริเวณกุฏิที่อาศัยของพระภิกษุสามเณรเป็นสัดส่วน ทำให้ดูแลและปกครองได้ง่าย หลวงพ่อยังเมตตาช่วยเหลือคนตกทุกข์ได้ยาก มอบเงินส่วนตัวบ้าง อาหารบ้าง น้ำบ้าง และอื่น ๆ บ้าง ให้แก่คนที่กำลังเดือดร้อนอยู่เสมอ ๆ นอกจากนี้ ในช่วงที่ประชาชนเดือดร้อนจากอุทกภัยในปีพุทธศักราช 2554 หลวงพ่อได้เมตตาเปิดศาลาของวัดนิมมานรดีให้เป็นจุดพักพิงอาศัยของประชาชนในละแวกบางแคและภาษีเจริญ โดยมีชาวบ้านอาศัยพักอยู่ที่วัดประมาณ 600 คนในเวลากลางคืน เพราะบ้านลูกน้ำท่วมหมด แต่ในช่วงระยะเวลากลางวันจะมีประชาชน ประมาณ 1,200 กว่าคน มารับประทานอาหารที่วัดทั้งสามมือ เนื่องจากในช่วงน้ำท่วมเป็นเวลายาวนานนั้น บ้านเมืองข้าวยากหมากแพง สิ่งของอุปโภคบริโภคมีไม่เพียงพอด้วยเหตุหลายประการ หลวงพ่อได้ทำให้วัดนิมมานรดีได้ทำหน้าที่ช่วยเหลือและเป็นที่พึ่งของชาวบ้าน ได้อย่างแท้จริง และระหว่างน้ำท่วม หลวงพ่อยังได้จัดกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อให้ชาวบ้านได้คลายทุกข์ด้วย เช่น การสวดมนต์ การฟังเทศน์ การฟังบรรยายธรรมจากพระสงฆ์

วัดนิมมานรดีและพระภิกษุที่มีชื่อเสียง ทำให้วัดนิมมานรดีเป็นที่พึ่งทั้งทางกายและทางใจของชาวบ้าน หลวงพ่อจึงเป็นพระเถระที่ชาวบ้านให้ความเคารพนับถืออย่างมาก

ตอนที่ 2 ผลที่เกิดขึ้นต่อชุมชนวัดนิมมานรดีจากการพัฒนาเด็ก และเยาวชนของพระเทพสุธี (สมควร ปิยสีโล) เจ้าคณะภาค ๑๔ เจ้าอาวาสวัดนิมมานรดี

ผลที่เกิดขึ้นต่อชุมชนวัดนิมมานรดีจากการพัฒนาเด็ก และเยาวชนพบว่า พระเดชพระคุณพระเทพสุธี (สมควร ปิยสีโล) มีความมุ่งหมายที่จะใช้การศึกษาเป็นเครื่องมือในการพัฒนาคน โดยบูรณาการหลักธรรมในพระพุทธศาสนาเรื่องการพัฒนาตน 4 ประการ คือ 1. มีกายอันพัฒนาแล้ว เรียกว่า ภาวิตกายโย 2. มีศีลอันพัฒนาแล้ว เรียกว่า ภาวิตสีโล 3. มีจิตอันพัฒนาแล้ว เรียกว่า ภาวิตจิตโต 4. มีปัญญาอันพัฒนาแล้ว เรียกว่า ภาวิตปญฺโญ กล่าวคือ หลวงพ่อมุ่งหมายจะใช้การศึกษาพัฒนามนุษย์เพื่อความเป็นมนุษย์โดยสมบูรณ์ จึงได้มีกระบวนการพัฒนาตนเองทั้งด้านศีล สมาธิ และปัญญา โดยหลวงพ่อก็ได้ให้โอกาสและสร้างแหล่งเรียนรู้ไว้เพื่อรองรับการพัฒนาการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชน เพราะหลวงพ่อเชื่อว่าการศึกษาเป็นเครื่องมือในการประกอบสัมมาชีพ ทำให้เป็นคนดีมีคุณธรรม มีรายได้เพิ่มขึ้น

หลวงพ่อก็เริ่มงานพัฒนาเด็กและเยาวชนด้วยการปรับทัศนียภาพบริเวณวัดนิมมานรดีให้ร่มรื่น ให้เหมาะแก่การเรียนรู้ เป็นการพัฒนาด้านกายภาพของวัดก่อนเพื่อรองรับกิจกรรมต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้นตามมาภายหลัง จากนั้นจึงจัด โครงการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อนและบวชนกขัมมะจารีณี เพื่อนำเยาวชนมาปรับพื้นฐานความรู้ด้านพระพุทธศาสนาและเพื่อเป็นการปรับพฤติกรรมอันพึงประสงค์ ในส่วนของพระภิกษุสามเณรนั้น หลวงพ่อก็ได้กำหนดวางนโยบายให้พระภิกษุ-สามเณรในวัดนิมมานรดีได้ศึกษาเล่าเรียนด้านปริยัติธรรมทั้งแผนกธรรมและแผนกบาลี จากนั้นจึงค่อยให้ได้ศึกษาเล่าเรียนวิชาการด้านสามัญศึกษา(การศึกษาทางโลก) ในภายหลังทั้งในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น มัธยมศึกษาตอนปลาย และระดับอุดมศึกษา นอกจากนี้ หลวงพ่อยังได้มุ่งเน้นการพัฒนาด้านจิตใจแก่พระภิกษุสามเณรเด็กและเยาวชน โดยจัดให้มีการอบรมศีลธรรมทั้งค่ายคุณธรรม ทั้งกำหนดจัดกิจกรรมวิปัสสนากรรมฐาน เพื่อพัฒนาขัดเกลาจิตใจของเด็กและเยาวชนให้มีจิตใจใฝ่คุณธรรม

หลวงพ่อยังได้จัดสร้างสิ่งอำนวยความสะดวกและแหล่งเรียนรู้ทางการศึกษา โดยสร้างอาคารเรียน พระปริยัติธรรม 3 ชั้น มีอุปกรณ์ทันสมัยต่อการศึกษาเล่าเรียน มีทุนการศึกษา มีห้องประชุม จัดตั้งศูนย์พัฒนาเยาวชนเพื่อปลูกฝังคุณธรรมด้านจิตอาสาช่วยกิจกรรมต่าง ๆ ของวัด และยังส่งเสริมเด็กและเยาวชนได้ใกล้ชิดพระพุทธศาสนาโดยสนับสนุนกิจกรรมการเรียนนาฏศิลป์ ศิลปะ และธรรมะภายในวัดนิมมานรดีทุกวันเสาร์อาทิตย์ และยังให้เด็กและเยาวชนได้มีโอกาส

แสดงนาฏศิลป์ในงานต่าง ๆ ของวัดเสมอมาอีกด้วย ทำให้เด็กและเยาวชนมีรายได้ช่วยเหลือจุนเจือครอบครัว นอกจากนี้ หลวงพ่อพระเทพสุธี (สมควร ปิยสีโล) ยังได้สร้างศูนย์ปฏิบัติธรรมวัดนิมมานรดี จ.ราชบุรี เพื่อรองรับกิจกรรมการพัฒนาตนสำหรับเยาวชนขึ้น ทั้งนี้เพื่อให้เด็กและเยาวชนได้ใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์

โรงเรียนวัดบึงลาดสวย

หลวงพ่อพระเทพสุธี (สมควร ปิยสีโล) ได้ดำเนินการก่อสร้างอาคารเรียน 2 หลัง แล้วเสร็จเมื่อปีพุทธศักราช 2558 มอบให้เป็นสาธารณสมบัติของชาติและชุมชนวัดบึงลาดสวย สิ้นงบประมาณกว่า 20 ล้านบาท เป็นการแสดงออกถึงความกตัญญูต่เวทีต่อมาคุณภูมิถิ่นเกิดและถวายเป็นอาจารย์บูชา แต่อาจารย์ พระมหาลำพวน เจ้าอาวาสวัดบึงลาดสวย จ.นครปฐม ทั้งนี้ เพื่อสนับสนุนแหล่งเรียนรู้ทางการศึกษาให้แก่เด็กและเยาวชนโรงเรียนวัดบึงลาดสวย

ศูนย์ปฏิบัติธรรมวัดนิมมานรดี จังหวัดราชบุรี

พระเดชพระคุณหลวงพ่อ พระเทพสุธี (สมควร ปิยสีโล) ได้ดำเนินการสร้างศูนย์ปฏิบัติธรรมวัดนิมมานรดี จังหวัดราชบุรี เพื่อใช้เป็นแหล่งพัฒนาทรัพยากรบุคคลทั้งพระภิกษุสามเณร เด็กและเยาวชนซึ่งเป็นการให้การศึกษาที่ครบถ้วนทั้งด้านศีล สมาธิ และปัญญา

พุทธศาสตร์ดุสิตบัณฑิตวิทยาลัย (สาขาสังคมศาสตร์)

จากบทบาทด้านการศึกษาสงเคราะห์ดังกล่าว ได้ปรากฏเป็นที่ประจักษ์ชัดแก่สาธารณชน ดังนั้น มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย โดยการอนุมัติของสภามหาวิทยาลัยจึงถวายปริญญาคุณวุฒิปันธิตถกิตติมศักดิ์ สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา แก่พระเทพสุธี (สมควร ปิยสีโล) ซึ่งสภามหาวิทยาลัยลงมติว่า หลวงพ่อเป็นผู้ทรงคุณวุฒิ สมควรแก่ปริญญาดังกล่าว เมื่อปีการศึกษา 2555 ถือเป็นเกียรติแก่พระภิกษุสามเณรและประชาชนชาววัดนิมมานรดีและศิษยานุศิษย์ที่มีความเคารพนับถือในตัวพระเดชพระคุณหลวงพ่อ ซึ่งเป็นผู้เสียสละ ทุ่มเท ทั้งร่างกายและจิตใจให้กับการศึกษาอย่างแท้จริง

จากการวิจัยพบว่า พระเทพสุธี (สมควร ปิยสีโล) มีภาวะการเป็นผู้นำในการบริหารจัดการวัด และบริหารการศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรมได้ประสพผลสำเร็จอย่างมีประสิทธิภาพ เพราะท่านนี้มีบุคลิกลักษณะน่าเลื่อมใสคือ มีเมตตาบารมีสูงมาก ให้โอกาสพระภิกษุและสามเณรได้ศึกษาเล่าเรียนจนมีโอกาสจบการศึกษาระดับสูงสุด ท่านมีมนุษยสัมพันธ์ดีมาก มีวิสัยทัศน์อันกว้างไกล สร้างแรงบันดาลใจให้กับนักเรียน และครูอาจารย์ ในสำนักเรียน โดยมีกองทุนเพื่อการศึกษาทุกระดับชั้นเรียน ได้มีการพัฒนาวัดจนได้รับรางวัลประกาศเกียรติคุณต่างๆจาก กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ

ปัจจัยสำคัญที่ท่านได้ประสบผลสำเร็จในการพัฒนาวัด และด้านการศึกษา คือ ท่านมิได้ทำงานเพื่อตัวเองเลย เป็นผู้ให้มากกว่าเป็นผู้รับ มีการสงเคราะห์ช่วยเหลือ ทุกคน ที่มีความทุกข์ ทั้งทางร่างกายและจิตใจ โดยไม่หวังสิ่งตอบแทนใดๆเลย โดยผู้ที่เข้าไปพบท่านจะได้รับแต่ความสุข ด้วยคำอวยพรที่ลึกซึ้ง และได้รับธรรมที่เข้าใจง่าย สามารถนำกลับไปประพฤติปฏิบัติให้เกิดประโยชน์สุขกับครอบครัวและชุมชนโดยรวม

โดยสรุปจากการวิจัยครั้งนี้ที่มีจุดประสงค์ที่จะศึกษายาทบาทของ “บทบาทของพระเทพสุธี (สมควร ปิยสีโล) เจ้าคณะภาค 14 เจ้าอาวาสวัดนิมมานรดีกับงานพัฒนาเด็กและเยาวชน” ยังมีด้านอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องอีก เช่น ด้านการปกครอง ด้านการศึกษา ด้านการเผยแผ่ธรรมะ ด้านสาธารณประโยชน์ ด้านสาธัญูปการ และด้านการปฏิสัมพันธ์กับชุมชน โดยใช้ข้อมูลจากเอกสารของวัดและการสัมภาษณ์เจ้าอาวาส ผู้วิจัยได้ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลจากภาคสนามด้วยตนเองทั้งหมด ได้วิเคราะห์ข้อมูลด้านต่างๆ พอสรุปได้ดังนี้

ผลการศึกษายาทบาทของ “พระเทพสุธี (สมควร ปิยสีโล) เจ้าคณะภาค 14 เจ้าอาวาสวัดนิมมานรดีกับงานพัฒนาเด็กและเยาวชน” ในด้านการปกครอง ทราบว่าท่านได้แต่งตั้งผู้ช่วยเจ้าอาวาสช่วยงานบริหารจัดการวัดอย่างถูกต้องตามระบบการบริหาร และการปกครองคณะสงฆ์ และท่านได้ดำรงตำแหน่งเจ้าสำนักเรียนด้วย จึงได้แต่งตั้งให้คณะผู้ปฏิบัติงานในสำนักเรียนปฏิบัติหน้าที่ด้านการปกครองด้วย เนื่องจากพระภิกษุสามเณรในวัดเป็นนักเรียนของสำนักเรียนด้วยและเป็นพระภิกษุสามเณรของวัดในเวลาเดียวกัน ได้มีการแต่งตั้งหัวหน้ากุฏิ ทุกรูปเป็นผู้ช่วยผู้ปกครองอีกทางหนึ่งด้วย จึงทำให้การดูแลเป็นไปอย่างใกล้ชิดและทั่วถึง พระภิกษุสามเณรภายในวัดและสำนักเรียนจึงมีความอบอุ่น เหมือนกับอยู่ครอบครัวเดียวกัน โดยมีเจ้าสำนักเรียนเปรียบเสมือนพ่อพระที่ปกครองดูแลช่วยเหลือด้านสวัสดิการทุกอย่างถึงขนาดกล่าวว่าแม้มาแต่ตัวก็มีความสุข จัดเป็นรูปแบบการบริหารสำนักเรียนด้วยพรหมวิหาร 4 คือ หลักเมตตา กรุณา มุทิตา และอุเบกขา โดยมีการประยุกต์ใช้พุทธธรรมเข้ามาบริหารจัดการ การจัดการศึกษาของพระเณร เป็นการเรียนรู้แบบพุทธวิธี ซึ่งถือเป็นการจัดการศึกษาที่สอดคล้องกับยุคสมัยปัจจุบัน คือการยึดผู้เรียนเป็นสำคัญและการเรียนรู้อย่างมีความสุข ที่ตรงกับทฤษฎีการเรียนรู้ เรื่อง Active Learning โดยให้พระภิกษุ สามเณร ภายในวัดและสำนักเรียนเกิดความกระตือรือร้นในการเรียนรู้ ถือเป็นการส่งเสริมการจัดการศึกษา ของพระพุทธศาสนา อย่างเป็นระบบและสอดคล้องกับยุคสมัยของปัจจุบัน

ด้านการศึกษา ทราบว่าท่านเป็นเจ้าของนักเรียนโรงเรียนพระปริยัติธรรมได้จัดให้มีการเรียนการสอนทั้งแผนกนักธรรมตรี โท และเอก และแผนกบาลีตั้งแต่ ป.ศ. 1-2 ถึง ป.ศ. 9 โดยใช้อาคารโรงเรียนพระปริยัติธรรมสำนักเรียนวัด เป็นสถานที่ศึกษา ได้มีการส่งเสริมให้ผู้จบเปรียญธรรม 5 ประโยคได้ศึกษาต่อระดับอุดมศึกษาที่มหาวิทยาลัย ตั้งแต่ระดับปริญญาตรีถึงปริญญาเอก และส่งเสริมผู้ที่จบเปรียญธรรม 9 ประโยคได้ศึกษาต่อระดับปริญญาโทและปริญญาเอก ทั้งในประเทศและต่างประเทศ ซึ่งท่านได้จัดตั้งกองทุนเพื่อการศึกษาไว้ ทุกระดับชั้นการศึกษา

ด้านการเผยแพร่ธรรมะ ทราบว่าท่านเจ้าอาวาสได้แสดงธรรมเองในทุกวันพระ วันสำคัญทางพระพุทธศาสนาและวันสำคัญของชาติ เป็นประธานจัดอบรมการบวชเนกขัมมะ ประธานจัดงานบวชสามเณรภาคฤดูร้อน มีการอบรมพระภิกษุสามเณรตลอดปี ได้ไปร่วมประชุม คณะธรรมทูตสายต่างประเทศหลายครั้ง ในประเทศสหรัฐอเมริกา แคนาดา ออสเตรเลีย นิวซีแลนด์ ฯลฯ และได้ส่งเสริมให้พระสงฆ์ได้แสดงธรรมในกิจกรรมที่เจ้าภาพอาราธนาไปทำงานในวัดและนอกวัด

ด้านสาธารณสงเคราะห์ ทราบว่าท่านได้จัดสร้างพระประธานถวายวัดมอบให้โรงเรียน และสถานที่ราชการ และในเขตจังหวัดอื่นๆ ได้มีการบูรณะปฏิสังขรณ์เสนาสนะ และการถวายวัตถุสิ่งอื่นๆ ในวัดอีกหลายวัด ท่านได้เป็นกรรมการมูลนิธิของวัด และได้จัดหาทุนทรัพย์ไปบูรณปฏิสังขรณ์วัดจนเจริญรุ่งเรือง ได้มีการช่วยเหลือแก้ปัญหาความเดือดร้อนของชาวบ้านจากปัญหาต่างๆ ทั้งอุทกภัย และอัคคีภัย และภัยด้านอื่น ๆ โดยนำสิ่งของอุปโภคบริโภคไปแจกจ่ายทั้งในเขตกรุงเทพฯ และต่างจังหวัด และได้ร่วมมือกับทางราชการ ใช้วัดจัดเป็นศูนย์กลางจัดงานต่าง ๆ

ด้านสาธารณูปการ ทราบว่าท่านได้ร่วมกับเจ้าอาวาสรูปก่อนๆ โดยเป็นกรรมการควบคุมการก่อสร้างบูรณปฏิสังขรณ์เสนาสนะ มาโดยตลอดจนถึงปัจจุบัน เมื่อท่านได้ดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาส ก็พบว่า ท่านได้มีบทบาทด้านนี้มาก ได้มีการก่อสร้างบูรณปฏิสังขรณ์กุฏิ วิหาร ศาลาการเปรียญ ได้ก่อสร้างโรงเรียนพระปริยัติธรรมหลังใหม่ พร้อมจัดซื้อเครื่องมือเครื่องใช้ อุปกรณ์การศึกษาและเครื่องอำนวยความสะดวกต่างๆ ปัจจุบัน กำลังรื้อหลังคาโบสถ์หลังใหญ่ออกหมดแล้วมุงกระเบื้องใหม่ และกำลังจัดสร้าง ซ่อฟ้าใหม่ด้วย ท่านเคยได้รับรางวัลวัดพัฒนาตัวอย่าง จากกระทรวงศึกษาธิการ

ด้านปฏิสัมพันธ์กับชุมชน จากการที่ท่านเป็นผู้มีมนุษยสัมพันธ์ดีกับทุกคน และมีนิสัยเป็นคนเมตตา ทำให้บุคคลต่างๆ เวะเวียนมาเยี่ยมท่านตลอดทั้งวัน ทั้งมาส่วนตัวคนเดียว และมาทั้งครอบครัว ท่านก็มีความอดทนต้อนรับญาติโยมได้ตลอดวันเช่นกัน และได้เชิญชวนญาติโยมเหล่านี้ช่วยกันบริจาคทรัพย์เพื่อการพัฒนาวัดและร่วมก่อตั้งกองทุนเพื่อการศึกษาด้วย ผลการศึกษา

“บทบาทของพระเทพสุธี (สมควร ปิยสีโล) เจ้าคณะภาค 14 เจ้าอาวาสวัดนิมมานรดีกับงานพัฒนาการศึกษาของเด็กและเยาวชน”

ด้านการศึกษา ทราบว่าท่านเป็นเจ้าของสำนักเรียนโรงเรียนพระปริยัติธรรมเปิดการเรียนการสอน 3 แผนก ได้แก่ แผนกนักธรรม แผนกบาลี และแผนกพระอภิธรรม ท่านเป็นเจ้าของสำนักเรียนได้เน้นการเรียนการสอนแผนกบาลีมากเป็นพิเศษ โดยส่งเสริมให้มีการเรียนการสอนตั้งแต่ ป.ศ. 1-2 ถึง ป.ศ. 9 ตั้งแต่เปิดการเรียนการสอนมา มีผู้จบเปรียญธรรม 9 ประโยคจากสำนักเรียนวัดนี้เป็นจำนวนมาก ได้มีการจัดให้ครูอาจารย์ของสำนักเรียนวัดไปสอนตามวัดอื่นๆ ด้วย ในทุกปีสำนักเรียนของวัดได้เปิดอบรมบาลีก่อนสอนสนามหลวง ทั้ง ป.ศ. 6-9 และ ป.ศ. 1-2 ถึง ป.ศ. 5 มีการเชิญชวนนักเรียนจากสำนักเรียนอื่นเข้าร่วมอบรมด้วย โดยท่านเจ้าอาวาสเป็นผู้หาทุนทรัพย์สนับสนุนด้วยตัวท่านเองมาโดยตลอด

ด้านการเผยแผ่ธรรมะ ทราบว่าท่านเป็นผู้แสดงธรรมเองทุกวันพระและเปิดโอกาสให้ครูอาจารย์ได้แสดงธรรมในวันสำคัญทางพุทธศาสนาและวันสำคัญของชาติ ในระหว่างพรรษาได้เปิดโอกาสให้พระภิกษุสามเณรได้แสดงธรรมในวันพระตลอดพรรษา ท่านได้เปิดอบรมพระนักเทศน์ และส่งไปแสดงธรรมตามสถานที่ต่างๆ ที่เจ้าภาพได้อาราธนา มา ทั้งในสถานศึกษา สถานที่ราชการ โรงงาน โรงแรม และเรือนจำต่างๆ ได้มีการอบรมพระธรรมทูตแล้วส่งไปตามจังหวัดต่างๆ ทั่วประเทศ เพราะพระภิกษุสามเณรวัดส่วนใหญ่เป็นคนต่างจังหวัด เมื่อได้มาศึกษาที่สำนักเรียนวัดจนมีความรู้แล้ว ก็จะส่งไปเป็นพระธรรมทูต ตามที่เจ้าคณะอำเภอต่างๆ ได้อาราธนา มา นอกจากนี้ยังมีการเผยแผ่ธรรมะในรูปของแผ่นซีดีและวีซีดีของพระนักเทศน์ ที่มีชื่อเสียงของวัด และจัดทำจุลสารรายเดือนออกเผยแผ่แจกจ่ายไปตามสถาบันต่างๆ อีกด้วย

ด้านสาธารณสงเคราะห์และปฏิสัมพันธ์กับชุมชน ทราบว่าท่านเป็นผู้ที่มีเมตตาชอบช่วยเหลือบุคคลที่ตกทุกข์ได้ยาก โดยมีการตั้งมูลนิธิวัดขึ้นมา ส่วนหนึ่งเพื่อส่งเสริมสนับสนุนการศึกษาพระปริยัติธรรม และอีกส่วนช่วยเหลือการสาธารณสงเคราะห์ทั่วไป มีการแจกทุนการศึกษาแก่นักเรียนที่เรียนดี มีความประพฤติดี ทั้งในโรงเรียนและนักเรียนในชุมชน มีการแจกของขวัญซึ่งเป็นเครื่องอุปโภคบริโภคและของเล่นแก่เด็กๆ ในชุมชน เนื่องในวันเด็กแห่งชาติ มีการจัดเครื่องอุปโภคบริโภคออกช่วยเหลือแก่ผู้ประสบสาธารณภัย วัดและโรงเรียนในถิ่นทุรกันดาร ซึ่งเครื่องอุปโภคบริโภคเหล่านี้ได้รับการนึ่งรับสั่งขทาน ท่านได้มีการออกเยี่ยมชุมชนเพื่อช่วยเหลือคนยากไร้ คนชรา คนพิการและเด็กกำพร้า ที่ไม่ได้รับการเอาใจใส่จากครอบครัวเท่าที่ควร และได้มีการเทศน์พร่ำให้กับคนไร้ญาติและคนยากไร้ในชุมชน ได้อนุญาตให้มีการใช้ลานวัดเป็นที่จอด มีการแจกข้าวสารอาหารแห้งให้แก่ชาวบ้านที่ยากจนในชุมชน เป็นประจำทุกปี เนื่องในโอกาสวันคล้ายวันเกิดของท่าน ให้ชาวบ้านได้หยิบยืมของใช้เครื่องใช้ในการ

จัดงานบำเพ็ญกุศลต่างๆ ของคนในชุมชนและบุคคลทั่วไป พร้อมทั้งจัดพระสงฆ์ให้ไปประกอบพิธี บำเพ็ญกุศลในงานนั้นๆ ด้วย

ด้านสาขานุปการ ทราบว่าท่านได้เป็นผู้ควบคุมงานก่อสร้างในวัดเอง ได้มีการก่อสร้าง บูรณปฏิสังขรณ์เสนาสนะมากมาย ทั้งอุโบสถ วิหาร ศาลาการเปรียญ ศาลาบำเพ็ญกุศล กุฏิ พระสงฆ์ กุฏิแม่ชี และได้สร้างโรงเรียนพระปริยัติธรรมใหม่ขึ้นมาอีกหลัง จากวัดที่เคยทรุดโทรม กลายเป็นวัดที่สวยงามใหญ่โต ทำให้ท่านได้รับรางวัลพัฒนาตัวอย่าง ปัจจุบันไม่เหลือพื้นที่วัด ให้ท่านได้ก่อสร้างอะไรอีกแล้ว และมีการถวายสังฆทานแก่พระสงฆ์ พร้อมกับถวายเงินเพื่อช่วย ในการบำรุงวัดด้วย ทำให้การก่อสร้างบูรณปฏิสังขรณ์วัดเป็นไปอย่างรวดเร็ว

ข้อเสนอแนะ จากการศึกษาพบว่าวัดนิมมานรดี เป็นวัดที่อยู่ในเขตกรุงเทพมหานครซึ่งมี ความเจริญทางด้านวัตถุ งานพัฒนาชุมชนด้านวัตถุได้ถูกพัฒนาโดยสำนักงานเขตภาษีเจริญ โดยมี ผู้อำนวยการเขตและสมาชิกสภาเขต เป็นผู้จัดสรรงบประมาณในการพัฒนาชุมชน ผู้วิจัยจึงมี ข้อเสนอแนะดังนี้

ด้านการปกครอง ควรยึดหลักพระธรรมวินัยเป็นหลักในการปกครอง เพราะพระธรรม วินัยเปรียบเสมือนเส้นด้ายร้อยดอกไม้ให้สวยงามเป็นระเบียบ และพระสงฆ์เปรียบเสมือนดอกไม้ที่มี หลากหลายชนิด หลายตระกูล หลายชนิด หลายสี และหลายกลิ่น แต่เมื่อมาเรียงร้อยด้วย เส้นด้ายเดียวกันแล้ว ก็จะดูสวยงามมีระเบียบ ทำให้หมู่พระสงฆ์ ดูเป็นระเบียบเรียบร้อย สวยงาม เป็นที่เลื่อมใส ศรัทธาแก่ผู้ที่พบเห็น การที่ท่านเข้าอาวาสมอบให้คณะสงฆ์เลือกปกครองกันเองก็ นับว่าเป็นการดี แต่ไม่ควรเลือกเฉพาะผู้มีความรู้ ความสามารถเพียงอย่างเดียว ควรจะเลือกผู้ที่มีความ ประพฤติตามหลักพระธรรมวินัยด้วย

ด้านการศึกษา ควรสนับสนุนพระภิกษุสามเณร ได้มีทางเลือกในการศึกษาทั้งทางโลก และทางธรรมให้มากกว่านี้ โดยจัดให้มีการเรียนแผนกสามัญควบคู่กันไปด้วยการเรียนนักธรรม และบาลี ให้มีการเรียนเสริมภาษาต่างประเทศอื่นๆ ตามความต้องการของนักเรียนนั้นๆ ด้วย เนื่องจากได้พบว่าผู้จบ ป.ศ. 5 มีวุฒิเทียบเท่าผู้จบมัธยมศึกษาปีที่ 6 ไม่สามารถสอบแข่งขันเข้าเรียน ในสถาบันอุดมศึกษาอื่นของรัฐได้ นอกจากมหาวิทยาลัยสงฆ์ เพราะไม่มีความรู้ทางสายสามัญเลย

ด้านการเผยแผ่ธรรมะ ซึ่งเป็นหน้าที่หลักของพระสงฆ์ ยังมีได้มีการพัฒนาเท่าที่ควร ลังเกตจากเมื่อพระสงฆ์จัดรายการวิทยุหรือทีวี แทบจะไม่มีคนดูหรือฟังเลย นอกจากคนเฒ่าคนแก่ ทั้งที่พุทธศาสนาเป็นศาสนาของคนทุกวัย แต่การเผยแผ่พุทธศาสนาไม่สามารถดึงดูดคนทุกวัยได้ มีพระมหาสมปองรูปเดียวเท่านั้น ที่ดึงดูดคนทุกวัยได้ จึงต้องมีการพัฒนาบทบาททางด้านนี้ให้ เป็นระบบ จัดอบรมนักเทศน์ ให้สามารถแสดงธรรมแก่ผู้ฟังได้ทุกวัย เช่นเดียวกับพระมหา สมปอง โดยเฉพาะวัดที่มีสำนักเรียนพระปริยัติธรรม ควรจะสร้างพระนักเทศน์ เพื่อคนรุ่นใหม่

แข่งขันกับพระมหาสมปอง โดยให้มีการฝึกหัดการพูดตั้งแต่เป็นสามเณร เพื่ออนาคตจะได้มีพระนักเทศน์ที่สามารถดึงดูดความสนใจจากคนทุกวัยได้

ด้านสาธารณสงเคราะห์ เจ้าอาวาสควรจะรู้เรื่องความเดือดร้อนของญาติโยมภายในชุมชนให้ทั่วถึง โดยเฉพาะครอบครัวที่ยากจน มีการทะเลาะกันเป็นประจำ ควรเข้าไปดูแลแนะนำพร่ำสอน โดยจัดให้มีการประชุมปรึกษาหารือกับผู้นำชุมชนและคณะกรรมการชุมชน เพื่อร่วมกันแก้ไขปัญหา หรืออาจจะประชุมหารือกับหน่วยราชการที่เกี่ยวข้อง ร่วมกันแก้ไขปัญหาต่างๆ ภายในชุมชน การประชุมร่วมกันระหว่างวัด บ้านและหน่วยงานราชการ น่าจะเป็นการแก้ไขปัญหาได้ตรงจุด การช่วยเหลือด้านวัสดุสิ่งของหรือเงินทอง ไม่สามารถแก้ปัญหาความยากจนได้ แต่ควรจัดให้มีการฝึกอาชีพ พัฒนาแนะนำอาชีพให้เหมาะสมกับคนทุกคนในชุมชน เด็กพิการหรือเด็กกำพร้า ต้องได้รับการศึกษา คนชราที่ยังแข็งแรง ควรฝึกให้มีงานทำตามสมควรแก่วัย ถ้าทุกคนมีการศึกษา ทุกคนมีงานทำ ปัญหาต่างๆ จะหมดไปเอง

ด้านสาธารณูปการ การพัฒนาวัดในปัจจุบันได้มีการก่อสร้างวัดเกินความจำเป็น มีการใช้ทุนทรัพย์ในการก่อสร้างมากมาย คล้ายกับเป็นการแข่งขันกันก่อสร้าง เจ้าอาวาสควรพิจารณาสร้างแต่สิ่งจำเป็นกับการใช้สอย คำนึงถึงประโยชน์ที่จะได้รับว่าคุ้มค่าหรือไม่ อาคารบางแห่งยังอยู่ในสภาพที่ใช้งานได้ หรือชำรุดทรุดโทรมไม่มาก ก็ไม่ควรก่อสร้างขึ้นมาใหม่ ควรจะซ่อมแซมขยายต่อเติม เพราะเมื่อก่อสร้างขึ้นมาใหม่ อาคารหลังเก่าก็จะไม่มีผู้ใช้ ไม่มีผู้ดูแลรักษา กลายเป็นสถานที่รกร้างหรือไม่ก็เป็นโบราณสถาน เป็นการสิ้นเปลืองงบประมาณ ควรจะนำเงินส่วนนี้ไปพัฒนาการศึกษา พัฒนาคณะให้มีคุณภาพในทุกด้าน หรือนำไปพัฒนาชุมชนด้านอื่นๆ ได้อีก

ปัญหาสุดท้ายในการพัฒนาวัดและชุมชนของเจ้าอาวาสแต่ละรูปที่จะสร้างความศรัทธาให้กับญาติโยมได้ต้องใช้เวลายาวนานเกือบตลอดชีวิต และชาวบ้านมักจะศรัทธาในตัวบุคคลมากกว่า เมื่อเจ้าอาวาสมรณภาพลง การพัฒนาวัดด้านต่างๆ จะหยุดชะงักลง กว่าเจ้าอาวาสรูปใหม่จะสร้างความศรัทธาขึ้นมาอีกก็ต้องใช้เวลาอีก เมื่อเป็นดังนี้เจ้าอาวาสควรพิจารณาผู้ที่จะมาเป็นเจ้าอาวาสรูปต่อไป มาช่วยทำงานร่วมกัน โดยแต่งตั้งให้เป็นรองเจ้าอาวาสและให้ทำงานแทนกันได้ เพื่อให้ชาวบ้านเกิดความศรัทธา เมื่อเจ้าอาวาสได้มรณภาพลงไปแล้วงานก็จะไม่หยุดชะงักสามารถดำเนินต่อไปได้ตามปกติ

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การศึกษาเรื่องบทบาทของพระเทพสุธี (สมควร ปิยสีโล) เจ้าคณะภาค 14 เจ้าอาวาสวัดนิมมานรดีกับงานพัฒนาเด็กและเยาวชนมีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาบทบาทของพระเทพสุธี (สมควร ปิยสีโล) เจ้าคณะภาค 14 เจ้าอาวาสวัดนิมมานรดี กับงานพัฒนาเด็กและเยาวชน และ 2) เพื่อศึกษาผลที่เกิดขึ้นต่อชุมชนวัดนิมมานรดีจากการพัฒนาเด็กและเยาวชนของพระเทพสุธี (สมควร ปิยสีโล) เจ้าคณะภาค 14 เจ้าอาวาสวัดนิมมานรดี วิธีการดำเนินการวิจัย ในการศึกษาครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยศึกษาบทบาทการพัฒนาชุมชน และแนวทางการพัฒนาเด็กและเยาวชนของพระเทพสุธี (สมควร ปิยสีโล) เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth-Interview) และการวิเคราะห์เอกสาร (Documentary Analysis) มีการตรวจสอบความถูกต้องและความน่าเชื่อถือของข้อมูลโดยใช้การตรวจสอบแบบสามเส้า (Triangulation) การวิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการวิเคราะห์ข้อมูลแบบการสรุบบางอุปนัย (Analytic Induction) และนำเสนอข้อมูลโดยวิธีพรรณนา (Description) และการพรรณนาวิเคราะห์ (Analytic Description)

สรุปผลการวิจัย

1. บทบาทของพระเดชพระคุณหลวงพ่อพระเทพสุธี (สมควร ปิยสีโล) ได้บริหารจัดการด้านหลักสูตรและการสอนนักเรียนตั้งแต่ชั้นมัธยมศึกษาไปจนถึงมัธยมศึกษา ผู้ที่สอบไล่ได้มัธยมศึกษา ก็จะให้ศึกษาต่อด้านภาษาบาลีหรือภาษามคธ ซึ่งเป็นภาษาที่จารึกพระธรรมคำสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า โดยเปิดทำการสอนตั้งแต่ชั้นบาลีไวยากรณ์ไปจนถึงชั้นประโยค ป.๖ และส่งพระภิกษุสามเณรไปสอนวิชาพระพุทธศาสนาในโรงเรียน 7 แห่ง คือ 1) วิทยาลัยเทคโนโลยีภาษาอนุสรณ์บางแค 2) วิทยาลัยเทคโนโลยีบูรณะบริหารธุรกิจ 3) โรงเรียนคลองหนองใหญ่ 4) โรงเรียนวัดนิมมานรดี 5) โรงเรียนราชวินิตประถมบางแค 6) โรงเรียนบางแคเนื่องสังวาลย์อนุสรณ์ 7) โรงเรียนวัดประดู่บางจาก และมอบทุนสนับสนุนโรงเรียนเพื่อการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษา ซึ่งเป็นการดำเนินนโยบายในชื่อ “ให้ธรรม ให้ทุน” และจัดกิจกรรมโครงการบรรพชาสามเณรและบวชนกขัมมจารีภาคฤดูร้อนเป็นประจำทุกปี และสนับสนุนส่งเสริมให้มีการจัดการอบรมค่ายคุณธรรมให้แก่เด็กและเยาวชนเพื่อปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมให้แก่เด็กและเยาวชนเพื่อความเป็นคนเก่ง ดี และมีความสุข

2. ผลที่เกิดขึ้นต่อชุมชน คือ การมุ่งเน้นให้ความช่วยเหลือด้านปัจจัยพื้นฐานของคนในชุมชน ด้วยการให้ทาน (ทานมัย) เช่น โครงการแจกข้าวสารทุกเดือน โครงการเยี่ยมบ้านพระภิกษุสามเณรวัดนิมมานรดี โดยจัดสรรงบประมาณช่วยเหลือครอบครัว โดยใช้หลักการทำให้คนเกิดศรัทธาและมีความเชื่อมั่นในสิ่งที่หลวงพ่อกำลังทำ และประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดี (Role Model) ให้กับคนในชุมชนและสังคม ทั้งยังประสานความร่วมมือไปยังชุมชน วัด โรงเรียน และหน่วยงานราชการ หรือ “บวร” ในการพัฒนาชุมชนวัดนิมมานรดี ซึ่งถือเป็นการพัฒนาอย่างสมดุลหรือการพัฒนาแบบองค์รวม (Holistic Development) ทำให้วัดเป็นที่พึ่งทางกายและใจของชาวบ้านได้อย่างแท้จริง

อภิปรายผล

บทบาทการพัฒนา

พระเดชพระคุณพระเทพสุธี (สมควร ปิยสีโล) ได้ใช้หลักการพัฒนาแบบสมดุลที่เน้นการพัฒนาทุกมิติไปพร้อม ๆ กัน โดยท่านได้แสดงบทบาทในแต่ละด้าน ดังนี้ ด้านการศึกษา นับว่าหลวงพ่อกำลังสร้างแรงจูงใจโดยดำเนินการใช้หลักความสามัคคีทางกายวาจาและใจ ชักชวนให้พระภิกษุสามเณรหน่วยงานราชการและชาวบ้านเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาด้านการศึกษาเพื่อการพัฒนาชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ สุภาพร วนานูวัช (2516 : 108 -111) ซึ่งศึกษาถึงแรงจูงใจที่ทำให้พระสงฆ์และสามเณรร่วมกันพัฒนาชุมชนว่า ภาวะผู้นำของพระสงฆ์และสามเณรมีส่วนสนับสนุนให้พระทำการพัฒนาชุมชน ซึ่งมีส่วนเกี่ยวข้องกับอายุพรรษา และตำแหน่งของพระสงฆ์ด้วย รวมถึงสอดคล้องกับงานวิจัยของ เกียมพงษ์ วงศ์ธรรม (2519 : 61-62) ที่ศึกษาบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาสังคมว่า การเป็นผู้นำหรือผู้จัดการชุมชนมีส่วนสัมพันธ์กับอายุพรรษาที่บวช เพราะเป็นผลให้เกิดความสัมพันธ์ระดับลึกกับคนในชุมชน นอกจากนี้งานวิจัยของ พันตรีรุ่งโรจน์ คำแน่น (2538 : 10-16) ได้กล่าวไว้ในงานวิจัยที่เกี่ยวกับปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อบทบาทการพัฒนาชุมชนของเจ้าอาวาส คือ ภาวะผู้นำที่ประกอบด้วยความคิดริเริ่ม และความคิดใหม่ๆ ซึ่งซ่อนเร้นอยู่ พลังความสามารถเหล่านี้สามารถพัฒนาและนำออกมาใช้ได้ ทั้งนี้เพราะพระสงฆ์ที่เป็นเจ้าอาวาสจะเป็นที่เลื่อมใสของคนในชุมชน ชาวบ้านจะให้ความเคารพเชื่อฟัง ด้วยความเลื่อมใสและศรัทธา การที่เจ้าอาวาสเป็นที่เคารพศรัทธา ทำให้ต้องแสดงบทบาทการเป็นผู้บริหารจัดการชุมชน (Community Manager) ออกมาเป็นบทบาทสำคัญมากสำหรับพระสงฆ์ที่จะนำไปสู่การพัฒนา และในขณะเดียวกันก็ได้แสดงบทบาทการเป็นผู้ให้ความอนุเคราะห์ เกื้อกูลให้แก่ชุมชนและสังคม การกระทำเช่นนี้นอกจากช่วยเหลือผู้ที่ตกทุกข์ได้ยากแล้ว ยังเป็นการเพิ่มเสริมเติมต่อบุญของชาวบ้านที่ถวายพระด้วยความศรัทธา อีกทั้งเป็นการช่วยเหลือสนับสนุนทั้ง

ทางตรงและทางอ้อมเพื่อให้ได้รับสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชนด้วยปัจจัยที่เป็นแรงศรัทธาคนในชุมชนเอง เพื่อให้ทุกคนในชุมชนมีวิถีการดำเนินชีวิตที่ดีขึ้น นอกจากนี้แล้วยังจะเป็นการสร้างศรัทธาต่อชาวบ้าน ส่งเสริมทุนให้มีจำนวนมหาศาลขึ้นไปเรื่อยๆ สามารถนำไปใช้ในการพัฒนาชุมชนต่อไปอีก

หลวงพ่อบุญเป็นนักการศึกษา (Educator) ที่มีความสนใจใฝ่รู้ชวนหาความรู้ก่อนที่จะนำไปกำหนดเป็นนโยบายเสมอ โดยอบรมสั่งสอนคนในชุมชนทั้งในแง่หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาและการดำรงชีวิตแบบวิถีพุทธ เป็นนักสังคัมสังเคราะห์ที่อนุเคราะห์ เกื้อกูลต่อชุมชน เช่น สร้างอาคารเรียนพระปริยัติธรรมวัดนิมมานรดี สร้างอาคารปฏิบัติธรรมวัดนิมมานรดี และก่อสร้างศูนย์ปฏิบัติธรรมวัดนิมมานรดี ณ จังหวัดราชบุรี เป็นต้น ทั้งนี้เพื่อรองรับกิจกรรมโครงการด้านการศึกษาแนวไตรสิกขา (ศีล สมาธิ ปัญญา) ซึ่งเป็นการให้การศึกษาแบบบูรณาการหลักธรรมทางพุทธศาสนาให้สอดคล้องกับสิ่งแวดล้อมและเหมาะสมกับบุคคล เพื่อจักได้อบรมบ่มเพาะคุณความดีเป็นการทำให้เด็กและเยาวชนกลายเป็นมนุษย์โดยสมบูรณ์ตามหลักพระพุทธศาสนา จะเห็นได้ว่า หลวงพ่อบุญเป็นพระเถระที่รอบรู้และคิดอย่างรอบด้าน สังเกตได้จาก ทุกโครงการ ทุกกิจกรรม หลวงพ่อบุญได้กำหนดวางไว้อย่างเป็นระบบ เป็นการให้ความสำคัญกับการศึกษาที่ถูกต้องสอดคล้องกันอย่างกลมกลืนเป็นอย่างมาก ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ วิเชียร สีหาบุตร (2537 : 8) ซึ่งศึกษาบทบาทของพระสงฆ์กับการพัฒนาสังคมของพระธรรมมหาวิทยาลัยราชภัฏ โดยในด้านการพัฒนาท่านแสดงให้เห็นว่าในการพัฒนาคนนั้น หลักสำคัญคือการศึกษา และสอดคล้องกับงานวิจัยของ วิเชียร เชนจบเขต (2547 : 38-42) ได้กล่าวถึงหน้าที่ของพระสงฆ์ในการให้การศึกษาแก่พระ เณร และคนในชุมชน โดยพูดถึงภาคทฤษฎีว่า คือเนื้อหาในพระไตรปิฎกเป็นหลัก ส่วนด้านปฏิบัติคือ หลักวินัยสงฆ์ หน้าที่ของพระสงฆ์เกี่ยวกับการให้การศึกษา สามารถแยกเป็น 5 ประการ ได้แก่ ต้องให้ความอนุเคราะห์แก่ผู้เรียนทั้งด้านสติปัญญาและจิตใจ ต้องอนุเคราะห์ช่วยเหลือผู้เรียนที่ขาดแคลนปัจจัย 4 ต้องช่วยรักษาพยาบาลผู้เรียนที่ได้รับความเจ็บป่วยจนทุเลาและหายขาด ต้องสงเคราะห์หน้าที่การงานจนถึงขั้นฝากงาน และหางานให้ทำ สงเคราะห์และปฏิบัติต่อผู้เรียนด้วยความเมตตาเสมอกัน ที่เป็นเช่นนี้เพราะการศึกษาเป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาทุก ๆ ด้าน ถ้ามีความรู้ ก็จะไม่จน ไม่เจ็บป่วย เพราะสามารถที่จะนำความรู้ไปประกอบอาชีพ และดูแลสุขภาพสุภาพ รวมตลอดถึงการดำรงชีวิตที่ดี ซึ่งพระเดชพระคุณหลวงพ่อบุญได้ส่งเสริมสนับสนุนด้านการศึกษาทั้งแผนกสามัญและนักธรรมบาลี เป็นการช่วยแบ่งเบาภาระของผู้ปกครองทั้งในด้านเศรษฐกิจที่ช่วยลดภาระค่าใช้จ่าย เนื่องจากเป็นการจัดการศึกษาแบบให้เปล่า นอกจากนี้ ในด้านสังคมครอบครัว หลวงพ่อบุญได้ทำให้ผู้ปกครองของเด็กและเยาวชนได้เบาใจและอุ่นใจว่า ลูกหลานจะปลอดภัยและได้ศึกษาเล่าเรียนสมตั้งใจหมาย และที่สำคัญก็คือ ลูกหลานจะ

ได้รับการอบรมสั่งสอนขัดเกลาให้ไม่ให้ออกนอกกลุ่มนอกรทาง เพราะมีพระภิกษุสามเณรช่วยเป็น
 ภาระ ฐานะต่างบิดามารดานั่นเอง นอกจากนี้ในด้านสาธารณสุขหลวงพ่อได้ให้การสนับสนุนการ
 ก่อสร้างโรงพยาบาลที่โรงเรียนวัดระฆังทอง จังหวัดราชบุรี เพื่อเอาไว้ใช้รักษาพยาบาลเด็กและ
 เยาวชนรวมไปถึงสามเณรที่บรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อนที่ไปปฏิบัติธรรมที่ศูนย์ปฏิบัติวัด
 นิมมานรดีที่จังหวัดราชบุรี รวมไปถึงให้บริการสาธารณสุขแก่ชาวบ้านในละแวกศูนย์ปฏิบัติธรรม
 วัดนิมมานรดีอีกด้วย ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ วิเชียร สีหาบุตร (2537 : 92-93) ที่ศึกษา
 บทบาทการพัฒนาของพระธรรมมหาวิธานุวัตร ในด้านสาธารณสุขและการสาธารณสุขสงเคราะห์
 พบว่า ท่านมองเห็นความสำคัญในเรื่องสุขภาพและการป้องกันรักษาโรคของชุมชน จึงได้สร้าง
 โรงพยาบาลเมตตาประชารักษ์ (โรงพยาบาลวัดไร่จิง) ขึ้น เพื่อให้การดูแลรักษาเรื่องการเจ็บไข้ของ
 คนในชุมชน และสอดคล้องกับงานวิจัยของ วันชัย อาจเขียน (2518 : 28-30) ซึ่งศึกษาบทบาทของ
 พระสงฆ์ด้านสาธารณสุขว่า พระสงฆ์ควรมีบทบาทด้านสาธารณสุขอย่างไร ที่เป็นเช่นนี้เพราะว่า
 เรื่องการรักษาสุขภาพเป็นเรื่องสำคัญถ้าผู้คนเจ็บป่วยหรือสุขภาพไม่ดีก็จะส่งผลเสียหลายด้าน
 ไม่ว่าจะเป็นปัญหาเศรษฐกิจ วิธีชีวิตความเป็นอยู่ และการเข้าถึงบริการสุขภาพเป็นสิ่งที่ทุกคนควร
 จะได้รับเพื่อให้ผ่อนคลายจากความทุกข์ นอกจากนี้ท่านมองว่าชาวบ้านยังไม่มีความรู้ในเรื่องการ
 ดูแลรักษาสุขภาพ และไม่สะดวกในการรักษาอาการเจ็บป่วยเนื่องจากโรงพยาบาลอยู่ไกลจากชุมชน
 ทำให้ชาวบ้านไม่ได้รับความสะดวกสบาย ด้านการเผยแผ่ พระเดชพระคุณหลวงพ่อเป็นพระเถระ
 ที่มีให้มีความสำคัญอย่างยิ่งในการส่งเสริมสนับสนุนการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ทั้งโดยการเทศนา
 สั่งสอน ทั้งการประพฤติปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี เหมาะสมแก่สมณสาธูป ทั้งให้การสนับสนุน
 จัดตั้งศูนย์พัฒนาเด็กและเยาวชนวัดนิมมานรดี ทั้งการจัดตั้งศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันเสาร์และ
 วันอาทิตย์ หลวงพ่อเป็นพระเถระที่ปฏิบัติตนยึดมั่นในหลักธรรมคำสอนในพระพุทธศาสนา ทำให้
 ชาวบ้านเคารพนับถือเลื่อมใส และได้ยึดถือหลวงพ่อเป็นที่พึ่งทางจิตใจ ทำให้ความสัมพันธ์
 ระหว่างบ้าน วัด ชุมชน หน่วยงานราชการ และภาคส่วน อื่น ๆ อยู่ในระดับดีมาก และทำให้
 ชาวบ้านในบริเวณรอบ ๆ วัด เข้าใจบทบาทของวัดนิมมานรดีมากขึ้น มีทัศนคติที่ดีต่อวัดมากขึ้น
 เพราะหลวงพ่อเป็นพระเถระที่มีแต่ให้ ทำให้ไม่เกิดปัญหาระหว่างบ้านกับวัดเหมือนในชุมชนอื่น ๆ
 และทำให้วัดได้รับความร่วมมือจากชุมชนเป็นอย่างมากยามที่วัดขอความร่วมมือ เช่น การขอรื่อง
 มิให้มีการแห่ขบวนบรรพชาอุปสมบทในเขตพระอุโบสถวัดนิมมานรดี ด้วยเหตุผลทาง
 พระพุทธศาสนาที่ต้องการความสงบและประสงค้จะให้การอุปสมบทเป็นบุญกุศลอย่างแท้จริง
 เป็นต้น

จะเห็นได้ว่า บทบาทของหลวงพ่พระเทพสุธี (สมควร ปิยสีโล) จะมีความคล้ายคลึงกับ บทบาทของพระนักพัฒนารูปอื่น ๆ แต่จะมีจุดต่างในด้านการมีภาวะผู้นำสูงทั้งเรื่องการบริหาร จัดการ การปกครอง การศึกษา การเผยแผ่ การเป็นนักสังคมสงเคราะห์ และด้านการเป็นที่เจริญ ศรัทธาของประชาชนในชุมชนและบุคคลนอกชุมชนวัดนิมมานรดี ทำให้หลวงพ่อได้รับการยอมรับ ในเรื่องการเป็นพระเถระที่รอบรู้และเคร่งครัดในพระธรรมวินัย นอกจากนี้ หลวงพ่อยังเป็นผู้ให้ ความอนุเคราะห์ สังเคราะห์ เกื้อกูลกับชุมชนและสังคม ด้วยเหตุดังกล่าวมานี้ จึงทำให้การพัฒนา ของท่านประสบความสำเร็จอย่างสูงสุด

ผลที่เกิดต่อชุมชน

พระเทพสุธี (สมควร ปิยสีโล) มีแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนา โดยท่านเน้นการพัฒนา ทางด้านปัจจัยที่จำเป็นพื้นฐานสำหรับการดำรงชีวิตเป็นอันดับแรก ได้แก่ การริเริ่มโครงการแจก ข้าวสารแก่ผู้สูงอายุ โดยจัดร่วมกับสำนักงานเขตภาษีเจริญ จากนั้นจึงค่อย ๆ พัฒนาด้านอื่น ๆ ได้ อย่างสมดุลสอดคล้องไปพร้อม ๆ กันคือ ด้านการศึกษา ด้านการเผยแผ่ ด้านสาธารณูปการ ด้าน สังคมสงเคราะห์ ด้านสาธารณสุข เป็นต้น จากนั้นจึงพัฒนาทางด้านจิตใจ สอดคล้องกับงานวิจัย ของบุญเกิด มะพารมย์ ซึ่งกล่าวถึงการพัฒนาปัจจัยพื้นฐานของชุมชน ของหลวงพ่เม้า อิศุโร (2544 : 53-54) ที่เป็นเช่นนี้เพราะถ้ามนุษย์เราไม่ได้รับการตอบสนองความจำเป็นขั้นพื้นฐาน (Basic Needs) อย่างเพียงพอ การพัฒนาในด้านอื่น ๆ ก็จะไม่ตามมา ได้แก่ ด้านจิตใจ ความเสียสละ ปัญญา ก็จะไม่เกิด โดยแนวทางการพัฒนาของท่านจะนำเอาปัญหาของชาวบ้านเป็นที่ตั้งและ แก้ปัญหาโดยการมีส่วนร่วมของชาวบ้าน โดยท่านเป็นผู้ให้การสนับสนุนในด้านการเงิน และการ ให้คำปรึกษา ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของบุญเกิด มะพารมย์ (2544 : 112-113) ที่ได้กล่าวถึงการพัฒนาชุมชน เช่น การสร้างสาธารณะประโยชน์ต่างๆ ภายในวัด จะใช้แรงงานของชาวบ้าน โดย ขอความร่วมมือซึ่งไม่เสียค่าใช้จ่ายใด ๆ ทั้งสิ้น วัดนวมารวมการขอแรงงานในการพัฒนาหรือสร้าง ถาวรวัตถุยังคงมีอยู่เหมือนสมัยก่อน เพียงแต่การดำเนินงานทำให้เหมาะสมยิ่งขึ้น หลวงพ่จะใช้ วัดเป็นฐานในการพัฒนา โดยวัดเป็นศูนย์รวมแห่งศรัทธา การสร้างความร่วมมือ ร่วมแรงร่วมใจ ของคนในชุมชนวัดนิมมานรดี

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะการนำผลการวิจัยไปใช้

1. บทบาทของพระสงฆ์ตามบทบัญญัติแห่งพระราชบัญญัติคณะสงฆ์และตาม บทบัญญัติของมหาเถรสมาคม หรือบทบาทของ พระเทพสุธี (สมควร ปิยสีโล) ที่พัฒนาชุมชนและ บุคคลโดยใช้การบูรณาการกับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่คำถึงด้านความสัมพันธ์ระหว่าง

บุคคล ชุมชน และสิ่งแวดล้อม และเชื่อมโยงมาพัฒนาด้านการศึกษา ด้านเผยแพร่ ด้านสาธารณสุข สงเคราะห์ ด้านสาธารณูปการ ด้านสาธารณสุข ซึ่งเป็นประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนา ยังคงเป็นคำถามว่า แท้ที่จริงแล้ว บทบาทของพระสงฆ์ในปัจจุบันควรเป็นอย่างไรเพื่อให้สอดคล้องเหมาะสมกับสภาพสังคมไทยที่เปลี่ยนไป และมีข้อจำกัดทางกฎหมายหรือไม่อย่างไร

2. บทบาทพระสงฆ์ในพระพุทธศาสนามีผลต่อการพัฒนาชุมชนเป็นอย่างมาก การหันมาส่งเสริมบทบาทพระสงฆ์ให้สอดคล้องเหมาะสมกับสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปตามกระแสโลกาภิวัตน์และเหมาะสมกับสมณสาธูปอย่างจริงจังและเคร่งครัดเป็นสิ่งที่คณะสงฆ์ควรเร่งปฏิรูปอย่างเป็นระบบและจริงจังหรือไม่ เนื่องจากในปัจจุบัน ปัญหาวิกฤตศรัทธาที่ประชาชนมีต่อพระภิกษุในพระพุทธศาสนาปรากฏให้เห็นให้ทราบเป็นระยะตามสื่อต่าง ๆ ดังนั้น ควรอย่างยิ่งที่จะหาวิธีวิเคราะห์วิจัยให้เห็นเป็นเชิงประจักษ์เพื่อนำผลที่ได้มาปรับปรุงปฏิรูปคณะสงฆ์ต่อไป

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรทำการวิจัยเกี่ยวกับพระนักพัฒนารูปอื่น ๆ เกี่ยวกับบทบาทและปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการพัฒนาของวัดอื่น ๆ
2. ควรมีการสังเคราะห์งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาตลอดจนศึกษา ปัจจัย การดำเนินการ ผลลัพธ์ และผลกระทบ ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนา
3. ควรมีการทำวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research) ในการพัฒนาชุมชนโดยใช้วัดเป็นฐาน (Temple Based Development)
4. ควรมีการทำวิจัยเกี่ยวกับบทบาทพระสงฆ์ที่สอดคล้องกับสภาพสังคมที่เปลี่ยนไป เพื่อนำเสนอผลการทำวิจัยต่อคณะสงฆ์เพื่อให้มีการปฏิรูปคณะสงฆ์เพื่อแก้ปัญหาวิกฤตศรัทธาอย่างยั่งยืน

รายการอ้างอิง

Abcar Gilbert, & Monte Palmer. (1971). *Society in Conflict*. Sanfrancisco: Confield Press.

Antal, M. (1985). *History of Modern Non – Marxian Economics*. London: Macmillan Education Ltd.

Cowic, A. (1989). *Oxford Advanced Learner 's Dictionary of Current English. 4th ed.* London: Oxford University.

Daniel, J. C., & Claire M. Renzetti. (1957). "Social Problems Society." *In Crisis*. Massacluselth: Pearson Education Company Massacluselth

Deniel, M. H. (1 9 8 4). *The Philosophy of Economics an Anthology*. London: Combridge University Press.

Keith, F. P. (1998). *Introduction to Social Research*. London: SAGE Publications London.

Mead, G. H. (1950). *Mind Self and Society*. Chicago: University of Chicago Press.

Paul, P. (1978). *Longman Dictionary of Contemporary English*. London: Longman Group Ltd.

Theodore, R. S. (1 9 7 2). *Role Psychological Aspect. : international Encychropedia fo The Social Sciences*. New York: TheMacmillan co. and the Free Press.

กรมพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย. (2548). การสร้างความเข้มแข็งของชุมชนด้วยระบบมาตรฐานชุมชน. กรุงเทพฯ: กรมพัฒนาชุมชน.

กระทรวงมหาดไทย. (2548). แนวทางการสร้างความเข้มแข็งของชุมชน. กรุงเทพฯ: กรมพัฒนาชุมชน.

การหลักการพัฒนาชุมชนจากทฤษฎีสู่การปฏิบัติ. (2534). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ห้างหุ้นส่วนจำกัด บางกอกบลิ๊อก.

โกวิทย์ พวงงาม และคณะ. (2550). ทิศทางการปกครองท้องถิ่น. กรุงเทพฯ: มูลนิธิคอนราด อาเดนาวร์และสำนักพิมพ์เสมาธรรม.

โกวิทย์ พวงงาม และชอบ เข้มกลัด. (2537). การวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วมเชิงประยุกต์. กรุงเทพฯ: คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

เจียมพงษ์ วงศ์ธรรม. (2519). "บทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาสังคม." (วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต สาขาสังคมสงเคราะห์ศาสตร์), บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

- ทัศนาศา แคมมณี. (2548). การจัดการเรียนรู้โดยผู้เรียนใช้การวิจัยเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ทิตยา สุวรรณชฎ. (2517). “สังคมวิทยา” ใน วิทยาศาสตร์สังคม. กรุงเทพฯ: สำนักวิจัย สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- ชนพ นาควัลย์. (2524). “บทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาประชาธิปไตย.” (วิทยานิพนธ์ปริญญาโท), มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์. (2530). “ทฤษฎีและแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาชนบท.” เอกสารการสอนชุดวิชาการพัฒนาชนบท. กรุงเทพฯ: สาขาส่งเสริมการเกษตรและสหกรณ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- เป้าทอง., ส. (2548). “บทบาทของเจ้าอาวาสเกี่ยวกับการบริหารงานวัด :กรณีศึกษาวัดพระพุทธบาทราชวรมหาวิหาร อำเภอพระพุทธบาท จังหวัดสระบุรี.” (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต สาขารัฐประศาสนศาสตร์), คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยปทุมธานี.
- ปกรณ ปรียากร. (2527). แนวความคิดว่าด้วยการพัฒนา. กรุงเทพฯ: สถาบันไทยคดีศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ปภาณี ฐิติวัฒนา. (2533). สังคมวิทยา. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต). (2544). ปฏิรูปการศึกษาพระพุทธศาสนาจะไปอยู่ไหน. กรุงเทพฯ: มูลนิธิพุทธธรรม.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต). (2539). การศึกษาเพื่ออารยธรรมที่ยั่งยืน. กรุงเทพฯ: บริษัทสหธรรมิกจำกัด.
- พระธรรมปิฎก(ป.อ.ปยุตโต). (2542). การศึกษาทางเลือก : ผู้วิวัฒน์หรือวิบัติในยุคโลกไร้พรมแดน. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- พระมหาบุญเกิด มะพารัมย์. (2544). “บทบาทของพระสงฆ์กับการพัฒนาชุมชนที่พูดภาษาเขมรถิ่นไทยกรณีศึกษา : หลวงพ่อเม้า อีสู่โร วัดป่าเลไลย์ และเครือข่ายจังหวัดบุรีรัมย์.” (วิทยานิพนธ์หลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต), มหาวิทยาลัยมหิดล.
- พระราชวรมูณี (ป.อ.ปยุตโต). (2528). พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย, 2528.
- พัทธา สายหู. (2516). ความเข้าใจเกี่ยวกับกลไกของสังคม. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์พิมพ์เนศ.

- พิทยา สายหู. (ม.ป.ป.). “การพัฒนาสังคม” ใน อมร รักษาสัตย์ และ ชัดติยา วรรณสุด (บรรณาธิการ).
พินาคา ทิถลาด. (2539). การมีส่วนร่วมขององค์กรประชาชนในการพัฒนาชุมชน บ้านด้าย อำเภอ
แม่สายจังหวัดเชียงราย. กรุงเทพฯ: กระทรวงศึกษาธิการ.
- พุทธธรรม ฉบับปรับปรุงและขยายความ. พิมพ์ครั้งที่ 6. (2538). กรุงเทพฯ มหาจุฬาลงกรณ์
ราชวิทยาลัย.
- มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ บัณฑิตวิทยาลัย. (2539). พัฒนศึกษาศาสตร์. กรุงเทพฯ: ม.ป.ท.
- ยูวัฒน์ วุฒิเมธี. (2526). หลักการพัฒนารวมชนและการพัฒนาชนบท. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ไทย
อนุเคราะห์ไทย.
- ยูวัฒน์ วุฒิเมธี. (2526). หลักการพัฒนารวมชนและการพัฒนาชนบท. กรุงเทพฯ: ส.ส.น.
ไทยอนุเคราะห์ไทย.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2526). พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์
อักษรเจริญทัศน์.
- วิเชียร เจนจบเขต. (2547). “บทบาทของพระสังฆาธิการในการพัฒนาวิถีชีวิตไทยใน จังหวัด
นครปฐม.” (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต สาขาไทยคดีศึกษา), คณะศิลปศาสตร์ ราชภัฏ
นครปฐม
- วิเชียร สีหาบุตร. (2537). “บทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาสังคม : ศึกษากรณีพระธรรมมหาวีรานุ
วัตรวัดไร่ขิง อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม.” (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต สาขาวิชา
การศึกษานอกโรงเรียน), คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- วิทยากร เชียงกุล. (2527). การพัฒนาเศรษฐกิจสังคมไทย : บทวิเคราะห์. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ ฉบับ
แกระ.
- วินัย วีระพัฒนานนท์. (ม.ป.ป.). สิ่งแวดล้อมและการพัฒนา. กรุงเทพฯ: เรือนแก้วการพิมพ์.
- ศิริพร กิตติสุขเจริญ. (2543). นครปฐม: องค์การค้ำของคุรุสภา.
- สนิท สัมครการ. (2539). ความเชื่อและศาสนาในสังคมไทย. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- สังเวียน ภูระหงษ์. (2537). เรื่องที่ชาวพุทธควรรู้และปฏิบัติ. กรุงเทพฯ: เปรียญธรรมสมาคมแห่ง
ประเทศไทย.
- สัญญา สัญญาวิวัฒน์. (2526). การพัฒนารวมชน. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช.
- สุภาพร วนานวัช. (2516). “แรงจูงใจที่ทำให้พระภิกษุสงฆ์และสามเณรร่วมในการพัฒนารวมชน ของ

อำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี.” (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต สาขาพัฒนาชุมชน),
คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

สุภาพรรณ ฦ บางช้าง. (2538). พุทธธรรมที่เป็นรากฐานสังคมไทยก่อนสมัยสุโขทัยถึงก่อน
เปลี่ยนแปลงการปกครอง. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

เสถียร โกเศศ. (2538). ศาสนาเปรียบเทียบ. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: ราชบัณฑิตยสถาน.

อมร รักษาสัตย์ และ ชัดติยา วรรณสุด (บรรณาธิการ). (ม.ป.ป.). ทฤษฎีและแนวความคิดใน
การพัฒนาประเทศ. กรุงเทพฯ: ชุมชนสหกรณ์การขายและการซื้อแห่งประเทศไทย.

ภาคผนวก

แบบบันทึกการสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง

สัมภาษณ์ครั้งที่

วันที่ เดือน พ.ศ.

เวลา

ผู้ถูกสัมภาษณ์

เรื่องที่สัมภาษณ์

สถานที่สัมภาษณ์

ก.

ข.

หมายเหตุ ก หมายถึง ผู้วิจัย

ข หมายถึง ผู้ถูกสัมภาษณ์

แนวทางการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured or Formal Interview)
บทบาทพระเทพสุธี (สมควร ปิยสีโล) กับงานพัฒนาการศึกษาของเด็กและเยาวชน

1. การสนทนาสร้างความคุ้นเคย

เริ่มการสนทนา

แนะนำตัว บอกวัตถุประสงค์ของการสนทนา ว่า

1. ต้องการศึกษเกี่ยวกับ

1.1 ประวัติพระเทพสุธี (สมควร ปิยสีโล)

1.2 ประวัติวัดนิมมานรดี

1.3 ประวัติความเป็นมาของการพัฒนาการศึกษาของเด็กและเยาวชน

1.4 ข้อมูลพื้นที่วัดและ โรงเรียนนิมมานรดี และข้อมูลชุมชนวัดนิมมานรดี

1.5 การพัฒนาการศึกษาของเด็กและเยาวชนในด้านต่าง ๆ

2. ขอให้แสดงความคิดเห็นอย่างเป็นอิสระ เพราะไม่มีผลลกับผู้สนทนาแต่อย่างใด

ขออนุญาตเริ่มการสนทนา ขออนุญาตบันทึกเทป เพราะอาจจดไม่ทัน แต่เทปนี้จะไม่นำไปเผยแพร่ที่ไหน นอกจากผู้ศึกษานำมาเปิดฟังเพื่อสรุปความคิดเห็นของผู้ให้สัมภาษณ์ให้ถูกต้องเท่านั้น

2. เรื่องราวทั่วไปเกี่ยวกับชุมชน

ขอให้ช่วยเล่าประวัติความเป็นมาของชุมชนนี้ว่าเป็นอย่างไรในสมัยก่อน และปัจจุบันเป็นอย่างไร เพื่อให้เห็นวิถีและสภาพโดยทั่วไป

3. เรื่องราวของผู้ให้ข้อมูล

ขอให้เล่าประวัติคร่าว ๆ เกี่ยวกับตัวผู้ให้ข้อมูลว่ามีส่วนเกี่ยวข้องกับ รู้เรื่องราวของพระเทพสุธี (สมควร ปิยสีโล) ในฐานะอะไร อย่างไรบ้าง

4. เรื่องราวคุณงามความดีของพระเทพสุธี (สมควร ปิยสีโล) ที่มีผลต่อการพัฒนาชุมชนเป็นอย่างไร

5. บทบาทต่อการพัฒนาของพระเทพสุธี (สมควร ปิยสีโล) ในด้านต่างๆ เป็นอย่างไร (ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน)

5.1 บทบาทด้านการศึกษา

5.2 บทบาทด้านการเผยแพร่ศาสนา

5.3 บทบาทอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องของพระเทพสุธี (สมควร ปิยสีโล) กับการสาธารณสงเคราะห์และสาธารณูปการ

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ-สกุล	พระมหาจรัสศักดิ์ คำลาย (จรัสกิตติ)
วัน เดือน ปี เกิด	4 มิถุนายน 2518
สถานที่เกิด	ชัยภูมิ
วุฒิการศึกษา	พ.ศ.2545 สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรี คณะ ครุศาสตร์ สาขาวิชา จริยศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ.2557 ศึกษาต่อระดับปริญญาโท สาขาวิชาพัฒนศึกษา ภาควิชาพื้นฐานทางการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร
ที่อยู่ปัจจุบัน	วัดโตนด แขวงบางแกว เขตภาษีเจริญ กรุงเทพมหานคร

